

504
1948

№ 1 (26)

აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტი
Институт истории имени И. А. Джавахишвили

მასალები

საქართველოსა და კავკასიის ისტორიისათვის

МАТЕРИАЛЫ

ПО ИСТОРИИ ГРУЗИИ И КАВКАЗА

1948

ნაკვეთი I ВЫПУСК

(26)

РССР

მასალები ქართლ-ქახეთის სამეფოს სამოსახლო წარმოს
ისტორიისათვის

შეხავალი წერილი, შენიშვნები და საძიებელი დაურთო

შოთა მესხიამ

~~518.4~~
4

ს ა რ ჩ ე მ ი

მ ო თ ა მ ე ს ხ ი ა — მასალები ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის შესახებ 013—038

ს ა ბ უ თ ე ბ ი 1—111

1. იოანე ორბელიანის 1803 წ. 28 აპრილის მოხსენება ციციანოვს 1
2. სარდალ—სახლთუხუცესის სარგო იოანე ორბელიანის მიერ შედგენილი 2—3
3. გიორგი XII-ის 1800 წ. 13 ოქტომბრის წყალობის წიგნის პირი იოანე ორბელიანისათვის ქართლის სახლთუხუცესობის ბოძების შესახებ 4
4. იოანე ორბელიანის 1803 წ. 15 მაისის მოხსენება ციციანოვს 4—5
5. მისივე 1803 წ. 19 მაისის მოხსენება ციციანოვს 5—6
6. მისივე 1803 წ. 25 ივნისის მოხსენება ციციანოვს 6—7
7. კახეთის სახლთუხუცესის ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სარგოსა და სახელოს შესახებ 7—8
8. გიორგი XII-ის 1799 წ. 11 დეკემბრის ბრძანების თარგმანი ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილის კახეთის სახლთუხუცესად დანიშვნის შესახებ 8
9. კახეთის მეორე სახლთუხუცესის ალექსანდრე მაყაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სარგოსა და სახელოს შესახებ 9
10. გიორგი XII-ის 1800 წ. 12 იანვრის წყალობის სიგლის თარგმანი ალექსანდრე მაყაშვილისათვის კახეთის ერთი ნაწილის სახლთუხუცესობისა და არმის ეშიკალასბაშობის ბოძების შესახებ 10—11
11. დედოფლის სახლთუხუცესის გაორგი ნოდარიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 11
12. დარეჯან დედოფლის 1770 წ. 1 ივლისის წყალობის სიგლის თარგმანი გაორგი ნოდარიშვილისათვის კახეთში დედოფლის სახლთუხუცესობის ბოძების შესახებ 12
13. ქაიხოსრო და იოანე სუმბათაშვილების მოხსენება ციციანოვს მათი სახელოთა და სარგოს შესახებ 13
14. გიორგი XII-ის 1799 წ. 17 ივნისის ბრძანების თარგმანი მოლარეთუცეს ქაიხოსროსა და მოლარე პაპას სახელზე 14
15. მოლარეთუცესის ნიკ. შარვაშიძის 1803 წ. 3 ივნისის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 14
16. მისივე 1803 წ. 17 ივნისის მოხსენება ციციანოვს 15

17. (1) გიორგი XII-ის 1799 წ. 15 იანვრის წყალობის სიგლის თარგმანი მოლარეთხუცეს ნიკოლოზ შარვაშიძის ამავე სახელოში დამტკიცების შესახებ 15
- (2) გიორგი XII-ის 1799 წ. 15 იანვრის წყალობის სიგლის თარგმანი ნიკ. შარვაშიძისათვის სამოლარეთხუცო ჯამაგირის დანიშვნის შესახებ 15
18. სალაროს ნაზირის ევგენ აბაშიძის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 16
19. იოსებ მელიქიშვილის მოხსენება ციციანოვს 17
20. ლაშქარნივისისა და სალაროს მუშრბიბის იოსებ მელიქიშვილის სახელოთა და სარგოს ნუსხა 17—19
21. გიორგი XII-ის 1800 წ. 11 მარტის წყალობის წიგნის პირი იოსებ მელიქიშვილისათვის ლაშქარნივისობისა და „ქარზე მწერლობის“ ბოძების შესახებ 19—20
22. დავით ბატონიშვილის 1800 წ. 17 დეკემბრის სიმტკიცის წერილის პირი იოსებ მელიქიშვილის ლაშქარნივისის სახელოში დამტკიცების შესახებ 20—21
23. ფეშქაშნივის შიაოშ თუმანიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ (რუსულ ენაზე) 22
24. ერეკლე II-ის მიერ 1797 წ. 15 ივნისს შიაოშ თუმანიშვილისადმი ბოძებული საფეშქაშნივისო სარგოს პირი 22—23
25. ერეკლე II-ის 1791 წ. 1 ივლისის წყალობის სიგლის თარგმანი შიაოშ თუმანიშვილისათვის ქართლ-კახეთის ფეშქაშნივისობის ბოძების შესახებ 23—24
26. ქარხნის ნაზირ დავით მაყაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 24
27. გიორგი XII-ის 1799 წ. 14 ნოემბრის წყალობის სიგლის თარგმანი დავით მაყაშვილისათვის ქარხნის ნაზირის სახელოს ბოძების შესახებ 25
28. ნაზირ იოანე შალიკაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 25—26
29. ნაზარალიხანის 1696 წ. 10 მარტის წყალობის წიგნის თარგმანი ედიშერ შალიკაშვილისათვის ქარხნის ნაზირობის ბოძების შესახებ და გიორგი XI-ის 1799 წ. 25 იანვრის მინაწერი ამავე სახელოში იოანე შალიკაშვილის დამტკიცების შესახებ 26
30. ნაზირ იოსებ ჭავჭავაძის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 27
31. ნაზირ ბარამ გურგენიძის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 27
32. ქარხნის მუშრბიბ იოსებ კალატოზოვის მოხსენება ციციანოვს 28
33. გიორგი XII-ის 1800 წ. 28 აგვისტოს ბრძანების თარგმანი იოსებ კალატოზოვის ქარხნის მუშრბიბის სახელოში დამტკიცების შესახებ 28
34. ანბარდან გიორგი ბიბილოვის მოხსენება ციციანოვს 28—29

35. ზაალ ორბელიანის მოხსენება ციციანოვს 29 ✓
36. გიორგი XII-ის 1800 წ. 14 ივნისის სიგლის თარგმანი ზაალ-ბეგ ორბელიანის ქართლის „პროვიანტმაისტერად“ (!) დამტკიცების შესახებ 29—30 ✓
37. (1) გიორგი XII-ის 1798 წ. 14 ივნისის წყალობის წერილის თარგმანი ზაალ-ბეგ ორბელიანის ქართლის სურსათის იასაულად(?) დამტკიცების შესახებ 30—31 ✓
 (2) ერეკლე II-ის 1792 წ. 25 აგვისტოს ბრძანების რუსული თარგმანი ზაალ ორბელიანის საიასაულო სარგოს შესახებ 31
38. მდივან არტემ მოძღვრის შვილის მოხსენება ციციანოვს 31
39. (1) გიორგი XII-ის 1799 წ. 13 მარტის წყალობის სიგლის თარგმანი არტემ მოძღვრის შვილისათვის მდივნის სახელოსა და ჯამაგირის ბოძების შესახებ 32
 (2) გიორგი XII-ის 1799 წ. 10 მარტის ბრძანების თარგმანი არტემ მოძღვრის შვილისათვის ყოველდღიური ულუფის მიცემის შესახებ 32
40. მდივან-მდივანბეგის სიმონ ქობულაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოთა და სარგოთა შესახებ 33
41. იოანე ბეგთაბეგოვის მოხსენება ციციანოვს თავის ჯამაგირისა და ულუფის შესახებ 33
42. გიორგი XII-ის 1799 წ. 28 მარტის ბრძანების თარგმანი იოანე ბეგთაბეგოვის მდივნად და მოლარეთხუცად დამტკიცების შესახებ 34
43. ბირთველ თუმანიშვილის 1805 წ. 17 დეკემბრის მოხსენება გულოვისს 34—35
44. პოლკოვნიკის, ლაშქარნიკის და მდივნის იოანე ქობულაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოთა და სარგოთა შესახებ 35
45. (1) გიორგი XII-ის 1798 წ. 24 მაისის სიგლის თარგმანი იოანე ქობულაშვილისათვის არტილერიის პოლკოვნიკობის წყალობის შესახებ 36
 (2) გიორგი XII-ის 1798 წ. 10 დეკემბრის სიგლის თარგმანი იოანე ქობულაშვილისათვის კახეთის ლაშქარნიკისობის წყალობის შესახებ 36
 (3) გიორგი XII-ის 1799 წ. 11 ოქტომბრის ბრძანების თარგმანი ივანე ქობულაშვილისათვის სამდივნო სარგოს გაცემის შესახებ 36—37
46. გიორგი XII-ის 1799 წ. 24 მაისის წყალობის წიგნის პირი ეგნატი თუმანიშვილისათვის მდივნობის სარგოს წილის შესრულების შესახებ 37—38
47. „ირაკლის მწერლის“ ნიკოლოზ ონიკოვის მოხსენება ციციანოვს 38
48. მწერალი დიმიტრი საგინოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და ჯამაგირის შესახებ 39
49. დავით ბატონიშვილისა და საქართველოს თავად-აზნაურთა ხელმოწერით დადასტურებული „მოწმობის“ თარგმანი დიმიტრი საგინოვის მდივნის სახელოში ყოფნის შესახებ 66
50. მდივნის ეროთე სიღამონოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ აის

51. მარიამ დედოფლის 1800 წ. 6 თებერვლის წყალობის წიგნის თაობაზე მანი ეროთე სიღამონოვისათვის მდივნობის ბოძების შესახებ 41
52. ლაშქარნივისის მანუჩარ თუმანიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 41—42
53. გიორგი XII-ის 1800 წ. 1 მაისის ბრძანება მდივან მანუჩარ თუმანიშვილის ლაშქარნივისის სახელოში დამტკიცების შესახებ 42—43
54. ლაშქარნივისის ომან ხერხეულიძის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 43
55. გიორგი XII-ის 1798 წ. 20 ივლისის წყალობის წიგნის თარგმანი ომან ხერხეულიძის ლაშქარნივისის სახელოში დამტკიცების შესახებ 44
56. მირზა აფრიამ ენიკოლოფოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოთა და სარგოთა შესახებ 44—45
57. (1) ერეკლე II-ის 1791 წ. 8 მაისის სიგლის თარგმანი აფრიამ ენიკოლოფოვისათვის ლაშქარნივისობის წყალობის შესახებ 45
 (2) გიორგი XII-ის 1800 წ. 15 სექტემბრის სიგლის თარგმანი აფრიამ ენიკოლოფოვისათვის არახლოს მოურაობის წყალობის შესახებ 45—46
 (3) გიორგი XII-ის 1800 წ. 10 იანვრის ბრძანების თარგმანი აფრიამ ენიკოლოფოვისათვის კუთვნილი ჯამაგირის გაცემის შესახებ 46
58. „სამორდალო განწესება“ ზაალ ბარათაშვილის მიერ შედგენილი 46—47
59. გიორგი XII-ის 1800 წ. 16 ოქტომბრის ბრძანების თარგმანი მორდალ ზაალ ბარათაშვილისათვის კუთვნილი სარგოს გაცემის შესახებ 47
60. „სამორდალო განწესება“ და „თელავის მოურავის განწესება“ შედგენილი იროდიონ გურგენიძის მიერ 47—49
61. ქალაქის მდივანბეგის ნიკოლოზ ციციშვილის მოხსენება ციციანოვს 49
62. გიორგი XII-ის 1800 წ. 9 მარტის სიგლის თარგმანი ნიკოლოზ ციციშვილისათვის მდივანბეგობის წყალობის შესახებ 49
63. მდივანბეგ ბეჟან ერისთავის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 50
64. გიორგი XII-ის 1800 წ. 31 ივლისის ბრძანების თარგმანი ბეჟან ერისთავისათვის სამდივანბეგო ჯამაგირისა და ულუფის დამტკიცების შესახებ 50—51
65. მდივანბეგ იოანე ჩოლაყაშვილის მოხსენება იმპერატორ ალექსანდრე პავლეს ძეს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 51
66. ერეკლე II-ის მიერ 1795 წ. 13 აპრილს მდივანბეგ დავით ჩოლაყაშვილისადმი ბოძებული ჯამაგირის წიგნი და ამ წიგნზე მიწერილი გიორგი XII-ის 1798 წ. 27 მაისის ბრძანება მისი დამტკიცების შესახებ 51—52
32. გიორგი XII-ის 1798 წ. 19 მაისის ბრძანების თარგმანი იოანე ჩოლაყაშვილისათვის მდივანბეგობის ბოძების შესახებ 52

68. ერეკლე II-ის მიერ 1796 წ. 26 დეკემბერს ზაალ ბარათაშვილისათვის „ბოძებული მდივანბეგობის სიგლის პირი“ 52—53
69. გიორგი XII-ის 1800 წ. 7 დეკემბრის ოქმის პირი მდივანბეგ-ყორიასაულბაშ ზაალისათვის ჯამაგირის გარიგების შესახებ 53—54
70. სასამართლოს ხაზინადარის ფარსადან ყორღანაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 54
71. სია XVIII ის მდივანბეგთა, მდივანთა და ლაშქარნივისთა 55—57
72. ეშიკალასბაშ ასლან ორბელიანის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 57—58
73. (1) გიორგი XII-ის 1799 წ. 21 მაისის სიგლის თარგმანი ასლან ორბელიანისათვის ქართლის ეშიკალასბაშობის წყალობის შესახებ. 58—59
(2) გიორგი XII-ის 1800 წ. 2 სექტემბრის ოქმის თარგმანი 59
74. აიდემურ ვაჩნაძის მოხსენება ციციანოვს 59
75. გიორგი XII-ის 1799 წ. 5 დეკემბრის სიგლის თარგმანი აიდემურ ვაჩნაძის ხალვათხანის ეშიკალასბაშის სახელოში დამტკიცების შესახებ 59—60
76. გორის ციხის მინბაშისა და ხალვათხანის ეშიკალასბაშის გიორგი ციციშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 60
77. გიორგი XII-ის 1800 წ. 20 ივნისის სიგლის თარგმანი გიორგი ციციშვილისათვის ხალვათხანის ეშიკალასბაშობის წყალობის შესახებ. 60—61
78. არმის ეშიკალასბაშის გიორგი ხერხეულიძის მოხსენება ციციანოვს. 61
79. გიორგი XII-ის 1799 წ. 2 აგვისტოს სიგლის თარგმანი გიორგი ხერხეულიძისათვის არმის ეშიკალასბაშობის ბოძების შესახებ 61—62
80. ერეკლე II ის მიერ 1783 წ. 10 ივლისს ზაალ ბარათაშვილისათვის „ბოძებული ყორიასაულბაშობის სიგლის პირი“ 62—63
81. ყორიასაულბაშის ნაიბ თაყა არლუთოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 63
82. გიორგი XII-ის 1798 წ. 3 სექტემბრის სიგლის თარგმანი თაყა არლუთოვისათვის ყორიასაულბაშის ნაიბობის წყალობის შესახებ 64
83. ბოქაულთხუცესის პავლე სავინოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ (რუსულ ენაზე) 64
84. ბოქაულთხუცესის მანუჩარ ციციშვილის მოხსენება ციციანოვს 65
85. გიორგი XII-ის 1798 წ. 29 დეკემბრის ბრძანების თარგმანი პაპუას ბოქაულთხუცესად დამტკიცების შესახებ 65
86. ბოქაულთხუცესისა და უზბაშის ზურაბ ფალავანდიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოთა და სარგოთა შესახებ 65—66
87. ქეშიკიზბაშის ნაიბის დავით აბაშიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 66
88. (1) გიორგი XII-ის 1798 წ. 2 მარტის ბრძანების თარგმანი დავით აბაშიშვილისათვის სახელოს, ჯამაგირისა და ულუფის დამტკიცების შესახებ 67

- (2) გიორგი XII-ის მიერ 1798 წ. 28 დეკემბერს დავით აბაშიშვილის სახელზე დაწერილი ბრძანების თარგმანი 67
89. მემანდარ მირზას 1803 წ. 11 მაისის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 67
90. მემანდარ მირზას 1803 წ. 3 ივლისის მოხსენება ციციანოვს 68
91. გიორგი XII-ის 1798 წ. 3 აგვისტოს ბრძანების თარგმანი მირზას ისევ მემანდრად დამტკიცების შესახებ 68
92. პაპა არღუთოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოს შესახებ . 68—69
93. გიორგი XII-ის 1799 წ. 27 დეკემბრის სივლის თარგმანი პაპა არღუთოვისათვის იასაულთა ამხანაგობის წყალობის შესახებ 69
94. ნასახჩიბაშის ნაიბის გიორგი ვეზირიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოს შესახებ 70
95. გიორგი XII-ის 1798 წ. სივლის თარგმანი გიორგი ვეზირიშვილისათვის ნასახჩიბაშის ნაიბობის წყალობის შესახებ 70—71
96. მილახვარ ზურაბ ორბელიანის მოხსენება ციციანოვს 71
97. გიორგი XII-ის 1800 წ. 28 მარტის სივლის პირი ზურაბ ორბელიანისათვის ქართლის მილახვრობის ბოძების შესახებ 71—72
98. მიშკარბაშ იოსებ ბებუთოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოს შესახებ 72
99. გიორგი XII-ის 1800 წ. 13 აგვისტოს ბრძანების თარგმანი მიშკარბაშ იოსებ ბებუთოვის ბაიდარის მოურავად დამტკიცების შესახებ 73
100. ფარეშთხუცესის ანდუყაფარ გამყრელიძის მოხსენება ციციანოვს 73
101. მელვინეთხუცის თომა მელვინეთხუციშვილის მოხსენება ციციანოვს 73—74
102. გიორგი XII-ის 1798 წ. 21 სექტემბრის სივლის პირი თომა მელვინეთხუციშვილისათვის მელვინეთხუცობის ბოძების შესახებ 74—75
103. გიორგი XII-ის 1799 წ. 16 სექტემბრის ბრძანება კარის მოხელეთადმი თომას მელვინეთხუცად დამტკიცების შესახებ 75
104. ერეკლე II-ის 1799 წ. 27 ივლისის ოქმის პირი მემანდრების სარგოს მემანდრებში განაწილების წესის შესახებ 75
105. ერეკლე II-ის 1786 წ. 28 სექტემბრის ბრძანების პირი მემანდრების თაბუნისათვის სარგოს დამტკიცების შესახებ 76
106. იოსებ სოლოლაშვილის მოხსენება ციციანოვს 76
107. იონანე სოლოლაშვილის მოხსენება ციციანოვს 76
108. ფრანგისტან თურქისტანოვის მოხსენება ციციანოვს 77
109. ერეკლე II-ის მიერ 1778 წ. 12 ივლისის ნიზი(?) თურქისტანიშვილისათვის მიცემული ჯამაგირის წიგნი 77
110. თომა ჩიკოიძის მოხსენება ციციანოვს 77
111. გიორგი XII-ის მიერ 1798 წ. 12 სექტემბერს თომა ჩიკოიძისათვის მიცემული სარგოს წიგნის თარგმანი 78
112. დიმიტრი გარსევანიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სარგოს შესახებ 78

113.	გიორგი XII-ის 1798 წ. 31 დეკემბრის ბრძანების თარგმანი დიმიტრი გარსევანიშვილის კუთვნილი სარგოს გაცემის შესახებ	79
114.	ხეჩატურ ბებუროვის მოხსენება ციციანოვს	79
115.	გიორგი XII-ის 1800 წ. 9 ივნისს ხეჩატურ ბებუროვისათვის მიცემული ჯამაგირის წიგნის თარგმანი	79—80
116.	მაიორ დავით ნაზაროვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ	80
117.	გიორგი XII-ის 1800 წ. 30 აგვისტოს სიგლის თარგმანი დავით ნაზაროვისათვის მაიორის ხარისხის ბოძების შესახებ	80—81
118.	კაპიტან გიორგი თუმანიშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის სარგოს შესახებ	81
119.	ერეკლე II-ის 1789 წ. 27 აგვისტოს სიგლის თარგმანი გიორგი თუმანიშვილისათვის კაპიტნის ხარისხის ბოძების შესახებ	82
120.	კაპიტან გიორგი ჭუმბურიძის 1803 წ. 18 მაისის მოხსენება ციციანოვს	83
121.	მისივე მოხსენება ციციანოვს კაპიტნის სარგოს შესახებ	83—84
122.	ოთარ ამილახვარის 1802 წ. 21 მარტის მოხსენება ციციანოვს	84
123.	მისივე 1803 წ. 12 ივნისის მოხსენება ციციანოვს	85
124.	მისივე მოხსენება ციციანოვს ამილახვრისა და გორის მოურავის სახელოსა და სარგოს შესახებ	85—87
125.	როსტომის მიერ 1656 წ. გივი ამილახვრისადმი ბოძებული სასარდლოს გარიგების წიგნის პირი	87—88
126.	რევაზ ანდრონიკაშვილის მოხსენება ციციანოვს	88
127.	გიორგი XII-ის 1800 წ. 10 მაისის სიგლის თარგმანი რევაზ ანდრონიკაშვილის ქიზიყის მოურავად და სარდლად დამტკიცების შესახებ.	89
128.	გიორგი ბატონიშვილის მიერ 1783 წ. 25 თებერვალს რევაზ ანდრონიკაშვილისადმი ბოძებული კირიხლუს მოურაობის გარიგების წიგნის თარგმანი	89
129.	სამცხეთოს სარდლის ბეკია გედეონისძის მოხსენება ციციანოვს	90
130.	(1) ერეკლე II-ის 1767 წ. 26 თებერვლის ბრძანება სარდალ გოგია გედეონისძისადმი	90
	(2) ერეკლე II-ის 1767 წ. 28 ნოემბრის ბრძანება შოშია და გოგია გედეონისძეებისადმი	90—91
131.	ევსტ. ციციშვილის მოხსენება ციციანოვის თბილისის მოურავის სახელოსა და სარგოს შესახებ	91—92
132.	ევსტ. ციციშვილის მოხსენება გიორგი XII-ს და მასზე მიწერილი გიორგი XII-ის 1800 წ. 28 აპრილის ბრძანება მელიქ დარჩიასადმი	92
133.	დარჩია ბებუთოვის მოხსენება ციციანოვს	93—94
134.	თბილისის მელიქ-მამასახლისის სარგო შედგენილი დარჩია ბებუთოვის მიერ	94—95
135.	ვახტანგ VI-ის ბრძანების თარგმანი აშხარბეგ ბებუთოვის თბილისის მელიქად დანიშვნის შესახებ	96

136. ერეკლე II-ის 1760 წ. 6 მაისის სიგლის თარგმანი აღა ბებუთოვისათვის თბილისის მეღიქობის, მამასახლისობისა და ნაცვლობის ბოძების შესახებ 96—97
137. გიორგი XII-ის 1798 წ. 10 ნოემბრის ბრძანების თარგმანი მეღიქ დარჩიასადმი 97
138. ნაცვალ მიკირტუმ სურგუნოვის მოხსენება ციციანოვს თავის სახელოსა და სარგოს შესახებ 97—98
139. გიორგი XII-ის 1800 წ. 24 იანვრის სიგლის თარგმანი მიკირტუმ სურგუნოვისათვის თბილისის ნაცვლობის ბოძების შესახებ 99
140. გაბრიელ ყორღანაშვილის მოხსენება ციციანოვს (რუსულ ენაზე) 99—100
141. გიორგის XII-ის 1799 წ. 12 ოქტომბრის ბრძანება მეღიქ დარჩიას გაბრ. ყორღანაშვილისათვის ბეთალმანი სახლის მიცემის შესახებ 100
- 142 (1) გიორგი XII-ის 1799 წ. 12 მაისის ბრძანება სახლთუხუცესსა და მეღიქს. გაბრ. ყორღანაშვილისათვის განწესებული ულუფის მიცემის შესახებ 100
- (2) გიორგი XII-ის 1799 წ. 2 იანვრის ბრძანება მოხელეებს გაბრ. ყორღანაშვილისათვის განწესებული ულუფის მიცემის შესახებ 101
143. გიორგი XII-ის 1799 წ. 16 ნოემბრის წყალობის წიგნი ხატია როსტომაშვილისათვის ბაზრის ბაზაზბაშობის ბოძების შესახებ 101
144. მეწვრილმანების მოხსენება გიორგი XII-ს 101—102
145. გიორგი XI-ის 1800 წ. 29 მაისის ბრძანება ასლანას მეწვრილმანეთა უსტამბაშად დამტკიცების შესახებ 102
146. საამ ბარათაშვილის მოხსენება ციციანოვს თავის მოურავისა და ელიბეგის სარგოს შესახებ 102—103
147. (1) გიორგი XII-ის 1800 წ. 14 მაისის ბრძანების თარგმანი საამ ბარათაშვილისადმი 104
- (2) გიორგი XII-ის 1800 წ. 4 აგვისტოს ბრძანების თარგმანი საამ ბარათაშვილისადმი 104
148. თუშმოურავის დურმიშხან ჩოლაყაშვილის მოხსენება ციციანოვს 104
149. დირბის მოურავის მაქსიმე დეკანოზოვის მოხსენება ციციანოვს 104—105
150. ფანბაკის მოურავის გიორგი ციციშვილის მოხსენება ციციანოვს 105
151. სახელმწიფო ყმების მოხსენება ციციანოვს ლომის-ციხის მოურავის შესახებ 105—106
152. მინბაშ ხაზა ამირეჯიბის მოხსენება ციციანოვს 106—107
153. მინბაშ ბეჟან ამილახვარ ისშვილის მოხსენება ციციანოვს 107
154. ერეკლე II-ის 1792 წ. 5 იანვრის ბრძანების თარგმანი ბეჟან ამილახვარისშვილის სურამის მოურავად დამტკიცების შესახებ 107—108
155. ქევბა თეიმურაზ თეიმურაზოვის მოხსენება ციციანოვს 108
156. გიორგი XII-ის 1799 წ. 6 დეკემბრის ბრძანების თარგმანი თეიმურაზ თეიმურაზოვის სიღნაღის ქევბად დამტკიცების შესახებ 108
157. ოსი ბედარის მოხსენება ციციანოვს (რუსულ ენაზე) 109
158. თელავის კარის ეკლესიის დეკანოზის დავითის მოხსენება ციციანოვს 109—110

159. ოთარ ჭობულაშვილის ცნობა თელავის კარის ეკლესიის კრებულის
ულუფის შესახებ 110

160. დავით-გარეჯის არხიმანდრიტის ილარიონის მოხსენება ციციან-
ხოცს 110—111

 საძიებლები 112—130

 ა) პირთა სახელების საძიებელი 112—122

 ბ) ტერმინების საძიებელი * 122—128

 გ) გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი 128—130

მასალები ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოსახლო წყობის შესახებ

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის ისტორიის განყოფილების გადაწყვეტილებით ქვეყნდება წინამდებარე „მასალები“, სადაც თავმოყრილია ჩვენ მიერ საქართველოს ცენტრალურ ისტორიული არქივის, უმთავრესად ძველი საბუთებისა (ფ. 226, 227) და ნაწილობრივ მეორე, ფონდებიდან შერჩევით ამოკრეფილი დოკუმენტები.

დიდი ხანია ისტორიის განყოფილება საბუთების გამოცემას გარკვეული კლასიფიკაციის მიხედვით შეუდგა. წინამდებარე „მასალები“ შეეხება XVIII ს. დასასრულის ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობას, მაგრამ, რამდენადაც აქ მხოლოდ ცენტრარქივში დაცული და გარკვეული რიგის საბუთებია შეტანილი, რა თქმა უნდა, XVIII ს. ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის შესახებ წყაროები ამით არ ამოიწურება.

საქ. ცენტრარქივის მე-8 ფონდის (ეხლანდელი ფ. 2—„Канцелария главного управления Закавказским краем“) № 49 საქმე—„Разного рода просьбы, жалобы от грузинских князей и частных лиц“—შეიცავს, მცირე გამონაკლის გარდა, ქართლ-კახეთის ყოფილ სამეფოს მოხელეთა პ. ციციანოვისადმი წარდგენილ მოხსენებებს ქართველ მეფეთა დროს შათ მიერ ნაქონებ თანამდებობათა და სარგოს შესახებ.

ამჟამად № 49 საქმეში დანარჩელია მხოლოდ ამ მოხსენებათა რუსული პირები და მომხსენებელთა მიერ წარდგენილი სათანადო დოკუმენტთა თარგმანები.

თავის დროზე ამავე საქმეში ყოფილა არზა-მოხსენებათა დედნები და სიგელთა ქართული პირებიც, მაგრამ აღრე № 49 საქმიდან ყველა ქართულად დაწერილი მასალა, უმნიშვნელოთა გამოკლებით, ამოუღიათ და ძველ საბუთების ფონდში (226) აღურიცხავთ. ხოლო, 226 ფონდის კატალოგში ეს მოხსენებები ისეა შეტანილი, რომ № 49 საქმის გარეშე ისინი მკვლევართა ყურადღებას იშვიათად თუ მიიქცევენ. ალბათ ამით იხსნება, რომ ეს მნიშვნელოვანი მასალები დღემდე გამოუყენებელი და გამოუქვეყნებელი იყო.

226 ფონდიდანაა ამოკრეფილი ქართლ-კახეთის სამეფოს ყოფილ მოხელეთა ყველა ის მოხსენება, რომელიც აქ ქვეყნდება. ჩვენთვის საინტერესო არზა-მოხსენებები, ორიოდეს გარდა, ქართულად არის დაწერილი.

ქართლ-კახეთში მეფობის გაუქმების შემდეგ სახელოსა და სარგოს გარეშე დარჩენილ ყოფილ მოხელეთა უფლებების გარკვევა დაიწყო მათთვის ახალი თანამდებობის მიცემის თუ პენსიის დანიშვნის მიზნით. ამიტომაც, როგორც მასალებიდანაც ჩანს, ამგვარი არზა-მოხსენებების შედგენა ახალი მთავრობის განკარგულებით მომხდარა: „თქუწნის მაღალბრწყინვალებისა მიერ გამოცემუ-

ლისა უწყებითა წარმოუდგენ მალალ მთავრობასა თქუნესა სიგელსა და დამტკიცებულსა მეფისგეორგისაგან ჩემის სახელოსა და აღესწერ სარგებლობასა ჩემსა ამავე ქალაქის ფურკელსა ზედა—სწერდა ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილი პ. ციციანოვს (იხ. აქვე, გვ., 7 საბ. 7). ევგენ აბაშიძე კი აცხადებდა: „თქმნის ბრწყინუალებისა მიერ გამოცემულისა ბრძანებისა უწყებითა წარმოუდგენ ბრწყინუალებასა მალალ მთავრობასა თქმნესა არზას ამას ჩემის სახელოს და სარგებლობისას“ (იხ. გვ. 16, საბ. 18); ან კიდევ, „თქვენგან ბრძანება იყო, ვისაც მეფებთან ჯაბაგირის წყალობის წიგნები გქონდესთ, მაჩვენეთო, მიმართმე-ვია, და ნება თქვენის ბრწყინვალებისა არის“, მიმართავდა ად. ვაჩიძე პ. ციციანოვს (გვ. 59, საბ. 74). მსგავსადვე მეორდება სხვა მოხსენებებშიც.

ბრძანების შესაბამისად, ყოფილ მოხელეებს, არზა-მოხსენებებში მითითებული აქვთ როგორც მათს სახელოზე, ასევე ამ სახელოს მიხედვით კუთვნილ უფლება-მოვალეობასა და სარგოზე. ამრიგად, ეს მოხსენებები, როგორც თვით შემდგენელნი უწოდებენ, „დასტურლამა“ ანუ მოხელეთა გარდაცემის წიგნებია. აქედან კი ნათელია, თუ რამდენად დიდი მნიშვნელობა აქვთ მათ ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის შესასწავლად. ამას გარდა, ისინი ინტერესს მოკლებულნი არ არიან სხვა თვალსაზრისითაც—თუნდაც როგორც XIX ს. დამდეგის ქართული საბუთები.

აღსანიშნავია, რომ ზოგი არზა უკვე გამოქვეყნდა (მაგ., რევაზ ანდრონიკაშვილის მიერ შედგენილი ქიზიყის მოურავის სარგო)¹, ზოგიც რუსულად თარგმნილი დაიბეჭდა (მელიქ-მამისახლისის სარგო)², ზოგის კიდევ მოკლე შინაარსი არის დაბეჭდილი რუსულად³, მაგრამ ცხადია აქ გამოქვეყნებული ორიგინალისა და საბუთის სრული ტექსტის უპირატესობა მის რუსულ თარგმანთან თუ მოკლე შინაარსთან. მით უფრო, რომ ზემოაღნიშნულთ გარდა, როგორც ვთქვით, არც ქართულად და არც რუსულად გამოქვეყნებული არ ყოფილა.

როგორც ზემომოტანილ ამონაწერებიდანაც ჩანს, ყოფილ მოხელეებს, განცხადებებისათვის სათანადო დოკუმენტებიც—მეფეთა მიერ ბოძებული სიგლები თუ ბრძანებები—უნდა დაერთოთ მათ მიერ მოხსენებულის სისწორის დასადასტურებლად. უამისოდ კი, როგორც პ. ციციანოვის მონაწერიდან ჩანს, ცნობა სახელოს თუ სარგოს შესახებ არ მიიღებოდა: „უნდა სიგლები წარმოადგინო, უამისოთ ეს არ მიიღება. თავადი ციციანოვი“—მიწერილი აქვს ივ. ქობულაშვილის მოხსენებას (გვ. 35, საბ. 44). ამიტომაც მომხსენებლებს სათანადო საბუთებიც წარუდგენიათ მთავარმართებლისათვის. ყოფ. მოხელეთა მიერ წარდგენილ საბუთთა რუსული თარგმანი, როგორც აღვნიშნეთ, არზა-მოხსენებების რუსულ პირებთან ერთად, შეტანილია № 49 საქმეში. თვით დოკუმენტები კი, როგორც ირკვევა, გადათარგმნისა თუ პირის გადაღების შემდეგ, პატრონს უბრუნდებოდა: გეორგი XII მიერ იოანე ორბელიანისადმი სახლთუხუცესობის ბოძების სიგელს მიწერილი აქვს: „ამისი ასლი ღრამოტა თავადმა იოანე ორბელიანოვმა მიიღო“ (გვ. 4, საბ. 3); ამგვარადვე, გაბრიელ

¹ იხ. საქ. სიძველენი, ტ. III, 138—139.

² იხ. АКТЫ, I, 196—197.

³ იხ. АКТЫ, II, 38—43.

ქორღანაშვილის მიერ წარდგენილ პირზე მიწერილია: „ამისი ასლი მიწერილ გაბრიელ ყორღანოვი“ (გვ. 101, საბ. 142). სიმონ ქობულაშვილი კი ციციანოვს სთხოვდა: „ამ სახელოების ოქმებიც ამ არზაში ძეს და ვედრებით ვითხოვ, რომ ოქმები როდესაც განიხილოთ, ისევ გვებოდოს“ (გვ. 33, საბ. 40). ყოველივე ამის გამო, მოხელეთა მიერ წარდგენილ საბუთთა დედნები ცენტრარქიეში დატული არ უნდა იყოს. სამაგიეროდ ან მათი ქართული პირები მოიპოება (ფ. 227), ან კიდევ, რუსული თარგმანი (ფ. 2, № 49). რაკი წარდგენილ საბუთთა დედნების უმეტესობა შეიძლება დაკარგულიც იყოს, ჩვენთვის მნიშვნელოვანია როგორც მათი ქართული პირები, ასევე რუსული თარგმანებიც. ამიტომაც, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, 227 ფონდიდან ამოვკრიფეთ მოხელეთა მიერ წარდგენილ საბუთთა პირები, ხოლო როცა ამგვარი იქ არ აღმოჩნდა, ან ჩვენ ვერ მივაკვლიეთ, მათი რუსული თარგმნებით დავკმაყოფილდით და ამა თუ იმ მოხელის მოხსენებას დაურთეთ. ამრიგად, წინამდებარე „მასალებში“ იბეჭდება არა მარტო მოხელეთა არზა-მოხსენებები, არამედ მათ მიერ წარდგენილ დოკუმენტთა, იშვიათ შემთხვევაში, დედნები, ან მათი პირები და უფრო მეტად კი, XIX ს. პირველ წლებში შესრულებული რუსული თარგმანები. ამ დოკუმენტებს, ორიგინალს თუ თარგმანს, ზემოხსენებულ განცხადებებზე ნაკლები მნიშვნელობა როდი აქვთ, მით უფრო რომ მსგავსი შინაარსის საბუთები ჩვენ არც თუ ისე მრავალი მოგვეპოება.

მოხსენებიდან ჩანს, რომ ყოველი მოხელე სათანადო დოკუმენტის წარდგენას, სხვადასხვა მიზეზით, ვერ ახერხებდა. ამგვარ შემთხვევაში ის მოწმეთა დასტურს მიმართავდა, ან კიდევ რაიმე საბუთს, სადაც ის რომელიმე სახელოში იყო მოხსენებული. ასე მაგ., დიმიტრი საგინაშვილს იმის დასამტკიცებლად, რომ ის გიორგი XII ჰყავდა „სამსახურში მწერლობითა“, ბატონიშვილთა, თავადთა და აზნაურთა ხელმოწერით სათანადო „Свидетельство“ წარუდგენია (იხ. გვ. 39, საბ. 49). ჩვენ ამ მოწმობათა თუ სხვადასხვა სახის ბრძანებათა გამოკვეყნებაც მივიჩნიეთ საჭიროდ.

მაგრამ, ყველა არზა-მოხსენებას არ ახლავს მოწმობა თუ სიგელი. მიუხედავად ჩვენი მონდომებისა, შეუძლებელი ვახდა წარდგენილ ყველა დოკუმენტთა დაძებნა. ვერც ყველა არზა-მოხსენებები მოხვდა წინამდებარე „მასალებში“. თუ „Акты“-ს II ტომში¹ გამოკვეყნებულ ქართველ მეფეთა მოხელეების სიის მიხედვით ვიმსჯელებთ, ჩვენ არ გვაქვს მხოლოდ სარდლების—კონსტანტინე მუხრან-ნატონისა და გიორგი ციციშვილის, მაიორ ლუარსაბ ორბელიანისა და ეშიკადასბაშის ნაიბის შანშე ერისთავის მოხსენებები. ამრიგად, „მასალებში“ თავმოყრილი არზა-მოხსენებები თითქო მხოლოდ ოთხი მოხსენებითაა ნაკლული.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ, არზა-მოხსენებებსა და მათზე დართულ დოკუმენტებს გარდა, ჩვენ ზოგი სხვა მასალაც შევიტანეთ: „ადგილთა მოურავების“ უფლება-მოვალეობის გასათვალისწინებლად საჭიროდ მივიჩნიეთ თუშ-მოურავის დურმიშხან ჩოლაყაშვილის, დირბის მოურავის მაქს. დეკანოზოვის, ფანბაკის მოურავის გიორგი ციციშვილისა და ლომის-ციხელ სახელმწიფო ყმე-

¹ იხ. გვ. 38—43.

ბის, სულ სხვა მიზნით, ციციანოვის სახელზე დაწერილი საჩივრების გამოკვეყნებაც. ამათ გარდა, ქვეყნდება ვიორგი XII ბრძანებები მეწვრილმანეთა უსტაბაშისა და ქალაქის ბაზრის ბაზაზბაშის დანიშვნის შესახებ, მათი განსაკუთრებული მნიშვნელობისა გამო.

* * *

ჩვენს მიზანს არ შეადგენს აქ გამოკვეყნებულ მასალათა მიხედვით XVIII ს. მეორე ნახევრის ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წესწყობილების შესწავლა, მაგრამ საჭიროდ ვცნობთ შეგვირდეთ ზოგ იმ დასკვნაზე, რომელიც სახელდახლოდ შეიძლება გაკეთდეს ამ მასალათა მიხედვით.

ქართული სამოხელეო წყობილების შესწავლის თვალსაზრისით საინტერესოა, რომ ხშირად რომელიმე ხელისუფალს, ერთსადაიმევედროს, რამდენიმე თანამდებობა ეჭირა. როგორც იოანე ორბელიანის მოხსენებებიდან ჩანს, მას სახლთუხუცესობასთან ერთად სარდლობაც ჰქონია და ამ ორი მაღალი ხელისუფლების გამაერთიანებელი გაელენიანი ფეოდალი, მისივე სიტყვით, ქართლში უპირველეს მოხელედ ითვლებოდა: „ვიყავ მე საქართველოს მეფეთა უპირველესი მეწინავე სპასპეტი, მქონებელი დროშისა, და გარდა ამისა, ვიყავ სახლთუხუცესიცა (ესე იგი, განმევე სამეფოვასა სახელოსა და შემოსავალ-გასავალთა)“ —სწერდა ივ. ორბელიანი პ. ციციანოვს (გვ. 5—6, საბ. 5). ამიტომაც ის თავის თავს „უპირველს მოგელე და პირველხარისხოვნად“, ან კიდევ, „საქართველოს შინა უპირველეს ყოვლისა სხვისა საველოვასა“ მფლობელად თვლიდა (გვ. 5 საბ. 4).

იოანე ორბელიანი გამოხატის იმ ყოფილას: კახეთის პირველ სახლთუხუცესს, ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილს, ამ სახელოს გარდა, კახეთის მილახვრობაც ჰქონია (იხ. გვ. 7, საბ. 7), კახეთის მეორე სახლთუხუცესს, ალ. მაყაშვილს, კი ეპყრა აგრეთვე არმის ეშიკალაშაშისა და კახეთის ხევისთავის სახელოც (გვ. 9, საბ. 9); ამილახვარს, იმეზადაც, მემარჯვენე სარდლობასთან ერთად, გორის მოურაობაც ჰქონდა (იხ. საბ. 124). ქაიხოსრო სუმბათაშვილი იყო მოლარეთხუცად და ლაშქარნივისადაც (გვ. 13, საბ. 13); იოსებ მელიქიშვილი კი, თავისი წინაპრის მსგავსად, ლაშქარნივისი და ორივე სამეფოს სალაროს მუშრიბი ყოფილა (გვ. 17, საბ. 20).

როგორც დარჩია ბებუთოვის განცხადებიდან ჩანს, ბებუთოვებს ძველიდანვე ეპყრათ ქალაქის მელიქისა და მამასახლისის სახელოები, ხოლო ერეკლე II მათ 1760 წ. ქალაქის ნაცვლობაც უბოძა: „საქართველოს მეფეთა შიერ ტფილისის მელიქ-მამასახლისობა ჩვენს ოჯახს ჰბოძებია“ (გვ. 93, საბ. 133), „ტფილისის ნაცვლობა ჩვენი არის“ —სწერდა დარჩია ბებუთოვი. ერეკლე II 1760 წ. სიგელში ნათქვამია: „Пожаловали сию грамоту и вид... мишкар-башу Аге, мелику Ашхарбекову сыну, детям твоим... утверждая вас меликом, мамасаклисом и нацвалом“ (გვ. 96, საბ. 136). მართალია, ბებუთოვებმა ნაცვლობა დაჰკარგეს, მაგრამ მელიქ-მამასახლისობა მეფობის გაუქმებამდე შეინარჩუნეს.

დამახასიათებელია, რომ ზოგი მოხელე იყო როგორც დარბაზის რიგის, ასევე საქვეყნოდ გამრიგეც. აზნაური აფრიაბ ენიკოლოფოვი თავის მოხსენებაში სწერდა: „პირველ მქონდა მირზობა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა და რუსუმი მქონდა მირზობისა“. ამას გარდა მას ჰქონდა „საქართველოში მყოფ თათრების ლაშქარნივისობა“ და „არახლოს ელის მოურაობაც“ (იხ. აქვე, გვ. 44, საბ. 56). მის მიერ მოხსენებული დასტურდება ერეკლე II და გიორგი XII სათანადო სიგლებით (გვ. 45, საბ. 57).

იროდიონ გურგენიძე იყო მორდალი და თელავის მოურავეც (გვ. 47—49, საბ. 60). სიმ. ქობულაშვილს აღნიშნული აქვს: „მდივნობის შემოსავალი მქონდა სამოცდასამი თუმანი; სადიამბეგო შემოსავალი მქონდა ათი თუმანი; საჯევისთაო შემოსავალი მქონდა ოცი თუმანი“ (გვ. 33, საბ. 40). ამათ გარდა მას „კონდოლს ბატონისშვილის იულონის ზვარი“ ებარა და „დედოფლის დარბაზის სოფელი სანაგარდო“ ჰქონია სამოურაოდ. კეთილშობილი ანდრუყაფარ გამყრელიძე ყოფილა ფარეშთუხუცესი, შილდის მოურავე და დედოფლის სუფრაჯი (გვ. 73, საბ. 100). გიორგი ციციშვილი იყო გორის ციხის მინბაში, რუისის მოურავე და ხალვათხანის ეშიკადასბაში (გვ. 60, საბ. 76).

ზოგ პირს ხუთზე მეტი თანამდებობაც სჭერია. ასე მაგ., იოანე ქობულაშვილი ყოფილა არტილერის პოლკოვნიკი, კახეთის ლაშქარნივისი, მდივანი, მდივანბეგი, „პირიან ცარევიჩის სოფლის—შალაურის მოურავე“ და „ბაგრატი ცარევიჩის სოფლის თათრის დემურჩების მოურავე“ (გვ. 35 საბ. 44). ყველა ამ სახელოთა შესახებ მას სათანადო დოკუმენტებიც წარუდგენია (იხ. გვ. 36—38). სალაროს ნაზირი ევგენ აბაშიძე სწერდა: „ამას გარდა ვარ მოურავე სურამისა, ხეფინის-ხევისა, ალის სოფლისა და თათრის სოფლის თაქლას მოურავე, რომლისკა მეფეთაგან ბოძებული მაქჳნ სიგელნი“ (გვ. 16, საბ. 18). საერთოდ, ჩვენი მასალების მიხედვით, იშვ ათად ყოფილა ისეთი მოხელე, რომელიც მხოლოდ ერთი თანამდებობით დაკმაყოფილებულა და ეს XVIII ს. მეორე ნახევრის ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობაში მნიშვნელოვან მოვლენად უნდა მივიჩნიოთ.

წინამდებარე მასალები საინტერესო ცნობებს შეიცავენ ამა თუ იმ თანამდებობის მემკვიდრეობით სახელოდ გადაქცევის შესახებაც. როგორც ჩანს, ფეოდალურ საქართველოში ადრე შენიშნული ეს მოვლენა, XVIII ს. ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის კიდევ უფრო დამახასიათებელი უნდა ყოფილიყო.

იოანე ორბელიანი სწერდა: „უპირატესი და მეწინავე სარდლობა, გინა თუ სპასალარობა, ძველიდგანვე შთამამავლობით სამემკვიდროდ სახლსა შინა ჩემსა არს“ (გვ. 1, საბ. 1). ასევე სამემკვიდროდ ჰქონია ორბელიანთა სახლს სახლთუხუცესობაც. გიორგი XII სიგელში ნათქვამია: „ქართლის სახლთუხუცესობა ჩჳსნს შთამამავალთაგან თქჳსნს წინაპართ ერთგულებისა და სრულის სამსახურის გამო წყალობად ჰსჭირვებოდა და ამისთვის კურთხულმა ბატონმა მამა ჩჳსნმა, ქართლის სახლთუხუცესობა მამაშენს დავითს სარდალს უბოძა... მამა შენს უკან ეს სახლთუხუცესობა საჯელოდ შენ მოგცა და ჩჳსნს მეფობაშიაც შენვე გეპირა“ (გვ. 4, საბ. 3).

1987
R558

იოსებ პაპას-ძე მელიქიშვილი თავის სახელოებს, ლაშქარნივისობას და სხვა ლაროს მუშრიბობას, „სამკვიდრო სახელოებად“ თვლიდა და მართლაც, როგორც გიორგი XII და დავით ბატონიშვილის მიერ იოსებ მელიქიშვილისადმი ბოძებულ სიგლებიდან ჩანს, პაპა მელიქიშვილს ერეკლესაგან „მიელო წყალობად სახელოები ესე: ლაშქარნივისობა კახეთისა და სალაროს მუშრიბობა მრჩობლ სამეფოსი“ (გვ. 20—21, საბ. 22).

მოღარეთხუცი ნიკ. შარვაშიძე ატყობინებდა ციციანოვს: „მამა ჩემმა სანატრელს მეფეს თეიმურაზს, მეფეს ირაკლის მრავალს ალაგს მსახურა და იმ სამსახურის გამო უბოძა თავის სალაროს ხაზინადრობა... მეფე გიორგიმაც... მამის სახელო მტკიცის სიგლით მიბოძა“ (გვ. 14, საბ. 15).

ამ თვალსაზრისით დამახასიათებელია გიორგი XII მიერ ეგნატი თუმანიშვილისადმი ბოძებული სიგელი, სადაც, სხვათაშორის, შენიშნულია: „როდესაც ბაგრატიონი მეფე საქართველოში დადგინებულა, ამავე მეფისაგან თქვენს ოჯახს მდივნობა ჰბოძებია და მას აქეთ თქვენს ოჯახში მდივნობა არის, მეფეთათვისც მდივნობით გიმსახურნიათ და შენც კურთხეულს მეფეს ბატონს მამა ჩვენს მდივნობით მსახურებდი და მდივნობის სარგოც გქონდა ბოძებული“ (გვ. 46, საბ. 37).

მემკვიდრეობით ფლობდა თავის სახელოს თელავის მოურავი იროდიონ გურგენიძეც: 1740 წ. სოლ. გურგენიძეს, მრავალგვარი სამსახურის სანუქფოდ, თეიმურაზმა „თელავის ბაზრის (=ქალაქის, შ. მ.) ტარულობა“ უბოძა¹, ხოლო მის შთამომავალს ირ. გურგენიძეს, მორღლობასთან ერთად, ეს სახელოც ჰქონდა და ციციანოვს თელავის მოურავის სათანადო „განწყისებაც“ წარუდგინა (გვ. 47—49, საბ. 60).

როგორც ცნობილია, მემკვიდრეობით ქონდა მიღებული ამილახვრობა და გორის მოურაობა ოთარ ამილახვორს: „ჩემი მოხსენება ეს არის: წინაპართა ჩემთა ქონდათ ამილახვრობა, სარღლობა და გორის მოურაობა მეფის თეიმურაზისაგან ბოძებული და მეფე ერეკლესაგან ბოძებული და აგრეთვე მეფის გიორგისაგან დამტკიცებული და არც იმის სიცოცხლეში ეს სახელოები არ ჩამომართმევია“ (გვ. 84, საბ. 122).

მემკვიდრეობით იყო დადებული თბილისის მელექ-მამასახლისის სახელოც: „სამასი წელი ვიდრემდე არს, სწერდა ღარჩია ბებუთოვი, რომელ გვარეულნი ჩვენნი მოსულან ტფილისსა შინა; იმ დროდგან ამ ჟამადმდე... პატივით უცხოვრიათ. წელსა ჩლიდ (1714) დაწყებითან, საქართველოს მეფეთა მიერ, ტფილისის მელიქ-მამასახლისობა ჩვენს ოჯახს ჰბოძებია“ (გვ. 93, საბ. 133). ღარჩია ბებუთოვის მიერ მოხსენებული სხვა დოკუმენტებითაც დასტურდება. 1712 წ. საბუთში აშხარბეგ ბებუთოვი ქალაქის მამასახლისად არის მოხსენებული (იხ. ფ. 229, დავთ. 22, № 74), 1715 წ. კი მელიქად (იხ. 226, № 318), ხოლო 1725 წ. ნასყიდობის წიგნში უკვე მელიქ-მამასახლისად იხსენიება (ფ. 229, დავთ. 22, № 94). ამრიგად, მელიქ-მამასახლისობა ბებუთოვებს მართლაც ვახტანგ VI-ის დროს უნდა მიეღოთ. იმ დროიდან კი ეს სახელოები უმთავრესად ბებუთოვების ხელში იყო.

¹ საქ. სიძველენი, III 455; Акты, I, 40.

ასევე სამემკვიდროდ ითვლებოდა ქართლ-კახეთის სამეფოს სხვა მდებობანიც, მაგრამ ამაზე სიტყვას არ გავაგრძელებთ.

ალსანიშნავია, რომ სახელოს მემკვიდრეობით მიღება, როგორც ჩვენი მასალებიდანაც ჩანს, ხელს არ უშლიდა მეფეს, საჭირო შემთხვევაში ამა თუ იმ პირისათვის სამემკვიდრო სახელო წაერთმია. როგორც გიორგი XII სივლიდან ირკვევა, დავით ორბელიანისათვის ერეკლეს, „რომლისაზე მიზეზით“, სახლთუხუცესობა ჩამოურთმევია; ხოლო შემდეგაც, როცა ეს სახელო მემკვიდრეობით იოანე ორბელიანმა მიიღო, გიორგიმ სახლთუხუცესობა თავის „მოსახმარსად ინება“ და იოანე ორბელიანს დროებით წაართვა: „სახლთუხუცესობა საჯელოდ... ჩუშნს მეფობაშიც შენვე გეჭირა; შემდგომად, ჩუშნს მოსახმარისად ვინებთ, შენც ჩუშნის ერთგულობისათვის დაგვითმე, და მცირეს ხანს ეს შენი სახელო სხუას მივეცი“—სწერდა გიორგი XII იოანე ორბელიანისადმი ბოქბულ სიგელში (გვ. 4, საბ. 3). მსგავსი მაგალითების დასახელება კიდევ შეიძლება.

„მასალები“ საყურადღებო ცნობებს გვაწვდის ქართლ-კახეთის სამეფოს მოხელეთა ვასტუმრების წესისა და რივის შესახებ. რამდენადაც ზოგ მოხელეს, სარგოს გარდა, მეფისაგან ხშირად ჯამაგირიცა და ულუფაც ენიშნებოდა, მოხელეთა მიერ შედგენილ გარიგების წიგნებში მითითებულია, როგორც შემოსავალზე, ასევე მათთვის „გარდაკვეთით განწესებულ“ ჯამაგირზე და ულუფაზედაც. სუბმთავრილები აცნობებდნენ ციციანოვს: „ჩვენ ვიყავით მოლარეთხუცესი და ლაშქარნივისი და გვქონდა წელიწადში განწესებული ულუფა, ჯამაგირი და სარგო ესრეთ, ვითარცა წერილ არს ქვემოთ“ (გვ. 13 საბ. 13); „იქნა ამ მკვიდრად განწესებულის ჯამაგირისა, ულუფისა და სარგოსი ასი თუმანი“—მითითებდა მოხსენების დასასრულს იოსებ მელიქიშვილი (გვ. 18, საბ. 20). როგორც ჩანს, სახელოსათვის მიღებული ჯამაგირი, ულუფა და სარგო ერთმანეთისაგან გაირჩეოდა. ამიტომაც სწერდა ბეჟან ერისთავი, რომ „ამ ულუფას გარდა და ჯამაგირს გარდა, ჩემი სახელო მდივანბეგობიდან, ამ ულუფასა და ჯამაგირზედ ნამეტნობით, შემოსავალი მქონდა, თეთრი თუ სხვა რამ ნივთი... ამ განწესებულს, ულუფასა, ჯამაგირსა და ამდენის შემოსავალს გარდა ჯელდაჯელ მოწყალება სხვა მჭირდა მეფეთაგან“ (გვ. 50, საბ. 63). ამრიგად, მოხელეს ეძლეოდა „გარდაკვეთით“ ჯამაგირი და ულუფა და, ამას გარდა, ჰქონდა შემოსავალი სახელოს მიხედვით, რომელიც საქმის წარმოებაზე იყო დამოკიდებული და ამიტომაც არ შეიძლება დაწინაწარ განსაზღვრული ყოფილიყო. ამის გამო მოხელენი თავიანთ „დასტურლამაში“ ჯერ განწესებულ ჯამაგირსა და ულუფაზე მითითებდნენ და შემდეგ ვარაუდით იმ სარგოზე, რომელიც ამა თუ იმ სახელოდან შეიძლება მიეღოთ. ი. მელიქიშვილის სახელოთა გარიგების წიგნში ნათქვამია: „ლაშქარნივისობა და ამის ჯამაგირი თვრამეტი თუმანი; სალაროს მუშრიბობა და ამის ჯამაგირი თორმეტი თუმანი; ამ ორსავე საჯელოს ულუფა წელიწადში: პური და ქერი ვარვალი ცამეტი და კოდი ექვსი; სახაბაზოდამ წმიდა პური დღეში დ (4); ცხერის ხორცი ლიტრა ასოთხმოცდოთხმეტი, ლვინო თუნგი სამას-სამოცდახუთი...“ ამის შემ-

დღე კი ჩამოთვლილია ის სარგო რომელსაც სალაროს მუშრები ჩვეულებრივ იღებდა: „რაც მეფეების სარქარში ჯინში დაიხარჯებოდა, თუმანზე ორი აბაზი აღებოდა, აქედამ ორი შაური მუსტოფისა იყო, ორი შაური სალაროს ნაზირისა, ორი შაური მოლარეთხუცისა, ერთი შაური სხვა მოწველისა და ერთი შაურიც ამისი...“ (გვ. 17—18, საბ. 20).

ჯამაგირი, ულუფა და სახელოს მიხედვით კუთვნილი სარგოც მეფის სათანადო ბრძანებით განისაზღვრებოდა.

აღსანიშნავია, რომ XVIII ს. მეორე ნახევრის ქართლ-კახეთის სამეფოში ზოგი მოხელის სარგოს განსასაზღვრელად ვახტანგ VI მიერ შედგენილი „დასტურლამალი“ ყოფილა მიღებული. გიორგი XII თომა მეღვინეთხუცისადმი ბოძებულ სიგელში, სხვათაშორის, წერდა: „ქართლისა და კახეთისა ჩვენის სარქრის ღვინისა და არყის შემოსავალი შენს ხელში უნდა გაივლიდეს და რაც დასტურლამაში მეღვინეთხუცის განწყესება არის, სრულებით შენ სარგო მოგეცემოდეს“ (გვ. 74, საბ. 102). ცხადია, აქ ვახტანგ VI „დასტურლამალი“ უნდა იგულისხმებოდეს. ამას გარდა, დამახასიათებელია, რომ ზოგი მოხელის არზა-მოხსენება თითქმის სიტყვა-სიტყვით იმეორებს „დასტურლამალის“ სათანადო აღვილს.

ღროისა და პირობების მიხედვით ჯამაგირისა თუ სარგოს განსაზღვრაში ცვლილებებიც ხდებოდა, ამიტომაც მეფეებს ხელახლა უხდებოდათ მათი დაწყება. გიორგი XII არტემ მოძღვრიშვილს სათანადო სიგლით მდივნობა უბოძა და შესაფერი ჯამაგირიც გაუწინა: „Пожаловали тебе двора нашего мдиваном с определением в год по 150 руб. жалованья“; მეორე ბრძანებით კი არტემ მოძღვრიშვილს ულუფაც დაენიშნა: „Господин сардал и салтхуцес... мдивану Артемию навсегда в каждой день должны выдавать одну литру хлеба, одну литру вина и одну литру мяса“ (გვ. 32, საბ. 39). ერეკლე II თავის 1795 წ. ბრძანებაში სწერდა: „გავაჩინეთ ჯამაგირად შენ თავადს ჩოლაყოვს მდივანზეგ დავითს წელიწადში ათი თუმანი... ეს, ნახევარი ნაღდათ და ნახევარი ჯინშათ, ყოველ წელიწადს უკლებრად ჩვენის პატარა ბეჭდით სარქრიდამ მოგეცემა“ (გვ. 51, საბ. 66). ამის გარდა, როგორც ჩოლაყაშვილის მოხსენებიდან ჩანს, მას „გარდაკვეთით“ ჰქონდა ულუფაც და მდივანზეგობის სარგოც (იხ. იქვე, საბ. 65).

ყორისაულბაშის ნაიბის თაყა არლუთაშვილის ჯამაგირისა და ულუფის შესახებ გიორგი XII ბრძანებდა: „Пожаловали тебе двора нашего кориасаул-баша наибом, назначив в год 120 руб. жалованья и приличную порцию“ (გვ. 64, საბ. 82). საინტერესოა აგრეთვე თომა ჩიკოიძისადმი გიორგი XII მიერ ბოძებული ჯამაგირისა და ულუფის წიგნი: „Предписываем сим салтхуцесам, мдиваном, назырам и мушрибам, чтоб Фоме Чикоидзе производить ежегодно порцию и жалованье по списку сему непременно без удержания... хлеба 30 кодов, ячменя 6 кодов, вина 80 тунгов, мяса 60 литр, свечь сальных 4 литры, соли 8 литр, денежного жалованья 30 руб“ (გვ. 78, საბ. 111).

ამრიგად, იყვნენ ისეთი მოხელეები, რომელთაც სახელოს მიხედვით კუთვნილ სარგოს გარდაეძლეოდათ ჯამაგირი და ულუფაც. მაგრამ, როგორც მასალებიდან ჩანს, ზოგი მოხელე მხოლოდ სახელოდან მიღებული შემოსავლით იყო დაკმაყოფილებული, ზოგსაც კიდევ მარტო ჯამაგირი და ულუფა ჰქონდა. სახლთუხუცესს, რომელიც, ივ. ორბელიანის სიტყვით, იყო „განმგე სამეფოსა სახელოსა და სამეფო შემოსავალ-გასავალთა“ ე. ი. სამეფოს სამოხელეო წყობისა და ფინანსების მთავარი გამგებელი, სახელმწიფოს ყოველ შემოსავალში თავისი წილი ჰქონდა და ამიტომაც მისი სარგო სხვადასხვაგვარ შემოსავლებსაგან შედგებოდა. როგორც ივ. ორბელიანის შემოსავლის ნუსხიდან ჩანს, სახლთუხუცესს წილი ჰქონდა ჩელიექის ბაქში, მაროლის ბაქში, ყადიმის ბაქში, თამბაქოს, ხამხალათის, ყასაფხანის, თევზის, ღვინისა და არყის, ყაფინის, საპნის ქვების და სალბაშის ბაქებში, გორის ბაქში, თბილისს მოკრეფილ მახტაში, დაპნიში და მალში, გორის მალში, ყაზახის, შამშადილის და ერევნის მახტაში; ქართლის პროვინციებზე შეწერილ სურსათში, ვერცხლისა და სპილენძის მადნების შემოსავალში, ზარაფხანის შემოსავალში, სამეფო ღალაში და სხვ... (იხ. აქვე, გვ. 2—3, საბ. 2)¹. ამგვარადვე, კახეთის სახლთუხუცესებს შემოსავალი ჰქონდათ კახეთის სურსათიდან და კოდის პურიდან, კახეთის ბაქებიდან, კულუხიდან, კახეთის პროვინციების სახასო სოფლების მთის საბალახოდან, კახეთის ფანჯიექიდან და ჯარიმიდან, კახეთს „შეწერილის ძროხისა და ცხვრიდამ“, კახეთის ელის სააღდგომო და საშობაო საკლავიდან, ერევნის მახტიდან და ყაზახის სურსათიდან (იხ. გვ. 7, საბ. 7); სადედოფლო შემოსავლიდან გარკვეული წილი ეკუთვნოდა აგრეთვე დედოფლის სახლთუხუცესსაც (გვ. 11, საბ. 11).

რაკი არც ერთი ხელისუფალი არ იღებდა იმდენს სარგოს რამდენსაც სამეფოს სახლთუხუცესი, მას არ ჰქონია, ისე როგორც სხვა „საქმეთა მოქმედს“, განწყესებული ჯამაგირი და ულუფა; ყველაფერი ეს მათს მაღალ სარგოში იყო ნავარაუდები. ამიტომაც ზემოხსენებულ სახლთუხუცესებს, ვარიგების წიგნებში, სიტყვა არა აქვთ ნათქვამი არც ჯამაგირისა და არც ულუფის შესახებ.

„მასალების“ მიხედვით, მხოლოდ სარგო ჰქონდა გარიგებული დარბაზის რიგის სხვა მოხელეებსაც—მირზასა და მორღლებს.

აფრიამ ენიკოლოფოვს, რომელსაც, მისივე სიტყვით, ჰქონდა „მირზობა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა“, „მირზობის რუსუმად“ ჰქონია შემოსავალი ყაზახის მახტიდან და შამშადილიდან (გვ. 44, საბ. 56). მხოლოდ სარგო ჰქონდათ ქართლ-კახეთის მორღლებსაც. ზაალ ბარათაშვილისა და იროდიონ გურგენიძის მიერ წარდგენილ „სამორღალო განწყესებათა“ მიხედვით მორღლებს შემოსავალი ჰქონდად სამეფოს ყოველ იჯარიდან, იასაულებისაგან აღებულ თამასუქის თეთრიდან, მეფის მიერ ვაცემულ სიველთა, ოქმისა თუ განაჩენთა დაბეჭედისათვის და სხვ. (გვ. 46, საბ. 58; გვ. 47, საბ. 60).

¹ შდრ. „დასტურლამალი“, გვ. 76—77.

ჩვენს განკარგულებაში მყოფ მასალებიდან არ ჩანს მარტო სახელომ
 გოთი დაკმაყოფილებული დარბაზის რიგის სხვა მოხელე.

საქვეყნოდ გამრიგე მოხელენი კი „მასალების“ მიხედვით, გამოუკლებლივ,
 სახელოდან მიღებული შემოსავლით სარგებლობდნენ მხოლოდ. ამილახორს,
 ისე როგორც ქიზიყის მოურავს, თბილისის მოურავს, „სამცხეთოს სარდალს“,
 თბილისის მეღიქ-მამასახლისს, ნაცვალს, გორის მოურავს, ადგილთა სხვა მოუ-
 რავებს, ელიბევს ან ელაიასს, სიღნაღის ქევხას და სხვ. მხოლოდ სახელოს
 მიხედვით კუთვნილი სარგო ჰქონდათ გარიგებული.

ოთარ ამილახორის მოხსენების მიხედვით, ამილახორს სარგო ჰქონდა
 „სასარდლო ნაშოვრის“ ფანჯიექიდან, სასარდლოს აღსამწერლოდან, გასამყრ-
 ლოდან, თავის გასამტებლოდან, ლაშქარს დაკლებულის სარბევიდან, სასარდ-
 ლოს სამართლიდან და სხვ. ასევე, სხვადასხვა სახის შემოსავლით სარგებლობ-
 და ის როგორც გორის მოურავი (იხ გვ. 85—87, საბ. 124), სახელოს შემოსავ-
 ლით იყო განსაზღვრული სხვა საქვეყნოდ გამრიგე მოხელეთა სარგოც.

ამრიგად, დარბაზის რიგის მიხედვით, ამილახორს სარგო ჰქონდა
 „გარდაკვეთით განწესებულ“ ჯამაგირსა და ულუფას მოკლებულ-
 ნი იყვნენ.

დარბაზის რიგის სხვა მოხელეებს (სახლთუხუცესა და მორდლებს გარდა),
 როგორც „მასალებიდან“ ჩანს, სარგოს გარდა, ჯამაგირი და ულუფა ეძლეო-
 დათ. დამახასიათებელია, რომ კახეთის სახლთუხუცესი, როცა თავის მეორე თა-
 ნამდებობაზე იწყებს ლაპარაკს, უკვე ჯამაგირსა, ულუფასა და სარგოზე მიუ-
 თითებს, მაშინ როცა ამგვარზე სახლთუხუცესის სარგოს ჩამოთვლისას არაა
 ნათქვამი: „ვიყავ კახეთიდან მილახვარი; ჯამაგირი მქონდა თვრამეტი თუმანი,
 ულუფა წელიწადში მეძლეოდა ოცდათორმეტი თუმანი; ქალაქს გარეშემო ვი-
 ლებდი ფარას ცხვარზედ ერთს ბატკანს, ერთს ჯერს ყველს, აქედამ მქონდა
 თეთრი ათთუმანნახევარი“ (გვ. 7-8, საბ. 7).

ამგვარადვე იქცევა კახეთის მეორე სახლთუხუცესიც: „ვიყავ არმის ეშვა-
 ლასბაში(!) და აქედამ მქონდა სარგებლობა: ჯამაგირი წელიწადში ოცდაათი
 თუმანი, ულუფა წელიწადში ორმოცის თუმნისა“ (გვ. 9, საბ. 9).

ლაშქარნივისი მანუჩარ თუმანიშვილი აღნიშნავდა: „წელიწადში ჯამაგი-
 რი მე მქონდა ნაღდი თეთრი თვრამეტი თუმანი, წელიწადში ულუფა მამეცე-
 მოდა ოცდასამი თუმნისა“. ამათ გარდა, მას სარგო ჰქონდა მისი „სახელოს
 კაცის ჯამაგირიდან“ და მორიგეში დაკლებული კაცის სარბევიდან (გვ. 42,
 საბ. 52).

გიორგი XII ფარეშთუხუცესი და დედოფლის სუფრაჯი ანდუყაფარ გამ-
 ყრელიძე სწერდა: „...სახელოების წყალობა მქირდა. წელიწადში მქონდა ულუ-
 ფა, ჯამაგირი და სარგო ოცდაათი თუმანი“ (გვ. 73, საბ. 100); ეშიკა-
 ლასბაში გიორგი ხერხეულიძე ციცი ნოეს მოახსენებდა: „მეფე გიორგი მძღვე-
 და წელიწადში ულუფათ და ჯამაგირათ სამას რუბლს და ამას გარდა,
 ეშკაღაბაშობით (!) და საიასულოზე გაგზავნით, მაშოვნინებდა სამას რუბლა-
 მდინ“ (გვ. 61, საბ. 78). მსგავსი შინაარსის ამონაწერების მოტანა კიდევ შეიძ-
 ლებოდა...

„მასალებიდან“ ირკვევა, რომ, სარგოს გარდა, ულუფასა და ჯამაგირს იღებდნენ სამეფოს შემდეგი მოხელეები: მილახვარი, ეშიკალასბაში, არმის ეშიკალასბაშები, ხალვათხანის ეშიკალასბაშები, ლაშქარნივისები, სალაროს მუშრები, მოლარეთხუცები, ქარხნის მუშრები, სალაროს ნაზირი, ნაზირები, სუფრაჯი, მდივნები, ფეშქაშნივისები, მეღვინეთხუცესი, ფარეშთხუცესი, მდივანბეგები, სასამართლოს ხაზინადარი, ბოქაულთხუცი, სასახიბაშის ნაიბი, უხბაში, ქეშიკიბაშის ნაიბი, ყორიასაულბაში, ყორიასაულბაშის ნაიბი, მინბაშები და მემანდრები.

მოხელეთათვის ჯამაგირისა და ულუფის დანიშვნა სახელოდან მიღებული სარგოს სიმცირით უნდა ყოფილიყო ნაკარნახევი. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა გიორგი XII მიერ არტ. მოძღვრიშვილისათვის ბოძებული სიგლის ერთი ადგილი: „Пожаловали тебе двора нашего мдиваном с определением в год по 150 руб. жалованья так как от прочих вступаемых доходов никаких доходов не имел и потому сей 150 руб. жалование тебе пожаловали“ (გვ. 32, საბ. 39).

ჩვენ განკარგულებაში მყოფ მასალათა საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ, სახლთუხუცებსა და მორღლებს გარდა, ქართლ-კახეთის სამეფოში, შედარებით მცირე შემოსავლიან სახელოთა მქონე დარბაზის რიგის ყველა მოხელეს, სარგოსთან ერთად, ჯამაგირი და ულუფაც ჰქონდათ ბოძებული.

ზოგი სახელო ისეთი შეიძლებოდა ყოფილიყო, რომ მის მქონებელს ამ სახელოდან არავითარი სარგო არ ჰქონოდა. ამიტომაც ულუფა, ჯამაგირისა და სარგოს მქონე, საქვეყნოდ გამრიგე თუ დარბაზის რიგის, მოხელეთა გვერდით მარტო ულუფა და ჯამაგირით დაკმაყოფილებული მოხელენიც უნდა ყოფილიყვნენ. ამ გვარ მოხელეებზე „მასალები“ უმთავრესად მეფეთა მხლებლებს თუ მსახურთ და სამხედრო ხელისუფალთ წარმოგვიდგენენ.

იოანე სოლოლაშვილი სწერდა: „მეფეს ერეკლეს ვახლი. ათი თუმანი ჯამაგირი მქონდა... ულუფა მქონდა ჩემთვის და ბიჭისათვის“ (გვ. 76, საბ. 107); მსგავსი სახელო, ულუფა და ჯამაგირი ჰქონია გიორგის მხლებელს ფრანგისტან თურქისტანოვს (გვ. 77, საბ. 108), იოსებ სოლოლაშვილს, თომა ჩიკოძეს და სხვ. მეფის მსახური, იარაღის მკეთებელი ხელოსანი ციციანოვს მოახსენებდა: „მე ვეყავი ჩემის ხელოვნებით მსახური მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა და ვაკეთებდი საკადრისს იარაღებს... და მქონდა იმათგან ულუფა და ჯამაგირი განწესებული“ (გვ. 79, საბ. 114). იარაღის მკეთებელ ხეიბურ ბებური. შვილს გიორგი XII სიგელიც წარუდგენია, რომლის მიხედვით მას წლიურად, თავის სამსახურის გასამრჯელოდ, 60 მანეთი და სათანადო ულუფა ენიშნებოდა (იქვე, საბ. 115).

მაგრამ, რაკი ასეთ მოხელეების ჯამაგირი და ულუფა არც თუ ისე დიდი იყო, ხოლო სახელოდან სარგო არ ჰქონდათ, მეფეები მათ სხვადასხვა დავალებებს აძლევდნენ, ან როგორც თვით მხლებლები მიუთითებდნენ, „აქეთ-იქით გზავნიდნენ საშოგარზე“.

ჯამაგირითა და ულუფით უნაზღაურებდა მეფე სამსახურს არტილერიის კაპიტანს, მაიორს თუ პოლკოვნიკს. კაპიტანი გიორგი თუმანიშვილი სწერდა:

„მჭონდა წელიწადში ჯამაგირი ვერცხლის ფული ორასი რუბლი; თვეში მჭონდა კოდი პური, ერთი ჩარეკი მარილი, ორი ლიტრა ღვინო, ორი ლიტრა ძროხის ხორცი; მარხოში თევზი, ხიზილალა და სამარხო. ამებების ფასად გვექლეოდა ერთი რუბლი და სამოცდაათი კოპიკი“ (გვ. 81, საბ. 118). - სხვა სახის სარგოზე კი თუმანიშვილს მითითებული არა აქვს. ამგვარადვე აქვთ აღწერილი ულუფა და ჯამაგირი კაპიტან გ. ჭუმბურიძეს, მაიორ დავით ნაზაროვს და პოლკოვნიკ ივ. ქობულაშვილს. როგორც ჩანს, ქართლ-კახეთის სამეფოს არტილერიის ოფიცრებს, განწესებულ ჯამაგირისა და ულუფას გარდა, სხვა განწესებული შემოსავალი არ ჰქონიათ.

ამრიგად ირკვევა, რომ ქართლ-კახეთის სამეფოში მოხელეთა გასტუმრების შემდეგი წესი იყო: დარბაზის რიგის ზოგ მალალი რანგისა და საქვეყნოდ გამრიგე ყველა მოხელეს, თანამდებობის მიხედვით, სარგო ჰქონდა გარიგებული; დარბაზის რიგის სხვა მოხელეთ კი, სარგოს გარდა, ულუფა და ჯამაგირი ენიშნებოდათ. ზოგი ხელისუფალი კიდევ მხოლოდ ჯამაგირითა და ულუფით იყო დაკმაყოფილებული.)

* * *

ამებამდ ჩვენ ვერ შევხებებით ყოველ „მოხსენებას“ და საბუთს მათი ღირსების თვალსაზრისით. მაგრამ, საჭიროდ ვცნობთ მოკლედ მაინც მიუთითოდ ზოგი დოკუმენტის მნიშვნელობაზე ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის ისტორიის შესასწავლად.

„მასალებში“ ქვეყნდება ოთხი სახლთუხუცესის მოხსენება. აქედან პირველი ქართლის სამეფოს სახლთუხუცესია, მეორე დედოფლისა, მესამე და მეოთხე კახეთის სახლთუხუცესები არიან და თავიანთ თავს „სახლთუხუცესი კახეთისა პირველს“ და „სახლთუხუცესი კახეთისა მეორეს“ უწოდებენ. კახეთის ორივე სახლთუხუცესის სარგო, მათ მიერვე შედგენილი გარიგების წიგნებით, სავსებით ერთნაირადაა წარმოდგენილი. მეფის სახლთუხუცესის თანამდებობაზე ორი პირის მოხსენების, თუ არ ვცდებით, აქამდე უცნობ შემთხვევას გვისხნის კახეთის სახლთუხუცესთა „მოხსენებებს“ დართული დოკუმენტები. 1799 წ., გიორგის ბრძანებით, კახეთის სახლთუხუცობა ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილს ებოძა (იხ. გვ. 8, საბ. 8). ხოლო 1800 წ. გიორგიმ ეს სახელო ორად გაყო და სახლთუხუცობა, ჩოლაყაშვილთან ერთად, ალექსანდრე მაყაშვილსაც მისცა. მაგრამ, თანამდებობის გაყოფას, პარალელუზმის აცილების მიზნით, განსაგებელ ადგილთა გაყოფაც მოჰყვა და ალ. მაყაშვილს კახეთის ერთი ნაწილის სახლთუხუცობა ებოძა: „Мы просьбу твою во уверение приняли и произвели тебя, начиная от Авчалы на сию сторону Кახетии, Кизика, Савачналдо до Карданаха салтхуцесом... и по сию сторону что кочующие Кახетинские эли находят да и от них принадлежашую салтхуцесу долю ты возмешь“ (გვ. 10, საბ. 10).

ალსანიშნავია, რომ XVIII ს. ქართლ-კახეთის სამეფოში სახლთუხუცის თანამდებობის ორად გაყოფის სხვა შემთხვევაც ყოფილა. როგორც გიორგის 1800 წ. სიგლიდან ჩანს, ქართლის სამეფოს სახლთუხუცესის სახელოც ერთხანს ორად

გაყოფილი იყო: „კურთხეულმა ბატონმა მამა ჩუშნმა,—სწერდა გიორგი XII იოანე ორბელიანისადმი ბოძებულ სიგელში,—ქართლის სახლთუხუცესობა მამა შენს დავითს სარდალს უბოძა და ეს საწელო კარგა ხანს ექირა. მერმე, რომლისამე მიზეზით, ეს საწელო ჩამოერთვა და მას უკან კიდევ კურთხეულმა ბატონმა მამა ჩუშნმა შტა გაყო“ (გვ. 4, საბ. 3). როგორც ჩანს, დარბაზის რიგის მაღალი რანგის მოხელის, სასახლის დაწესებულებათა მთავარი გამგებლის ხელი საჭირო შემთხვევაში იყოფოდა. ეს კი უმნიშვნელო არ უნდა იყოს ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობილების ისტორიისათვის.)

სახლთუხუცესთა „მოხსენებები“ მნიშვნელოვანია იმითაც, რომ ისინი ავსებენ „დასტურლამალის“ ცნობებს ქართლის სამეფოს სახლთუხუცესის უფლება-მოვალეობისა და სარგოს შესახებ და აგრეთვე, ახალ მასალას გვაწვდიან კახეთის სახლთუხუცესთა უფლება-მოვალეობის შესახებ.

„დასტურლამალის“ მიხედვით, როგორც ვ. გაბაშვილმა გაარკვია, ქართლის სამეფოში სახელმწიფო ფინანსების გამრიგე მოხელე-მოლარეთუხუცესი ერთი იყო¹. ქართლ-კახეთის გაურთიანებულ სამეფოს შექმნის შემდეგ ამ მხრივ ცვლილება მომხდარა. ჩვენი საბუთებით, სამეფოში ორი მოლარეთუხუცესი იყო. ცალკე იყო აგრეთვე დედოფლის მოლარეთუხუცესიც. გიორგი XII დროს მოლარეთუხუცესობა ჰქონიათ ქაიხოსრო სუმბათაშვილსა და ნიკოლოზ შარვაშიძეს (გვ. 13, საბ. 13 და გვ. 14, საბ. 15); მარიამ დედოფლის მოლარეთუხუცესად კი ივანე ბეგთაბეგოვი ყოფილა (გვ. 33, საბ. 41).

მოლარეთუხუცესის სახელის გარკვევისათვის საინტერესო ცნობებს გვაწვდის ქაიხოსრო სუმბათაშვილის მიერ შედგენილი სარგოს წიგნი (გვ. 13, საბ. 13), საიდანაც კარგად ჩანს, რომ „ამისი გელისა იყო: რაიცა მეფის თეთრი ანუ ლარნი თუსთა საკუთართა ზედა ანუ ქველის საქმისად უხმდა“², მაგრამ ამის ჩვენება ვრცლად ამჟამად ჩვენს მიზანს არ შეადგენს.

„მასალებში“ საინტერესო ცნობებია აგრეთვე საფინანსო დაწესებულებათა სხვა მოხელეების შესახებაც. აქ ქვეყნდება სალაროს ნაზირის ევგენ აბაშიძის მიერ შედგენილი სარგო, სადაც მოხსენებულია აგრეთვე სალაროს სხვა მოხელეთა-მუსტოფის, სალაროს მუშრების და მოლარეთუხუცესების სარგოც (გვ. 16 საბ. 18). ცალკე ქვეყნდება სალაროს მუშრების იოსებ მელიქიშვილის, შინაარსით მდიდარი, გარიგების წიგნი (გვ. 17, საბ. 20). სალაროს მოხელეების არზა-მოხსენებებთან ერთად ვათავსებთ ფეშქაშნივისის შიამოშ თუმანიშვილის მოხსენებას და ერეკლე II 1791 წ. ფეშქაშნივისობის ბოძების სიგელს; ამ უკანასკნელს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ამ სახელის შესწავლისათვის (იხ. გვ. 23, საბ. 25).

„მასალებიდან“ ირკვევა, რომ ქართლ-კახეთის სამეფოში ქარხნის რამდენიმე ნაზირი იყო: დავით მაყაშვილი და იოანე შალიკაშვილი „მოხსენებებში“

¹ ვ. გაბაშვილი, დარბაზის რიგის მოხელენი დასტურლამალის მიხედვით, „ენიმიკი“-ს მოამბე, ტ. XIII, 170.

² ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, 17.

თავიანთ თავს ქარხნის ნაზირებს უწოდებენ, ხოლო იოსებ ჭავჭავაძისა და ბარამ გურგენიძის მიერ შედგენილ ნაზირების სარგოს მიხედვით, ესენიც ქარხნის ნაზირებად ჩანან (იხ. გვ. 24, საბ. 26; გვ. 25, საბ. 28; გვ. 27, საბ. 30, 31). გიორგი XII მიერ დავით მაყაშვილისადმი ქარხნის ნაზირობის ბოძების სიგელში კიდევ სხვა ქარხნის ნაზირიც მოიხსენიება: „Одним назырем должен быть ты, а другим Глаха Рочиков и всеми по должности вашей делами имеете править в месте“ (გვ. 25, საბ. 27). როგორც ჩანს, ქართლ-კახეთის სამეფოში XVIII ს. ბოლოს ოთხზე მეტი ქარხნის ნაზირი, სასახლის მეურნეობის დაწესებულებათა და საწყობების გამგებელი მოხელე, ყოფილა. „მასალები“ მნიშვნელოვან ცნობებს შეიცავენ სახლთხუცესის ხელქვეშეთ სხვა მოხელეთა შესახებაც. ყურადღებას იქცევს ქართლ-კახეთის სამეფოს მდივნების არზა-მოხსენებები.

ვ. გაბაშვილმა შენიშნა, რომ „დასტურდამალის“ მიხედვით „ქართლის სამეფოში ორი მთავარი მდივანი ყოფილა: „მეფის მდივანი“... და „დედოფლის მდივანი“¹. აკად. გვლდენშტეტის ცნობით კი, მისი მოგზაურობის დროს, ქართლ-კახეთის გაერთიანებულ სამეფოში ექვსი მდივანი იყო². ამ უკანასკნელი ცნობიდანაც ჩანს სამეფოთა გაერთიანების შემდეგ მომხდარი ცვლილებები, მაგრამ ეს კიდევ უფრო ნათლად ჩვენი მასალების მიხედვით შეიძლება წარმოვიდგინოთ. „მასალებში“ გამოქვეყნებულ „მდივანბეგთა და მდივნების სიიდან“ ჩანს, რომ თეიმურაზისა და ერეკლეს დროინდელ ქართლ-კახეთში 10 მდივანი ყოფილა. ამავე დოკუმენტში გაერთიანებულ სამეფოს მდივანთა შესახებ ნათქვამია: „მდივანნი ქართლ-კახეთისანნი ზემოთქმულნივე, და გარდაცუალებულთ მაგიერ დაადგინა მეფემ ირაკლიმ: მცივანი სულხან თუმანიოვი... დავით ქობულოვი... იოსებ თუმანიოვი... ეგნატი თუმანიოვი... სვიმონ ქობულოვი... სოლომონ ბეგთაბეგოვი... დიმიტრი თუმანიოვი... იოანე ქობულოვი... ბირთველ თუმანიოვი... ბეგთაბეგ ბეგთაბეგოვი... ავეჯიქ შალუბათოვი“ (გვ. 56, საბ. 71). როგორც ჩანს, ერეკლეს დროს თერთმეტზე მეტი მდივანი ყოფილა. მდივანთა რაოდენობა უცვლელი იყო გიორგის მეფობაშიც: „მეფის გიორგის დროს მდივან-ლაშქარნივისნი ზემოთქმულნივე იქვენენ და გარდაცუალებულთ მაგიერ ამან დაადგინა: მდივანი ელიაზარ ფალავანდოვი... ოთარ ქობულოვი... იოანე ბეგთაბეგოვი... არტემ მოძღვრისშვილი... მწერალი ზაზა გაბაშვილი“ (იქვე). აქ მოხსენიებულ მდივნებიდან „მასალებითა“ ცნობილნი არიან: არტემ მოძღვრისშვილი, სიმ. ქობულაშვილი იოანე ბეგთაბეგოვი, ბირთველ თუმანიშვილი, ეგნატი თუმანიშვილი, სულხან მდივანი (თუმანიშვილი), დიმიტრი მდივანი (თუმანიშვილი) და იოანე ქობულაშვილი. სხვა მდივანთა მოხსენებებს ჩვენ ვერ მივაკვლიეთ. ზემოხსენებულთ გარდა, ციციანოვისათვის მოხსენებები მიუერთმევიათ ნიკოლოზ ონიკოვსა და დიმიტრი საგინაშვილს, რომელნიც თავიანთ თავს „მწერლებს“ უწოდებენ (იხ. გვ. 38 საბ. 47; გვ. 39 საბ. 48) და დედოფლის მდივანს ეროთე სიდიამონოვს, მაგრამ ესენი რატომღაც „მდივანბეგთა და

¹ ვ. გაბაშვილი, დარბაზის რიგის მონახედი, 175.

² იხ. იქვე, 177.

მდივანთა სიაში“ არ მოიხსენებიან, როგორც ჩანს, „მასალების“ მიხედვითაც დასტურდება, რომ ერთიან ქართლ-კახეთის სამეფოში ათზე მეტს პირს ჰქონდა მდივნობა მეფეთაგან ბოძებული. აქ ჩამოთვლილ მდივანთა გარდა სხვებიც ყოფილან; „მდივანბეგთა და მდივანთა სიაში“ სხვათაშორის ნათქვამია: „ესენი (მდივნები, შ. მ.), იყვნენ რომელნიც სწერდნენ სიგელთა, განაჩინთა, გუჯართა, ოქმთა და ბრძანებთა და ამათ გარდა სხვანიც იყვნენ მრვალნი, რომელნიც სწერდნენ სიგელთა, განაჩინთა, ოქმთა და ბრძანებთა“ (გვ. 57, საბ. 71), მაგრამ მათ მდივნობა მეფეთაგან არ უნდა ჰქონოდათ ბოძებული.

მდივნების არზა—მოხსენებებთან ერთად ჩვენ ვაქვეყნებთ ლაშქარნივისების, სამხედრო კანცელარიის მოხელეთა, მოხსენებებსაც.

როგორც ცნობილია, ერეკლე II რეფორმები სამხედრო საქმესაც შეეხო. ერეკლეს მიერ ამ მხრივ ჩატარებული რეფორმები, ნაწილობრივ, „მასალებშიაც“ არის ასახული. ეს კარგად ჩანს, როგორც სამხედრო უწყების წარმომადგენელთა—არტილერიის კაპიტნების, მაიორის თუ პოლკოვნიკის—ასევე ლაშქარნივისების მოხსენებებიდანაც. ლაშქარნივისი მანუშარ თუმანიშვილი სხვათაშორის სწერდა: „საქართველოს ჩვეულებრივ ჯარის გამოყვანას გარდა მეფემ ირაკლიმ თავის საბძანებლიდამ მოიწვია, ჯამაგირის აღთქმით, ნოქრათ და თოფჩად დასადგომნი კაცნი. მოვიდნენ და განწესდნენ; ჰქონდათ მიჩენილი მინბაში, ფონსადბაში, უზბაში, თოფჩიბაში და დაჰბაში. იმათ ჰქონდათ განწესება წლის ულუფა და ჯამაგირი... მასუჯან მეფემ ირაკლიმ ინება თავის საბრძანებლიდამ სულზე მორიგის გამოყვანა, რომ უჯამაგირო იყო. ამათაც მიუჩინა ჯამაგირით მინბაში, ფონსადბაში, უზბაში და დაჰბაში“ (გვ. 42, საბ. 52).

ერეკლე II სამხედრო რეფორმების შედეგი იყო, ჩვენი აზრით, XVIII ს. მეორე ნახევარში ახალი სამოხელეო თანამდებობების და კერძოდ, ლაშქარნივისის სახელოს შექმნა.

როგორც ცნობილია, ლაშქარნივისი არც „დასტურლამალში“ და არც XVIII ს. პირველნახევრის საბუთებში არ მოიხსენიება. „მდივანბეგთა და მდივანთა სიიდან“ ირკვევა, რომ ლაშქარნივისის სახელო არ ყოფილა თეიმურაზ-ერეკლეს დროინდელ ქართლისა და კახეთის სამეფოებში: ერეკლეს დროინდელ მდივანთა სიაში შეტანილია ლაშქარნივისებიც, ხოლო თეიმურაზ-ერეკლეს დროინდელ მდივანთა შორის ლაშქარნივისი არაა მოხსენებული (გვ. 55, საბ. 71).

ლაშქარნივისი, როგორც მათი ვარიეტების წიგნებიდან ჩანს, „საქართველოს სამხედრო კანცელარიის“ მოხელე და „იმათი (ერეკლეს მიერ შექმნილ ჯამაგირის ჯარისა და მორიგის ხელისუფალთა, შ. მ.) მწერალი და ანგარიშის შენნახველი... იყო“ (გვ. 42, საბ. 52). აქედანაც ცხადია, რომ ლაშქარნივისის სახელო XVIII ს. მეორე ნახევრის ქართლ-კახეთის სამეფოში ერეკლე II მიერ ჩატარებული სამხედრო რეფორმების შედეგად წარმოიშვა.

„მასალების“ მიხედვით, ქართლ-კახეთის სამეფოში XVIII ს. ბოლოს ლაშქარნივისებად იყვნენ: ქაიხოსრო სუმბათაშვილი, იოსებ მელიქიშვილი,

იოანე ქობულაშვილი, აფრიაბ ენიკოლოგოვი, რომელსაც კერძოდ „საქართველოში მყოფთ თათრების ლაშქარნივისობა“ ებარა, მანუჩარ თუმანიშვილი და ომან ხერხეულიძე. ხსენებულთაგან ორი უკანასკნელი მთავარი ლაშქარნივისი უნდა ყოფილიყო: „ამათი(სამხედრო უწყებების მოხელეთა, შ. მ.) მწერლობა და ანგარიშის შენახვა მე და ჩემს ამხანაგს, თავადს ომან ხერხეულიძეს ლაშქარნივისის მოგვიბოძა და ერთად ვმოქმედებდით ჩვენს სახელოს საქმეს“—სწერდა მანუჩარ თუმანიშვილი (იხ. იქვე).

ქართლ-კახეთის სამეფოში საერთოდ კი, ექვსი ლაშქარნივისი ყოფილა. „მდივანბეგთა და მდივანთა სიაში“ ერეკლესა და გიორგის დროისათვის ლაშქარნივისებად მოხსენებულნი არიან: ომან ხერხეულიძე, მანუჩარ თუმანიშვილი, სვ. გურგენიძე, ასლან ვაჩნაძე, სოლ. ქობულაშვილი და იოსებ მელიქიშვილი (გვ. 56, საბ. 71). ჩვენთვის გაუგებარი მიზეზით „სიაში“ არ მოიხსენებიან ჭაიხოსრო სუმბათაშვილი და აფრიაბ ენიკოლოგოვი.

ლაშქარნივისის უფლება-მოვალეობისა და სარგოს გასათვალისწინებლად განსაკუთრებით საყურადღებოა მანუჩარ თუმანიშვილისა და ომან ხერხეულიძის „მოხსენებები“ (იხ. გვ. 42—43, საბ. 52, 54).

XVIII ს ქართლ-კახეთის სამეფოს მორდალთა გარიგების წიგნები აქამდე უცნობი იყო. ამდენად, ქვემოთ დაბეჭდილი „ს ა მ ო რ და ლ ო გ ა ნ წ ე ს ე ბ ე ბ ი“, სამოხელეო წყობილების შესასწავლად, მნიშვნელოვან დოკუმენტებად უნდა იქნენ მიჩნეულნი.

ვ. გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი წერს: „ქართლის სამეფოში ორი მურდარი იყო: მეფის მურდარი და დედოფლის მურდარი“¹. ქართლისა და კახეთის სამეფოთა გაერთიანების შემდეგ კი, „მასალების“ მიხედვით, მეფის ორი მორდალი ყოფილა: ერთი—ზაალ ბარათაშვილი—„ქართლის მორდლად“ იწოდებოდა, მეორე—იროდიონ გურგენიძე,—კი „კახეთის მორდლად“ (იხ. გვ. 46, საბ. 58; გვ. 47, საბ. 60). სავარაუდებელია, რომ იყო დედოფლის მორდალიც, მაგრამ ჩვენს განკარგულებაში მყოფი მასალებით ასეთი უცნობია.

ი. ვ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, „დასტურლამალის“ მის მიერ აღგენილ ერთ ადგილს შემდეგნაირად განმარტავდა: „ირკვევა, რომ სიგლების... დაბეჭვდაში... ორი მოხელე, სახლთუხუცესი და მდივანი, იღებდა მონაწილეობას, მაგრამ მდივანი მხოლოდ საბუთის მიმტანი იყო და პირადად დაბეჭვდაში არავითარ მონაწილეობას არ იღებდა“². ეს მოსაზრება ძირითადად გაიზიარა ვ. გ ა ბ ა შ ვ ი ლ მ ა და თავის მხრივ დასძინა: „სიგლის დაბეჭვდაში სამი მოხელე იღებდა მონაწილეობას: სალთუხუცესი, როგორც ბეჭდის დამსმელი, მდივანი, როგორც სიგლის შემდგენელი და მომტანი, მორდალი ანუ მურდარი, როგორც ბეჭდის შემნახველი მოხელე“³. ამ სიკითხის გარკვევაში დახმარებას გვიწევს ზაალ ბარათაშვილისა და ირ. გურგენიძის მიერ შედგენილი „სამორდალო განწესება“. ზაალ ბარათაშვილი სწერდა: „რაც მეფისაგან წყალობა ებოძებოდათ... ჩვენი, მორდლების, თანამდებობა იყო, რომ ჩვენ უნდა დაგვებეჭვდინებინათ

¹ ვ. გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი, *op. cit.*, 178.

² ი. ვ. ჯ ა ვ ა ხ ი შ ვ ი ლ ი, *ქართული დიპლომატიკა*, 77.

³ ვ. გ ა ბ ა შ ვ ი ლ ი, *op. cit.*, 178.

და ის ჩვენგანვე მიეცემოდა თავიანთ პატრონებს წყალობის სივლები... რაც მეფესთან არზით საჩივარი მოვიდოდა და მიეცემოდა პასუხი და ოქმი თუ განაჩენი, ესეც ჩვენი თანამდებობა იყო, რომ ჩვენ უნდა დაგვებეჭვდინებინა და თავისის პატრონებისათვის მიგვეცა“ (გვ. 48, საბ. 58; შედრ. საბ. 60). ამონაწერიდან კარგად ჩანს, რომ მორღლის მონაწილეობა საბუთის დაბეჭვდაში ბეჭდის შენახვით კი არ ამოიწურებოდა, არამედ ის იყო საბუთის მიმტანი, მისი დამაბეჭვდინებელი და დანიშნულებისამებრ გადამცემიც.

ვ. გაბაშვილის აზრით, „XVII ს. და XVIII ს. პირველ ნახევარში ქართლის სამეფოში მხოლოდ ერთი მდივანბეგი „სამართლობდა“ და ყველა ქვეშემრდომის, „სახელმწიფოს და საბრძანებლის მორჩილი“-ს საჩივარი და სარჩელი მას უნდა გაერჩია“¹.

თეიმურაზ-ერეკლეს დროს და, განსაკუთრებით, ქართლ-კახეთის სამეფოს გაერთიანების შემდეგ, ამ მხრივაც მნიშვნელოვანი ცვლილებები ხდება: „ასევე ახალი იყო, სწერს ნ. ბერძენიშვილი, მსაჯულთ შეკრებულობის დაწესებულება, ერეკლემ რომ შემოიღო 1778 წელს: ამიერიდან „ყოველი არზა და საჩივარი მდივანბეგებთან მივიდესო“². ამგვარ ბრძანებას სამართლის მოქმედ ხელისუფალთა რაოდენობასა და უფლება-მოვალეობაში რადიკალური ცვლილებები უნდა შეეტანა. ეს ცვლილებები კარგად ჩანს „მაღალებიდანაც“.

ჯერ კიდევ თეიმურაზ-ერეკლეს დროს, როგორც „მდივანბეგთა და მდივანთა სიიდან“ ჩანს, შვიდი მდივანბეგი ყოფილა, — იოანე ორბელიანი; რევაზ ორბელიანი, სარიდან ერისთვისშვილი, პაპუნა ორბელიანი, ფარსადან ციციშვილი, რამაზ ანდრონიკაშვილი და ზაალ ჯანდიერი (გვ. 55, საბ. 71). ერეკლე II დროს კი, ამავე „სიის“ მიხედვით ცამეტზე მეტი მდივანბეგი იყო: „მეფის ირაკლის დროს იყვნენ მდივანბეგნი ზოგნი ზემოთქმულნივე და გარდაცვალებულთ მაგიერ დაადგინნა: მდივანბეგი იესე ამილახვაროვი ...ქაიხოსრო ენდრონიკოვი... ნიკოლოზ აბაშიძე... ბექან ერისთავ-სიდიამონოვი... მჭეპაბუჯ ორბელიანი... ოტია ენდრონიკოვი... ზაალ ბარათოვი... მეთოდი ერისთოვი... დავით ჩოლაყოვი... თეიმურაზ ციციანოვი... ვახუშტი ჯავახოვი... იესე ოსეს ძე [და] სოლომონ ლიონოვი“ (იქვე). გიორგი XII დროს ამ მხრივ რაიმე ცვლილება არ მომხდარა; საბუთის სიტყვით: „რომელნიც ზემოდაწერილნი მდივანბეგნი არიან, ისინი იყვნენ და გარდაცვალებულთ მაგიერ, ამ მეფემ გიორგიმ, დაადგინა:... იოანე ჩოლაყოვი... ნიკოლოზ ციციანოვი [და] ადამ ენდრონიკოვი“ (იქვე).

მდივანბეგთა რიცხვის ზრდა ერეკლე II მიერ ჩატარებული რეფორმის ერთი შედეგია. ამას გარდა, როგორც მასალებიდან ჩანს, ერეკლემ მდივანბეგებს თავიანთი სამოსამართლო უბნებიც განუსაზღვრა. ირკვევა, რომ ერეკლეს დროინდელ ცამეტზე მეტ მდივანბეგიდან ორი მაინც ქალაქში (თბილისში) „სამართლობდა“. იოანე ჩოლაყოვილი „მოხსენებაში“ მიუთითებდა: „მაქუნდა

¹ ვ. გაბაშვილი, *op. cit.*, 181.

² ნ. ბერძენიშვილი, ივ. ჯავახიშვილი, ს. ჯანაშია, საქართველოს ისტორია, 1946 წ., 400.

მე ტფილისსა შინა მდივანბეგობა რწმუნებულნი... და რაც უკუბდა ულუფა და ჯამაგირი, განსვენებულს უწინარეს მოადგილესა ჩემსა, თავადს ციციშვილს მდივანბეგს თეიმურაზს“ (გვ. 51, საბ. 65). იოანე ჩოლაყაშვილის მიერ მოხსენებული სხვა საბუთითაც დასტურდება: „Пожаловали тебя, Ивана Чолокаева, в мдиванбеги, определяя тебе к месту, которое занимал мдиванбег Теймураз“—ნათქვამია გიორგი XII 1798 წ. სიგელში (გვ. 52, საბ. 67).

თბილისში მეორე მდივანბეგიც მოსამართლეობდა: „მეფის გიორგისაგან გახლდი ქალაქში მდივანბეგათ და დგინებულნი“—სწერდა ნიკ. ციციშვილი (გვ. 49, საბ. 61).

„ქალაქის მდივანბეგობა“ ჯერ კიდევ შაჰნავაზ I დროს არის მოხსენებული, მაგრამ 1676 წ. სიგლით შაჰნავაზმა ვახტანგ ორბელიშვილს არა მარტო ქალაქის მდივანბეგობა უბოძა, არამედ მასთან ერთად, „ქართლისა, საბარათა-შვილოსა, სომხითისა და თათრისა“¹. „დასტურლამალის“ მიხედვითაც ირკვევა, რომ ქალაქში მდივანბეგიც სამართლობდა, მაგრამ „ქალაქის მდივანბეგთა“ ცალკე გამოყოფა ერეკლე II მიერ ჩატარებულ რეფორმის შედეგი უნდა იყოს. ამით აიხსნება, რომ ერეკლეს დროს თბილისში, მოურავთან ერთად, „ბატონის ბრძანებით... მდივანბეგები... სამართალში დასხდებიან“². ი. ჩოლაყაშვილის და ნ. ციციშვილის „მოხსენებები“ კი სავსებით ადასტურებენ, რომ ერეკლესა და გიორგის დროს, მხოლოდ თბილისში, ორი მდივანბეგი იყო.

აღსანიშნავია, რომ „საქართველოს სასამართლოს“ ანუ „სამდივანბეგოს“ თავის თაველიდარი ჰყავდა, რომელიც „საქართველოს სასამართლოს ხაზინადრად“ ან კიდევ „სამდივანბეგოს თაველიდრად“ იწოდებოდა. „სამდივანბეგოს თაველიდარის“ მოვალეობა სავსებით ისეთივე ყოფილა როგორც იყო, „დასტურლამალის“ მიხედვით, ეშვიკალასბაშის სახელისუფლოს თაველიდარის მოვალეობა; ფარსადან ყორღანაშვილი ციციანოვს მოახსენებდა: „მქონდა მე საქართველოს სასამართლოს ხაზინადრობა კურთხეულის მეფის თეიმურაზიძემ, მეფის ერეკლემ ვიდრე უკანასკნელს ჟამამდე მეფის გიორგისა... რაც სასამართლოს სარგო-შემოსავალი იქნებოდა, იმისი ხაზინადარი ვიყავ... ამ სასამართლოს შემოსავალს მდივანბეგებს და მდივანებს, მორღლებს, და ეშვიკალასბაშებს(!) მე გაუყოფდი და თავ-თავიანთს განწესებულს წილს მე მიეცემდი“ (გვ. 54, საბ. 70). ვეგვე დასტურდება „მდივანბეგთა სიის“ მიხედვითაც: „სამდივანბეგოს შემოსავლის თაველიდრათ იყო ფარსადან ყორღანოვი, რომ ეძლეოდა იმათის შემოსავლიდამ ათის თავი“ (გვ. 57, საბ. 71)³.

„მასალები“ შესაძლებლობას გვაძლევს ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობილებაში მომხდარი სხვა ცვლილებანიც გავითვალისწინოთ.

„დასტურლამალის“ დამოწმებით, ვ. გაბაშვილი წერს, XVIII ს. პირველნახევრის „ქართლის სამეფოში ორი სამეფო ეშვიკალასბაშის

¹ საქ. სიძველენი, II, 137—138.

² იხ. ქალაქის მოურავის სარგო, საქ. სიძვე, II, 523, § 3.

³ შტრ. „დასტურლამალი“, 17; ვ. გაბაშვილი, op. cit., 194.

ველი ყოფილა¹. XVIII ს. მეორე ნახევარში კი ქართლ-კახეთის სამეფოში ხუთი ეშიკალასბაში იყო: ასლან ორბელიანი ქართლის სამეფოს ეშიკალასბაში ყოფილა (გვ. 58, საბ. 73); დანარჩენები კი ან არმის, ან კიდეც, ხალვათხანის ეშიკალასბაშებად იყვნენ. აიღემურ ვაჩნაძე, როგორც ჩანს, კახეთის ხალვათხანის ეშიკალასბაში იყო, გიორგი ციციშვილი კი ქართლის ხალვათხანის ეშიკალასბაშს უწოდებს თავის თავს (გვ. 59, საბ. 74; გვ. 60, საბ. 76); გიორგი ხერხეულიძე ქართლის არმის ეშიკალასბაში, ხოლო ალ. მაყაშვილი კახეთის სალთხუცესი და არმის ეშიკალასბაში ყოფილა (გვ. 10, საბ. 10; გვ. 9, საბ. 9). ამრიგად, „მასალების“ მიხედვით, სამეფო ეშიკალასბაშს გარდა, ქართლ-კახეთის სამეფოში ორი ხალვათხანისა და ორი არმის ეშიკალასბაში იყო.

ხალვათხანისა და არმის² ეშიკალასბაშების სახელო „დასტურლამალისა“-თვის უცნობია; თეიმურაზ II დროს კი ხალვათხანის ეშიკალასბაშის წელის არსებობა გიორგი XII 1800 წ. სიგლით დასტურდება (იხ. გვ. 61, საბ. 77). ჩვენ ამჟამად ვერაფერს ვიტყვით ან ახალი სახელოების—ხალვათხანისა და არმის ეშიკალასბაშის—შექმნის მიზეზების შესახებ.

„მასალებში“ ქვეყნდება აგრეთვე ეშიკალასბაშის ხელქვეშით მოხელეთა და დარბაზის რიგის სხვა ხელისუფალთა არზა—მოხსენებები, მაგრამ მათზე ჩვენ ამჟამად სიტყვას არ გავაგრძელებთ. მხოლოდ, საჭიროდ მიგვაჩნია ორიოდ შენიშვნის გაკეთება:

ა) როგორც ვ. გაბაშვილმა გაარკვია, XVIII ს. პირველ ნახევრის ქართლის სამეფოში ყორიასაულბაშის სახელო არ არსებობდა და „დასტურლამალში“ მოხსენებული ყორიასაულეები ეშიკალასბაშების სახელისუფლო უნდა ყოფილიყვნენ³. ერეკლე II დროს კი, „მასალების“ მიხედვით, ყორიასაულეები ყორიასაულბაშს დაუქვემდებარდა. ყორიასაულბაშად, როგორც 1783 წ. სიგლიდან ჩანს, ჯერ სამ ბარათაშვილი ყოფილა, ხოლო შემდეგ მისი შვილი ზაალი (გვ. 62, საბ. 80). ყორიასაულბაშს თავისი ნაიბიც ჰყავდა. ეს სახელო XVIII ს. ბოლოს თაყა არლუთაშვილს ჰქონია (გვ. 63, საბ. 81).

ბ) ვ. გაბაშვილმა სათანადო მასალების შესწავლის საფუძველზე გამოსთქვა მოსაზრება, რომ „XVII—XVIII სს., როსტომ ხანიდან მოყოლებული ქართლის სამეფოში ვეზირებად მუსულმანური წარმოშობის პირები ყოფილან... ეს მნიშვნელოვანი ფაქტი... იმას უნდა მოწმობდეს, რომ ერანზე დამოკიდებული ქართლის მეფის ვეზირი ერანის „რწმუნებული“ უნდა ყოფილიყო საქართველოს მთავრობასთან მეთვალყურედ და მრჩეველად დანიშნული“³. ეს მოსაზრება საესებით დასტურდება გიორგი ვეზირიშვილის „მოხსენებითაც“: „მამა ჩემი, ვეზირი ნადირ-ყეენისაგან წარმოგზავნილა საქართველოდ მეფეს თეიმურაზთან ვეზირად და ამ წარისხთა და მოადგილობით ემსახურებოდა მეფეს თეიმურაზს და მეფეს ირაკლის“ (გვ. 70, საბ. 94). როგორც ჩანს, თეიმურაზისა და ერეკლეს დროსაც ქართლ-კახეთის მეფეთა ვეზირი (მრჩეველი) და „მოადგილე“ მუსლიმანური წარმოშობის პირი იყო.

¹ ვ. გაბაშვილი, op. cit., 185.

² ვ. გაბაშვილი, op. cit., 189—190.

³ იქვე, 196.

აღსანიშნავია, რომ მცირეწლოვანი გიორგი ვეზირიშვილი ერეკლეს მოუ-
ნათლავს, ამის შემდეგ, ცხადაა, ის მამის სახელოს, ვეზირობას ვერ მიიღებდა,
და ამის გამო, ერეკლემ, „სისხლით სამსახურის“ სასუქუოდ, ნასახიბაშის ნაი-
ბობა უბოძა. ვეზირად კი, ჩვენი საბუთების მიხედვით, სხვა—მირზა რაბი ჩანს;
იოსებ მელიქიშვილის არზას, სხვათაშორის, მიწერილი აქვს: „მე ვეზირ-მუს-
ტოფი მირზა რაბი ამ წერილის მოწამე ვარ და ასე იყო“ (გვ. 18, საბ. 20).
აღსანიშნავია—ვეზირი მირზა რაბი საბუთს ქართულად აწერს ხელს.

* * *

„მასალების“ მეორე ნაწილში, მცირე გამონაკლისს გარდა, საქვეყნოდ
გამორიგე მოხელეთა არზა-მოხსენებები და მათ მიერ წარდგენილი დოკუ-
მენტებია თავმოყრილი. ყველა მათ მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვთ ქართლ-
კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის შესწავლის საქმეში; მაგრამ, „მასალების“
ეს ნაწილი განსაკუთრებით საყურადღებოა XVIII ს. ქართლ-კახეთის სამეფოს
საქალაქო ცხოვრების შესასწავლად.

ე. თაყაიშვილის მიერ გამოქვეყნებულ „ქალაქის მოურავის გარიგების“
წიგნებს¹ შეემატა ევსტ. ციციშვილის მიერ შედგენილი „ქალაქის მოურავის
სარგო“. აღსანიშნავია, რომ ეს უკანასკნელი დოკუმენტი ძირითადად იმეორებს
„ქალაქის მოურავის გარიგების“ ცნობილ ვარიანტებს. მაგრამ, ზოგ შემთხვე-
ვაში შეაქვს მნიშვნელოვანი შესწორებაც. ასე მაგ., ქალაქის მოურავის, ე. თა-
ყაიშვილის მიერ დაბეჭდილ, გარიგების წიგნში ნათქვამია: „ნავროზხედ ხარ-
ბაზნები რომ გაცვივდება, სამი დღე ქალაქის მოურავის სარის ბაჟი,
ქალაქის ექვსის კარისავე შემოსავალი“². როგორც ჩანს, სამი დღის ბაჟი
ექვსზე კარიდან (XVIII ს. თბილისს მეტი კარი არც ჰქონია) მთლიანად,
„გარიგების“ ამ ვარიანტის მიხედვით, ქალაქის მოურავს ეკუთვნოდა. ევსტ.
ციციშვილი კი მიუთითებდა: „პირველი იანვარი რომ დადგებოდა, სამი დღე
ქალაქის კარები მე მექირა; რაც ბაჟი შემოვიდოდა ნახევარს შე-
ავიღებდი და ნახევარი სამეფო იყო“ (გვ. 91, საბ. 131). ეს შესწორება
ჩვენ ნიშანდობლივად მიგვაჩნია და მეფის ყოფილ მოხელეთა ციციანოვისადმი
მირთმეულ არზა—მოხსენებების ობიექტურობაშიც გვარწმუნებს.

თბილისის მეორე ხელისუფალის—მელიქ-მამასახლისის კელის ისტორიისა
და უფლება-მოვალეობის გასათვალისწინებლად საყურადღებო მასალებია დარ-
ჩია ბებუთოვის მოხსენებებსა და მის მიერვე შედგენილ „ტფილისის მელიქ-
მამასახლისის სარგოში“ (გვ. 93—95, საბ. 133, 134). თუ არ ვცდებით, დარჩია ბე-
ბუთოვის მიერ შედგენილი „მელიქ-მამასახლისის სარგო“, დღემდე ცნობილი, მელი-
მამასახლისის გარიგების ერთადერთი წიგნი უნდა იყოს და ამდენად პირველი
წყარო მელიქ-მამასახლისის კელის შესასწავლად. აღსანიშნავია რომ „სარგოს“
ქართული ტექსტი საგრძნობლად განსხვავდება „АКТЫ“-ს პირველ ტომში და-
ბეჭდილ რუსული ვარიანტისა თუ თარგმანისაგან.

¹ იხ. საქ. სიძველენი, II, 523—531.

² საქ. სიძველენი, II, 523, § 4.

ჩვენ შესაძლებლობა გვქონდა თავის დროზე გვეჩვენებინა, რომ დარჩიან ბებუთოვის მიერ მელიქ-მამასახლისის უფლება-მოვალეობის შესახებ მოხსენებულ საეკლესიო დასტურდება გვიან ფეოდალური ხანის სხვა დოკუმენტებითაც¹.

„ქალაქის ნაცვლის“ ანუ თბილისში „ბატონის ნაცვლის“ საქმიანობისა და სამსახურის შესასწავლად ჩვენ ამქამად მოგვეპოება არა მარტო „ქალაქის მოურავის გარიგება“, არამედ თბილისის ნაცვლის, მიკირტუმ სურგუნოვის მიერ შედგენილი „ნაცვლობის სარგო“ (გვ. 97-98, საბ. 138). ესეც, ჩვენთვის ცნობილ წყაროთა შორის, ერთადერთი უნდა იყოს, რომელიც სპეციალურად თბილისის ნაცვლის უფლება-მოვალეობასა და სარგოს გვითვალისწინებს.

გვიანფეოდალური ხანის საქალაქო წესწყობილების შესასწავლად, ამგვარადვე, მნიშვნელოვანია ოთარ ამილახორის მიერ შედგენილი „გორის მოურავის სარგო“ (გვ. 86, საბ. 124)² და იროდიონ გურგენიძის „თელავის მოურავის განწესება“ (იგვ. 48, საბ. 50).

„მასალებში“ გამოქვეყნებული საქალაქო წესწყობილების შესახები დოკუმენტები ერთხელ კიდევ ცხადჰყოფენ თუ როგორ მტკიცედ განსაზღვრა ერეკლე II ქალაქის მოხელეების-მოურავის, მელიქ-მამასახლისის, ნაცვლის და სხვ.-უფლებამოვალეობანი.

XIX ს. რუსულ ლიტერატურაში გამოითქვა ყალბი აზრი, რომ ქართველი მეფეები, რომელნიც უფრო საგარეო საქმეებით იყვნენ გართულნი, ქვეყნის შინაგან ცხოვრების, კერძოდ საქალაქო წესწყობილების მოწესრიგებაზე არც კი ზრუნავდნენ. ამგვარი მოსაზრების საფუძველს, ი. ანგერ დოვისათვის, ვახტანგ VI სამართლის წიგნი იძლეოდა, სადაც თურმე სიტყვა არაა ნათქვამი ვახტანგის დროს არსებულ ამქრებზე. მისივე სიტყვით, საქართველოს ქალაქებში ამქრები არსებობდნენ და თვითმართველობდნენ სამეფო-ადმინისტრაციული ხელისუფლების ყოველგვარი დახმარებისა და ჩარევის გარეშე³. ამ უსაფუძვლო მოსაზრების წინააღმდეგ, ვახტანგ VI „დასტურლამალისა“⁴ და სხვა არა ერთ დოკუმენტთა გარდა, ლაპარაკობს ზემოხსენებული მასალებიც.

სწორედ იმის დასამტკიცებლად, რომ ხელოსანთა თუ ვაჭართა ამქრებს სამეფო ხელისუფლება გარკვეულ ორგანიზაციულ სახეს აძლევდა და მათს ცხოვრებაში აქტიურად ერეოდა, ჩვენ საჭიროდ ვცანით გამოგვექვეყნებინა გიორგი XII ბრძანებები უსტაბაშთა დანიშვნის შესახებ.

აღსანიშნავია, რომ ჩვენს სამეცნიერო ლიტერატურაში, ქართულ წყაროებს გაუცნობელ მკვლევართა (ს. ეგიაზაროვი) და აღმწერელთა (ჰაქსტ-ჰაუზენი, ანვედროვი და სხვ.) გავლენით გამოითქვა მოსაზრება იმის შესახებ, რომ თბილისში ამქრის უსტაბაშს „ამქრის წევრთა საზოგადო კრება“ (გ. გამყრელიძე),⁴ ან კიდევ, „ამქრის სრულუფლებიანი წევრების საერთო კრება

¹ იხ. ჩემი—„საქალაქო წესწყობილება გვიანფეოდალურ საქართველოში“, მოახსენდა იგ. ჯავახიშვილის საბ. ისტორიის ინსტიტუტის ისტორიის განყოფილებას.

² „გორის მოურავის სარგო“, ჩვენ მიერ გადაცემული, გამოაქვეყნა დ. გვრიტიშვილმა. იხ. მის „გორის ისტორიიდან“, გვ. 30-32.

³ Ю. Ахвердов, Записка об Амкарах, 10.

⁴ „ხელოსნობა თბილისში“, 1926 წ. 96.

(ალ. ფირცხალიაშვილი)¹ ირჩევდა. ამ მოსაზრებათა წინააღმდეგ ლაპარაკობს „მასალებში“ გამოქვეყნებული გიორგი XII 1799 წ. და 1800 წ. ბრძანებები ბაზაზბაშისა და მეწვრილმანეების უსტაბაშის დანიშვნის შესახებ (იხ. გვ. 101—102, საბ. 143—145), რითაც დასტურდება, რომ ამქრის თავები (უსტაბაშები), თბილისში მაინც, მეფეთა მიერ ინიშნებოდა.

ჩვენს სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მეორე არა სწორი მოსაზრებაც, რომ „თბილისის ამქრებს არ გააჩნდათ არავითარი დაწერილი სტატუტები“². ამ საკითხთან დაკავშირებით გ. გამყრელიძე წერს: „კანონმდებლობის მიერ ხელისნობის მოწესრიგების პირველ ცდას ჩვენში ვახტანგ მეფის სამართალში ვპოულობთ, თუმცა ამქრული წყობილების მოწესრიგების შესახებ არც აქ და არც სხვა ძველ წყაროებში არა არის რა მოხსენებულთ, — ყოველ შემთხვევაში ჩვენ ვერა ვპოვეთ რა“³.

რაკი სამეფო ხელისუფლების მიერ ამქრული ორგანიზაციების მოწესრიგებისა და ამქართა სტატუტების არსებობის შესახებ ჩამოგადგეთ ლაპარაკი, ზემოხსენებულ მოსაზრებათა უსაფუძვლობის დასაბუთებისთვის დასაბუთებისთვის, ჩვენთვის ცნობილ ქართულ ამქართა სტატუტებიდან, შესავალ წერილში მაინც დაუთმეთ ერთ-ერთ სტატუტს ადგილი:

„ჩვენ ერთობ მეწვრილმანე(ებ)მა ესე პირობის წიგნი დავდევით:

1. ჩვენში დიდი დიდათ უნდა იყოს და პატარა პატარათ და ერთმანერთის წინააღმდეგი არ უნდა ვიყუნეთ.

2. რაც საწვრილმანო მოვიდეს, ცოტა თუ ბევრი, საერთოდ(დ) უნდა ვიყიდეთ. ვინც თავი წილი აიღოს, თავი ხარჯი მისცეს; ვინც ნახევარი წილი აიღოს, ნახევარი ხარჯი მისცეს; ვინც ჩარეკი წილი აიღოს, ჩარეკი ხარჯი მისცეს.

3. ვინც მალეით საქონელი იყიდოს, საბუთი უყოთ. იმ საქონლისა ნახევარი ჰამქრის მასრაფში მისცეს.

4. ვინც ახალი დუქანი გააღოს, ჰამქრის იოლი გასწიოს.

5. ვინც(ც) კვირა გასტეხოს, ხუთი აბაზი ჰამქრის მასრაფში მისცეს.

6. ვინც მკვდარზედ დააკლდეს აბაზი იოლი აქვს.

7. თუ ჰამქრის საქმე რამ იყოს, იგიღაშმა შეატყობინოს და არ მოვიდეს ხუთი აბაზი ჰამქრის მასრაფში უნდა მისცეს.

8. ვინც რომ იცოდეს თავის ჰამქრის საქონელი მიუყიდნია და ის საქონელი უკან მა(ა)კვინოს და თითონ მიყიდოს, იმისი ნახევარი ფასი წაერთოს და ჰამქრის გასაღებში და მასრაფში მისცეს.

9. ვინც რომ ამ ზემოწერილის ძალით თავისი რასათი ხარჯ(ი)ს და ბეგარას მიცემა არ მოინდომოს, ჩვენის ძმობილამ გავიდეს, არცა ჩვენთან საქონლის წილი მიეცეს, არც იმასთან პური ვჭამოთ, არც იმის მკვდარზედ მივიდეთ.

¹ „თბილისის ამქრების 1865 წ. გამოსვლის ისტორიისათვის“, თ. ს. უ. შრომები XI, ნაკვ. პირველი, 1940, გვ. 40.

² ალ. ფირცხალიაშვილი, იქვე, 37 შენ. 3.

³ „ხელისნობა თბილისში“, 102.

10. რომელმაც სოფდაგარმა თავის მაზანდით საქონელი ჩვენ არ მოგვყიდოს, თითონ წ(ვ)რილად ყიდვა მოინდომოს, ერთობ ყველამ უნდა ველაპარაკოთ.

11. რომელიც ჩვენის ხელობის საქონელს ყიდდეს, იმასაც ერთობით ველაპარაკოთ.

12. თუ ბატონთან წასვლა იყოს, თუ მოხელესთან, თუ საქონლის სყიდვაზედ, ოსტატი¹ ასლანა და წილზედ ერთი კაცი წავიდეს. რაც ამით გაარიგონ, ჩვენი ყაბული არის.

ამ წიგნის ერთი სხუა იყო, ბატონის და მოხელისგან დამტკიცებული და ჩვენგან გელმოწერილის (sic!), ისევე ჩვენ ჰამქარში დაიქარა და ეს ახალი დავწერეთ, ენკენისთვის კვ (26) გასულს, ქკს უპზ (1799 წ.).

იმ დაქარგულს წიგნში, რომ ჩემი საოსტატო რომ თუმაზედ აბაზი იყო დაწერილი, ახლა ორ შაურს დამაჯერეს და მეც ვიყაბულე. უსტაბაში ასლანა მე სტეფანე ზოპრაბოვი | ასლანა |.

ეს წერილი ქვემოლ ხსენებულის კაცებს ეყაბულებინათ და მეც თავიანთის ყაბულობის მოწმობა დამწერინეს. დაწვერე ამათის ყაბულობით და მოწამეცა ვარ. ციხის-დიდის ეკლესის დეკანოზი ტერ-მელქისეთოვი, გიორგობის ვ(6), ქკს უპპ (1800 წ.). | ბევედა |. მოსდევს ამქრის 17 წევრის ხელმოწერა (ფ. 227, № 324)².

როგორც ვხედავთ, ამ თითქო მშრალ სტატუტში მოკლედ აღნუსხულია ამქრის, როგორც ეკონომიური, ასევე უფლებრივი და შინა-საყოფაცხოვრებო ინტერესებიც. ვაკვრით მითითებულია ზოგი მოხელის უფლება-მოვალეობაზედაც. რაც მთავარია „პირობის წიგნს“, როგორც აქედან ჩანს, „ბატონი“ ე. ი. მეფე და მისი მოხელე ამტკიცებდნენ. სტატუტის დამამტკიცებელი, მეფის მოხელეებიდან, როგორც სხვა დოკუმენტიდან დასტურდება, ქალაქის მელიქი იყო.

მოტანილ მასალიდან ნათლად ჩანს, თუ როგორ ერეოდა სამეფო ადმინისტრაციული ხელისუფლება ამქრული ორგანიზაციების ცხოვრებაში, თუ როგორ ცდილობდა მეფის ხელისუფლება ამქრული წყობილების მოწესრიგებას და თუ როგორ ღგებოდა, ქართლ-კახეთის სამეფოს არსებობის დროს, ქართულ ამქართა სტატუტები.

ამრიგად, „მასალებში“ გამოქვეყნებული დოკუმენტები გვიდასტურებს, რომ ქართველ მეფეთა მიერ, განსაკუთრებით ერეკლე II დროს, მტკიცედ განისაზღვრა არა მარტო ქალაქის მოხელეთა, არამედ სამეფო ხელისუფლებას დაქვემდებარებულ ამქრების უსტაბაშთა და საკუთრივ „ამქარების უფლება-მოვალეობანი“ (ნ. ბერძენიშვილი)³.

ამ მოკლე მიმოხილვიდანაც კარგად ჩანს, თუ რა მნიშვნელობა აქვს ქვემოთგამოქვეყნებულ მასალებს ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წყობის ისტორიის შესასწავლად. ხოლო, ამ დოკუმენტთა სპეციალური შესწავლა

¹ დედანში შეცდომით — „ოსტატის“.

² სათვალავები დასმულია ჩვენს მიერ.

³ საქართველოს ისტორია, 400.

კი, ჩვენი აზრით, კიდევ ბევრს ახალს შეგვძენს და თითქმის უნაკლოდ წარმოგვიდგენს XVIII ს. დასასრულის ქართლ-კახეთის სამეფოს სამოხელეო წესწყობილებას.

* * *

ორიოდე სიტყვა საბუთთა გამოცემის დროს მიღებული წესის შესახებ. ჩვენ შევეცადეთ საბუთები დაგველაგებინა სამოხელეო რიგის მიხედვით. პირველ ნაწილში დარბაზის რიგის მოხელეთა არზა-მოხსენებები და დოკუმენტები მოვაქციეთ, მეორეში კი საქვეყნოდ გამრიგეთა. მაგრამ, ყოველთვის ამ წესის დაცვა ზუსტად ვერ ხერხდებოდა, რამდენადაც ზოგი მოხელე დარბაზის კარისადაც იყო და საქვეყნოდ გამრიგეც; ამგვარ შემთხვევაში, რომ საბუთი მექანიკურად არ გაგვეყო, ერთ რომელიმე ნაწილში მოვაქციეთ მოხელის განცხადება სათანადო დოკუმენტებითურთ.

„კარის მოხელეთა“ საბუთებიც, რამდენადაც შესაძლებელი იყო, სათანადო რიგის მიხედვით დავალაგეთ: სალთუხუცესების არზა-მოხსენებებს, მათ ხელჩვეშთ მოხელეთა (სალაროს მოხელეთა, ქარხნის მოხელეთა, მდივნების, მორღლების და სხვ.) არზა-მოხსენებები და დოკუმენტები მოვყარეთ; შემდეგ კი მდივანბეგთა, ეშიკაღასბაშთა და მათ სახელისუფლოთა და დარბაზის რიგის სხვა მოხელეთა (ნასახიბაშის ნაიბის, მილახვარის, მიშკარბაშის, ფარეშთუხუცესის და სხვ.) შესახები მასალები. პირველი ნაწილის დასასრულს სამხედრო ხელისუფალთა—არტილერიის მაიორისა და კაპიტნების—მოხსენებებია თავმოყრილი.

ამგვარივე რიგია დაცული საქვეყნოდ გამრიგე მოხელეთა საბუთების დალაგებისას: სარდალ-მოურავის ოთარ ამილახორის მოხსენებებს, კახეთ-ქიზიყის სარდალ-მოურავის მოხსენება მისდევს, შემდეგ ქალაქის მოხელეთა, ადგილთა სხვა მოურავებისა, მინბაშებისა და სხვ. ხელისუფალთა. დასასრულს, საჭიროდ ვცანით თელავის კარის ეკლესიის დეკანოზის მოხსენებაც დაგვერთო.

საბუთების ენა უცვლელადაა დაცული. რუსულ საბუთებში ოდნავ შეცვლილია ძველი რუსული მართლწერა. როგორც ქართულ, ასევე რუსულ საბუთებშიც გასწორებულია აშკარა შეცდომები. შეტანილი შესწორებანი ყოველთვის მოქცეულია ჩვეულებრივ ფრჩხილებში; ხოლო ის, რაც ტექსტს, დაზიანების ან სხვა მიზეზის გამო, აკლდა და ჩვენს მიერ აღდგენილია, ან კიდევ ჩამატებულია, მათავსებულია კვადრატულ ფრჩხილებში. ჩვეულებრივ ფრჩხილებშია მოთავსებული აგრეთვე, ფულის-ერთეულის, ან რიცხვის აღმნიშვნელ ასოთა ჩვენმიერ ახსნილი მნიშვნელობა.¹

არ არის დაცული დედნისეული განკვეთილობის ნიშნები. თუ რომელიმე საბუთში, განკვეთილობის თვალსაზრისით საყურადღებო შემთხვევასთან გვექონდა საქმე, საამისოდ შენიშნულია სქოლიოში.

საბუთებში დაქარაგმებული სიტყვები იშვიათად გვხვდება, რაც შეგვხვდა (სულ 12 სახის), გახსნილია შემდეგნაირად:

¹ ტექნიკურ დაბრკოლებათა გამო თუნების აღსანიშნავად გამოყენებულია ქარაგმის ნიშანი.

ლ^რისათა—ლუთისათა.
 ლ^რთიურ—ლუთიურ.
 ლ^რთნ—ლმერთმან.
 ლ^რისა—ლუთისა.

პ^ლდ—პირუელად.
 კ^ლზ—კათალიკოზ.
 წ^ლე—წინაშე.
 ბ^ლზა—ბრძანება.

ჩვენ საჭიროდ არ მივიჩნიეთ საბუთებისათვის ლეგენდები დაგვეერთო, რადგან თითქმის ყოველთვის XIX ს. დამდეგს შედგენილ, დათარიღებულ, ან კიდევ XIX ს. დამდეგს გადაწერილ თუ თარგმნილ საბუთებთან გვექონდა საქმე. განსაკუთრებულ შემთხვევაში, სათანადო შენიშვნა ამა თუ იმ საბუთზე შეტანილია სქოლიოში. დავკმაყოფილდით მხოლოდ იმ ფონდისა და საქმის მითითებით, საიდანაც ესა თუ ის საბუთია ამოღებული და საბუთთა სარჩევის დართვით. ამას გარდა საჭიროდ მივიჩნიეთ საბუთებისათვის, მათ მიერ დაკავებული ადგილების მიხედვით, რიგითი ნომრები დაგვესვა.

საბუთებში რთული სიტყვები ყოველთვის ერთნაირად არაა წარმოდგენილი. საჭიროდ ჩავთვალეთ ამ მხრივ საბუთების მართლწერა დაგვერღვია და შედგენილი სიტყვები შემდეგი, ერთიანი, წესის მიხედვით დაგვებეჭდა.

ხ ე ლ ნ ა წ ე რ ი თ :

ლომის ციხელი
 ბაზაზ ბაში
 მელიქ მამასახლისი
 სახლთ უხუცესი
 ყორ იასაულ ბაში
 ჯელ და ჯელ
 ბატონის შვილი
 Лашкар-нивис
 Эшик-агабаш
 Моларет хуцес
 ფეშქაშ ნივისი

და ბ ე ქ დ ი ლ ი ა :

ლომის-ციხელი
 ბაზაზბაში.
 მელიქ-მამასახლისი.
 სახლთუხუცესი
 ყორიასაულბაში
 ჯელდაჯელ.
 ბატონისშვილი.
 Лашкарнивис.
 Эшикагабаш
 Моларетхуцес
 ფეშქაშნივისი
 და სხვა.

„მასალებს“ ერთვის პირთა სახელების, ტერმინებისა და გეოგრაფიული სახელების საძიებლები. პირთა სახელების საძიებელი გვარების მიხედვითაა გაწყობილი, თუმცა, ზოგ შემთხვევაში, ამ წესის დარღვევაც მოგვიხდა. ტერმინების საძიებლის შედგენისას მთავარი ყურადღება მიქცეულია ქართულ სამონღელო ტერმინებისადმი. საძიებლებში, საერთოდ, გვერდების მაგიერ, მითითებულია საბუთთა ჩვენ მიერ დასმული რიგითი ნომრები.

მონღელთა არზა-მოხსენებები თავის დროზე თარგმნილი იყო რუსულად. მათი რუსული თარგმანები უმთავრესად ფ. 2, № 49 საქმეშია თავმოყრილი. შესაძლებელ შემთხვევაში „მოხსენებათა“ თარგმანების შესახებ მითითებულია სქოლიოში. ასევე, სქოლიოშია შეტანილი ამა თუ იმ საბუთთან დაკავშირებით სხვა საჭირო შენიშვნაც.

დასასრულ, სასიამოვნო მოვალეობად მიმაჩნია მადლობა გადაუხადო საქ.
სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილ წევრს ნ. ბერძენიშვილს და პატ.
მ. ბერძენიშვილს საბუთთა დასაბეჭდად მომზადებაში სათანადო რჩევა-
დარიგებისა და დახმარების აღმოჩენისათვის და საქართველოს ისტორიის კა-
თედრის ასპირანტს დ. შეგრელაძეს, რომელმაც ჩვენთან ერთად გაიზიარა
საბუთთა გადმოწერის მძიმე შრომა.

შოთა მესხია

10. II. 1948 წ.

მ ა ს ა ლ ე ბ ი

ქართლ-კახეთის სამეფოს სამონეტარო წყობის
ინვოკირინათვის

საბ. 1

ფ. 226. ს. № 9002

მათს მალალს ბრწყინვალებას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მთავარს და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს, მოწყალეს ჯელმწიფეს.

ვინადგან თქვენი მალალბრწყინვალება ცხად ჰყოფს საქართველოს ზედან კეთილმოქმედებითა მზრუნველობასა თქვენსა, ამისთვის მეცა შეუკრთომლად წარმოვიდგენ ჰაზრსა და თხოვასა ჩემსა.

უპირატესი და მეწინავე სარდლობა, გინა თუ სპასალარობა, ძველადგანვე, შთამამელობიო სამკვიდროდ სახლსა შინა ჩემსა არს და ეგრეთცა მქონიან დროშა მობოძებულ ჯელმწიფეთა საქართველოსათა და მეფეთაგან.

აწ ვინადგან მათის იმპერატორების დიდებულებამან, ყოვლად უაღუსტინესმან მონარხმან, მალალ მონარხული მოწყალეობა გარდმოჰფინა უბედურებისა მიმართ მიწვენილთა ჩვენ ამით ერთა ზედან საქართველოსათა, და სურსცა ჯელმწიფობრივითა მოწყალეებითა, უბედურებისა კერძოთ, ბედნიერებისა მიმართ მიწვენა ჩვენი,—

ამად გთხოვ, ჯელმწიფეო ჩემო, მალალ მთავრობითისა წყალობითა, ინებოთ შეწვენა ჩემი და ნიჭებულ მყოთ ამით უმაღლესისა კარიდამ, ესრეთ რომელ სარდლობისა სახელი ჩემი შეიცვალოს, ამავ ღირსებით, რუსულს სახელად, და ეგრეთვე მეფეთა მიერ მობოძებულის დროშისა ჩემისა ნაცვლად მებოძოს სხვა დროშა რუსული და თუ ოდესმე უძლეველთა რუსეთისა მხედრობათა თანა საქართველოს ჯარიცა შეიკრიბებოდეს, თანამდებობითავე ჩემითა ჩვეულებისამებრ შევჰკრებდე მეცა სასარდლოთა კაცთა ჩემთა, უძლევობად დროშითა მით ყოვლად უდიდებულესისა ჯელმწიფისა მიერ მობოძებულითა და ვიპოებოდე ამით სამსახურსა შინა ყოვლად უდიდებულესის ჯელმწიფისასა, რომლითაცა აღიდებთ საუკუნოდ სახელსა თქვენისა ბრწყინვალებისასა; და მე დავშთები ნიადაგ უმონებრივესსა მორჩილებასა და სამსახურსა შინა თქვენის მალალ ბრწყინვალებისასა.

მალალ ბრწყინვალეო თავადო, ჩემო მოწყალე ჯელმწიფე, თქვენის მალალბრწყინვალების, ჩემის მოწყალის ჯელმწიფის უმორჩილესი მოსამსახურე

თავადი იოანე ორბელიანი *

1803 წელსა, 28 აპრილს,

ტფილისს.

* ივ. ორბელიანის 28/IV დათარიღებულ განცხადების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2 № 49, ფურც. 248.

საბ. 2

ფ. 226, ს. № 8968*

მოლად ქართლისა, ქალაქისა, სომხით-საბარათიანოსი, ლორე-ფამბაკისა, შამშადილისა, ყაზახისა, ბორჩალოსი, ხიდ ზეით ელებისა, მადნებისა, შორაგლისა და ერევნისა რაც სამეფო შემოსავალნი იყვნენ, იქილამ რაც სალთხუცეს სარგებლობა და შემოსავალი აქუს, ზოგიდამ გარდაკვეთით, ზოგიდამ თერთმეტის თავი და ზოგიდამ საკუთარი:

მთჳ (ორმოცდაცხრა თუმანი და ცხრა მინალთუნი) ჩელიეჲის იჯარიდამ (რომელ არს დამოყენა), შეერთებულ არს ამასთანად იჯარაცა მარილისა. საკუთრად ამ მარილის იჯარიდამ აქეს გარდაკვეთით იბ (თორმეტი თუმანი); მომატებულადამ აქეს გარდაკვეთით იბ (თორმეტი თუმანი); ყადიმის ბაჲიდამ განწყესებულ არს თერთმეტის თავი;—რომ იქნება ჩელიეჲიდამ სულ ორმოცდაცხრა თუმანი და ცხრა მინალთუნი. რადგანაც იჯარასა ამას შინა არს სხვა და სხვადამ მნიშვნელობა, როგორც აქ განცხადებულის, ამისთვის აქედამ განწყესებული სარგებლობა დაიწერა რამ[დენი] იქნება სულ.

კბჳ (ოცდაორი თუმანი და შვიდი მინალთუნი) ბურნიოთის იჯარიდამ.

კაჳ (ოცდაერთი თუმანი და ათი შაური) ხამხალათის იჯარიდამ.

იეჳ (თხუთმეტი თუმანი და ცხრა მინალთუნი) ყასაფხანიდამ და დაბახანიდამ.

ვხდ (ექვსი თუმანი, ექვსი მინალთუნი და ათი შაური) თევზის იჯარიდამ.

ვძდ (ექვსი თუმანი, სამი მინალთუნი და ათი შაური) ღვინისა და არაყის იჯარიდამ.

ვძდ (ექვსი თუმანი, სამი მინალთუნი და ათი შაური) ყაფნის იჯარიდამ.

ჰ (ცხრა მინალთუნი) თვის შაურისა (sic) და ქოხების ქირიდამ.

ცსნ (ორი მინალთუნი და ხუთი შაური) საპნის ქვების იჯარიდამ.

ცსნ (ორი მინალთუნი და ხუთი შაური) სალბაშის იჯარიდამ.

შცფ (რვა თუმანი, ორი მინალთუნი და ათი შაური) გორის იჯარიდამ.

[იხ]წ (ჩვიდმეტი თუმანი და ოთხი მინალთუნი) ტფილისის მახტიდამ, როდესაც შემოვიდოდა.

ბ (ორი თუმანი) ტფილისის დაპნიმდამ, როდესაც შემოვიდოდა.

[ა]ც (თუმანი და ორი მინალთუნი) ტფილისის მალიდამ.

ც (ორი მინალთუნი) გორის მალიდამ.

[კხ]ჳ (ოცდაშვიდი თუმანი და ხუთი მინალთუნი) ყაზახის მახტიდამ.

გარდაკვეთით თეთრი იბჳ (თორმეტი თუმანი და ხუთი მინალთუნი). პურის მახტიდამ გარდაკვეთით ხალვარი იე (15), ამისი ა (1) ხალვარი ა (თუმანი).

იქნებოდა სულ [ოცდაშვიდი თუმანი და ხუთი მინალთუნი].

[კბ]ჳ (ოცდაორი თუმანი და შვიდი მინალთუნი) შამშადილის მახტიდამ, როდესაც აიღებოდა თეთრი და პური.

* საბუთი უთარილო და ხელმოუწერელია, მაგრამ ამ საბუთის შინაარსიდან და მისი რუსული თარგმანიდან ირკვევა, რომ ის შედგენილია სარდალ-სალთხუცეს ივანე ორბელიანის მიერ 1803 წ., საბუთის დახიანებული ადგილები, კერძოდ, შემოსავლის რაოდენობის აღმნიშვნელი ასოები, აღდგენილია ჩვენს მიერ რუსული თარგმანის მიხედვით (იხ. ფ. 2(8) ს. № 49, ფურც. 235—236).

[იხ] (ჩვიდმეტი თუმანი) საზოგადოთ საქართველოში მცხოვრებლთ, ქრისტიანთ და თათართ მეკომუროთ, დებულება კომლზედ სამი კოდი პური და ქერი რომ აძევთ სურსათი, აქედამ ჰქონდა.

კბჟ (ოცდაორი თუმანი და შვიდი მინალთუნი) სახასო სოფლებს ქრისტიანთ და თათართ სალ(ა)დგომო და საშობოვო ეთხოვბოდათ, აქედამ ჰქონდა. იე(თხუთმეტი თუმანი) სჯულის გარდამავალთაგან, რომელს ჯარიმა, აქედამ ჰქონდა.

ით (ცხრამეტი თუმანი) ფანჯიეჭი, ესე იგი ხუთზედ ერთი; როდესაც საქართველოს ჯარი მტრის ქვეყანაში მივიდოდა და იქიდან საშოვარს მოიტანდნენ, ხუთის თავს სამეფოთ აიღებდნენ და რაც მეფეს ერგებოდა, იქიდან თერთმეტის თავი ჰქონდა, როდესაც აიღებ(ო)და.

იშ (სამოცდარვა თუმანი),—რაც საქართველოს მეფის სამფლობელოში, ქრისტიანეთ თუ თათართ, დებულებას გარდა, რაც დროს შეხვედრით შესწერდებოდათ, პური, ქერი, ღვინო, არაყი, ძროხა, ცხვარი, ერბო, ყველი, მარლი, სამარხო, შეშა და სხვა რამ ნივთი, რაც შესწერდებოდათ; რომ შენაწერი იქნებოდა ჩფ (ათას ხუთასი თუმანი) ამდენი, აქედამ თერთმეტის თავი ჰქონდა.

რაც სამეფო სახნავის მიწებიდამ ლალა აღგებოდა და ან ბრინჯის მოსავალი იქნებოდა, ან ვენახის მოსავალი, ან ბალისა, ამების შემოსავლისა ჰქონდა ოცის თავი.

კ (ოცი თუმანი) ვერცხლის მადნიდამ რაც სამეფო ვერცხლი შემოვიდოდა, ოქროს გარდა, აქედამ ჰქონდა.

მთძტლი (სამოცდაცხრა თუმანი, სამი მინალთუნი, ექვსი შაური და ექვსი ფულნახევარი) სპილენძის მადნიდამ ჰქონდა თერთმეტის თავი.

კე (ოცდახუთი თუმანი) ზარაფხანის შემოსავლიდამ გარდაკვეთით ჰქონდა წელიწადში.

ნ (ორმოცდაათი თუმანი) ერეგნის მახთილამ. ოდეს შემოვიდოდა სამეფოს ხაზინაში აქედამ გარდაკვეთით განწესებული ჰქონდა.

ზძ (შვიდი თუმანი და სამი მინალთუნი) ღვინის იჯარიდამ სამას სამოცდა ხუთი თუნგი ღვინო, ამისი ა (1) თუნგი ს (აბაზი) იქნება.

მეფეს როდესაც ეყოლებოდა ძროხის ნახირო და ფარა ცხვისა, აქედამ ჰქონდა ოცის თავი.

მეფე როდესაც ყმას თუ მამულს გასცემდა და სიგელს უბოძებდა, იმ სიგელის ზურგზედ სალთხუცესს უნდა დაებეჭდა და აქედამ სარგებლობა ჰქონდა.

იჯარებს რომ აიღებდნენ და შართლამა დაიწერებოდა და მეფე დაბეჭდამდა, იმ იჯარადარიდამ იჯარის შესაფერს ფეშქაშს მიართმევდნენ, ამაში სარგებლობა ჰქონდა.

საბ. 3

ფ. 227, ს. № 1094

წყალობითა ღმრთისათა ჩტმნ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრა-ტოვანიან მეფეიან საქართველოჲსა, კახეთისა და სხუათამან გიორგი მეათსა-მეტეიან და თანამეცხედრეიან ჩტმნიან ბატონის ციციშვილის ასულმან დედო-ფალმან მარიამ, სასურთლმან და მემკვიდრეიან ძემან ჩტმნიან დავით, იოანე, ბაგრატ, თეიმურაზ, მიხაილ, ჯიბრეილ, ილია, ოქროპირმან და ირაკლიმ, ძის ძეთა ჩტმნთა გრიგოლ და სფირიდონ, ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ შენ, ჩტმნს დისწულს ორბელიანს სარდალს იოანეს და შვილსა შენსა ლუარსაბს და მომავალთა სახლისა შენისათა, ასე რომ ქართლის სახლთუხუცესობა ჩტმნს შთამომავალთაგან თქტმნს წინაპართ ერთგულობისა და სრულის სამსახურისა გამო წყალობად ჰსკირვებოდათ და ამისთვის კურთხეულმა ბატონმა მამა ჩტმნმა ქართლის სახლთუხუცესობა მამა შენს დავითს სარდალს ჯბოძა და ეს საწელო კარგა ხანს ეჭირა. მერმე რომლისამე მიზეზით ეს საწელო ჩამოერთვა და მას უკან კიდევ კურთხეულმა ბატონმა მამაჩტმნმა შუა გაყო და მამა შენს უკან ეს სახლთუხუცესობა საწელოდ შენ მოგცა და ჩტმნს მეფობაშიაც შენვე გეჭირა. შემდგომად, ჩტმნს მოსახმარისად ვინებეთ, შენც ჩტმნის ერთგულობი-სათუხ დაგვითმე, და მცირეს ხანს ეს შენი საწელო სხუას მივეცი. ახლა რად-განაც შენს ყოვლის შენის შეძლებით ჩტმნის ერთგულებისათუხ თავდადებული იყავ და მამის შენისა და თქტმნის წინაპართ მრავალი სახსოვარი ჩტმნის ოჯახის სამსახური ვვახსოვდა, წყალობა გიყავით და გიბოძეთ მთლად ქართლის სახლთუხუცესობა ყოვლის თავის განწესებულთ სარგოთი. გქონდეს და გიბედ-ნიეროს ჩტმნს ერთგულად სამსახურში და არ მოგეშალოს ჩტმნგან, არცა შემდგომთა ჩტმნთა მეპატრონეთაგან. აღიწერა წყალობა ესე ჩტმნი თტსა ოკლომბერსა იგ (13), წელსა ჩყ (1800), ხოლო ქართულსა ქკს უპე (448).

ნამდვილსა ზედა დასმულ-არიან ბეჭედნი:

მეფისა გიორგისა,

დედოფლისა მარიამისა,

მეფის ძეთა დავითისი და იოანესი.

სხვა ხელით: „ამისი ასლი ღრამოტა თავადმა იოანე ორბელიანოვმა მიიღო. რადგანაც იმას წერა არ შეეძლო, იმის თხოვნით ველს ვაწერ თავადი:“...“

საბ. 4

ფ. 226, ს. № 9001

მისს ბრწყინვალეზას, უფალს საქართველოს უპირატესს მთავარს და მმარ-თებელს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს თავადის იოანე ორბელიანისაგან უმდაბლესად მოჰსენება.

რომელიც წინას დღეებში წარმოუდგინე ბრწყინვალეობასა თქვენსა განცხადება მკვიდრთა სახელოთა ჩემთა, და ეგრეთვე, სარგებლობანიცა ამა საჯელოთა ჩემთანი და ვინადგან ორიც საჯელო ესე ჩემი არს, საქართველოსა შინა უპირველესი ყოვლისა სხვისა საჯელოჲსა, ამაღ მბედველ ვიქმენ განცხადებად წინაშე კეთილ მნებებელობითისა მზრუნველობისა თქვენისად, რათა ყოვლად უდიდებულესისა იმპერატორისაგან ამისთანა ჩინი მებოძოს, რაჲცა შეესაბამებოდეს ჯარისხთა ამა ჩემთათა და არა ესრეთ იყო თხოვა ჩემი, რომელ უმეტ-ნაკლებოდ შეიცვალოს ჯარისხი და საჯელო ჩემი რუსეთისა საჯელოდ.

აწ უმდაბლესი თხოვა ჩემი ესე არს, როგორც ვიყავ საქართველოსა შინა უპირველესი მოვლელ და პირველ ჯარისხოვანი, ეგრეთვე, შემწეობითა თქვენის ბრწყინვალეობისათა, მათის იმპერატორების დიდებულებისაგან, ჩინოვნიკთა ერთა ზედა უპირველესივე ჩინი მივილო, და ეგრეთვე, ნაცვლად დროშისა ჩემისა, მებოძოს სხვა დროშა რუსული, რომელიცა ღირსად იჩინოს უმაღლესმან კარმან. და თუ ოდესმე ყოვლად უდიდებულესის კელმწიფის უძღვევლის მკედრობით რუსის შეფი გადაგებოდეს სადმე და საქართველოს ჯარიც მასთან იმყოფებოდეს, მეც მასთან ჩემის ჯარისხით და ჩემის სათანამდებობს ჯარით, იმ შეფის კანონს ქვეშე ვიპოებოდე. და რადგანაც საქართველოს მეფეთათვის ამ თანამდებობით მიმსახურნია, აწილდგანაცა მსურს, რათა მათის იმპერატორების დიდებულებასაც ამავ თანამდებობით ვემსახურო.

მოწყალევე კელმწიფევე, უმდაბლესად გთხოვ ამაზედა კეთილ მოქმედებითი შემწეობა მიჩვენოთ საუკუნოდ სახელისა თქვენისა სადიდებლად და სარგებლობანი ჩემნი, რომელიცა განმიცხადებია თქვენის ბრწყინვალეობისათვის, თუმცა მეფეების წყალობით სარგებლობანი იგი მქონდა, მაგრამ ახლა ნება მათის იმპერატორების დიდებულების ყოვლად უმოწყალების კელმწიფისა აღსრულდეს. ბრწყინვალეო თავადო, მოწყალეო კელმწიფევე, თქვენის ბრწყინვალეობის, ჩემის მოწყალის კელმწიფის უმდაბლესი მოსამსახურე თავადი იოანე ორბელიანი. წელსა ჩუგ (1803), მაისის იე (15)*.

საბ. 5

[პირი]

ფ. 226, ს. № 9012

მათს ბრწყინვალეობას, უფალს ღენერალ-ლეიტენანტს, საქართველოს უპირატეს მმართველს და სხვათა ორდენთ კავალერს, თავადს პავლე დიმიტრისძეს ციციანოვს

თავადის იოანე ორბელიანოვის მიერ.

ინება რა თქვენმა ბრწყინვალეობამან, უმაღლესისა ბრძანებისა ძლით, მოთხოვნა ჩემგან ჩემის სახელოებისა და სარგებლობათა გამოცხადებისა, მაქვს პატივი წარმოვდგინად თქვენის ბრწყინვალეობისადმი, რომელ ვიყავ მე საქართ-

* იე. ორბელიანის 15/V დათარიღებული „მოცნენების“ რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 247.

ველოს მეფეთა უპირველესი მეწინავე სპასპეტი, მქონებელი დროშისა, და გარდა ამისა, ვიყავ სახლთუხუცესიცა (ესე იგი, განმგე სამეფოდასა სახელოსა და სამეფო შემოსავალ-გასავალთა) და ამა ორთა პირველ სახელოთა ძლით რაძცა მექნებოდა წლითი წლად სარგებლობანი, წარმოდგენილ გაქვსთ ჩემ მიერ აღწერთა. რომლისათვისცა მოვენდობი თქვენს მოწყალებას კეთილ წარდგენისათვის წინაშე მათის იმპერატორების დიდებულებისა, რათა მართლ-მსაჯულ ერთა მთავრულითა მოწყალებითა არა ვიქმნა დავდებულ დაუქარგველობითა პატივთა და სარგებლობათა, ვითარცა ვიყავ მე დროსა შინა რუსეთისადმი საქართველოს შეერთებისასა პირველ და ზემეტეს სხვათაშორის ღირსქმნილი პატივითა და სარგებლობითა, რომლისათვისცა მივანდობ ყოველთა პატივთა და გზათა ცხოვრებისა ჩემისათა, მამობრივად მზრუნველსა საქართველოსასა, მათის იმპერატორების დიდებულების უმილღესსა ნებასა.

ნამდვილსა-ზედა აწერია თავადი იოანე ორბელიანი*.

მაისის ით (19), წელსა ჩყვ (1803).

საბ. 6

ფ. 226, № 9000

ბრწყინვალეო თავადო, მოწყალევე ხელმწიფევე!

თქვენის ბრწყინვალეობისაგან დარიგებით და ბრძანებით მოვართვი ბრწყინვალეობასა თქვენსა ჩემის სარდლობისა და სალთხუცობისა სარგებლობისა წერილი, რომელიც ჩემთვის უკუმოგობრუნებიათვე. ჩემი სახელო სპარსულის წოდებით სარდლობა, ქართულის სახელით სპასპეტობით დავწერე და ორივე ერთ არს. ვითარცა წინაპართა ჩემთა შთამომავლობათათვის ნაბოძები მეფეთა მიერ დროშა, რომელიც აწ მე მაქვს ჩემად პატივად, მასზედაც სპასპეტად გამოწერილ არს სახელო ჩემი. გარნა სპარსთა მონებასა ქვეშე ყოფა სპასპეტობა ესე იქმნა ჩვეულ წოდებად სარდლობისა, ვითარცა ჩემდა ბოძებულს წიგნსა მეფის გიორგისასა წერილ არს სარდლობით.

* როგორც ფ. 2(3), საქმე № 49-დან ირკვევა, იოანე ორბელიანის ამ მოხსენების დედანზე ციციანოვს წაუწერია: „რადგანაც წყალობისა წიგნსა შინა მეფისა გიორგის მიათცამეტისასა თქვენი ბრწყინვალეობა არა სახელდებული ზართ სპასპეტად, ამისთვის წერილსა ამას, ვითარცა საბუთისა წადილითა თქუნთასა, არცა მოღებად და არცა წარგზავნად ვერა შემძღებელი, უაუნუ გიქცევ თქუშნ. ივნისის 21, თავადი ციციანოვი“.

აღბათ, ასეთი რეზოლუციის შედეგი არის იოანე ორბელიანის მომღვენო მოხსენება (იხ. აქვე, საბ. № 9000).

19/VI-ის „მოხსენების“ რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 277.

ვითხოვ თქვენმა ბრწყინვალეობამაც ინებოს, ძალისა დაწერილობისაებრ გიორგი მეფის წიგნისა, წარდგინებად უმაღლესის ტახტისადმი. სხვებრ ვიყოფები ნიადაგ მზა მონებისადმი თქვენის ბრწყინვალეობისა.

თქვენის ბრწყინვალეობის, მოწყალის ხელმწიფის, უმაღლესი მოსამსახურე თავადი იოანე ორბელიანი.

1803 წელსა
ინისის [25]*.

საბ. 7

ფ. 226, ს. № 8995

მათს მაღალს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართულოს [უპირა]ტეს მთავარს და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ციციანოვს

თავადის ქაიხოსრო ჩოლაყოვისაგან უმაღლესად მოხსენება.

თქუშნის მაღალბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემულისა უწყებთა წარმოუდგენ მაღალ მთავრობასა თქვენსა სიგელსა და დამტკიცებულსა მეფის გიორგისაგან ჩემისა სახელოსა და აღღვწერ სარგებლობასა ჩემსა ამავე ქალაქის ფურცელსა ზედა.

ვიყავ სალთხუცესი კახეთისა პირველი და მქონდა სარგებლობა ამ სახელოდამ ესე, რომელიც ამას ქვეით სწერია:

ნ^აჰჳჳ ქ. კახეთის სურსათილამ და კოდის პურიდამ ორმოცდა თორმეტი თუმანი, ცხრა მინალთუნი და ათი შაური.

კ^ბჰ ქ. კახეთის იჯარებიდამ ოცდაორი თუმან ნახევარი.

ი^ეჰჳჳ ქ. კულუხილამ და სხუას განწესებულის ღვინის შემოსავლებიდამ თხუთმეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და ათი შაური.

დ^ჰ ქ. თუშისა, ფშავისა და კახეთის სახასო სოფლების მთის საბალახოდამ ოთხი თუმან ნახევარი.

დ^ჰ ქ. განწესებულის კახეთის შეწერილის ძროხისა და ცხერიდამ ოთხი თუმან ნახევარი.

ზ^ჰ ქ. კახეთის ფანჯიეჰილამ და ჯარიმიდამ [შვიდ თუმან ნახევარი].

გ^ჰ ქ. ქრისტეანეთ შენაწერის სამარხოლამ და ნიგვზილამ და ეგრეთვე კახეთის ელის თათრების სააღდგომოს და საშობაოს საკლავილამ სამი თუმანი.

ი^სჰჳჳ ქ. ერეგნის მახტილამ თვრამეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და ათი შაური.

ზ^ჰ ქ. ყაზახის სურსათილამ შვიდ თუმან ნახევარი, როდესაც ქართლისა და კახეთის ჯარი ერთად შეყრილ იქნებოდა.

ქ. ვიყავ კახეთილამ მილახვარი.

ი^სჰ ქ. ჯამაგირი მქონდა თვრამეტი თუმანი.

* აღდგენილია ამ განცხადების რუსული თარგმანის მიხედვით, იხ. ფ. 2, № 49 ფურც. 233.

ლბ ქ. ულუფა წელიწადში მეძლეოდა ოცდათორმეტი თუმანი.

იქ ქ. ქალაქს გარეშემო ვილებდი ფარას ცხვარზედ ერთს ბატკანს, ერთს ჯგერს ყველს, აქედამ მქონდა შემოსავალი თეთრი ათი თუმან ნახევარი.

რეზუფ ქ. იქნა სრული ჯამი ამ ჩემის ორის სახელოსი სარგებლობისა ასოთხმოცდაჩვიდმეტი თუმანი, ოთხი მინალთუნი და ათი შაური*.

რომელიც ამ სიით სახელოთა ჩემთა სარგებლობანი დამიწერია, ამას ყოველსავე გარდაცვალებადმდე მეფის გიორგის და გახსნადმდე საქართველოში ლუბერნიისა, ნების მოცემითა მეფისათა, ჩემის ბარათით დავხარჯევი ყოველს წელიწადში ასრე.

აპრილის კთ(29), ქქს უჟა(491), წელსა ჩყვ(1803).

თავადი ქაიხოსრო ჩოლოყაევი**.

სხვა ხელით: „ვემოწმები თავადი ალექსანდრე მაყაოევი“ (sic).

საბ. 8

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 219

Перевод с грузинского

Его сиятельство салтхуцес Каихосро Чолокаев да известится. Ты, по сие время находясь в России, не был определен в службу нашу. А как ты, ныне возвратился, то как прежде, при блаженном родителѣй нашем, отец твоѣй и ты были определены кахетинскими салтхуцесами и управляли такуюю должностию, по сему и мы определили тебя салтхуцесом, и повелеваем учравлять делами к должности сей касающимися. Какия же определено вам получать доходы и какия прежде ты получал, оныя и теперь справедливым образом имеешь получать, а при том ведайте, что ежели будете брать свыше оных, то будет с вас взыскано. Доходов же нам из Кахетии следующих ни кому не отдавать без нашего повеления. Сию должностью управлять порядочно и в чине сем служить следует тебе и племяннику твоему.

Декабря 11-го дня, 1799-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексѣй Петриев.

* დედანში შეცდომით სწერია „ორას თხუთმეტი თუმანი, ხუთი მინალთუნი და ათი შაური“, რაც არ უდგება დედნის ფულის აღმნიშვნელ ასოების მნიშვნელობას და არც სახელოთა სარგებლობის საერთო ანგარიშს.

** კახეთის სალთხუცის სარგო ნაჩვენები აქვს აგრეთვე მეფის ასულ ეკატერინას, სალთხუცის გიორგი ჩოლაყაშვილის მეუღლეს (იხ. АКТЫ, I, 210), მაგრამ ის საგრძნობლად განსხვავდება კახეთის სალთხუცესთა მიერ წარდგენილ შემოსავლის ნუსხათაგან.

ქაიხოსრო ჩოლაყაშვილის მოხსენება თარგმნილია რუხულად, იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 218.

საბ. 9

ფ. 226, ს. № 9011

✓ 7

მათს მალალს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს მთავარსა და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს

თავადის ალექსანდრე მაყაოვისაგან უმდაბლესად მოვსენება.

თქვენის მალალ ბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემულისა უწყებითა წარმოუდგენ მალალ მთავრობასა თქვენსა სიგელსა უკანასკნელსა მეფისა გიორგი ირაკლის ძისასა და აღვსწერცა სარგებლობასა ჩემსა ამივე ქაღალდის ფურცელსა ზედან.

ვიყავ სახლთუხუცესი კახეთისა მეორე * და მქონდა სარგებლობა ამ სახელოდამ ესე, რომელიც ამას ქვევით სწერია:

ნ^ბჰჳ ქ. კახეთის სურსათიდამ და კოდის პურიდამ ორმოცდა თორმეტი თუმანი, ცხრა მინალთუნი და ათი შაური.

კ^ბჰ ქ. კახეთის იჯარებიდამ ოცდაორი თუმან ნახევარი.

იე^რჳ ქ. კულუხიდამ და სხუას განწესებულის ღვინის შემოსავლებიდამ თხუთმეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და ათი შაური.

ღ^კ ქ. თუმისა, ფშავისა და კახეთის სახასო სოფლების მთის საბალახოდამ ოთხი თუმან ნახევარი.

ღ^კ ქ. განწესებულის კახეთის შეწერილის ძროხისა და ცხვრიდამ ოთხი თუმან ნახევარი.

ზ^კ ქ. კახეთის ფანჯიქიდამ და ჯარიმიდამ [შვიდი თუმან ნახევარი].

გ^ქ. ქრისტეანეთ შენაწერის სამარხოდამ და ნიგვზიდამ და ეგრეთვე კახეთის ელის თათრების საიდგომოს და საშობაოს საკლავიდამ სამი თუმანი.

ი^სჳ ქ. ერეენის მახტიდამ თვრამეტი თუმანი, შვიდი მინალთუნი და ათი შაური.

ზ^კ ქ. ყაზახის სურსათიდამ შვიდი თუმან ნახევარი, როდესაც ქართლისა და კახეთის ჯარი ერთად შეყრილ იქნებოდა.

ვიყავ არმის ეშგალასბაში და აქედამ მქონდა სარგებლობა:

ლ^ქ. ჯამაგირი წელიწადში, ოცდაათი თუმანი.

მ^ქ. ულუფა წელიწადში ორმოცის თუმნისა.

კ^ქ. ვიყავი კახეთის ხევისთავი და აქედამ მქონდა წელიწადში ოცი თუმანი.

ს^კჳ ქ. იქნა სრული ჯამი ამ ჩემის სამის სახელოს სარგებლობისა ორას ოცდაექვსი თუმანი, ცხრა მინალთუნი და ათი შაური.

რომელიც ამ სიით სახელოთა ჩემთა სარგებლობანი დამიწერია, ამას ყოველსავე გარდაცვალებადმდე მეფის გიორგის და გახსნადმდე საქართველოში ლუბერნისა, ნების მოცემითა მეფისათა, ჩემის ბარათით დაეხარჯევი ყოველს წელიწადში ასრე.

აპრილის კთ(29), ქ^ქს უქა(491), წელსა ჩყგ(1803).

თავადი ალექსანდრე მაყაშვილი**.

სხვა ხელით: ვემოწმები ქაიხოსრო ჩოლაყევი.

* „მეორე“ დაწერილია სტრიქონს ზევით, იმავე ხელით.

** აღ. მაყაშვილის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 275.

საბ. 10

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 271—272

Перевод с грузинского

Божиею милостию мы от поколения Есея, Давыда, Соломона и Панкрата, сын царя Ираклия 2-го, Грузии, Кахетии и протчих царь Георгий 13-й и супруга наша урожденная княжна Цицианова царица Мария, перворожденный наш сын Давыд, Иоан, Баграт, Теймураз, Михаил, Жебраил, Окропир, Эрекле, внук наш Григорий сию милостивую грамоту жалуем тебе, нашему верно-усердному крестнику нашему князю Александру Макаеву, сыну твоему Симону, Георгию и брату твоему Давыду, Димитрию и преемникам дома твоего в том, что предки твой двору и предкам нашим верно и усердно кровию * своею жертвовали, о чем от предместников наших в данных грамотах явствует. Наконец, блаженной памяти дед и отец наши почтенного отца твоего эшикагабаша Семена к высочайшем российскому двору посланником отправили, а потом к персидскому двору, откуда по возвращении показал усердные услуги, и труды его клонилися к разпространению предела нашего царства, подвиги коего по сие время прославляют в обоих государствах; после чего отец твой служил нам эшикагабашом в бытность нашу еще наследником и при нашем дворе окончил свою жизнь. А ты, Александр, при нашем же дворе вырос, всегда верным и усердным себя представлял, и когда персидский государь Ага-магмад-хан Тифлис разорил, тогда мы в Кизике были, царица наша Мария с детьми и придворными своими в Телаве была оставлена. А когда Кахетия от страха Агамадхана (sic) укрывалась, то ты бодрственно собрал силы свои и цариц[у] нашу со всеми нашими придворными препровождал в Матане и ты пред нея шел пешком, а когда мы вас догнали и с нами вместе в Магани доехали и там, не разлучаясь с на[ми], служил нам верно и усердно; потом, по приезде царя отца нашего в Телав, мы в доме твоём в Рунспире остановились и во время пребывания нашего истощевал свои силы к угощению нас. До вст[у]пления нашего на престол царский так служил нам, и теперь старания твои, рвение и верно-подданическое довольно доказывает усердие. Теперь пришел ты к нам и просил кахетинское, на сию сторону селения, салтхуцество, и мы прозьбу твою во уверение приняли и произвели тебя начиная от Авчалы на сию сторону Кахетии, Кизика, Савачнадзо до Карданаха салтхуцессом. А что от них потребовано будет по положению, ты с мдиванами потребуешь из доходов с их

* დედაწი შეტდომით—„кровию“.

селений, и по сию сторону что качующие Кехетинские Эли * находяг. да и от них принадлежащую салтхуцесу долю ты возьмешь. А в сих местах посленного для казенного збора с [м]диванами вместе отчета ты потребуешь, и от казенных волостей, как положено гофмаршалу служителей иметь, ты в состоянии; сверх сего, от стороны Карталинии нашим арагвис ** эшикагабашом состоит Херхеулидзе Георгий, а из Кахетии армис эшикагабашом тебя произвели, и жалуем тебе положенное оному чин[у] жалованье, с провизию и все доходы, принадлежащие эшикагабашом. Да утвердятся счастливо в нашем усердии и службе сей новый чин, да не будет отменен ни от нас, ни от преемников наших.

Теперь повелеваем двора нашего векил-везирам сей знак нашей милости и вы утвердите, и никто да не коснется препятствовать. Писана придворным нашим секретарем князем Элиазаром Палавандовым. Генваря 12-го дня, по грузинскому счислению 488-и, что будет 1800 года.

На подлинной печати так:

царь Георгий	царица Мария	царевич Давыл
Иоан	Баграт	

С подлинным верно священник Алексей Петриев.

ნაბ. 11

ფ. 226, ხ. № 9093

✓

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავდას პაეღე დიმიტრიის ციციანოვს

თავადი სალთხუცესი ნოდარიშვილის გიორგის მოხსენება.

ჩენის სახელოს სიგელი ხომ მოგართვი და თქვენს ბრწყინვალეობას ახლავს და თქვენგან გეგებძანა--შენი შემოსავალი არზით მომახსენეო.

სადედოფლოს სამღებროდამ წელიწადში რვა თუმანი გეგბოძებოდა. ამას გარდა, კოდის პურიდამ შვიდი ურემი მეგბოძებოდა და კულუბიდანაც ერთი ურემი, აბრეშუმიდამ ერთი ლიტრა. საკომლოს ფული, საკლავის ფასათ, ორ-ორი აბაზი, ის ბატონისა იყო, აქედამ ათის თავი მეგრებოდა—ერთი თუმანი. გვევდრებით, ეს იყო ჩემი შემოსავალი, არც თქვენგან მოგვეშალოს.

მაისის ივ(16), ქქს უქა(1803 წ.)***.

* ნახვასმულია მთარგმნელის მიერ.
** აქ მთარგმნელის შეცდომასთან უნდა გვექონდეს საქმე და „арагвис“ მაგიერ უნდა ყოფილიყო „армис“.
*** გ. ნოდარიშვილის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 486.

საბ. 12

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 487

Перевод с грузинского подлинника

Божиею милостию мы, всея Грузии царица Дария, Дадианова дщерь, дали сию жалованную грамоту тебе, верно и усердно от самых предков нам служившему Георгию Надирову, сыну твоему Ростому, Ивану и Антону и потомкам дому твоего так, что вы из древних времен от достойно-блаженных цариц имели чин кахетинского салтхуцеса по уделу царицы. Почему и мы оной чин тебе утвердили на таком положении, чтоб тебе из всех доходов от наших кахетинских селений и красилен получать десятую часть, и иметь тебе старание о приращении доходов наших. Сия же милость наша да неизменна будет тебе ни нами, ни последствующими по нас царицами. Повелеваем убо двора нашего чиновникам и правителям утвердить сию грамоту. Написано повеление сие и вид двора нашего мдиваном Семеном Фабуловым. Июля 1-го дня, 1770-го года.

Приложена печать царицы Дарии.

Мы, всея Грузии царь Ираклий второй утверждаем грамоту сию. Июля 4-го 1770-го года.

Приложена печать царя Ираклия.

Мы, всея Грузии царевич Георгий, свидетельствуем сию грамоту. Июля 5-го, 1770-го года.

Приложена печать его.

Мы, всея Грузии царевич Леон, свидетельствуем сию грамоту. Августа 1-го, 1770.

Приложена печать его.

Мы, царевич Иулон, свидетельствуем сию грамоту. Июля 5, 1770.

Приложена печать его.

Мы, царевич Вахтанг, свидетельствуем сию грамоту. Июля 5-го, 1770.

Приложена печать его.

Мы, всея Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий, сию, ея высочества царицы матери нашей, жалованную грамоту утверждаем. Генваря 1799-го.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს [უ]პ[ირატეს] მთავარს, კნიაზ პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

თავადის სუმბატოვის ქაიხოსროსა და იოანეს მოხსენება.

ბრწყინვალეობისა თქვენისა მიერ ჩვენდა გამოცხადებულისა ბრძანებისა ძლით წარმოუდგენ მოხსენებასა ამას, რომელ ჩვენ ვიყავით მოლარეთხუცესი და ლაშქარნივისი მეფის გიორგისა და გვქონდა წელიწადში* განწესებული ულუფა, ჯამაგირი და სარგო ესრეთ, ვითარცა წერილ არს ქვემოთ:

[ი]ბ^რ ქ. ჯამაგირი მქონდა სამოლარეთხუცო წელიწადში თუმანი თორმეტი.

ზ^მ ქ. ბური და ქერი კოდი სამოცდაცამეტი, იქნება ამის ფასი თუმანი (შვიდი და ორი ბისტი).

დ^ქ ქ. ხორცი ლიტრა ასოთხმოცდაორი და ნახევარი, ამისი ფასი იქნება (ოთხ თუმან ნახევარი და სამი აბაზი).

ე^წ ქ. ღვინო თუნგი ორასსამოცდაცამეტი, იქნება ამისი ფასი (ხუთი თუმანი, ოთხი მინალთუნი და თხუთმეტი შაური).

ვ^კ ქ. სანთელი ქონისა (შვიდი მინალთუნი და ერთი ბისტი).

ზ^ქ ქ. სამარხო და თევზი წლისა (ორი თუმანი).

[ლ^რ] ქ. რაც მეფის სარქარში ფარჩა დაიხარჯებოდა და მთის კაცხედ, თუ საქართველოს ხალხხედ, იჯარებიდამ თუ გარეშე ხალხისაგან სყიდვით, იქიდან თუმანხედ ორი აბაზი გვერგებოდა და ამ ორის აბაზიდა(მ) ორი შაური ჩემი იყო და ექვსი შაური სხვა მოხელეებისა. ჩემს წილად მერგებოდა წელიწადში ოცდაათი თუმანი.

ო^ქ ქ. მთის კაცთ, ლექსა თუ სხვათ, რაც ფარჩა მიეცემოდათ, ამათგან ათის თავს ავიღებდი და ჩემს წილად მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი.

ე^ქ ქ. სალაროდამ თუ იჯარებიდამ სტუმრებს საჩუქარი რომ მიეცემოდათ, იმათგან დუშალიკი მოგვეცემოდა, ამ დუშალიკში ნახევარი ჩემი იყო, საიდანაც მერგებოდა წელიწადში ხუთი თუმანი.

ი^ქ ქ. ვინც იჯარებს აიღებდნენ და იმათ მომეტებულის იჯარის ხალათები მიეცემოდათ, იმათგან თუმანხედ ხუთი აბაზი საკუთრად ჩემი იყო, რომლიდანაც მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი.

იბ^ქ ქ. ლაშქარნივისობის ჯამაგირი მქონდა წელიწადში თორმეტი თუმანი. მეფის გიორგის წყალობა უკანასკნელს ჟამამდის ჩვენის წლის შემოსავალი ეს იყო და ღრამატაც ეს** არის, რომელიც მოგვირთმევიდა და თუ ინებებ ჰკითხეთ საზოგადოობას და ეს მოხსენება იმათგან დაიმტკიცეთ.

ბრწყინვალეობისა თქვენისა უმდაბლესი მოსამსახურე თავადი სუმბატოვი ქაიხოსრო.

თავადი სუმბატოვი იოანე.

ტფილისს, მაისის ზ(7) დღეს, 1803 წელს ***.

* დედანშია—„წელიწადში“.

** სწორია: ესენი

*** სუმბატაშვილების მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 515

საბ. 14

ფ. 2(8) ს. № 49 ფურც. 516

Перевод с грузинского подлинника

Даем повеление вам моларетхуцесу Канхосру и моларе/Папе в том, что вы все надлежащие и следуемые вам доходы от кого следует имеете получать по обыкновенному учреждению: никто удерживать вам его не может, да и вы лишнего желать не должны. Июня 17-го дня, 1799-го года.

А грековых денег 150 ру(6) отпустим мы, с него уже вам требовать не следует.

Приложена печать царя Георгия *.

Переводил священник Алексей Пегриев.

საბ. 15

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 548

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს თა]ვადს პავლე დიმიტრიი ციციანოვს

მოხსენება თავადის შარვაშიძის ნიკოლოზ მოლარეთხუცისაგან.

მამა ჩემმა სანატრელს მეფეს თეიმურაზს, მეფეს ირაკლის მრავალს ალაგს მსახურა და იმ სამსახურის გამო უბოძა თავის სალაროს ხაზინადრობა და მქონდა (!)

მეფემ გიორგიმაც მძიმეს ნივთის გამორთმევით მიმსახურა და მამის სახელო მტკიცის სიგლით მიბოძა და, იმ სახელოს გარდა, მეორეს სიგლით თორმეტი თუმანი ჯამაგირი თეთრი გამიწესა და ეს ორივე სიგლები ივან ივანიჩ კოვალესკის აქვს. ვთხოვთ მიიროთ და მეფის გიორგის სიგლისამებრ შემისრულოთ და ქართლის ხაზინადრობა მიბოძოთ, რომ მეც ამ ქვეყანაში დავრჩე.

იენისის გ(ვ), ქკს უჟა (1803 წ.)**

ამ არხის პატრონის ნებითა ვწერ იოანე პენტელოვი.

* ამავე ფურცელზე მთარგმნელს მითითებული აქვს, რომ ქაიხოსროსა და პაპას მიერ, წარმოდგენილი იყო ზემო მოტანილის მსგავსი შინაარსის, გორგი XII სხვა ბრძანება სარდალ-სალთხუცის იოანეს, მელიქ დარჩის და სხვ. მოხელეთა სახელზე.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. იქვე, ფურც. 547.

საბ. 16

ფ. 226, ს. № 9099

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართუქლოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

შარვაშიძე მოლარედხუცის ნიკოლოზის მოხსენება.

მეფის გიორგისგან წყალობა მჭირდა, მოლარედხუცობის სიგელი მქონდა და კიდევ ჯამაგირისა. თორმეტი თუმანი ჯამაგირი მქონდა წელიწადში, სახელოდამაც ოცი და ოცდაათი თუმანი შემოსავალი მქონდა. წერილებიც მანდ გახლავსთ. გვედრებით ეს წყალობა თქვენგანაც მეზოდოს და არ მომეშალოს. იენისის იზ(17), ქკს უჟა (1803 წ.)*

საბ. 17

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 524

Перевод с грузинского

(1). Божиєю милостию мы, Иессеев, Давыдов, Соломонов, Багратион, царь Карталинский, Кахетинский и протчих Георгий 13-й, супруга наша Цицианова дщерь царица Мария, перворожденный сын наш Давыд, Иоан, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Илия, Окропир и Иракий еию жалованную грамоту дали тебе, моларетхуцесу Николаю Шарвашидзе, брату твоему Ивану и племяннику твоему Михаилу, — так как покойноблаженным родителем нашим отцу твсему за службы, им оказанные, пожалован был чин моларетхуцеса, то и мы утверждаем тебе оной чин, и по чину сему все следуемые доходы получать тебе ежегодно. Имейте и да ошастливит вас тем бог в верной нашей службе, и да неизменится милость сия никогда ни нами, ни же последствующими по нас царями. Написана сия генваря 15-го, 1799-го года ** 1. Как отец твой имел чин сей, так иметь и тебе.

На подлинном, приложена печать царя Георгия.

(2). Мы, царь всея Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих Георгий 13-й, дали тебе моларетхуцесу Николаю Шарвашидзе сию милостивую грамоту, по которой за усердную твою службу назначили мы в год денежного жалованья 120-руб[6], которые и получать тебе ежегодно из откупов наших по баратам наших чиновников. Генваря 15-го дня, 1799-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

* ნიკ. შარვაშიძის მოხსენების რუსული თარგმანი, იბ. ფ. 2, № 49, ფურც. 526.

** რუსულ თარგმანში შეცდომით სწერია: „Генваря 15-го, 1797-го года“; როგორც აქვე მოტანილ მეორე საბუთიდან ჩანს, პირველიც 1799 წ. 15 იანვარს უნდა იყოს შედგენილი.

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მმართველს და მთავარს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოუს თავადის ევგენ აბაშიძისაგან მოხსენება.

თქუშნის ბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემულისა ბრძანებისა უწყებითა წარმოუდგენ ბრწყინვალეობასა მაღალ მთავრობასა თქუშნსა არზასა ამას ჩემის სახელოს და სარგებლობისასა.

ვიყავ სალაროს ნაზირი და სარგებლობა მქონდა ესე:

ქ (ოცი თუმანი) ქ. ჯამაგირი წელიწადში თეთრი, თუმანი (sic!).

თ^ვ (ცხრა თუმანი და ორი მინალთუნი) ქ. წლის პური კოდი: 91.

შ^ვ (რვა თუმანი და ორი მინალთუნი) ქ. ქერი კოდი: 38 (82).

იღ^ხ (თოთხმეტი თუმანი და ექვსი მინალთუნი) ქ. ლენო თუნგი: ლლ (730).

ა^ვ (თორმეტი მინალთუნი) ქ. სანთელი ლიტრა: იბ (12).

თ^ქ (ცხრა თუმანი და ხუთი მინალთუნი) ქ. წორცი ლიტრა: ტეგ (365).

ღ (ოთხი თუმანი) ქ. მარხვით-სამარხო თევზი, ხიზილალა.

ლ (ოცდაათი თუმანი) ქ. რაც მეფეების სარქარში ჯინში დაიხარჯებოდა, ხან იქნებოდა ხუთი ათასი თუმნისა, ხან ოთხი ათასის თუმნისა და ხან სამის ათასის * თუმნისა, და ამაზედ კი ნაკლები აღარ იქნებოდა, და აქედამ ორი აბაზი თუმანზედ სალაროს მოხელეებისა იყო და ამას ასრე გავიყოფდით განწესებისაგებ: ორი შაური მუსტოფი მირზა რაბიასი** იყო, ერთი შაური სალაროს მუშობისა იოსებ მელიქოვისა, ორი შაური მოლარეთხუცებისა, ერთი შაური სხვა მოხელისა და ორი შაური ჩემი იყო და ჩემს წილად მერგებოდა.

ლ (ოცდაათი თუმანი) ქ. ლეკებს, თუ სხვათ მთის კაცთ წელიწადში სამ ათასს თუმანზედ მეტი, და არა ნაკლები, ფარჩა მიეცემოდათ და ვისგანაც სარქარი იყიდდა, იქიდანაც თუმანზედ ორი აბაზი სალაროს მოხელეებისა იყო და ამასაც ასრე გავიყოფდით, როგორც ზევით ჰსწერია და ჩემს წილად მერგებოდა.

იზ (ჩვიდმეტი თუმანი) ქ. ქალაქში, ქართლსა და კახეთში რაც იჯარები გაიციმოდა, თუმანზედ ორი ბისტი საკუთრად ჩემი იყო, წელიწადში მერგებოდა აქედამ.

ქ. და ამას გარდა ვარ მოურავი სურამისა, ხეფინის-ხევისა, აღის სოფლისა და თათრის სოფლის თაქლას მოურავი, რომლისაცა მეფეთაგან ბოძებულნი მაქუშნ სიგელნი.

იქნა ჯამი ამისი თეთრი რმ^ვ (ასორმოცდასამი თუმანი და შვიდი მინალთუნი).

სხვა ხელით: „დავთები უმდაბლესად მსახურებასა თქვენსა ტრფიალი აბაშიძე პატა. რადგან მამა ჩემი აქ არ გახლდათ მე წარმოუვლინე პრწყინვალეობასა თქვენსა წერილი ესე“.

მაისის 25, წელსა 1803 ***.

* დედანში შეცდომით — „სამასის ათასის თუმნისა“...

** სწორია: არაბიასი

*** ევგ. აბაშიძის განცხადების რუსული თარგმანი, იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 425.

საბ. 19

ფ. 226, ს. № 8996

მათს ბრწყინვალეობას, უფალს საქართველოს უპირატესს მთავარს და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს

თავადის იოსებ მელიქოვისაგან უმდაბლესად მოკვნიება.

თქვენის ბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემული ბრძანებად და კეთილ მოქმედებითი მზრუნველობად თქვენი ვისმინენ და ამაღ წარმოუდგენ ბრწყინვალეობისა თქვენსა, უპირატესსა მთავრობასა, სამკვიდროთა სახელოთა ჩემთა, უკანასკნელსა სიგელსა მეფისა გიორგი ირაკლის ძისასა და ეგრეთვე, ამასთანავე, მკვიდრად განწესებულსა სარგებლობისა ჩემისა ნუსხასა, თვითეულად დაწერილსა, კარის მოწველთა თავადთაგან კელ მოწერილსა. თუმცა მეფეთა წყალობითა ვსცხოვრებდი სარგებლობითა და პატივთა ამით და, გარდაცვალებაჲმდე მეფის გიორგისა და გახსნამდე საქართველოს შინა ლებურნიისა, არა მოვკლებივარ სარგებლობასა ამას, მაგრამ აწ ვინადგან გვფარავს ყოვლად უდიდებულესი მეფე და კელმწიფე ცხოვრებისა მომცემადაც იმისის უდიდებულესობას ვსასოებ და ნება მათის იმპერატორების დიდებულებისა აღსრულდეს.

თავადი იოსებ მელიქოვი.

წელსა ჩყვ(1803), მაისის ა(1).*

ტფილისს.

საბ. 20

ფ. 226, ს. № 8997

თავადს იოსებს მელიქოვს, ძესა ლაშქარნივისისა და სალაროს მუშრების პაპასა, ჰქონდა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისაგან სახელო და შესავალი ცე, რომელიც ამას ქვევით სწერია:

ი^ა ქ. ლაშქარნივისობა და ამის ჯამაგირი, თვრამეტი თუმანი.

ი^ბ ქ. სალაროს მუშრებისობა და ამის ჯამაგირი, თორმეტი თუმანი.

ქ. ამ ორსავე საწელოს ულუფა წელიწადში:

იგ^ა (ცამეტი თუმანი და ექვსი მინალთუნი) ქ. პური და ქერი ჯარვალი ცამეტი და კოდი ექვსი.

ბ^აქქ (ორი თუმანი, რვა მინალთუნი და სამი აბაზი) ქ. სახაბაზოდამ წმინდა პური დღეში დ(4), ამისი ა(1) ერთ ბისტათ იქნება.

დ^აქქ (ოთხი თუმანი, ხუთი მინალთუნი და სამი აბაზი) ქ. ცხვრის ხორცი ლიტრა ას ოთხმოცდა ორ ნახევარი, ა(1) ლიტრა სნ (ხუთი შაური) იქნება,

* ი. მელიქიშვილის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. 2, № 49. ფურც. 221.

ზ^დ ქ. (შვიდი თუმანი და სამი მინალთუნი) ქ. ღვინო თუნგი სამას სამოცდახუთი, ა(1) თუნგი ს(აბაზი) იქნება.

ზ^ხ ქ. ქონი ლიტრა თორმეტი, ა(1) ლიტრა ფ(ათი შაური), იქნება ექვსი მინალთუნი.

ჩ^ყ ქ. მარილი ლიტრა თვრამეტი, ა(1) ლიტრა რ(ორი შაური), იქნება ცხრა აბაზი.

ქ ქ. სამარხო ლიტრა ოცდახუთი, თავისის ნივჯით, შვიდი მინალთუნი.

ც ქ. ხუთს ყველიერს დღეში ორ-ორის აბაზის თევზი და ხიზილალა, ორი მინალთუნი.

ი^ე ქ. რაც მეფეების სარქარში ჯინში დაიხარჯებოდა, თუმანზედ ორი აბაზი ადგებოდა, აქედამ ორი შაური მუსტოფისა იყო, ორი შაური სალაროს ნაზირისა, ორი შაური მოლარეთხუცისა, ერთი შაური სხვი მოველისა და ერთი შაურიც ამისი. წელიწადში ხან იხარჯებოდა ხუთი ათასის თუმნისა, ხან ოთხის ათასის თუმნისა და სამ ათას თუმანზედ ნაკლებისა კი აღარ დაიხარჯებოდა და ამას მიეცემოდა თხუთმეტი თუმანი.

ი^ვ ქ. რასაც ლეკებსა და სხვათ მთის კაცთ ფარჩას აძლევდნენ, რომლისაგანაც სარქარი ფარჩას იყიდდა, იქიდანაც ორი აბაზი ამავე მოველებისა იყო და ამასაც ესრეთ გაიყოფდნენ. წელიწადში სამ ათას თუმანზედ მეტი დაიხარჯებოდა და არა ნაკლები და აქედამაც ამას თავის წილად ერგებოდა თხუთმეტი თუმანი.

ლ^დ ქ. სტუმართ თუ სხვათ საქართველოს კაცთ საჩუქარი ებოძებოდათ მეფეებისგან, იმას მოლარეები მიუტანდნენ და იმათგან დუშალივი მიეცემოდათ, რომელიცა არის სარგო, და იქიდანაც მეხუთედი ამისი იყო და სულ ცოტა რგებოდა, წელიწადში ოთხი თუმანი მაინც ერგებოდა.

ვ^ვ ქ. მთის კაცთ ჯამაგირებისა და საჩუქრების ათის თავიდან, ეგ[რევე], იჯარადრების ხალათების ათის თავიდან, სულ ცოტა რომ რგებოდა, თავის წილად ექვსი თუმანი მაინც ერგებოდა.

რ^რ ქ. იქნა ამ მკვიდრად განწყესებულის ჯამაგირისა, ულუფისა და სარგოში ასი თუმანი.

ქ. მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისაგან საიდუმლოს მდივნობ[აში] დიდათ სანდოთ მიღებული და პატივცემული იყო და რომელ[ა] ამას ზევით მკვიდრად განწყესებული სარგოები უწერია, ამას გარდა სხ[ვა]საც მრავალს იშოვნინდა.

ქვემოთ სხვადასხვა ხელით მიწერილია:

„მე ესენი ასე ვიცი და ასეც იყო და თვით ჩემის ბეჭდით ეძლეოდა ხოლმე ყოველთვის ულუფა და ჯამაგირი, რაჲც ასე ერგებოდა. თავადი სარდარ-სალთხუცესი იოანე ორბელიანი“.

„თავადი მდივანბეგი ბარათოვი [ზაალ?“

„ქ. მე, ვეზირ-მუსტოფი, მირზა რაბი ამ წერილის მოწამე ვარ და ასე იყო“.

- „თავადი ალექსანდრე მაყაოვი, სალთხუცესი „ალექსანდრე“.
 „თავადი სულხან თუმანოვი“. „თავადი დიმიტრი თუმანოვი“.
 „თავადი ეგნატი თუმანოვი“. „თავადი სუმბატოვი ქაიხოსრო“.
 „თავადი დარჩია ბეჭბუდოვი“.
 „თავადი ნაზირი დავით მაყაოვი“.

„ქ. კეთილშობილი ყორღანოვი მუშრიბი დავით“.

მარცხენა კიდებზე:

„თავადი სარდალი გიორგი ციციშვილი“; „თავადი სალაროს ნაზირი აბაშიძე ევგენ“*.

საბ. 21

[პირი]

ფ. 227, ს. № 1085

ქ. ნებითა და შეწვევითა ლუთისათა ჩვენ, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატოვანიან მეფემან ყოვლისა საქართველოსა, ქართლისა, კახეთისა, სხვათა და სხვათა გიორგიმან(!) და თანა-მეცხედრემან ჩვენმან ბატონის ციცი-შვილის ასულმან დედოფალმან მარიამმან(!), ძემან ჩვენმან უფლის-წულმან მემკვიდრე დავითმან, იოანემ, ბაგრატ, თეიმურაზ, მიხაილ, ჯიბრეილ, ილიამ, ოქროპირმან და ირაკლიმ და ძის ძემან ჩვენმა გრიგოლმა, წყალობის წიგნი ესე შეგიწყალებთ და გიბოძებთ შენ, ჩვენს ერთგულს და წესისაებრ მრავალრიგად ერთგულობით ნამსახურს, სომხეთის მელიქის შვილს, მათის უმაღლესობის კურთხეულის ბატონის მამის ჩვენის ლაშქარნივის სალაროს მუშრიბის პაპას შვილს, სალაროს მუშრიბს იოსებს,—ასე რომ მათს უმაღლესობას კურთხეულს ბატონს მამა ჩვენს ახლდი და მათის უმაღლესობისაგან სალაროს მუშრიბობისა და მულარლად მწერლობის წყალობა გქირდა და ახლა მოხველკარსა დარბაზისა ჩვენისასა სახელსა და ჩვენთან მწერლობის წყალობას დაგვეაჯე. ვისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი და მოვიგონებთცა ერთგულობით მამის შენის სამსახური და შენი სამსახური და წყალობა გიყავით და გიბოძებთ ქალაქისა და სომხით-საბარათაშვილს** ლაშქარნივისობაც და ჩვენს კარზედ მწერლობაც და რაც სხვათ ლაშქარნივისებს ჯამაგირი და ულუფა ჰქონდესთ, ის ჯამაგირიც და ულუფაც ჩვენის კარიდამ უკლებრად უნდა მოგეცემოდეს.

გქონდეს და გიბედნიეროს, ღმერთმან მოგახმაროს ჩვენს ერთგულობასა შინა. არ მოგეშალოს წყალობა ესე ჩვენგან და არცა შემდგომთა ჩვენთა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო და სხვანო მოწყელენო, წყალობა ესე ჩვენი თქვენც ესრეთ დაუმტკიცეთ და ნურავინ შლად ველჰყოფთ. აღიწერა წყალობა და ნიშანი ესე [ხელითა] კარისა ჩვენის მდივნის თუმანისშვილის ბირთველისათა.

* საბუთის რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 225.

** დედანში შეცდომით სწერია—„სომხეთ-საბარათიშვილ“.

მარტის ია(11), ქკს უპშ (1800 წ.)

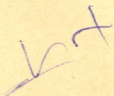
ბექელი	მეფე გიორგი	ბექელი	დედოფალი მარია
ბექელი	მეფის ძე იოანე	ბექელი	მეფის ძე ბაგრატ
ბექელი	სარდალ- სალთუჯესი იოანე		

კიდევ იმავე სკლით: „ქ. ჩვენ საქართველოს მეფის ძე, მემკვიდრე, რუსეთის ღენერალ ლეიტენანტი და კავალერი დავით ვამტკიცებთ, მაისის კვ(25) ქკს უპშ(1800).

ბექელი მეფის ძე დავით

საბ. 22

ფ. 227, ს. № 475

[პირი]

წყალობითა ღვთისათა ჩვენ, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, პანტკრა-ტოვანმან, სრულიად საქართველოჲსა, კახეთისა და სხვათა მეფის გიორგის მეთაქამეტისა ძემან უფლის-წულმან და მემკვიდრემან, უდიდებულესის რუსეთის ხელმწიფის ღენერალ-ლეიტენანტმან და კავალერმან დავით, წყალობისა და სიმტკიცის წერილი და ნიშანი ესე გიწყალობეთ და გიბოძეთ შენ ჩვენს ერთ-გულს და თავდადებით ჩვენის ერთგულობის მტკიცეს და მრავალ რიგათ ნამ-სახურს თავადს სომხეთის მელიქის შვილს იოსებს და შვილთა შენტა იოანეს, სოლომონს, დავითს და მომავალთა სახლისა შენისათა. ასე რომ, მამა შენი პაპა, ნეტარად ხსენებულს ბატონს პაპა ჩვენს, მეფეს ირაკლის სიყრმიტგანვე თან შეზრდოდა უერთგულესის სამსახურების გამოჩენით და მისის მეფობის უმაღ-ლესობისაგან მიეღო წყალობად სახელოები ესე: ლაშქარნივისობა კახეთისა და წალაროს მუშორიბობა მრჩობლ სამეფოსი, თუმცა სხვასა და სხვას დიდრო საქმებშიაც სანდოთ მიღებული და მიჩნეული იყო, მეტადრე უსაიდუმლოეს საქმეებში. მაგრამ გამოცხადებით სახელოები ეს ორი ეჭირა. და მამამან შენ-მან რომ პაპის ჩვენისა და ჩვენის ოჯახისა სამსახურსა და ერთგულებასა შინა აღსასრული მიიღო, შენ პატარა დარჩომოდი და იმ ჟამად შენ თანამდებობის

სრულ ყოფა არ შეგძლებოდა. კახეთის ლაშქარნივისობა კახთ თავადებს ეზოვ-ნათ და სალაროს მუშრიბობა ბეჰბუდოვს აშხარბეგს მიელო და როდესაც სამსახურები შეიძელ, სალაროს მუშრიბობა შენვე გიწყალობა, მდივნობის საქმეში ახლდი და საიდუმლოს მწერლობით გიმსახურებდა, მაგრამ განწესებული ჯამაგირი, ულუფა და რუსუმი სალაროს მუშრიბობისა გქონდა; და როდესაც ნეტარად ხსენებულის პაპის ჩვენის სიცოცხლის ხე ამ სოფლის ბაღჩიამ აღმოგჯდა და საუკუნოს სასუფეველს წალკოტში დაერგო და უმაღლესი მეფე ბატონი მამა ჩვენი მრჩობლ სამეფოს ტახტზედ დაბრძანდა, შენ რამდენსამე წელს იმათის მეფობის უმაღლესობის წყალობასა და მოწყალებისაგან შეუწყნარებელი დარჩი და თანამდებობისამებრ ერთგულობის შენისა ჩვენს დიდებულ კარზე დაეგდე და შიმშილ მწყურვალისაგან სიტიტვლით და უბატიურობით მრავალ რიგათ მწუხარება მოითმინე და ამისთანა მწუხარებით ცხოვრება არა სასიამოვნოდ. და როდესაც უმაღლესმა მეფემ ბატონმა მამა ჩვენმა სცნა აზრი(!) ესე შენი და მრავალგვარ ერთგულობა შენი ცხად იქმნა, წყალობა გიყოთ და გიბოძათ ქალაქისა და სომხით-საბარათაშვილოს* ქართველთა** და თათრის ლაშქარნივისობა თავის განწესებულის ჯამაგირით, ულუფით და სარგოებით და უსაიდუმლოეს საქმეებშიაც შეგიყვანა მწერლობით. აწ მოხველ კარსა პალატისა ჩვენისასა და ამ შენის სახელოების დამტკიცებას და წყალობას დაგვეაჯევისმინეთ აჯა და მოხსენება შენი და გიბოძეთ ქალაქისა და სომხით-საბარათაშვილოს ქართველთა** და თათრის ლაშქარნივისობა. ასე რომე, ამ შენს სალაშქარნივისოს ქვეყნებს, როდესაც ჯარსა ვსთხოვთ, შენ უნდა შეაწერდე და თუ ჯარში დაკლებისათვის დაირბია ვინმე, ძველი განწესებისამებრ, იმისი სარბევისა ათის თავიც შენი არის, სხვას მოხელეს და მდივანს საქმე არა აქვს. და ამის ჯამაგირიც უკლებრად უნდა მოგეცემოდეს, რაც განწესებული არის. და სალაროს მუშრიბობაც დაგიმტკიცეთ და გიბოძეთ ყოველის თავის სამართლიანათ განწესებულის სარგოებით და ჯამაგირით. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენს ერთგულობასა სამსახურსა შინა. არ მოგეშალოს წყალობა ესე ჩვენი არცა ჩვენგან და არცა შემდგომთა ჩვენთა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა მოხელენო, თქვენც ასრეთ დაუმტკიცეთ და ნურვინ შლად ხელს ჰყოთ(!) თვინიერ შეწვევისაგან კიდე. აღიწერა დეკემბერს იზ(17), ქკს უბმ[1800 წ.]

დავით.

* დედანში სწერია—„სომხთ-საბარათაშვილო“

** სწერია: ქართველთი

საბ. 23

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 420

Его сиятельству, господину генерал-лейтенанту главно[управ]ляюще-
му Грузию и разных орденов кавалеру, князю Павлу Димитровичу Цици-
анову.

Князя Шиаоша Туманова.

По высочайшей воле и по повелению Вашего сиятельства доношу, что
блаженные памяти при царе Ираклии находились два пешкашневисы, ис ко-
их первой я, а второй князь Соломон Леонидзе, которого, по смерти царя
Ираклия, царь Георгий сменил дворянином Алексеем Алексеевым и по си-
ле пожалованной мне от царя грамоты, от кудова какие подарки приносили
царю, деньгами и вещами, то из оных была определена мне одиннадцатая
часть. Еще-ж имею повеления о получении в число оногo из царского отку-
па двух сот рублей. А по истечении года по счете приносимых к нему по-
дарков и числа превосходящего оные двесте (sic) рублей, которые повеле-
нии и существовали одни завсегда. В получении-ж мною вышеписанного,
мне определенного, я давал от себя тому, от кого и сколько получал, бара-
ты, во уверении чего представляю присем царские грамоты. Доход-же мой
был иногда больше, а иногда меньше, но не ниже четырех сот или пяти сот
рублей.

Июля 11 дня

1803 года

შიაოშ თუმაწოვი.

საბ. 24

ფ. 227, ს. № 1078 *

[პირი]

შ ჩელიეჩიდამ, რვა თუმანი.

ზ ბურნიოთის იჯარიდამ, შვიდი თუმანი.

ე ხამ-ხალათის ბექდის იჯარიდამ, ხუთი თუმანი.

კ იქნა სამის კალმის ჯამი, ოცი თუმანი.

რომელნიც ამ ბაჟების, ან იჯარადარნი იყვნეთ და ან ამანათქარნი
იქნებოდეთ, როგორც ამ სიით დაგვიწერია წელიწადში ოცს თუმანს სულხან
მდიენიშვილს შიოშს ასე უნდა მისცემდეთ ყველანი, რომ საფეშქაშნივისო
სარგოს ანგარიში გვიბოძებია და მუდამ წელს თქვენს ანგარიშ(ში) ი გაივლის.
ამ ოცი თუმნის ოქმი ბურნიოთის იჯარადარზე ჰქონდა ჩვენგან ნაბოძები, ის
დაჰკარგოდა და ახლა ესე გაუყავით.

ენინისის იე(15), ქკს უბე(1797 წ.)

* ეს ბრძანება წარმოუდგენია შიოშ თუმანიშვილს ციციანოვისათვის. იმ ამ ბრძანების
რუსული პირი, ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 422.

ერეკლე

ჩვენ საქართველოსა და კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი ამ სანატრელის მეფის ბატონის მამის ჩვენისაგან ბოძებულს საფეშქაშნივისო სარგოსა ამას ვამტკიცებთ.

მარტის 6(3), ქკს უბე(1798 წ.)

მეფე
გიორგი

ნამდვილისა თანასწორ არს მღვდელი ალექსი პეტრიევი.

საბ. 25

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც.421

[Перевод с грузинского подлинника]

Божиею милостию мы, Карталинский и Кахетинский царь Ираклий 2-й, супруга наша Дадрианова дочь царица Дария, перворожденный и любезный сын наш и всей Грузии наследник Георгий, Иулон, Вахтанг, Мирян, Александр, Фарнаоз, внуки наши: Давыд, Иоанн, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Илия, Леон и Луарсаб сию нашу милостивую грамоту пожаловали вам нашему усердно верного человека сыну князю Туманову мдиван (sic!) Сулханову сыну мдивану Шиошу в том, что дед ваш мдиван Коржаспи блаженно памятному отцу нашему и нам очень верным и усердным был, и также отец твой Сулхан мдиван от нас в нашу службу есгь воспитан и по должности служи[л] с великим усердием для Грузии, очень старался — и ныне видна его служба, в которой находился для верности отечеству, что от нас послан в Россию ко двору всемилостивейшему государю, где и находится. Мы же для сей службы и верности пожаловали, кроме Кахетии, все карталинские и прочие наши владения в пешкешневиский чина так, что из Карталинии, кроме Кахетии, всем наши владения и чужий краи, кроме из ханов, ден(ь)-ги, вещи или чем либо другим будет нам поднесено, тебе надобно иметь книгу, все по именам и местам писать, что кроме тебя никто писать не должен и всякий год твои писанные книги с нашим казноправителем должен зделать ращет. Что поднесено в том году будет нам все надобно оценить и какой будет стоит сумма, которая нам поднесена в год, из того

твой пешкешневиский доход назначали мы одиннадцатую долю, чтоб сию долю наши правители из нашего дохода сполна должны давать тебе. Бог сию милость нашу тебе в щастие и в нашей верности дал вам иметь нерушимо ни от нас, ни от преемников наших, царей и владетелей. Приказываем нашему двору векилам и визирам и всех дел правителям так утвердить, как сию нашу пожалованную грамоту написали. Июля 1-го дня 1791-го года.

Однакоже учу быть осторожным, что сие пис(ь)мо основано на твоей справедливости, противного ничего не оказалосьбы, а что определено, тем быть довол(ь)ным, от вреда казне и убытке вес(ь)ма остарожну и чтоб как дающий, так и принимающий оба были довол(ь)ны.

Приложены печати:

<p>პარა ირაკლია</p>	<p>პარიცა ღარი</p>	<p>პარევიჩა გეორგია</p>	<p>პარევიჩა იულონა</p>
	<p>პარევიჩა ვაქტანგა</p>	<p>პარევიჩა ალექსანდრა</p>	

საბ. 26

ფ. 226, ს. № 8980

მათს ბრწყინვალეხას, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს ცი-
ციანოვს პავლე დიმიტრიძის

ქნიაზი ნაზირი მაყაშვილის დავითისაგან უმდაბლესი მოხსენება და გან-
ცხადება.

იბ (თორმეტი თუმანი) ქ. მქონდა წელიწადში ჯამაგირი.

კდ (ოცდაოთხი თუმანი) ქ. ულუფა მეძლეოდა წელიწადში და იქნებოდა.

ი (ათი თუმანი) ქ. ასნაფიდან მქონდა რუსუმი, ესეც იქნებოდა ჩემ
წილად წელიწადში.

მვ (ორმოცდაექვსი თუმანი) ქ. შეიქმნა ჯამი.

ამაგებს გარდა სხვა რიგათაც მქონდა სარგებლობა და შემოსავალი, რად-
განაც კარის მოხელე ვიყავ.

სხვა ხელით: „თავადი დავით მაყას-შვილი“ *

წელსა 1803.

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 147.

საბ. 27

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 148

Перевод грузинского

Божиею милостию мы, Иесеев, Давыдов, Соломонов, Багратион всея Грузии, Карталинии, Кахетин и протчих державный царь Георгий 13-ть (?) супруга наша урожденная княжна Цицианова царица Мария, перворожденный сын наш Давыд, Иоанн, Баграг, Теймураз, Михаил, Джибранл, Илия, Окропир и Ираклий и внук наш Григорий пожаловали сию милостивую грамоту тебе, усердно и ревностно нам служившему назырю, Давыду Макаеву в том, что во время нашествия Агимамад-хана оказал ты весьма великия и важныя услуги, и в вознаграждение оных пожаловали мы тебе чин кархинс назыря. Быть тебе на таком положений, как бывали протчие назыри, и какие чиновники и цехи находилсь в команде у назырей должны они быть послушны и покорны. Получать тебе жалованье и порцию по положению назырей. Иметь тебе сии и да ошастливить тем тебя бог в верной нашей службе, и да не изменится никогда ни нами ни же последующими по нас царями и владетелями. Повелеваем убо двора нашего чиновникам утвердить сию пожалованную нами грамоту.

Написана сия двора нашего мдиваном Игнатием Тумановым. Ноября 14-го дня 1799-го года.

Одним назырем должен быть ты, а другим Глаха Рочиков, и всеми по должности вашей делами имеете править вместе.

На подлинном приложены печати: царя Георгия, царицы Марии.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 28

ფ. 226, ს. № 8979

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიძეს ციციანოვს

თავადის იოანე შალიკოვისაგან მოვსენება.

დიდი მეფის ირაკლის აქეთ, ვიდრე უკანასკნელს დრომდე მეფისა გიორგი ირაკლი მეორის ძისასა, ქართლის ნაზირობა სახლსა შინა ჩემსა ყოფილა, რომლისადა დასარწმუნებლად, თქვენის ბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემული ბრძანებისა სმენითა, წარმოუდგენ მალალ მთავრობასა თქვენსა სიგელსა, მეფის გიორგისაგან დამტკიცებულსა ამ ჩემის სამკვიდროს სახელოსასა და ეგრეთვე აღესწერ ამავ ფურცელსა ზედან სარგებლობასა ჩემსა.

- იბ ქ. მქონდა ჯამაგირი წელიწადში თორმეტი თუმანი.
 ია ქ. პური და ქერი წარვალი: ია (11), თერთმეტი თუმანი.
 ე ქ. ცხერის ხორცი ლიტრა: რპ:(180), ხუთი თუმანი.
 ზ გ ქ. ღვინო თუნგი: ტყე:(365), შვიდი თუმანი და სამი მინალთუნი.
 ბ ქ. სამარხო თევზი, ბრინჯი, ერბო და ყველი, ორის თუმნისა.
 ა ქ. სანთელი ლიტრა :იბ:(12), ერთი თუმანი.

ლ(3) ქ. იქნა ჯამი ოცდა თვრამეტი თუმანი და სამი მინალთუნი.

ამას გარდა, ქარხნის შემოსავლების თავკლიდრებთან, სადაც სასმელ საქმელის რუსუმები იყო ასაღები და ავიღებდით, თუმანზედ სამი შაური იყო ნაწირებისა და ამას მე და კახი ნაწირები გაეყოფდით.

ქ. სამზარეულოდამ მქონდა განწესებული სადილ ვახშიათ მოხარშული საქმელი, რაც მეფეების სუფრისათვის გაკეთდებოდა, ყოვლისფრიდამევე.

გარდაცვალებიდან მეფის გიორგისა და გაქსნადმდე საქართველოში ღებერნისა ესე ყოველივე სარგებლობა ასე მქონდა.

აპრილის ლ(30), ქქს უჟა(1803 წ.)*.

საბ. 29

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 145

Перевод с грузинского

Мы, государь, царь и владетель, Назаралихан дали сию твердую и неизменяемую на чины и на милости грамоту вам, усердно верному мдивану, назирю Эдишеру Шаликову с тем, что мы, за усердную вашу службу, пожаловали вам чин мдивана царицы и нашего кархниси-назыря. Должностями сими имеешь ты управлять и при них получать вам следуемые выгоды. Сверх ** сего, по милости нашей, дали мы вам право собирать, с одним товарищем, хлебную подать Ко ди с-п у-ри *** в Сомхитии и Сабарато, и назначили мы вам в год жалованья 120 ру(6) ., котория и получать вам из тифлиских таможенных пошлин ежегодно под свои росписки, кои будут принять в шот (!) чиновниками нашего двора.

1696-го года, марта 10-го дня.

На подлинном приложена печать царя Назаралихана.

Мы вся Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгии так как дедом нашим Ираклием зделана милость и пожалована сия грамота дяди твоему Эдишеру, то и мы сия милость утверждаем тебе Ивану Шаликову и по сему двора нашего чиновники должны выполнять.

Генваря 25-го дня, 1799-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

* ი. შალიკოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 144.

** დედანში — „сверхъ“, ამგვარადვე მეორედბა სხვაგანაც, და ყველგან ჩვენ მიერ შესწორებულია.

*** ხაზგასმულია მთარგმნელის მიერ.

საბ. 30

ფ. 226, ს. № 9066

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატეს მთავარს, ციციანოვს დიმიტრის ძეს პავლეს.

საზოგადო ბრძანება რომ გვებრძანა, ვისაც მეფისაგან წყალობა გქონდეთ გამოაცხადეთო:

წელიწადში ჯამაგირი თუმანი თორმეტი, იბ^რ.

წელიწადში ცხერის ხორცი ლიტრა ასოთხმოცდაორი, იქს სამ თუმან ექვს მინალთუნს და ორ ბისტს, გ^რზმ^რ*

წელიწადში გამომცხვარი პური, იქს ხუთ თუმანს [აღა] ექვს მინალთუნს, ე^რხ წელიწადში ღვინო თუნგი სამას სამოცდა ხუთი, იქს შვიდ თუმანს და სამ მინალთუნს, ზ^რძ.

წელიწადში ქისიყის კოდის პურიდამ შვიდი ხარვალი პური მქონდა, იქს შვიდ თუმანსა, ზ^რ.

ექვს თვეს, ცხენისათვის, ქერი ხუთი ხარვალი და ათი კოდი, იქს სამ თუმანს, თორმეტ აბაზს, გ^რცუ.

წელიწადში მერგებოდა რუსუმი ათი თუმანი, ი^რ.

ნაზირობის სარგო ეს გვექონდა, რომელიც წერილით მომიხსენებია. ორმოცი წელი იქნება მამა ჩემი და მე ამ სახელოს ვმსახურებთ უკანასკნელ მეფის გიორგიმდინ, ქართველთა და კახთ სალთხუცესთ და მდივნებს კითხეთ.

იენისის გ(3), ქქს უჟა(1803 წ.).

თავადი ქავჭავაძე იოსებ**.

საბ. 31

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც, 152

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

უმდაბლესი მოხსენება თავადის ბარამ გურგენიძისაგან.

თქვენის ღამოცემულის ბრძანებისამებ წარმოუდგენ ბრწყინვალეობას თქვენსა წიგნსა წყალობისა სახელოთა და სარგებლობათა ჩემთასა სიით ამით ესრეთ: მე ვიყავ ნაზირი წინაშე მეფის ირაკლისა და მქონდა ჯამაგირი წელიწადში ას ოცი რუბლი, იბ^რ.

ულუფა მეძლეოდა წელიწადში სარქარიდამ ორას ორმოცი რუბლი, კდ^რ. ასნაფებიდამ რუსუმი მქონდა ასი რუბლი, ი^რ.

ჩემი შვილი დავით იყო სუჟრაჯი და მქონდა ჯამაგირი წელიწადში ასოთხმოცი რუბლი, ი^რ. ორივესი იქნება ჯამი შვიდას სამოცი რუბლი, ოვ^რ.

სხვა ხელით: „ქ. გურგენოვი ბარამ

მაისის 25-ს დღესა, წელსა 1803.“***.

* დედანში—გ^რზუ, რაც შევდომოა.

** განცხადების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 423.

*** მოხსენების რუსული თარგმანი ფ. 2, № 49, ფურც. 150.

საბ. 32

ფ. 226, ხ. № 9065

მათს ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატესს მმართველს, თავადს პაველ დიმიტრიჩს ციციანოვს

მოხსენება აზნაურის კალატოზოვის იოსებისაგან.

თქვენს ბრწყინვალეობას არზით ჩემი სახელო და მეფის გიორგისაგან ულუფა და ჯამაგირი მოვახსენე*. თქვენის ბრწყინვალეობისაგან მებრძანა მეფის გიორგის წერილი წარმომიდგინეო, და თქვენის ბრძანებისამებრ მეფის გიორგის წერილი ამ არზასთან მომიხსენებია და მომირთმევია. ვითხოვ თქვენის ბრწყინვალეობისა და მოწყალეობისაგან, რომ შემეწიენეთ და მოწყალეობით მომექცეთ და მეც თქვენის მოწყალეობით შეწყალებულ ვიქმნე თქვენად სადიდებლად.

მაისის ია (11), წელსა ჩყვ (1803).

აზნაური კალატოზოვი იოსებ.

საბ. 33

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 418

Перевод с грузинского подлинника

По повелению сему пожаловали мы Иосифа Калатозова чином К а р х и н и с Мушриба, ** которой имел дядя его Авел, и назначили ему жалование и порцию. В чине сем [д]олжен он служить усердно и должность свою исправлять с верностию. Господин Салтухцес Мухранской владелец Иоанн и Александр, назыри и мушрибы! по сей жалованной грамоте должны выполнять и выгоды, ему следуемые, без изятия отпускать. Августа 28-го дня, 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 34

ფ. 226, ხ. № 9083

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს (sic) უპირატეს მართველს, თავადს პავლე დიმიტროვიჩს ციციანოვს

მოხსენება ბიბილური გიორგისაგან.

* ქარხნის მუშრობის იოსებ კალატოზოვს, როგორც ჩანს, ციციანოვისათვის სხვა არზითაც მოუხსენებია თავისი სახელო, ულუფა და ჯამაგირი. სამწუხაროდ, ჩვენ მის სხვა მოხსენებას ვერ მივაკვლიეთ.

** ხაზგასმულია მთარგმნელის მიერ.

მეფის თეიმურაზიდამ ვიდრე გიორგი მეფემდის ამბარდნობა გვქონია და რაც სარგო გვქონია, მეფის გიორგის ოქმში(!) მიცხადებს* და სხვათ მოხელეთაც იცოდნენ ჩემი სარგო.
მაისის ით(19), ქკს. უფა (1803 წ.).

საბ. 35

ფ. 226, ს. № 9082

მის ბრწყინვალეობას, უფალს საქართუშლოს უპირატესს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს მოხსენება.

კამენდატს ერთი წიგნი გამოგზავნა ჩემთვის, რაც მეფის გიორგისაგან წყალობა გპირებოდეს, ან ულუფა, ან ჯამაგირი, ან სხვა შემოსავალი, ესენი სულ წერილით მის ბრწყინვალეობას უფალს კნიაზს გამოუცხადეო.

ესე მოხსენდეს: ჩვენი წერილები სულ პროტოპოპს ალექსის აქვს. იმაში სწერია ოცდათორმეტი თუმანი ჯამაგირი და ოცი ხარვარი პური ულუფა. ამას გარდა, საქართუშლოს სურსათი სულ მე უნდა ამეკრიფა და ამბარდარისათვის მიმებარებინა მთისა და ბარისა. ნიადავ წელიწადს ექვსასი ხარვარი დაიწერებოდა, აქედამ ჩემი სარგო-გლეხის კაცისაგან ათ ლიტრაზედ ერთი ლიტრა ჩემი იყო, საიასაულო იყო, ის უნდა ამეღო. რაც მოგახსენე, ეს იყო მეფის გიორგისაგან წყალობა ჩემი. ახლა ნება თქვენი, გვლმწიფეო, არის.

სხვა ხელით: თავადი ორბელიანი [ზაალ]**.

საბ. 36

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 471

Перевод с грузинского

Божиею милостию мы, Иесеев, Давыдов, Соломонов, Багратион царь всяя Грузии, Карталинии и Кахетии Георгий 13-й, сию милостивую грамоту пожаловали тебе, Заал-бегу Орбелиану в том, что блаженной памяти родителем нашим царем Ираклием назначен был ты провиантмейстером всяя Карталинии, города Тифлиса и окружностей его, а так же Сомхитин *** и Сабарато, и определено было тебе ежегодно в жалованье 320 руб. Почему по прозьбе твоей сии выше помянутые милости и мы тебе утверди-

* ამბარდნის გიორგი ბიბილურის სარგოს ოქმს ჩვენ ვერ მივაველიეთ. ამ მოხსენების რუსული თარგმანი კი ფ. 2, № 49, საქმის 474 ფურცელზეა.

** ზელროთიდან არ ჩანს ორბელიანის სახელი, მაგრამ ეს ირკვევა ამ „მოხსენების“ რუსული პირიდან (იხ. ფ. 2(8), ს. № 49 ფურც. 473) და მის მიერ წარდგენილ დოკუმენტების თარგმნიდან, რომელიც აქვე ქვეყნდება.

*** დედანში — „Сомхетин“.

ли, в жалованье-ж получать тебе ежегодно триста двадцать рублей из казны от чиновников наших, и кроме тебя в вышепомянутых местах к сбору провианта никто не может быть употреблен есаулом. Салтхуцесам и мдиванам должно ведать, что мы ему пожаловали сие право и никого другого к тому не употреблять. Июня 14-го дня, 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Мы, царевич Давыд, наследник, российской генерал-лейтенант и камералер, утверждаем.

Июля 15-го дня, 1800 года.

Печать его имени.

Царевич Иоанн утверждает грамоту сию. Август 3-го дня, 1800-го года.

Приложена печать его имени.

Переводил священник Алексей Петриев.

ԵՅԾ. 37

Գ. 2(8), Ե. № 49, ԳՄԴԸ. 472

К о п и я

(1). Божию милостию мы Исеево (!), Давыдов, Со[ло]монов, Багратованов, всей Карталинии *¹, Кахет[ии] и протчих державно-владеющий царь тринадцать Георгий, сие милостивое списание дали тебе Орбелиану Залбегу, так что блаженной памяти, государь, отец наш, царь Иракий, пожаловал тебе собрание провианту из всей Карталинии с нагорных и с полевых, по ту сторону и по сию сторону, находящихся, равно также с города и с окружностей оною, да такожде Сомхит—баратовского **¹ сурсат, то есть провиант, и смотрение за собранием оною провианта и в год триста двадцать рублей жалованья и всего, сего в милость у нас просили,—и мы услыша доклад твой, пожаловали во всей Карталинии с позаречно и с по сию сторону на горных и с на польных, с города и с окружных оною деревень, сомхит-Барата(ш)вилова, *** собрание провианта к есаульство или взыскание оною, да так же в год 320-ть рублей жалованья каждый год. Наши делавые служатели, без всякого уменьшения, из нашей казны дадут и кроме тебя за провиантом никто не может пойти. Салтхуцес и мдиван о сём должны тако ведать. Никакого другого написано да не будет и провианта ясуул(!) есть сей Зал и сию милость тако тебе зделали и пожаловали

Июня 14. Хроник 486 (1798 г.). }

Царь
Георгий

* Պրճախո—«Карталини»

** Պրճախո,— армянско—баратовского

*** Պրճախո,— армянско—бараташвилова

Мы, царской сын Давыд наследник, российской генерал-лейтенант и кавалер, подтверждаем, июля 15, хроник 486 (1798 г.).

Давыд

Царской сын Исани утверждаем писание сие, августа 3-го, (х)роник 486 (1798 г.).

Исан

(2) Кацланов сын Заал Орбелиანი от доходов збираем тобой сур-сата ты получиш по двадцати харваров, то есть, по двести кодов, который наши чиновники на щот возмут кроме есауловых доходов твоих.

Август 25 дня (х)роник 480 (1792 г.).

Ираклий

Переводил бывшей грузинской артиллерии капитан Иосиф Яковлев Гот . . . (?).

საბ. 38

ფ. 226, ს. № 9070

მის ბწყინვალებას, უფალს, ლენერალ ლეიტენანტს და საქართველოს უპირატესს მმართველს, სხვათა და სხვათა ორდენთა კავალერს, კნიაზს პავლე დიმიტროვიჩს ციციანოვს

უმდაბლესად მოხსენება აზნაურის მოძღვრისშვილის არტემისაგან ყმაწვილობით ვიყავ აღზრდილი განსვენებულის მეფის გიორგისა და მკონდა მდივნობა ბოძებული და მაქვს ოქმები და აწ უმაღლესისა ბრძანებითა მოგართვამ მე ოქმებსა მას ბოძებულსა მეფის გიორგისასა, რათა იხილოთ ამ არზასთანავე, რომელიც განაცხადებს სახელოსა და შემოსავალსა ჩემსა.

ივნისის კვ (26) დღეს,

წელსა ჩყვ(1803)*.

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 433.

საბ. 39

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 434

(1). Мы всяя Грузий царь Георгий сию милост(и)вую грамоту пожаловали тебе дворянину Артемию Модзгвриеву в том что, ты был заслуженного нам чиновника сын, да ты сам находился при нас и по возможности своей вес(ь)ма усердно служил и потому разсмотрели мы твою службу, пожаловали тебе двора нашего мдиваном с определением в год по 150 ру(б). жалованья, так как от прочих доходов не имел и потому сий 150 ру(б). жалованье тебе пожаловали. Да употребить бог к верности и службе нашей в твою пользу. Ежели ты в службе и верности будешь старательным, то и другие милости будут тебе оказываемы. Да сверху того матери твоей в-ределили 100 ру(б), чтоб она в недостатках своих употребляла, а всего оба жалованый будет 250 ру(б); и сего жалованья ежегодно, половинная часть ден(ь)гами, а другая вещми, из наших откупов должны быть производи мы. Сардал и салтхуцес мухранский князь Иван! сие от нас повеленное жалованье мдивану Артемию должны вы из наших откупов, половину деньгами, а последнюю вещми, выдавать. За нынешней же год, (по)причине лезгин, ему не выдаете оное, и так будете о сем сведомы.

Марта 13-го дня, 1799 года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

(2). Господин сардал и салтхуцес мухранский князь Иван! мдивану Артемию навсегда в каждой день должны выдавать одну литру хлеба, одну литру вина и одну литру мяса, и никогда недостатка не должно быть пока оные вещи в казне нашей будут состоять, а когда в оных будет недостаток и в казне, тогда уже и выдаваемо не будет. Ежели вы к нам имеете лобов(ь), сию нами повелнную должны непременно выполнять.

Марта 10-го дня, 1799 года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

С подлинным верно, священник Алексей Петриев.

საბ. 40

ფ. 226, ს. № 9009

მათს ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირველეს მართველს, ციციანოვს დიმიტროს ძეს პავლეს

ებრძანა ყოველთა საქართველოსა შინა მცხოვრებთა თავადთა და კეთილშობილთათვის, თუ რაი სარგებლობა გქონდათ გარდაცვალებულთა მეფეთა ჟამსა

შინა, ვიდრე მეფის გიორგის უკანასკნელს ქამამდეს, ყოელთა გვაუწყეთ და მეფის გიორგის წერილები წარმოგვიდგინეთო.

ამის ძლით მეცა მათანამდება ბრძანებამან ამან და აღვწერ ქვემო დადებულებათა შინა:

გვ^ა მდივნობის შემოსავალი მქონდა სამოცდასამი თუმანი.

ი^ა სადიამბეგო შემოსავალი მქონდა ათი თუმანი.

კ^ა საჯევისთაოს შემოსავალი მქონდა ოცი თუმანი.

ამ შემოსავლებს ყოველთვის უკლებლად ვიღებდი, როგორათაც მიცხადებს მეფის გიორგის წერილი.

ქ^ა ამას ვარდა, დედოფლის დარიას სოფელი სანავარდო მაქვს სამოურაოდ. აქედამ შემომივა ოცდა ოთხი თუმანი. ამის სიგელზედაც მეფის გიორგის ბეჭედი ზის.

კონდროს ბატონის შვილის იულონის ზვარი მბარია და იმისი ათის თავი მაქვს განწესებული. ამის სიგელზედაც მეფის გიორგის ბეჭედი ზის.

ეს შემოსავლები რომ გვექონდა, განა თუ რიცხვით დათვლილი გვექონდა. სახელოები რომ გვექონდა, იმ სახელოებიდამ რაც შემოგვივიდოდა პური თუ ღვინო, საკლავი თუ თეთრი, ის გავანადღეთ და ისე მოგახსენეთ.

ამ სახელოების ოქმებიც* ამ არზაში ძვეს და ვედრებით ვითხოვ, რომ ოქმები როდესაც განიხილოთ, ისევე გვებოძოს.

უკანასკნელი მონა თავადი ქობულოვი [სიმონ].

საბ. 41

ფ. 226, ს. № 9091

†

მათს ბრწყინვალებას, საქართველოს უპირველეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

უმდაბლესი მოხსენება.

რომელიც განსვენებულის მიფის გიორგისაგან ნაბოძები წყალობის წიგნი მქონდა და ან დედოფლის სახელოსი, თქვენს ბრწყინვალებას მოვართვი, რომელიც მოანგარიშობის ულუფა და ჯამაგირი მეზობეზოდა ოცდა რვა თუმანი; რომელიც ბეჭდულოვი აშხარბეგას სახელო მქონდა, იქიდან ორმოცდა ხუთი, ხან მოიმატებდა წელზე, ხან დააკლებოდა; დედოფლის მოხელეობიდან მქონდა შემოსავალი ოცდა(ა)თი თუმანი, ხან ორიოდ თუმანს მოიმატებდა, ხან დააკლებოდა.

თვეს იენისის კვ(23), წელსა ჩყვ(1803)
თავადი იოანე ბეგთაბეგოვი, „იოანე“**.

* აქ მოხსენებულ „სახელოების ოქმებს“ ჩვენ ვერ მივაკვლიეთ; მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 265.

** ბეგთაბეგოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 480.

საბ. 42

ფ. 2(8) ს. № 49 ფურც. 481

Перевод с грузинского

От нас мдивану и моларетхуцесу Ивану Соломонову сыну Бектабекову дается знать, что так как отец твой имел чин мдивана и моларетхуцеса, и царица Мария грамотою тебя пожаловала и мы утверждаем и должен ты быть мдиваном и моларетхуцесом, и какия были твои доходы, или будет, тебя пожаловали и ты должен получать. Сверх того от покойного го будет, тебя пожаловали и ты должен получать. Сверх того, от покойного голванья и порций и какие доходы имели Ашхарбеи (!) Бебутовы и оные тебе-ж пожаловали и от нас утверждены да и теперь утверждаем, жалованье и пенсию. Наш салтхуцес князь Иван Мухранской владелец в свое время откуда следует должен тебе отпущать, да сверх того какия твои есть доходы должен ты от тех мест получать. Марта 28-го дня, 1799 года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

С подлинным верно: священник Алексей Петриев.

საბ. 43

ფ. 226, ს. № 9123

მათს ბრწყინვალეხას, უფალს, ლენერალ ოტინდანტერს, საქართველოს მთავარ მმართველს და სხუათა ორდენთა კავალერს, გრაფს ივან ვასილიჩს ლუდოვიჩს

უმდაბლესი მოკსენება თავადის ბირთველ თუმანოვისაგან.

გახსნადმდე ლუბერნიისა და გასტუმრებადმდე მეფის ძის ვახტანგისა უმაღლეს კარსა მათის იმპერატორების დიდებულებისასა, ეცხოვრებდი მე მასთან პატივითა მდივნობისათა და სამსახურისა და ღირსებისაგებრ ჩემისა მაქუნდა მისგან სარჩო და საშოვარი, რომელსაც დასამტკიცებლად წარმოვადგენ საჯელოს წერილსა მეფის ძისაგან ბოძებულსა. გასტუმრებიდგან მეფის ძისა ვიდრე ამ უამადმდე ვარ უსაქმოდ უშოვნელად და მოსპობილ ყოვლისა ჩემისა საშოვრისაგან. ცხად არს ესე, რომელ, რომელთაცა აქუნდათ საჯელოთა ღრამმატანი, მეფეთაგან ბოძებული, მიიღეს მათ ჯილდოდ საჯელოებისა თავეთისა საჯელონი და პენციანი მათის კეისრებითის დიდებულებისაგან. და მათ შორის მოიპოვეს ეგრეთვე ბიძაძეთა ჩემთა და ზოგნი მათგანი იქმნენ განწესებულ სასამართლოთა შინა, სადაცა სარგებლობენ ჯამაგირითა. ხოლო მე დავშთი ესრედ უქმად, რომელ ვერცა მივიღე საჯელო და ვერცა პენცია და ვერცაღა თუ ვჰპოე სასამართლოთა შინა ადგილი განწესებისა.

აწ ყოვლად უმორჩილესად მოვმართავ კეთილ მზრუნველობასა მთავრობისა თქვენისასა და ესთხოვ უმაღლესად ბრწყინვალეხასა თქვენსა, რათა ამოქ-

მედოთ ჩემთვის, ვითარცა მთავრობით მზრუნველობაჲ, ეგრეთვე მამობრივი სიყვარული თქქსნი, რომლითაც ანუ წარუდგინოთ უსარჩოოთ მწუხარება ჩემი მათს იმპერატორების დიდებულებასა, რათა არა დაეშთე მე ეგე ვითართა მოწყალებათაგან, და ანუ მყოთ მე ღირს სასამართლოთა შინა რომელსამე ადგილსა დაწესებისა, რათა მუნით გამოვიმსახურო საცხოვრებელი რაჲმე და ვიყო ერთვულ უკანასკნელ სისხლის წუქთამდე ლუთიურ მოწყალისა კელმწიფე იმპერატორისა და მმადლობელობის შემწირველ ბრწყინებულებისა თქქსნისა.

თავადი ბირთველ თუშანოვი.

წელსა 1805,
 დეკემბერს 17.

საბ. 44

ფ. 226, ს. № 9098

საქართველოს უბირატეს მართებელს, თავადს ციციანოვს პავლეს დიმიტრის ძეს კახეთის მოხელეების შემოსავლის აღწერა რომ ებძანა, რაც განსვენებულთ მეფებთაგან ათის თავი ჰქონიათ ჩვენ მამა-პაპათ, და ან ახლა მეფის ირაკლისა და ან მეფის გიორგისაგან მე მქონდა, ყოველივე გარჩევით ამას ქვევით დაიწერა:

ლ „ნარტელერის პოლკოვნიკობის ჯამაგირი მეძლეოდა ოცდა ათი თუშანი თეთრი.

ილ „ლაშქარნივისობის ჯამაგირი, თვრამეტი თუშანი.

მ „მიდენობისა ათის თავი, თეთრათ გამორიცხული, ორმოცი თუშანი.

კ „დიამბეგობის წილიდამ, ოცი თუშანი.

ლვ „საჯილდაოდ ნაშოენი სოფელია ხოდაშენი, ყვარელის ციხეს ომარ[ხ]-ანის მამა მთელის დაღესტნის ჯარით ადგა ერთ თვე, მეფემ [თე]იმურაზმა და მეფემ ირაკლიმ ციხეში ჯარით შეგზავნეს [....]ივეს* წარმართთ სამოურაოთ მოსცეს საუკუნოდ [....]**. აქედამ შამომივა, თეთრათ გამორიცხული, ოცდა-თხ[უთმეტი თუშანი].

ი „მირიან ცარევიჩის სოფლის შალაურის მოურავი ვარ, აქედამ მერგება ათი თუშანი.

ლ „ბაგრატ ცარევიჩის სოფლის თათრის დემურჩების მოურავი ვარ, აქედამ მერგება რვა თუშანი.

უმდაბლესი თავადი ხობულოვი იოანე სოლომონის ძე.
 მაისის 1, წელსა 1803 ***.

მიწერილია სხვა ხელით: „უნდა სიგლები წარმოარდგინო უმიხსოთ ეს არ მიიღება, თავადი ციციანოვი“.

«Надобно грамоту представить, а без того сие не будет уважено.

К. Цицианов».

* საბუთი მოხეულია, აკლია 5 ასო.

** აკლია 7—8 ასო.

*** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 518.

საბ. 45

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 519

Перевод с груз[инского]

(1). Божию милостию мы, Иессев, Давыдов, Соломонов, Багратион царь всея Карталинии, Кахетии и протчих Георгий, сию милостивую грамоту и вид дали тебе, верно и ревностно служившему мдивану князю Ивану Фабулову, в том, что в уважение тобою ко двору нашему принесенной прозбы и во взаимность верной твоей службы, пожаловали мы тебя в нашей артиллерии полковником. А как сын наш Иоанн находится начальником над нашею артиллериею, то тебе быть его заместником и по известной нам твоей верности должен ты управлять всеми по артиллерии нашей делами. Жалованья-ж назначили тебе в год двести пятьдесят рублей, которых и имеешь получать из казны нашей от чиновников ежегодно сполня. Имей-же в щастии к верной нашей службе и да неизменено будет никогда.

Повелеваем убо двора нашего чиновникам утвердить сию нашу милость.

Написано мая 24-го дня 1798-го года.

Сверх сказанного жалованья прибавляем еще пятьдесят рублей, а по сему и будет триста рублей.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

И утверждено царевичами Давыдом, Иоанном, Багратам и Теймуразо[м].

(2). Мы, всея Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий 13-й, сию милостивую грамоту пожаловали тебе, весьма нам верному мдивану князю Ивану Фабулову, того ради, что ты, так как при покойном отце нашем имел чин Кахетинского лашкарнивеса, принес прозбу ко двору нашему, испрашивая у нас таковой же милости, почему мы за твою к нам верность уважив прозбу вашу, как и теперь пожаловали тебе Кахетинского лашкарнивесства 180 ру(б). Имей и да ошастливит тебя бог в верной нашей службе, и да неизменится ни нами, ниже последующими по нас царями и владетелями. Написано декабря 10-го дня, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия. *.

(3). По нашему сему повелению приказывается Кахетинским и Кизикским зборщикам сурсата и кодис-пури **, из доходов мдиван-

* ამ საბუთზე მთარგმნელის ხელითვე მიწერილია: „№ 13: грамотა сия есть, без всякого сомненья, фальшивая, ибо где написано Лашкарнивесства 180 ру(б), там наверное было только Лашкарнивесство и после переправлено, сие как видно по бумаге, так и по смыслу.

** ხაზგასმა ეკუთვნის მთარგმნელს.

ских отдать третью часть хлеба Ивану мдивану непременно. Октября 11-го дня, 1799-го года.

Естьлиж Давыдом мди[ваном] получены все доходы свои, то он долж[ен] [...] * отдать, а естьли Давыдом не получены, то вы, есаулы, должны ему отдать третью часть.

Приложена печать царя Георгия. ***

საბ. 46

ფ. 227, ს. № 1100

[პირი]

ქ. წყალობითა ლუთისათა ჩვენ იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრა-ტოვანიან, ძემან მეფის მეორის ირაკლისამან, მეფემან სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა, მეათცამეტემან გიორგომ და თანა მემცხედრემან ჩვენმან ბატონის ციციშვილის ასულმან დედოფალმან პატრონმან მარიამ, პირმშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან პატრონმან დავით, იოანე, ბაგრატ, თეიმურაზ, მიხაილ, ჯიბრაილ, ილიამ, ოქროპირმა და ირაკიმ და ძის ძემან ჩვენმან გრიგოლ, ესე ამიერითაგან უკუნისამდე ყამთა და ხანთა გასათავებელი მტკიცე და უცვალებელი სამკვიდროდ და საბოლოოდ გამოსადეგი წყალობის წიგნი და სიგელი გიბოძეთ შენ თავადს, თუმანისშვილს ჩვენის კარის მდივანს ეგნატის, შვილსა შენსა გიორგის, იასეს და დავითს და მომავალსა სახლისა შენისასა, ასე რომე, როდესაც ბაგრატოვანი მეფე საქართველოში მეფედ დადგინებულა, ამავე მეფისაგან თქვენს ოჯახს მდივნობა ჰბოძებია და მას აქეთ თქვენს ოჯახ-ში მდივნობა არის და მეფეთათვისცა მდივნობით გამსახურნაით, და შენც კურთხეულს მეფეს ბატონს მამა ჩვენს მდივნობით მსახურებდი და მდივნობის სარგოცა გქონდა ბოძებული და რაც სარგოში ნაკლები წილი გქონდა, იმ სარგოს წილის შესრულებას კურთხეული ბატონი მამა ჩვენიც გპირდებოდა, რადგანაც ჩვენი მრავალ ფერი თავდადებით ნამსახური იყავ და კურთხეულის მეფის ბატონის მამის ჩვენისათვისაც გამსახურნა, ჩვენც ამის სამუქოდ ეს წყალობა გიბოძეთ. ასე რომ, რაც სამდივნო სარგო არის განწესებული, თავი-სის საშარტლამოთი და სამუფაზოთი, და ან რაც სხვა სამდივნო სარგო არის, ან იქნებოდეს, სამ წილად უნდა გაიყოფდეთ: ერთი წილი შენთვის გვიბოძებია და ერთი წილი სულხან მდივნისა უნდა იყოს და ერთი წილი დიმიტრი მდივ-ნისა და ბირთველისა უნდა იყოს, რომ იქნება სამი წილი და ასე ამ რიგით სამათ უნდა გაიყოფდეთ, რომ ამ რიგით და განწესებით შენთვის, შვილთა და მომავალთა შენთათვის გვიბოძებია. გქონდეს და გიბედნიეროს ჩვენს ერთგუ-ლად სამსახურსა შინა მოგეხმაროს და არაოდეს არ მოგეშალოს არცა ჩვენგან

* საბუთი მოხეულია.

** ზემოთაწილით გარდა იოანე კობულავს ოთხი სხვა დოკუმენტიც წარმოუდგენია, რომელთა შინაარსია მხოლოდ გადმოცემული და ამიტომ მათი მოტანა აქ საჭიროდ არ ვცანით (ინ. იქვე). ქვემოთ ჩვეულებრივ მიწერილია: „Переводил священник Алексии Петриев“.

და არცა შემდგომთა ჩვენთა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა მოხელუნო და გამგენო, ჩვენგან ბოძებული წყალობა და მდივნობის სარგო განწესება ესე თქვენც ასე დაუმტკიცეთ და ნურავინ შლად ჯელ ჰყოფთ თვინიერ შეწვევნისა და დამტკიცებისა კიდე. აღიწერა ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივნის ფალავანდისშვილის ელიაზარისათა. თვესა მაისის კლ(24), ქკს უპზ(1799 წ.)

მეფე ქართლისა კახეთისა და სხვათა გიორგი

დედოფალი მარია

მეფის ძე დავით

მეფის ძე თეიმურაზ

სარდალსაღთ-ხუცესი მუხრანის ბატონი იოანე ბაგრატიონი

მდივანი ელიაზარ ფალავანდოვი

ამის სწორე პირი რომელიც იყო, ის ვნახე და ეს მისი პირი უმეტნაკლებოდ გადმოვსწერე თავადმა იოანე ბეგთაბეგოვმა. სხვა ხელით: ასლთან თანასწორი არის, რომლისათვისცა ვმოწმობ თავადი სოვეტნიკი ოთარ ჭაბულოვი. ასლთანა სწორე არის, შემოწმებულია, თავადი დიმიტრი ორბელიანი.

ნაბ. 47

ფ. 226, ს. № 8976

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მთავარს, კნიაზ პავლეს დიმიტრის ძეს ციციანოვს მოხსენება ნიკოლაი ონიკოვისა. მე ვიყავი მწერალი მეფის ირაკლისა და მაქნდა წლის ჯამაგირად ას ოთხმოცი რუბლი ვერცხლისა, რომლისადა ღრამბატა აქენდა სამეფოს გასაფლის საკუთრად მიჩემებულს მოხელეს მდივანს იოსებ თუმანოვს, რომელიცა უწყვიან სამეფოს შემოსავლის იკონომის მოხელეთა და უწყერიათ სამეფოს გასაფლისა საყოველწლოს დავთარსა შინა ჩვეულებისამებრ მათისა. თუმცა ღრამბატა ველარ მიპოვნია, რადგან მოხელეთა ჰქონდათ. გარნა, უკეთუ ინებოთ ესე, იუწყეთ მათგან, რომელ მოხსენება ესე ჩემი მართალ არს და არა ცრუ, რომე-

ლიცა ცხადად დაიმტკიცების შემოსავლისა და გასავლის დავთრისაგან და მოხელისა მისისა, რომელიცა დღეს მზა არს. ღრამატისა წილ იუწყეთ მათგან.

ბრწყინვალეებისა თქვენისა უმდაბლესი მონა ნიკოლაი ონიკოვი*.

ტფილისს

მაისის 11 დღეს, 1803 წელს.

საბ. 48

ფ. 226, ს. № 8970

მისს ბრწყინვალეებას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მთავარსა და მმართველს თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს

პირველ კეთილშობილის დიმიტრი საგინოვისაგან უმდაბლესად მოხსენება თქვენის ბრწყინვალეებისა მიერ გამოცემულისა ბრძანებისა უწყებითა, გავებედავ განცხადებასა ამას წინაშე თქვენის ბრწყინვალეებისასა.

მე ვახლდი ბატონის შვილობაშივე ღუთისადმი განსვენებულს მეფესა გიორგის და მისის წყალობით ვცხოვრებდი. და ოდეს მიიღო მეფობა, დიდის ხნის სამსახურისათვის ჩემისა, უმეტესად ვებრალებოდი და ვპყუანდი სამსახურში მწერლობითა და გარდა ამისა, სხვასა და სხვასა სამსახურსაცა მიბრძანებდა. და მით მქონდა სარგებლობა წელიწადში ორმოცდა ათ თუმნამდინ და გარდაცვალებადმდე მეფის გიორგისა ასე ვცხოვრობდი. ეს მოწმობის წერილი რომ მოგართვით, ამისი ასლი ღუბერნატორის კანცელარიაში გახლავსთ.

ით(19) მაისის, ჩყვ(1803) წელსა**.

საბ. 49

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 123

С в и д е т е л ь с т в о

Что первостатейной дворянин Дмитрий Сагинов находился при царе Георгии по его милостий секретарем в разных услугах и получал от него содержание дохода в год пятьсот рублей, мы сие действительно знаем в чем свидетельствуя подписуем сей:

- царевич Давыд Георгиевич,
- князь Константин Багратион-Мухранской,
- князь Георгий Цицианов,
- князь Санше Еристов,
- князь Ефстафий Цицианов,

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 136.

** დ. საგინოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 122.

князь Александр Макашвилон,
 князь Зал Баратов,
 князь Сулхан Туманов,
 князь Игнатий Туманов,
 князь Давыд Кобулов,
 князь Семеон Кобулов,
 князь Димитрий Тарханов,
 князь Зал Мордал-Баратов,
 князь Дарчи Бебутов,
 князь Димитрий Туманов,
 князь Давыд Макаев,
 князь Зал Солагов,
 князь Есав Бегтавегов,
 [князь] Иван Бегтабегов,
 князь Каихосро Сумбатов,
 дворянин Гаврила Корганов,
 дворянин Андрей Габоев,
 дворянин священник Кристесии Бадиридзе (!).

С подлин[н]ого переводил, в должн(о)стю переводчика, Алексей Ка-
 затов (?).

საბ. 50

ფ. 226, № 9085

მის ბრწყინვალეობას უპირატესს მმართველს თავადს პავლე დიმიტრის
 ძეს ციციანოვს

მოწყალეს ჯელმწიფეს.

უწყებისამებრ თქვენის ბრწყინვალეობისა, მოგართმევ და წარმოვადგენ
 წერილსა დამტკიცებულს მეფის გიორგისაგან, რაიცა მაქვნდა სახელო სადე-
 დოფლო და შემოსავალი ათის თავი და ჯამაგირი წლითი წლად გარდადებული,
 რომელიც ყოელს წელს უკლებელად მეძლეოდა და მის ძლით ესცხოვრებდი,
 რომელიც ამას ქვეით დაიწერება და მოგტსენდება:

ბჭ ქ. ჯამაგირი მქონდა თეთრად თორმეტი თუმანი.

ვქ. კიდევ ათის თავი მქონდა თბილისის სამღებროდამ ექვსი თუმანი
 თეთრი.

 დქ. ქოლაგირისა და ქოლაქირის ელებიდამ, თეთრიდამ და სხვა შემო-
 სავლიდამ, მქონდა ოთხი თუმანი.

დქ. კახეთის სადედოფლო სოფლებისა და სამღებროდამ მქონდა ოთხი
 თუმანი თეთრი.

ქ. იქნა ჯამი თეთრისა კ(ოცი) და ვ(ექვსი) თუმანი.

თქვენის ბრწყინებულებისა ჩემის მოწყალის ველმწიფისა უერთგულესი მოსამსახურე

თავადი მდივანი ეროთე სიღამონოვი.*

წელსა 1803, იუნისის კდ(24)

ტფილისს.

საბ. 51

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 463

Перевод с грузинско[го]

Божию милостию мы всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царица Мария сию жалованную грамоту пожаловали тебе, нашему воспитаннику и заслуженному Ерофею Сидамонову, в том, что представ пред нами и приносил прозбу, мы, [в]немля твоему прощению, пожаловали тебя двсра нашего мдиваном с определением по тому чину доходов 10 частью из откупа и прочими доходами, которыми и прочие мдиваны царицы пользовались. Как тебе, так и домашним твоим, жалуем также и какое имели жалованье и тебе жалуем, имей и ошастливлен буд(ь) и от бога к верности и службе нашей, и детей наших. Да не уничтожится от нас и о(т) преемников наших. И ныне повелеваем двора нашего чиновникам и вы также утвердите и никто уничтожить не должен. Писано февраля 6-го дня, 488—1800-го года, печать царицы Марии.

Мы, всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий данную от царицы Марии жалованную грамоту утверждаем и мы таким же образом жалуем, февраля 30 дня, 488, 1800-го года.

Печать царя Георгия.

С подлинником верно: священник Алексей Петриев.

საბ. 52

ფ. 226, ს. № 8998

მისს ბრწყინებულებას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს
 თავადის მანუჩარ თუმანოვის მოხსენება.

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 462. ამ გვერდიდან № 49 საქმის პაგინაცია არეულია. შესაძლებელ შემთხვევაში მიუთითებთ ძველი პაგინაციის მიხედვითაც. სიღამონოვის მოხსენება ძველი პაგინაციით 631 გვერდზეა.

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ბრძანებისამებრ გამოცემულისა თქვენის უწყებითა, წარმოვიდგენ, ბრწყინვალეო კნიაზო, საბუთათ ჩემის სარგებლობისათვის წყალობის წერილებსა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისასა. უწინ მე მებოძა ლაშქარნივისობა, რომელიც არის ლაშქარნივისობა საქართველოს სამხედროს კანცელარის მართებლობა.

საქართველოს ჩვეულებრივ ჯარის გამოყვანას გარდა, მეფემ ირაკლიმ თავის საბძანებლიდამ მოიწვია ჯამაგირის ალთქმით ნოქრათ და თოფჩათ დასადგომნი კაცნი, მოვიდნენ და განწესდნენ. ჰქონდათ მიჩენილი მინბაში, ფონსადბაში, უზბაში, თოფჩიბაში და დაჰბაში. იმათ ჰქონდათ განწესება, წლის ულუფა და ჯამაგირი. რომ იმათი მწერალი და ანგარიშის შემნ ხავი მე ვიყავ და სამს თვეში ერთხელ ჯამაგირი ჩემის წელით მიეცემოდათ.

მასუკან, მეფემ ირაკლიმ ინება თავის საბძანებლიდამ სულზე მორიგის გამოყვანა, რომ უჯამაგირო ჯარი იყო. ამათაც მიუჩინა ჯამაგირით მინბაში, ფონსადბაში, უზბაში და დაჰბაში, რომ ამათი მწერლობა და ანგარიშის შენახვა მე და ჩემს ამხანაგს, თავადს ოძან ხერხეულიძე ლაშქარნივისს, მოგვიბოძა და ერთად ვმოქმედებდით ჩვენს სახელოს საქმეს.

ი^ს ქ. წელიწადში ჯამაგირი მე მქონდა ნაღდი თეთრი თვრამეტი თუმანი.

კ^გ ქ. წელიწადში ულუფა მამეცემოდა ოცდასამის თუმნისა.

ი^ბ ქ. ჩემის სახელოს კაცთ ჯამაგირიდამ თუმანზედ ორი შაური ჩვენი იყო და ჩემ წილათ მერგებოდა (თორმეტი თუმანი).

ქ. მორიგეში დაკლებულის კაცისა, თავადისა და კეთილშობილისა, დარბევა იყო განწესებული. ამათის სარბევიდამ რაც აიღებოდა, იქიდამ თხუთმეტის თავი ჩვენი იყო, ეს ხან იქნებოდა და ხან არა.

ქ. ჯამი ამ სამის კალმისა ორმოცდა ცამეტი თუმანი—ნგ, ამდენი. ამას გარდა, სხვადასხვა სამსახურის ბრძანებით, თუ სამართლებში დასწრებით, სხვა შემოსავალი და სარგებლობაც მექნებოდა ოცდაათი თუმანი. სულ ჯამი იქნება ოთხმოცდა სამი თუმანი.

ამ მოხსენებულის სახელოებისა მეფის ირაკლისა ნაბოძები წყალობის წერილები სხვებიც მქონდა, მაგრამ ზოგი ქალაქის წახდენაში დამეკარგა და რომელიც დაუკარგავათ შემრჩა, ესა რომ მამირთმეგია.

წელსა ჩყვ (1803), თიბათვის კ(20)*.

ნაბ. 53

ფ. 2(8) ს. № 49, ფურც. 228

Перевод с грузинского

Наше повеление есть, как мдиван Манучар был лашкарнивисом при покойном государе и отце нашем и находился при своей должности, так и мы в том же звании его утверждаем и никто в разсуждении его должно-

* მანუჩარ თუმანოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 227.

сти не должен ему препятствовать и какое от покойного государя и отца нашего определено было лашкарнивису жалованье, таковое жалованье всегда ежегодно от нашей казны выдаваемо будет. Мая 1-го, 488-го, 1800, года, печать царя Георгия.

С подлинным верно: священник Алексий Петриев.

სახ. 54

ფ. 226 ს. № 8999

მათს მაღალ ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მთავარს და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიძის ციციანოვს თავადის ომან ხერხეულიძისაგან უმდაბლესად მოხსენება.

თქმუნის მაღალბრწყინვალეობისა მიერ გამოცემულისა უწყებთა წარმოუდგენ მაღალმთავრობასა თქვენსა სიგელსა, დამტკიცებულსა მეფის გიორგისაგან, ჩემისა სახელოსასა და აღვსწერ სარგებლობასა ჩემსა ამავე ქალაქის ფურცელსა ზედა.

ვიყავ ლაშქარნივისი ქართლისა და მქონდა ამ სახელოდამ სარგებლობა ესე, რომელიცა ქვევით სწერია:

იშ ქ. წელიწადში ჯამაგირი მქონდა ნაღდი თეთრი თვრამეტი თუმანი.

კგ^რ ქ. წლის ულუფა-პური, ქერი, ღვინო, ჯორცი და სამარხო, ამაებინათვის ოცდა სამი თუმანი, ორი მინალთუნი და ორი შაური.

იზ^რ ქ. რაც მოჯამაგირეთ კაცთ, მინბაშებს, უზბაშებს, თოფხანის მოხელეთ, აფიცრებს, თოფჩებს, აღამდრებს და სხვას მოჯამაგირე კაცთ რაც ჯამაგირი მიეცემოდათ, აქედამ თუმანზე ერთი აბაზი ჩვენ, ლაშქარნივისებს, გვქონდა განწესებული. რომ ავიღებდით აქედამაც მერგებოდა წელიწადში თორმეტი თუმანი, რომ შეიქნა ამაების ჯამი ორმოცდა ცამეტი თუმანი, ორი მინალთუნი და ორი შაური—ნგ^რ ქ.

ქ. რაც აქ ყადიმი, ჯამაგირი და ულუფა მქონდა მეფეთ ღრამატით დამტკიცებული, ორი ანდენი სხვა სარგებლობა მქონდა და კიდევ მეტიცა. ასე რომ, მეფის ირაკლისაგან მდივნობის საქმეშიაც ვიყავი და საკუთრად ბატონიშვილის იულონის შემოსავლის ოცის თავიც მქონდა, ვიდრე მეფის გიორგის აღსრულებადმდე და რომელიც ამ სიით სახელოთა ჩემთა სარგებლობა დამიწერია, ამას ყოველსავე გარდაცვალებადმდე მეფის გიორგისა და გახსნამდე ღუბერნიისა, ყოველს წელიწადს ასე ვიღებდი.

ეს წერილი თვით ჰელითა ჩემითა აღვსწერე თვესა აპრილსა 29, წელსა 1803.

თავადი ომან ხერხეულიძე. „ომან“ *

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 230.

საბ. 55

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 231

Перевод с грузинского подлинника

Мы всяя Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий дали сию жалованную грамоту тебе, лашкарнивису Оману Херхеулидзе в том, что ты, из малых лет будучи воспитан под покровительством покойного родителя нашего, пожалован был тебе от него чин лашкарнивиса с назначением приличного жалованья и порции, и мы утверждаем тебе чин оный лашкарнивиса и имеемое поднесь тобою жалованье и порцию. Порция без остановки и жалованье ежегодно должны тебе из казны нашей отпускать чиновники наши салтхуцес и мдиваны, коим и выполнять сие без остановки. Июля 20-го дня, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 56

ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 8

მათს ბრწყინვალეობას,

[საქა]რთველოს უბირატესს მმართველს [პავლე დიმიტრის ძე] ციციანოვს აზნაური მირზა აფრიათ ენიკოლოფოვის მოხსენება.

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესისა ბრძანებისამებრ გამოცემულისა თქვენისა უწყებითა წარმოგიდგენ თქვენ, მაღალ ბრწყინვალეო უფალო, საბუთათ * ჩემისა სარგებლობისათვის წყალობისა წერილებსა მეფისა გიორგისა და ესწერ სხვისა ზედა ფურცელსა წერილად სარგებლობისათვის სახელოსა ჩემისა, რომელითაცა თავადთა მიერცა კელ მოწერილ არს.

იბ (თორმეტი თუმანი) ქ. პირველ მქონდა მირზობა მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა და რუსუმი მქონდა მირზობისა ყაზახილამ პური იბ(12) ხარვალი, რომელ მეფე გიორგიმ ყაზახის მახთილამ ეს თეთრათ გამწესა.

ე (ხუთი თუმანი) ქ. შამშადინლოდამ მქონდა წელიწადში ჯამაგირი თეთრი.

იბ (თორმეტი თუმანი) ქ. ერთობით საქართველოში მყოფთ თათრების ლაშკარნივისობის ჯამაგირი მქონდა, რომელ სარქრიდამ მეძლეოდა.

ე (ხუთი თუმანი) ქ. ფანჯიიქილამ მქონდა თხუთმეტზე ერთი რაც მოხელეებს ერგებოდა.

იზ (ჩვიდმეტი თუმანი) ქ. ფანბაკილამ და ბორჩალოდამ მქონდა რუსუმი.

* ტექსტში „საბუთით“.

შ (რვა თუმანი) ქ. არახლოს ელის მოურაობა მაქვს რომ ჩემის მეტი იასაული იქ ვერ გაივლიდა. რაც იმ ელში საბატონო აიღებოდა, ათის თავი ჩემი იყო*.

იენისის ით(19)
 ქკს უფა(1803 წ.).

საბ. 57

ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 5

(1). Мы, всяя Грузий, Кахетин и протчих царь [Ирак]лий второй пожаловали тебе нашему дворянину мирзе Абраму; сыну мирзы Гургена, чин Борчалинского, Шамшадилского и протчих Карталинских и Кахетинских татар лашкарнивиса, так что какия по повелению нашему будут требованы войска и команды для караулов, то ты оные должен наряжать и иметь у себе списки. Жалованье же назначили мы тебе сходственно с протчими лашкарнивисами, которое должно тебе получить ежегодно из казны нашей. Да сверх его получить тебе пятнадцатую долю из части чиновникам доставшейся от панжиека (добычи по какому либо случаю полученная**). Салтхуцесам и чиновникам двора нашего то же о сем ведать.

Мая 8-го, 1791-го года.

Жалованья назначили тебе в год 120 руб(6), которыя и имеешь получать от наших чиновников по приказу нашему.

На подлинном приложена печать царя Ираклия.

Мы, всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий сию покойного отца нашего милость и грамоту, утверждаем.

Приложена печать царя Георгия.

(2). Божеею милостию мы, Иесеев, Давыдов, Соломонов, Багратион, всяя Грузии, Карталинии, [Кахетии] и протчих державный царь Георгий 13-й, супруга наша урожденная княжна (Цицианова) царица Мария, перворожденный сын наш и наследник Давыд, Иоан, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Окропир и Ираклий и внук наш Григорий и Спиридон сие милостивую грамоту и вид пожаловали тебе нашему верно и усердно нам служившему дворянину мирзе Априаму, сыну мирзы Гургена в том, что пожаловали тебе в вознаграждение за твою службу моуравство над арахлинским народом по положению прежних моуравов и по сей должности

* ეს საბუთი ენიკოლოფოვის „მოქსენების“ პირი უნდა იყოს და ალბათ ამით აიხსნება, რომ საბუთი, „მოქსენებაში“ ნათქვამის მიხედვით, „თავადთა მიერცა კვლ მოწერილი“ არ არის. მისი რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 4.

** განმარტებულია მთარგმნელის მიერ.

тебе одному пользоваться следуемым выгодами, и да неизменится никогда сия наша к тебе милость ни нами ни же по нас последствующими царями. Повелеваем убо двора нашего чиновникам утвердить сию нашу грамоту.

Написана двора нашего мдиваном Игнатием Тумановым, Сентября 15-го, 1800-го года.

Приложена на подлинном печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

(3). Господин эшикагабаш Гарсеван! так как от покойного отца нашего мирза Априам имел жалованья 120 ру(б)., то и имеете отпускать ему ежегодно оное число денег из казакской махты.

Генваря 10-го, 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.

საბ. 58

ფ. 226, ს. № 9100

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ბრძანებისამებრ გამოცემულსა თქვენის უწყებითა წარმოგიდგენ, (უ)ბრწყინვალესო კნიაზო, პავლე დიმიტრიის ციციანოვს ჩემის სარგებლობისათვის წერილსა ამის თავადი ზაალ ბარათოვი, რომელსაცა მეპყრა შეუცვალელათ მეფის გიორგის აღსრულებამდე ესე სახელო მორღლობაა(!)

ს ა მ ო რ დ ა ლ ო გ ა ნ წ ე ს ე ბ ა

ი ქ. რაც სამეფო იჯარა იყო, თუმანზე ერთი შაური მორღლისა იყო, ნახევარი კახეთის მორღლისა იყო, ნახევარი ჩემი იყო. აქედამ მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი.

გ ქ. კიდევ, წლის თავზედ რომ იჯარა გათავდებოდა და ანგარიშს უზამდნენ, იქილამ გვერგებოდა თვითოს იჯარილამ ექვსი მინალთუნი. მერგებოდა აქედამ წელიწადში სამი თუმანი.

ე ქ. კიდევ რაც ქართლში თუ კახეთში თამასუქით თეთრი იიღებოდა იასაულებისაგან, თუმანზედ ექვსი აბაზი სამდივანბეგო იყო და ერთი აბაზი მორღლებისა იყო. მერგებოდა ჩემს წილათ ხუთი თუმანი, ხან მეტი და ხან ნაკლები.

თ ქ. რაც მეფისაგან წყალობა ებოძებოდათ, ქართველს თუ კახს, თავადს, აზნაურს თუ გლეხს, ან თათარს, ჩვენ(ი), მორღლების, თანამდებობა იყო, რომ მეფისათვის ჩვენ უნდა დაგვებეჭდინებინათ და ის ჩვენგანვე მიეცემოდა თავიანთ პატრონებს წყალობის სიგლები, აქედამ მე მერგებოდა ჩემს წილათ ცხრა თუმანი, ხან მეტი.

ი ე ქ. რაც მეფესთან არზით საჩივარი მოვიდოდა და მიეცემოდა პასუხი და ოქმი თუ განაჩენი, ესეც ჩვენი თანამდებობა იყო, რომ ჩვენ უნდა დაგვე-

ბეკდინებინა და თავისის პატრონებისათვის მიგვეცა. აქედამაც მერგებოდა ჩემს წილად წელიწადში თხუთმეტი თუმანი, ხან უფრო მეტიცა. ჯამი მზ (ორმოცდაორი თუმანი)*.

საბ. 59

ფ. 2(8) ს. № 49, ფურც. 523

Перевод с грузинского

Повелеваем всем нашим откупщикам ** и аманаткарам! Сему мордалу Заалу отпустить без изъятия и сполна все положенные ему выгоды по чину его мордаля. И о сем да будет все известны. Октября 16-го дня 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил Алексей Петриев:

საბ. 60

ფ. 226, ს. № 9053

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ბრძანებისამებრ [მოცემულისა თქვენის უწყებითა [წარმოვიდგენ] ბრწყინვალეო კნიაზო, [პავლე დიმიტრიის ციციანოვს ჩემის სარგებლობისათვის წერილსა ამას თავადი გურგენიძე იროდიონ, რომელსაცა მეპყრა შეუკვალებლათ მეფის გიორგის აღსრულებამდე ეს სახელოები: შორღლობა და თელავის მოურაობა.

სამორდალოს განწესება

ოქ. რაც სამეფო იჯარა იყო, თუმანზედ ერთი შაური მორღლებისა იყო. ნახევარი ქართლის მორღლისა იყო და ნახევარი ჩემი იყო. აქედამ მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი.

გქ. კიდევ, წლის თავს-ზედ რომ იჯარა გათავდებოდა და ანგარიშს უზამდნენ, იქილამ გვერგებოდა თვითოს იჯარილამ ექვსი მინალთუნი. მე მერგებოდა აქედამ წელიწადში სამი თუმანი.

ექ. კიდევ, რაც ქართლში თუ კახეთში თამასუქით თეთრი აიღებოდა(!) იასაულებსაგან, თუმანზედ ექვსი აბაზი სამდივანბეგო იყო, ერთი აბაზი მორღლებისა იყო. მე მერგებოდა ჩემს წილათ წელიწადში ხუთი თუმანი, ხან მეტი და ხან ნაკლები.

* „სამორდალო განწესების“ რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 522.

** სწერია: Откупщиков

თ ქ. რაც მეფისაგან წყალობა ებოძებოდათ ქართლსა თუ კახეთსა, თავდათა, აზნაურთა თუ გლეხთა თუ თათართ, ჩვენ, მორღლებისაგან უნდა მისცემოდით იმ წყალობის სიგელი. აქედამ მე მერგებოდა ჩემს წილათ ცხრა თუმანი, ხან მეტი და ხან ნაკლები.

იე ქ. რაც მეფესთან არწით საჩივარი მოხდებოდა და არწით მიეცემოდა პასუხი, თუ განაჩენით, აქედამაც გვერგებოდა წელიწადში თხუთმეტი თუმანი ჩემს წილათ, ხან უფრო მეტიც.

ჯამი მზ (ორმოცდაორი თუმანი).

თელავის მოურავის განწესება თელავიდან

ი ქ. წელიწადში თელავის იჯარიდამ გვქონდა ათი თუმანი.

ე ქ. კომლზედ ექვსი შაური სატარულო აღგებოდა, ხუთი თუმანი წელიწადში.

ე ქ. ახალწლის დღეს კომლზედ თითო ძღვენს მოგვიტანდნენ, ესეც დადგებოდა ხუთი თუმანი.

დ ქ. გასამყრელო და შესამყრელო შეძლებაზედ იყო, ზოგს ორ თუმანს გამოვართმევდით, ზოგს თხუთმეტს მინალთუნს და ზოგს თორმეტს მინალთუნს, აქედამაც დადგებოდა წელიწადში ოთხი თუმანი, ხან უფრო მეტი, ხან ნაკლები.

გ ქ. თავის გასამტეხო კაცზედ თორმეტი მინალთუნი არის. ამისაც გვერგებოდა წელიწადში სამი თუმანი, ხან უფრო მეტი, ხან ნაკლები.

გ ქ. რაც საბატონო ჯარიმა აღგებოდა, იმის მესამედი გვქონდა; ამისიც გვერგებოდა წელიწადში სამი თუმანი, ხან მეტი და ხან ნაკლები.

ბ ქქ. სახლი გაიყიდებოდა, თუ დუქანი, თუ ბაღი, აქედამ თუმანზედ ხუთი აბაზი ჩვენი იყო. აქედამაც გვერგებოდა წელიწადში ორი თუმანი და ნახევარი.

ე ქ. რაც თელავის ბაზარში ღვინო გაიყიდებოდა, ურემზედ ერთი ჩაფი ქაშნიკი ჩვენი იყო, აქედამაც გვერგებოდა წელიწადში ხუთასი თუნგი. ღვინო თუნგი ორ შაურათ რომ ჩავაგდოთ, იქნება ესეც ხუთი თუმანი.

გ ქ. რაც ხმელი თევზი მოვიდოდა ურმით თუ ცხენით და ან ხიზილალა, ურემს თევზედ გვერგებოდა ექვსი წყვილი, ცხენის საპალნეზედ ერთი წყვილი, ხიზილალას გუდაზედ ერთი ჩარეჟი, ახალს თევზედ საპალნეზედ ნახევარი ლიტრა, ორაგულზედ ერთი ჩარეჟი; ესეც იქნება თეთრათ სამი თუმანი, ხან უფრო მეტიც.

ა ქ. სანიხრო ხორცი გვერგებოდა ცხვრისა წელიწადში ორმოცდა ათი ლიტრა, ერთი თუმანი.

ბ ქ. ყსაბზედ, —ვინც ღორს დაკლავდა, სამი ლიტრა ქონი იყო, შემოგვივიდოდა აქედამაც ქონი ასი ლიტრა, ორი თუმანი.

ბ ქ. რაც ან კანბეჩი დაიკლოდა ან ძროხა და ან ღორი, ერთი სუკი ჩვენი იყო, რომ ეს სულ ყოველ დღე მულარალი იყო, ორის თუმანისა, მეტიც შემოვიდოდა.

ჯ (რვა მინალთუნი) ქ. რვა მესანთლე იქნებოდა, თუ მეტი, თუ ნაკლები, — ამათ ელო წელიწადში ერთი ჩარეკი წმინდა სანთელი. თავადი გურგენიძე მორდალი იროდიონ. ჯამი მეძ (ორმოცდაექვსი თუმანი და სამი მინალთუნი)*

საბ. 61

ფ. 226, ს. № 9010

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მართებელს, თავადს პავლე დიმიტრიძეს ციციანოვს

თავადი ნიკოლაოზ მდივანბეგი ციციშვილის მოხსენება.

მეფის გიორგისაგან გახლდი ქალაქში მდივანბეგათ დადგინებული; ჩემი შემოსავალი ეს გახლდათ მდივანბეგობის; წელიწადში სამოცდა ათი თუმანი; ხან მეტი მომეცემოდა, ხან ნაკლები. როგორც სხვა მდივანბეგები იმყოფებოდნენ, მეც ისე ვიმყოფებოდი განწესებული.

მაისის კ(20), ქკს უტა(1803 წ.)**.

საბ. 62

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 268

Перевод с грузинского

Мы, всяя Грузии и протчих державный царь, царя Ираклия 2-го сын, Георгий 13-й дали сию жалованную грамоту тебе Николаю Нодарову сыну Цицианову в том, что пожаловали тебя мдиванбегом; почему и быть тебе на таком же праве, как находятся и протчие мдиванбеги, и быв в присутствии решить дела по справедливости. Сею милостию пользоваться тебе неизменно, и да послужишь тебе к щастию в верной нашей службе.

Написанна в Тифлисе двора нашего мдиваном Игнатием Тумановым. 1800-го года, марта 9-го дня.

Приложена печать царя Георгия.

Мы, всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царица Мария утверждаем сию жалованную грамоту, мая 10-го, 1800-го года.

Приложена печать ея имени.

Мы, всяя Грузии царевич и наследник, российской генерал-лейтенант и

* საბუთი № 9100 და № 9053 უთარბოლა, მაგრამ, როგორც ერთი ისე მეორეც შედგენილია იმავე დროს (1803 წ.), რა დროსაც ვკუთვნიან აქვე მოტანილი სხვა, ამავე რიგის, საბუთები.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 267.

кавалер Давыд сие утверждаем. Апреля 4-го, 1800.

Приложена печать его имени.

Еще приложена царевича Иоанна печать.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 63

ფ. 226, ს. № 9007

მათს მალალ ბრწყინვალეებას თავადს ციციანოვს პავლე დიმიტრიჩს, მოწყალეს ჯელმწიფეს

ერისთოვის თავადის მდივანბეგის ბეჟანის მოხსენება.

რომელიც წერილით გამოგვეცხადა კწიან სააკაძის, კომენდატისაგან, რაც მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისაგან ჯამაგირი და ულუფა მქონდა ყოველს წელიწადს განწესებული, რომელიც მეძლეოდა, ამას ქვევით დაიწერება.

ქ. თეთრი მქონდა ოცდაათი თუმანი,

ქ. პური ხალვარი თორმეტი, თხ (ცხრა თუმანი და ექვსი მინალთუნი),

ქ. ღვინო საპალნე ექვსი, ვ (ექვსი თუმანი),

ქ. ცხვარი სამოცი, თ (ცხრა თუმანი).

ამ ულუფას გარდა და ჯამაგირს გარდა ჩემის სახელო მდივანბეგობილამ, ამ ულუფასა და ჯამაგირზედ ნამეტნაობით შემოსავალი მქონდა, თეთრი თუ სხვა რამ ნივთი, რომელიც ქართლსა და კახეთში პირველი მოსამართლე მე ვიყავ. ამ განწესებას, ულუფასა, ჯამაგირსა და ამდენის შემოსავალს გარდა ჯელდაჭელ მოწყალეება სხვა მჭირდა მეფეთაგან, და ამ ულუფასა და ჯამაგირს, მეფების წერილის ძალით, მოხელეები მაძლევედნენ სრულებით.

მაისის ვ(6), ქკს უჟა(1803 წ.).

სხვა ხელით: „თავადი ბეჟან არაგვის ერისთოვი.

ამ ზემოთ წერილს ულუფასა და ჯამაგირს გარდა მდივანბეგობილამ წელიწადში შემომივიდოდა სამოცი თუმანი მეტებითა, ნაკლები არა.

თავადი ბეჟან ერისთოვი* *.

საბ. 64

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 260

Перевод с грузинского подлинника

Господин салтхуцес Георгий и мдиван Давыд! так как мдиванбег Бежан от покойного родителя нашего имел жалованье и порцию, то мы ему жалуем, и определили так, чтоб жалованье какое он имел, отдавать из каз-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 259.

ны нашей ежегодно, а порцию как по двенадцать Х а л в а р о в * хлеба, шесть с а п а л н е * вина и шестьдесят овец отдавать ему начиная из Чумлака по обемм сторонам из казенных селений из Кулухи * и ко-д и с-п у р и *. Вино должны вы отдавать ему из Калаура, а хлеб и хлеб-ной подати, именуемой ко д и с-п у р и *, должны вы же ему назначить, а равно и овец; все сие должны вы ему доставлять ежегодно, и когда на-з начается сбор овец с помянутых селений, то ему должны вы отдавать ска-занных шестьдесят овец.

Июля 31-го, 1800 года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 65

ფ. 226, ს. № 9008

ყოვლად უგანათლებულესო დიდო ჯელმწიფე იმპერატორო ალექსანდრე პავლეს ძე, მპყრობელო ს[რულთად] რუსეთისაო, ყოვლად მოწყალე ჯელმწიფე ითხოვს თავადი მდივანბეგი იოანე ჩოლოყაშვილი.

მაქუნდა მე ტფილისსა შინა მდივანბეგობა რწმუნებული, რომელსაც ღრამატა ლუთისადმი განსვენებულის მეფის გიორგისა ცხად ჰყოფს თანა მოწამეობითა საქართველოს საზოგადოობისა. და განწესებულისა თანამდებობისა სარგებლობისაგან კმ:ყოფილი ვცხოვრებდი საქართველოს შეძლებისამებრ და რაცა აქუნდა ულუფა და ჯამაგირი განსვენებულსა უწინარეს მოადგილესა ჩემსა, თავადს ციციშვილს, მდივანბეგს, თეიმურაზს.

ხოლო დაუტყებ მეფისაგან ბოძებულს ხელდახელ წყალობასა და სხვისაცა ნივთთა და სახლთა სარგებლობასა და მოვიყვანებ სასაქართველოსა (sic) საზოგადოობიდან განწესებულსა თუმანზედ ექვს აბაზს და აგრეთვე მამულისა სარჩელსა განსჯასა ზედანცა ღირებულად ფასდებასა თუმანზედ ექს(!) აბაზს, ჩემდა წილად ხდომილსა თეთრსა ას ორმოცდა ათ თუმანად. და აწ ცხოვრებისათვის ჩემისა ნება უდიდებულესის იმპერატორისა სუფევდინ, რომელსაც მაქუს უქანასკნელის სისხლის წვეთამდე ერთგულებითი მონება თავადს

იოანე ჩოლოყაიევს(!)

ივლისის ე(5), 1803 წელსა**.

საბ. 66

ფ. 226, ს. № 5654

ქ. ჩვენ მეფემ ირაკლი მეორემან გაგიჩინეთ ჯამაგირად შენ თავადს ჩო-ლაყოვს [sic!] მდივანბეგს დავითს წელიწადში ათი თუმანი, იქნება ამის ნახე-

* ხაზგასმულია მთარგმნელის მიერ.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 262.

ვარი ე (ხუთი თუმანი), ამდენი. ეს ნახევარი ნაღდათ და ნახევარი ჯინშათ ყოველს წელიწადს უკლებრად ჩვენის პატარა ბეჭდით სარქრიდამ მოგეცემა, აპრილის იგ(13), ქკს უპგ(1795 წ.)

მარცხენა კიდევზე:

ქ. ჩვენ სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი ამ ჯამგირის წიგნს ვამტკიცებთ და ხუთი თუმანიც კიდევ მოგვიმატებია, რომ იქნება თხუთმეტი თუმანი. ამ თხუთმეტს თუმანს ყოველ წელიწადს ჩვენი მოხელენი ჩვენის სარქრიდამ უნდა მოგცემდნენ. მაისის კზ(27), ქკს უპგ(1798 წ.).

საბ. 67

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 263

Перевод с грузинского

Мы, всея Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий пожаловали тебя Ивана Чолокаева в мдиванбегн, определяя тебе к месту, которое занимал мдиванбег Теймураз. В чине сем следует тебе по долгу твоему поступать добропорядочно. Мая 19-го дня, 1798-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 68

ფ. 226, № 1079 *

მეფის ირაკლისაგან ბოძებული მდი[ვანბეგობის] სიგლის პირი.

ქ. ჩვენ მეფემან ყოვლისა საქართველოსამან და სხუათა მეორემან ირაკლიმ გიბოძეთ შენ, ბრწყინვალეს თავადს, ბარათაშვილს საამის შვილს ყორიასაულბაშს ზაალს მდივანბეგობა. როგორადაც მდივანბეგის წესი არის ისე უნდა სისწოროით სამართლობდე. შენი ჩვენზედ სამსახურისა და ერთგულებისა სამუქუოდ სხვა

* ზაალ საამის ძე ბარათაშვილი იყო მდივანბეგ და ყორიასაულბაში. მის მიერ ციცანოვისადმი მიერთმულ მოხსენებას ჩვენ ვერ მივაკლოეთ, მაგრამ აღმოჩნდა სათანადო საბუთთა პირები (ფ. 226 № 1079; ფ. 227 № 1080, 1081), რომელნიც მის სახელოსა და სარგოს შესახებ მოგვითხრობენ, და მათი დაბეჭდვით დავკმაყოფილდით.

უფრო უდიდესი სახელო უნდა გბოძებოდა, მაგრამ ამ ხანად სხუა შენი შესაფერი სახელო არა იყო რა ძირს* ამ მდივანბეგობის მეტი.

ვიცოდით შენი გონება, რომ სისწორით მოიქცევი და სამართალსაც კარგად მიხედები. რადგან ჩვენგან ნაბოძები ყორიასაულბაშობის წყალობაც წიგნიცა გაქვს, რაც იმაში ჯამაგირი არის გამოცხადებული, იმისივე ჯამაგირიც უნდა მოგეცემოდეს, ჩვენის მოწველების მარიფათითა, ჩვენის სარქარიდამ. ჩვენო კარის მოწველენო და მოსაქმენო, თქვენც ასე უნდა იცოდეთ. დეკემბრის კვ(26), ქკს უბდ(1796 წ.).

ბეჭედი
მეფის ირა-
ლისა

სხვა ხელით — თავადი ბარათოვი ზაალ(?)

ტექსტის ხელით მარცხენა აწივზე:

„ქ. ჩვენ საქართველოს დედოფალი დარეჯან ვამტკიცებთ მისის უმადლე-სობის ბრძანებასა. დეკემბრის ლ(30), ქკს უბდ(1796).

ბეჭედი
დედოფლისა

„ქ. ჩვენ საქართველოს უფლისწული მეფის ძე გიორგი ვამტკიცებთ სიგელსა ამას. ფებერვლის ბ(2), ქკს უბე(1797 წ.).

ბეჭედი
გიორგისა

„ქ. ჩვენ ყოვლისა საქართველოს კათალიკოზ-პატრიარხი ძე მეფისა ირა-კლისა ანტონი ვამტკიცებთ სიგელსა ამას. დეკემბრის ლ(30), ქკს უბდ(1796).
ტელჩართული კათალიკოზისა“.

„ქ. ჩვენ ბატონისშვილი ფარნაევამ ამ წყალობის წიგნს ვამტკიცებთ. ოკ-დომბრის თ(9), ქკს უბე(1797 წ.).

ბეჭედი
ფარნაოზისა

საბ. 69

ფ. 227, ს. № 1081

მეფის გიორგის ოქმის პირი

ქ. ბატონო სარდალ-სალთხუცესო, მუხრანის ბატონო და მოწველებო! ზაალ მდივანბეგ-ყორიასაულბაშს, როგორც ბატონის მამის ჩვენის წიგნი ჰქონ-

* სწერია: ძრს

დეს თქვენზედა და ამისს ჯამაგირს გიცხადებდეს, ისე გაურიგეთ საიდამაც იყოს.

დეკემბრის ზ(7), ქკს უბმ(1800 წ.).
 ეს კი ნამსახური კაცია, ვერ მოუქრით.

ბეჰედი
 მეფის გიორ-
 გისა

საბ. 70

ფ. 226, ს. № 8977

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მთავარს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

კეთილშობილის საქართველოს სასამართლოს ხაზინადარის ფარსადან ყორღანოვისაგან უმდაბლესადა(!) მოხსენება.

თქვენის ბრწყინვალეობისა გამოცემულისა ბრძანებისა უწყებთია გამოუცხადებ მაღალს მთავრობასა თქვენსა სახელოსა ჩემსა და ეგრეთვე სარგებლობისა სახელოსა ამა ჩემისასა.

მქონდა მე საქართველოს სასამართლოს ხაზინადარობა კურთხეულის მეფის თეიმურაზიძემ, მეფის ერეკლედამ ვიდრე უკანასკნელს ჟამამდე მეფის გიორგისა. ამ ზემოთ ხსენებულთ მეფეთ მეფობაში, რაც სასამართლოს სარგო-შემოსავალი იქნებოდა, იმის ხაზინადარი ვიყავ და ათის თავი ჩემი იყო და ამ სასამართლოს შემოსავალს მდივანბეგებს და მდივნებს, მორღლებს და ეწყალაღბაშებს მე გაუყოფდი და თავთავიანთს განწესებულს წილს მე მივცემდი ვისაც რა სარგებლობა ჰქონდა.

ჩემის ჯამაგირისა და ულუფის სამაგიეროთ განწესებული მქონდა წელიწადში ორმოცი თუმანი და ამითა ვცხოვრობდი კურთხეულის მეფის გიორგის უკანასკნელს ჟამამდე და მეფის გიორგის გარდაცვალების შემდგომად უფალს ლაზარევსა და იმასთან მსხდომთ მმართველობაში იმავეს ჩემის ჩინითა მიმიღეს, რომელიც მქონდა მეფეთაგან ბოძებული. რათგანაც მე მოხუცებული ვიყავი, ამ მმართველთ, ჩემის სახელოთი, ჩემი შვილი სოლომან მიიღეს, ვიდრე ღუბერნიის გახსნამდე. რომ უფლის, ლენერალ მაიორის და კავალერის, ლაზარევისა და იმათ თანავე მსხდომთაგან წერილი გელთა მაქვს.

ახლა მე, მოხუცებული მამა, და ჩემი შვილი სასამართლოებს(!) გარეთ ვართ დარჩობილნი და ვითხოვთ თქვენის მაღალ ბრწყინვალეობისაგან ჩემს მოხუცებულს ვედრებას მოხედოთ.

კეთილშობილი სასამართლოს ხაზინადარი ფარსადან ყორღანოვი**.

* სამივე საბუთი, № 1079, 1080 და 1081, დაწერილია ორ ფურცლიან ქაღალდზე, რომელზედაც ბოლოს მიწერილია: „ნამდვილისა თანა სწორე არს: მღვდელი ალექსი პეტროიაშვილი“.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. დ. 2, № 49, ფურც. 139.

საბ. 71

ფ. 227. ს. № 11 *

[სია XVIII ს. მდივანბეგთა, მდივანთა და ლაშქარნივისთა]

[პირველი ხვეტი]

წელსა 1744, მაისის 19, მიიღო მეფობა ნადირ შაჰისაგან მეფემან თეიმურაზ ქართლისა და მეფემან ირაკლიმ კახეთისა, ორთავ ერთ დღეს.

წელსა 1745, ოქტობერს 1, იცხო მეფემან თეიმურაზ მეფობის კურთხევა მცხეთას.

წელსა 1761, იანვრის 8, გარდაიცვალა მეფე თეიმურაზ რუსეთს.

წელსა 1761, მიიღო მეფობა ძემან მეფის თეიმურაზისამან მეფემან კახეთისამან ირაკლიმ ქართლისა და შეაერთა ორივე სამეფო.

წელსა 1798, იანვრის 11, გარდაიცვალა მეფე ირაკლი თელავს.

წელსა 1798, იანვრის 14, მიიღო მეფობა ქართლ-კახეთისა ძემან ირაკლი მეფისამან გიორგიმ

წელსა 1800, დეკემბერს 28, გარდაიცვალა მეფე გიორგი.

თ[ავად]ი რევაზ ერისთოვი,

თ[ავად]ი ალექსანდრე მაყაშვილი,

თ[ავად]ი ბარათოვი ზაალ,

თ[ავად]ი ბეჟან ერისთოვი,

თ[ავად]ი დავით აბაშოვი,

თ[ავად]ი ომან ხერხეულიძე,

თ[ავად]ი ზაზა ბარათოვი,

თ[ავად]ი კავალერი იოანე ენდრონიკოვი,

თ[ავად]ი არსენ ბებუთოვი,

თ[ავად]ი დავით შალალოვი.

[მეორე ხვეტი]

მეფის თეიმურაზის ღროს იყვნენ მდივანბეგნი ქართლ-კახეთისანი:

ქ. მდივანბეგი იოანე ორბელიანი,

ქ. მდივანბეგი სარდალი რევაზ ორბელიანი,

ქ. მდივანბეგი სარიდონ ერისთვის შვილი სიღამონოვი,

ქ. მდივანბეგი ჰაპუნა ორბელიანი,

ქ. მდივანბეგი ფარსადან ციციანოვი,

ქ. მდივანბეგი რამაზ ენდრონიკოვი,

ქ. მდივანბეგი ზაალ ჯანდიეროვი.

მეფის ირაკლის ღროს იყვნენ მდივანბეგნი ზოგნი ზემოვე თქმულნივე და გარდაცვალებულთ მაგიერ დაადგინნა:

ქ. მდივანბეგი იესე ამილახვაროვი,

ქ. მდივანბეგი ქაიხოსრო ენდრონიკოვი,

* დიდი ფორმატის (28×42 სმ) სამად გაკვეცილი მოლურჯო ქალაღი. დაწერილია თითო ნაკვეთხ სვეტიტბად შავი მელნით, უთარილო, შედგენილი XIX ს. დამდგეს. ამ საბუთის შესახებ ცნობა გამოქვეყნებული იყო 1926 წ. (იხ. საქართველოს არქივი, წ. I, გვ. 24).

- ქ. მდივანბეგი ნიკოლოზ აბაშიძე,
- ქ. მდივანბეგი ბექან ერისთავ სიღამონოვი,
- ქ. მდივანბეგი მზექაბუჯ ორბელიანი,
- ქ. მდივანბეგი ოტია ენდრონიკოვი,
- ქ. მდივანბეგი ზაალ ბარათოვი,
- ქ. მდივანბეგი მეთოდი ერისთავი,
- ქ. მდივანბეგი დავით ჩოლაყოვი,
- ქ. მდივანბეგი თეიმურაზ ციციანოვი,
- ქ. მდივანბეგი ვახუშტი ჯავახოვი,
- ქ. მდივანბეგი იესე ოსესძე,
- ქ. მდივანბეგი სოლომონ ლიონოვი.

მეფის გიორგის დროს, რომელნიც ზემო დაწერილნი მდივანბეგნი არიან, ისინი იყვნენ და გარდაცვალებულთ მაგიერ, ამ მეფემ გიორგიმ დაადგინა:

- ქ. მდივანბეგი იოანე ჩოლაყოვი,
- ქ. მდივანბეგი ნიკოლოზ ციციანოვი,
- ქ. მდივანბეგი ადამ ენდრონიკოვი.

ქ. ამ მდივანბეგებთან იყო განწყობილი მწერლად იოანე თურქისტანოვი. ესენი იყვნენ რომელნიც სჯიდენ საქართველოს სამოქალაქოს სამართალსა.

[მესამე სვეტი]

მდივანნი ქართლ-კახეთისანი:

- ქ. მდივანი გორჯასპი თუმანოვი,
- ქ. მდივანი ოთარ ქობულოვი,
- ქ. მდივანი დიმიტრი თუმანოვი,
- ქ. მდივანი სვიმონ ქობულოვი,
- ქ. მდივანი ელიშერ თუმანოვი,
- ქ. მდივანი სოლომონ ქობულოვი,
- ქ. მდივანი ყარან ბეგთაბეგოვი,
- ქ. მდივანი ავთანდილ ბეგთაბეგოვი,
- ქ. მდივანი სულხან ბეგთაბეგოვი,
- ქ. მდივანი გოჭარ.

მდივანნი ქართლ-კახეთისანი ზემოთქმულნივე, და გარდაცვალებულთ მაგიერ დაადგინა მეფემ ირაკლიმ:

ქ. მდივანი სულხან თუმანოვი, და როდესაც ესე რუსეთს გაისტუმრა, მაშინ სენატორობით გამოაცხადა და წიგნსაც სენატორობით სწერდა,

ქ. მდივანი დავით ქობულოვი,

ქ. მდივანი იოსებ თუმანოვი,

ქ. მდივანი ეგნატი თუმანოვი და ამას მეფის გიორგის წიგნიცა აქვს

მდივანბეგობისა,

ქ. მდივანი სვიმონ ქობულოვი,

ქ. მდივანი სოლომონ ბეგთაბეგოვი,

ქ. ლაშქარნივისი ომან ხერხეულიძე,

ქ. ლაშქარნივისი მანუჩარ თუმანოვი,

- ქ. მდივანი დიმიტრი თუმანოვი,
- ქ. მდივანი იოანე ქობულოვი,
- ქ. მდივანი ბირთველ თუმანოვი,
- ქ. ლაშქარნივისი სვიმონ გურგენიძე,
- ქ. ლაშქარნივისი ასლან ვაჩნაძე,

- ქ. ფეშქაშნივისი ესაე ბეგთაბეგოვი,
- ქ. ფეშქაშნივისი შიოშ თუმანოვი,
- ქ. მდივანი ბეგთაბეგ ბეგთაბეგოვი,
- ქ. მდივანი ავეტიქ შალუბათოვი.

მეფის გიორგის ღროს მდივან-ლაშქარნივისი ზემოთქმულნივე იყვნენ და გარდაცულბულთ მაგიერ ამან დაადგინნა:

- ქ. მდივანი ელიაზარ ფალაგანდოვი,
- ქ. მდივანი ოთარ ქობულოვი,
- ქ. ლაშქარნივისი სოლომონ ქობულოვი,
- ქ. ლაშქარნივისი იოსებ მელიქოვი,
- ქ. მდივანი იოანე ბეგთაბეგოვი,
- ქ. მდივანი არტემ ქ.* ფეშქაშნივისი, თავის მოძღვრის შვილი,
- ქ მწერალი ზაზა გაბაშვილი.

ესენი იყვნენ რომელნიც სწერდნენ სიგელთა, განაჩენთა, გუჯართა, ოქმთა და ბრძანებათა, და ამით გარდა სხვანიცა იყვნენ მრავალნი, რომელნიცა სწერდნენ სიგელთა, განაჩენთა, ოქმთა და ბრძანებათა.

სამდივანბეგოს შემოსავლის თავლიდრათ იყო ფარსადან ყორღანოვი, რომ ეძლეოდა იმათის შემოსავლიდამ ათის თავი.

ასლიდამ თანასწორ გარდვილე თ[ავად]ი ჯიმშერ თუმანოვი **
ასლთან თანასწორ არს, თავადი ჩიქოანი(?) ***

*ქ. მდივანი
არტემ ქ.*

საბ. 72

ფ. 226, ს. № 9069

✓ f

მისს ბრწყინებულებას, საქართველოს უპირატესს მთავარს და მმართველს პავლე დამიტრიჩს ციციანოვს, მოწყალეს კელმწიფეს უმდაბლესად მოხსენება ასლან ორბელიანისაგან.

მოსთხოვთ რა საქართველოს თავადთა და აზნაურთა განსუწმენბულისა მეფისა გიორგისაგან წყალობისა, სახელოსა და სარგებლობისა წერილთა, ამისთვის წარმოვადგენ მე გრამატისა ეშიკალასბაშობისასა და მქონდა ჯამაგირი წერილით ბოძებული ოთხმოცი თუმანი და წერილი იგი ჯამაგირისა გავგზავნე,

* აქ ეს „ქანწილი“ ზედმეტი უნდა იყოს.

** უკანასკნელი ექვსი სიტყვა მიწერილია, ტექსტის ხელით, პირველ სვეტზე.

*** მიწერილია სამივე სვეტის დასწვრივ სხვა, გაკრული ხელით.

წარსულსა წელიწადსა, მეფის ძეს მიხაილთან, წარსადგინებლად უმაღლესისადმი კარისა, და თუ ერწმუნებით საქართველოს კეთილ შობილთა, აქვე ჰკითხეთ და ისე მიიღეთ. თუ არა, წერილით მეფის ძეს მიხაილს ჰკითხეთ და პირიცა მისი სთხოვეთ და იმით დაიმტკიცეთ ჩემი ესე მოხსენება.

ამას გარდა, იყო ჩემი შემოსავალი ხიდს ზვით ელგებისა და ქალაქში და ქართლში სამეფოთ შენაწერის გამოსაღებისა, ნაღდისა თუ ვეჯისა, ყოვლისავე ათის თავი. და ეგრეთვე იყო ჩემი შემოსავალი რაც ქალაქის კარებზედ ზოგი ერთი ნივთი რომ შემოვიდოდა, იქიდან მქონდა სარგო. და რაც მოჩივართათვის ბრძანება დაიწერებოდა და საღმე სამართლის მიცემისა და სამართლით საქმე გარდასწყდებოდა თეთრისა, იმისი ათის თავი ჩემი შემოსავალი იყო. და თუ ყმისა და მამულისა საქმე იქნებოდა სამართლით, ვისაც ყმა დარჩებოდა, რომდენიც კომლი ყმა იქნებოდა, იმდენს ხარს გამოვართმევდი. ამისათვის, შემოკლებულის რიცხვით, სამას თუმანზედ ავიდოდა ჩემი ჯამაგირი და შემოსავალი ქართლის ეშიკადასბაშობისა. ვითხოვ უმდაბლესად, რომ სხუათა თანა არც მე დამიტყოთ ჯამაგირისა და სჯულიერისა მეფეთ განწესებულისა შემოსავლისაგან შიშულად.

თქვენის ბრწყინვალების, ჩემი მოწყალის ჯელმწიფის უმდაბლესი მონა
 თავადი ორბელიანი ასლან *
 1803 წელს, 26 ივნისს
 ტფილისს.

საბ. 73

ფ. 2(8) ს. № 49, ფურც. 431

Перевод с грузинского

(1) Божию милостию мы Иессеев, Давыдов, Соломонов, Багратниов, царь Карталинский, Кахетинский и протчих Георгий тринадцать, супруга наша урожденная княжна Цицианова, царица Мария, перворожденный сын наш Давыд, Ио(а)ни, Баграт, Теймураз, Михаил, Диябраил, Илия, Окропир и Ираклий и внук наш Григорий, сию милоствую грамоту и вид пожаловали тебе нам верному и по долгу многообразом служившему князю Аслану Орбелиану, того ради, что ты приносил ко двору нашему прошение пожалования тебе двора нашего эшикагабашом, и мы, уважив оное пожаловали тебе двора нашего эшикагабашом по всей Карталинии. Какия только имеют воспоследовать приказы по Карталинии, на разныя требования и на протчия дела, все оные должны быть на имя твое, а ты должен придворных наших служителей посылать и через них выполнять. Имейте чий сей ко щастию и к верной нашей службе, и да неизменится никогда ни нами.

* ა. ორბელიანის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ, ფ. 2, № 49, ფურც. 430.

ниже последствующими по нас царями и владетелями. Повелеваем и так двора нашего правителям и чиновникам, сию нашу милость утвердить. Написана двора нашего мдиваном Элиазаром Палавандовым.

Мая 21-го дня, 1799-го года.

На подлинном приложены печати: царя Георгия, царевича Давыда.
 Переводил священник Алексей Петриев.

(2). Повелеваем сим нашим чиновникам карталинским и мдиванам, что каким будут требования по Карталинии и выше моста с кочевых народов, все оное писать на имя эшикагабаша Аслана Орбелиана, и он, кого мы прикажем, будет посылать.

Сентября 2-го, 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.
 Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 74

ფ. 226, ს. № 9075

მათს ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატესს მართებელს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

თავადის აიღემურ ვაჩნაძისაგან უმდაბლესი მოხსენება.

მერე, ჯამაგირისა და ულუფის წიგნი მამირთმეგია მეფის გიორგისა. თქვენგან ბრძანება იყო, ვისაც მეფეებთან ჯამაგირის წყალობის წიგნები გქონდესთ, მაჩვენეთო. მამირთმეგია და ნება თქვენის ბრწყინვალეობისა არის. ივნისის ია(11), ქქს უფა (1803 წ.)

თავადი ვაჩნაძე აიღემურ *.

საბ. 75

ფ. 2(8), № 49, ფურც. 449

Перевод с грузинского подлинника

Божиею милостию мы, всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и прочих царь Георгий, пожаловали чином халаватханис эшикагабаша тебе, нам усердно верного князя Адемур Вачнадзе и сына твоего Давыда, которым чином был ты пожалован и от покойного родителя нашего, и мы оной тебе утвердя, назначили в год денежного жалования 200 ру(6)., которые должен ты ежегодно получать от чиновников двора нашего, так равно и сле-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 448.

дуюмую порцию. Чем усерднее будешь ты нам служить, тем более можешь от нас ожидать милости.

Написанно декабря 5-го, 1799-го [года].

Приложена печать царя Гиоргия.

Мы, вся Грузии и протчих наследник и правитель Давыд утверждаем покойного родителя нашего сию жалованную грамоту. Марта 11-го, 1801-го года.

Приложена печать царевича Давыда.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 76

ფ. 226, ს. № 9076

მისს ბრწყინვალეებას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მმართველს, თავადს ჰაველე დიმიტრიჩს ციციანოვს

მოხსენება ციციშვილის პაატას შვილი გიორგისაგან.

მეფის ირაკლისაგან მქონდა სახელოდ მოძებული გორის ციხის მინბაშობა და რუისის სახასოს მოურაობა და მომცა მამიდშიველი თვისი მეფემ ირაკლიმ მეუღლედ ვეზირის ქალი და განმიწესა ულუფა და ჯამაგირიც და ვცხოვრობდი იმის შემოსავლითა.

ოდეს მიიღო მეფობა გიორგიმა, მაშინ მიბოძა სახელოდ ხალავათხანის ეშაკალასბაშობა ქართლისა და განმიწესა ულუფად და ჯამაგირად წელიწადში სამას ორმოცდა ათი რუბლი, რომელ, ამ განწესებულის წყალობის სიგელიც ხელთ მიჭირავს და ახლა ამ ჩემის სახელოდამ და ეგრეთვე, ულუფისა და ჯამაგირიდან მოკლებული ვარ. ვთხოვ ბრწყინვალეებასა თქვენსა, რათა დამაყენოთ მეცა ერთს გზაზე და ვმსახურო ყოვლად მოწყალეს ჯეღმწიფესა.

მაისის ივ (16), ქკს უქა. (1803 წ.)*.

საბ. 77

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 451

Перевод с грузинского

Божиею милостию мы Иессеев, Давыдов, Соломонов, Баграгион, царя Ираклия 2-го сын, вся Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих [д]ержавный царь Георгий 13-ий, супруга наша Цицианова дочь царица Мария, любезный наш сын первенец Давыд, Иоанн, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Илиа, Окропир и Ираклий и внуки наши Григорий и Спиридон, сия жалованное пис(ь)ма и грамоту пожаловали тебе верному и рев-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 452.

ნოსტო служившему нам Георгия Паатовичу Цицианову, брату твоему Каи خسру и потомкам дому твоего в том, что от блаженной памяти деда нашего царя Теймураза отец твой Паата имел чин халватханис эшикагабаша.

По поводу сему, уважив прошение твое, пожаловали тебе, имевший отцом твоим чин, халватханис эшикагабаша, на тех правах и положениях коковыми и протчие халватханис эшикагабаша пользовались. А в жалованье назначили мы тебе сто пятьдесят рублей, каковую суму ежегодно должны отпускать чиновники наши. Да пользуйся сею нашею милостию и да неизменится сия ни нами, ни последствующими по нас царями. И так, повелеваем вам, двора нашего чиновникам и правителям, утвердить сие наше повеление и вид. Написано двора нашего мдиваном Игнатием Тумановым. 1800-го года, Июня 20-го дня.

Приложены печати: царя Георгия, царицы Марии.
Царевичей: Давыда, Иоанна, Баграта, Теймураза.
Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 78

ფ. 226, ს. № 9072

მათს ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატეს მთავარს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

მოსხენება თავადის არმის ეშკალაბაშის გიორგი ხერხეულიძისაგან.

მე მქონდა სახელოდ არმის ეშკალაბაშობა და აღვსწერ ამავ ფურცელსა ზედა ჩემსა სარგებლობასა.

მეფე გიორგი მძღვედა წელიწადში ულუფათ და ჯამაგირათ სამას რუბლს და ამას გარდა, ეშკალაბაშობით და საიასაშლოზედ ვაგზავნით, მაშოვნინებდა სამას რუბლამდინ.

თქვენის ბრწყინვალეობისაგან გვებძანა გამოაცხადეთო მეფის გიორგის დროს რა გქონდათ სარგებლობაო. ეს იყო ჩემი სარგებლობა და ნება თქვენის ბრწყინვალეობისა არის.

წელსა ჩყვ(1803), ივნისის ი(10) *.

საბ. 79

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 440

Божиею милостию мы Есаян (!), Давыд[ов], Соломониян, Панкратован, всяя Гр[узии] Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий 13-й, и супруга наша урожденная Цицианова царица Мария, первенствующей и

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 441.

აღიბნული ცარევიჩ დავიდი, ივანი, ბაგრათი, ტეიმურაზი, მიხაილი, დჯიბრაილი *, ილია, ოკროპირი, ირაკლი და ვნუკი ჩვენი გრიგორი, სიუ ჯალვანული გრამოტი და ნა ვეჩნიე ვრემენა ნეპრემენაემუ პოჯალოვანი თებე, ჩვენი ვერნოი კნიავი გეორგიუ ზერხულიძე, სიუ თვეოიუ ლვარსაბუ, ვემ პროიხოდიაშიმ ოთ თებე, ვ თომ, ჭო ს მალოლეთვა თუ ბილ პრი დვორე ჩვენი ვოსპიტანი და დოლჟენსთვოიუშიმ პრედკამ, ნეშადია სებია, ოთქვალა ჩვენი სლუჟბუ და ვოზნაგრადენი თვეოიუ სლუჟბი და ვერნოტი, პოჯალოვანი თებე ვ კარტალინი არმიე აშიაგაბაშიმ, ა ვ კახეთი აშიაგაბაში იმეცია დრუგოი და კაკ პროჩია აშიაგაბაში ბილ ოპრედელენი თაკიმ ობრაზი და თუ დოლჟენ ბიტი პოსტუპატი პო ოსტანოვლენიუ და კაკოე აშიაგაბაში პოლუჩაე ჯალვანუე და პორციუ, და თუ დოლჟენ ოთ დვორა ჩვენი პოლუჩატი, და თუ ვ ჩვენი სლუჟბე და ვ პოდავანი პრი დვორა ჩვენი პორიადკი დოლჟენ ნაოხოდიატი და პრიდვორნიე ესაულამ დოლჟენ პრეპოდავატი პორიადკი და პრივესტი იხ ვ დოლ(ჟ)ნოე პოსლუჟანიე, და კაკია თოლკო ოპრედელენი დია თვეოი დოხოდუ, დოლჟენ თუ პოლუჩიტი ს პოლნი. იმეი და ობდასთივლენი ბუდი კ ვერნოტი და სლუგამ ჩვენი და და ნე უნიჩტოჟიტია სია ჩვენი მილოსთ. ჩინე ჯე პოველევაემ დვორა ჩვენი ვეკილამ, ვიზირამ და პრიდვორნიე ჩინოვნიკამ სიუ ჩვენი პოჯალოვანული გრამოტი და ვიდი და ვამ თაკ ჯე ოუთვერდითი და ნიკოტი კ უნიჩტოჟენიუ პრიკასატია ნე დოლჟენ კრემა პოდავანიე სპოშოესთვოვანიე. პისანი რუკოიუ დვორა ჩვენი მდივანი იგნატიუ ტუმანოვი და გოროდე თიფლიზე (!), 1799 გოდა, ავგუსტი 2-ო დია.

პოილოჟენი პეჩატი: ცარე გეორგიუ **, ცარიცი მარიუ **, ცარევიჩოვ: დავიდი **, იოანა და ტეიმურაზი **.

ს პოდლინიკომ ვერნო, სვიატენიკი ალექსიუ პეტრიევი.

საბ. 80

ფ. 227, ს. № 1080

მეფის ირაკლისაგან ბოძებული ყორიასაულბაშობის სიგლის პირი

ქ. წყალობითა ღუთისათა ჩვენ, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, პანკრატოვანმან მეფემან ქართველთამან და მეფემან კახთამან, განჯისა, ერევნისა, ყაზახისა, ბორჩალოსა და შამშადილისა ფლობით მპყრობელ-მქონებელმან მეორემან ირაკლიმ და თანამეცხედრემან ჩვენმან, ბატონის დადიანის ასულმან, დედუფალმან დარეჯან, პირშომან და სასურველმან ძემან ჩვენმან, საქართველოს უფლისწულმან, პატრონმან გიორგიმ, პატრონმან იულონ, პატრონმან ვახტანგ, პატრონმან მირიან, ალექსანდრემ და ფარნავაზ, ძის ძეთა ჩვენთა დავით, იოანემ, ბაგრატ და თეიმურაზ, ესე წყალობის წიგნი და ფარმანი შეგიწყალეთ და გიბოძეთ შენ, ჩვენს დიდად ერთგულს და წესისაებრ მრავალრიგად თავდადებით ნამსახურს ყმასა, საამის შვილს ზაალს, ასე რომელ, მოგვიდევ კარსა

* დედანშია — „გაბრიელი“.

** ხაზგასმულია მთარგმნელის მიერ.

დარბაზისა ჩვენისასა და მამის შენის საჯელოს, ყორიასაულბაშის, წყალობას დაგვეაჯე. ვისმინეთ აჯა და მოქსენება შენი, შეგიწყალებთ და გიბოძეთ ჩვენის კარის ყორიასაულბაშობა მისის სამართლიანის სარგოთი. ამ წესით რომ რიგინად უნდა კარზედ იმსახურებდე. გაგიჩინეთ ჯამაგირად წელიწადში თვრამეტი თუმანი, რომ ეს უკლებლად ყოველს წელიწადს ჩვენის სარქიდამ უკლებლად უნდა მოგვეცემოდეს. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერთგულად სამსახურსა შინა. არ მოგეშალოს ჩვენგან და არცა შემდგომთა მეფეთა მებატრონეთაგან. აწე გიბრძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჟილ-ვაზირნო და მდივანო, თქვენც ასე დაუმტყიეთ წყალობა ესე ჩვენგან ქმნილი და ნურავინ შლად ჯელ ჰყოფთ თვინიერ თანადგომისა და შეწევნისაგან კიდე, აღიწერა ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუმანიშვილის სულხანისათა. მთიბათვის ი(10), ქქს უოა(1783 წ.).

ბეჟედი
მეფის ირაკ-
ლისა

საბ. 81

ფ. 226, ს. № 9081

მის ბრწყინვალეზას, უფელს, საქართველოს უპირატესს მთავარსა და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს თავადის თაყა არღუთოვისაგან უმდაბლესად მოქსენება. თქვენის ბრწყინვალეზისა მიერ გამოცემულისა ბრძანებისა უწყებითა წარმოუდგენ ბრწყინვალეზითსა მაღალს მთავრობასა თქვენსა საბუთით ჩემის სარგებლობისათვის უკანასკნელსა სიგელსა მეფის გიორგი ირაკლის ძისასა და წარესწერ ამავე ფურცელსა ზედან სარგებლობასა ჩემსა. კდ ქ. ვიყავ ნაიბი ყორიასაულბაშისა და მქონდა ჯამაგირი და ულუფა წელიწადში ოცდაათი თუმანი. ქ. მეფეებისაგან წელიწადში სამ-ოთხ გზობით წარვიგზავნებოდი ელჩად საქართველოს მეზობელს ქვეყნებში და ამით მქონდა სარგებლობა სამოცი თუმანი. თუმცა უფრო მეტსაც ვსარგებლობდი, მაგრამ მე ნაკლებს მოვახსენებთ და თუ ინებებს თქვენი ბრწყინვალეზა, ეკითხოს საქართველოს საზოგადოებათა და მათგან მოიხსენებთ ამ თანამდებობაში ყოფისა ჩემსა სიმართლესა. გარდაცვალებამდე მეფის გიორგისა და გაჰსნადმდე საქართველოსა შინა ლუბერნიისა ვსცხოვრებდი სარგებლობითა ამით. წელსა ჩუგ (1803), მაისის გ(3). ტფილისს. *

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 468.

სახ. 82

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 469

Перевод с грузинского

Мы, всея Карталинии и Кахетии и протчих царь Георгий сию милости-
вную грамоту пожаловали тебе, нашему верному служителю Таке Аргутин-
скому в тсм, что пожаловали тебе двора нашего корясаулбаша * наибою,
назначив в год 120 ру(6). жалованья и приличную порцию. Все сие должно
тебе получать без из'ятия из казны от чиновников наших. Написано сен-
тября 3-го, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

სახ. 83

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 454

Его сиятельству, господину генерал-лейтенанту, главноуправляющему
Грузиению и кавалеру князю Павлу Димитревичу Цицианову.

Находившегося при покойных грузинских царях боквеултхуцесом, пер-
востатейного дворянина Павла Сагинова прошение.

По воле царей, Ираклия Теймуразовича и Георгия Ираклиевича, по-
лучал я в год жалованья по сто рублей и сверх того ежедневную поопию
простирающуюся на 150 р. С откупов с 10 р. по 2 коп., чего выходило 80 р.,
да из полученного есаулами дсхода до 200 рублей, что составит
в год 530 руб., каковое количество денег и провизии получал
я по смерти царя Георгия Ираклиевича, во время бытности правителем
Грузии царевича Давыда Георгиевича по 1801 год. А с того и по сие вре-
мя я ни денег, ни провизии не получал, от чего в содержании себя терплю
крайнюю нужду, имея дневное пропитание, с семейством беспомощным
великого количества, получая жалованье по нахождению меня переводчи-
ком в уголовной экспедиции. По чему вашего сиятельства покорнейше про-
шу о произвождении мне определенного жалованья и порции, учинить раз-
смотрение данный же царем Георгием Ираклиевичем на звание боквеулт-
хуцеса указ и от знающих людей свидетельство, при сем по усмотрению
вашего сиятельства с переводом представляю.

Апреля (?) дня, 1803-го года.

* ფედაშია — „Корясаулбаш“

საბ. 84

ფ. 226, ს. № 9006

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

თავადი მანუჩარ ციციშვილის მოსახსენებელი.

მეფეს ერეკლეს ვახლდი და ბოქაულთხუცობა მქონდა იმისგან წყალობათ და ჯამაგირი თორმეტი თუმანი მეძღეოდა და რასაც საიასაულოს ვმოულობდი, იმას არ მოვახსენებ. კახთ და ქართველთ სულ იციან, რომ სახელოში ვიყავ განწესებული.

მაისის კვ(23), ქკს უქა(1803 წ.).*

საბ. 85

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 455

Перевод с грузинского

По сему нашему повелению объявляется тебе бокоултхуцес Папуა! так как, от покойного отца нашего пользуясь ты милостию, имел чин бокоултхуцеса, то и мы жалуем тебе тем же чином бокоултхуцеса, и в службе нашей должен ты быть верным и ревностным.

Декабря 29-го, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 86

ფ. 226, ს. № 9073

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოსა მმართველს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

უმდაბლესი არზით მოხსენება ზურაბ ფალავანდოვისაგან.

მეფის ირაკლიდამა და შემდგომად მეფის გიორგისაგან მქონდა უზაშობა და ამ უზაშობის ჯამაგირიც მქონდა წელიწადში თორმეტი თუმანი განწესებული, და მორიგდამ ორს კაცს ჩემთვის ავიყვანდი. იმ ორის კაციდამ მომეცემოდა თვეში ექვსი მინალთუნი. რომ იქნებოდა წელიწადში შვიდი თუმანი და ორი მინალთუნი.

ამას გარდა კიდევ მეორე სახელო მქონდა—კარის ბოქაულთხუცობა (sic). ოქმი დაიწერებოდა და ჩემზედ და იასაულობით სარგებლობა მქონდა წელიწადში ხან ორმოცი თუმანი; ხან მეტი, ხან ნაკლები სარგებლობა მექნებოდა. რომ ორივეს მეფე(ე)ბი(ს) წყალობა ოქმები მქონდა, ისიც ხომ მანდ მოვართვით.

თავადი ფალავანდოვი ზურაბ. **

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 250.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 442.

საბ. 88

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 460

Перевод с грузинского

(1). Господа чиновники! как Давыду Абашева значит в грамоте блаженной памяти отцем нашим до кой, так и мы в ту же службу его определили, и какое имел он жалованья и порцию, должны вы ему без изытия отпускать ежегодно из надлежащих месть. (sic)

Марта 2-го дня, 1798-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

(2). По сему повелению нашему должно ведать вам кешикчибашис наибу Давыду Абашеву и парештхуцесу Горжаспу, что, как по милости покойного отца нашего имели вы право наблюдать ращот откупами, так и мы вам онсе жаулем, и в должности сей должны поступать с верностию и попечением.

Декабря 28-го, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексий Петриев.

საბ. 89

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 121

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს მემანდარი მირზას მოხსენება.

შამახიდან რვა წლისა დავიკარგე, ბელაქანში ჰლაჯ აბდულას(!) შეილათა ვყვანდი. ხუთი წელიწადი იმასთან ვიყავი. ქრისტიანობა მამაგონდა, ოთხი ტყვე სხვა გამოვაპარე და მეფე ერეკლესთან მოველ. კარგათაც მიმიჩნია, ხალათიც ჩამაცო და ამ ქალაქშიაც დამასახლა. მთელმა ქალაქმა იცის, რომ ამ კაცობით ვიახელ. მემანდრათ გამანწესა, წელიწადში რვა თუმანი ულუფა მქონდა, რვა თუმანიც ჯამაგირი მეძლეოდა და მემანდრობის სარგოც სხვა მქონდა და ერთჯულად ვემსახურებოდი. გიორგი მეფემაც ისევ მემანდრობის ულუფისა და ჯამაგირის ოქმი მიბოძა და სარქარიდამ მეძლეოდა მუყარლად.

ახლა თქვენს სამსახურში თავი დამიდკია. შარშან მაისს აქეთ სამჯერ დაღისტანში გამგზავნეს, კიდეც გავარიგე. ერთს გზობაზედ კიდეც გამცარცვეს, ცხენი, იარაღი და ტანისამოსი იმათ დარჩათ, მე ტიტველა გამოვედი.

გიორგი მეფის ოქმიც მოგართვი და იმედიც მიბძანეთ. წყალობას ვითხოვ, რაც ინებოთ ის ჯამაგირი გამინწესოთ.

მაისის ია(11), ქკს უჟა(1803 წ.) *.

* მირზა მემანდრის 11 V-ით დათარიღებული მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 120.

საბ. 90

ფ. 226, ს. № 9084

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატესს მმართველს, კნიაზს პავლე დიმიტრივიჩს ციციანოვს

მოსხენება მემანდარი მირზასაგან.

მე მეფის ირაკლის და მეფის გიორგის დროს ლეკების მემანდარი ვახლი. მქონდა მეფის ირაკლისაგან განწესებული წელიწადში ჯამაგირი რვა თუმანი და ულუფაც მომეტემოდა ხოლმე რვა თუმნისა. ამ განწესების ოქმი მქონდა მეფის ირაკლისაგან და ქალაქის წახდენაში დამეკარგა და, ოდეს მიიღო მეფემ გიორგიმ მეფობა, მიბოძა ოქმი მოხელეებზე—მიეციო ამას ყოველს წელს ულუფა და ჯამაგირი, როგორც ეძლეოდა მამის ჩენის დროსაო. და მაძლევდნენ ვიდრე გარდაცვალებამდე მისა და ახლა უმაღლესისა ბძანებითა მოგართვამ მე ბოძებულსა ოქმსა მეფის გიორგისსა სახელოსა ლეკების დილბანდობასასა(?) და სარგებლობისა ჩემისსა. და ეგრეთვე მქონდა, ამას გარდა, ლეკების საჩუქრიდამ, რომელ მერგებოდა ოცი თუმანი, მეტი ათის თავი.

ივლისის გ(3), ქკს უფა(1803 წ.).*

საბ. 91

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 460 **

Перевод с грузинского

От имени нашего да известятся салтхуцесы, мдиваны и назыри, что мы сего Мирзю определили опять к своей должности мемандаром и какую он прежде сего имел порцию и жалованье, имеете онья ему отпускать ежегодно из казны без удержки. Августа 3-го дня, 1798-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексий Петриев.

საბ. 92

ფ. 226, ს. № 8971

მოს ბრწყინვალეობას, უფალს, ლენერალ-ლეიტენანტს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიჩს ციციანოვს

მოსხენება თავადის პაპა არღუთოვისა.

ბრძანებისამებრ ბრწყინვალეობისა თქვენისა, წარმომიღენია წერილი წყალობისა მათის უმაღლესობის, ნეტარად სახსოვარის გიორგი მეფისა, რომელ-

* ამ მოხსენების თარგმანი კი იხ. იქვე, ფურც. 479.

** 46 წ. ფურცლიდან ამ საქმის პაგინაცია არეულია; ხელახლა მეორდება ფურცლები 460-დან 500-მდე ძველი პაგინაციით ეს საბუთი მოთავსებულია 629 ფურცელზე, რომელიც აქ შემთხვევით ჩანს, სხვა ფურცლებზე კი ძველი პაგინაციის კვლია მხოლოდ შერჩენილი.

საცა შინა მიცხადებს ერთგულებისა და სამსახურისა ჩემისა მოგებისათვის, რომელ გატეხილ ხიდს რაც იასაული წამოვიდოდა რასაც სათხოვარზედ, აქედამ რაც საიასაულო აიღებოდა, მეც ამათი ამხანაგი ვიყავ და ერთს წილს მე ავიღებდი. მე ამა სარგებლობასა გარდაკვეთით რიცხვის წარმოდგენა არ ძალ მიცს და ოდესმე ორმოცი თუმანი [იქნებოდა].

აწ მე ყმობასა ქვეშე შესრული დიდისა იმპერატორისა, სარგებლობასა ჩემსა-უხესა მოწყალებასა მისსა და კეთილ მზრუნველობასა მივანდობ თქვენსა. თავადი პაპა არლუთოვი*.

იენისის კდ(24) დღესა, 1803 წელსა

თფილისის (sic).

სახ. 93

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 126

Перевод с грузинского

Божиею милостию мы всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и прочих владетельный царь Георгий 13-й сию милостивую грамоту пожаловал тебе верному нашему служителю Папе Такову сыну Аргутинскому с тем, что какие будут наряжаемы есаулы и посылаемы на разные требования в места выше Гатехили-хиди ** лежащая и ты им должен быть сотоварищ и из доходов есаульских одну часть должно тебе получить. Сию нами оказанную тебе милость должны все ведать, которую и иметь тебе неизменно. Повеливаем убо двора нашего чиновникам утвердить сию нашу милость. 1799-го года, декабря 27-го дня.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Мы всяя Грузии, Кахетии и прочих царица Мария утверждаем сию его высочеством пожалованную грамоту.

Генваря 11-го дня, 1801-го года.

Печать царицы Марии.

Мы всяя Грузии наследник, российской генерал-майор и кавалер, царевич Давыд утверждаем.

Генваря 12-го дня, 1800-го года.

Печать царевича Давыда.

Переводил священник Алексей Петриев.

* მოზენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 125.

** სწერია: „выше Гатехила—хила“

საბ. 94

ფ. 226, № 90⁴

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მმართველს, თავადს პაულე დიმიტრიის ციციანოვს

თავადის ვეზირის შვილის გიორგისაგან უმდაბლესი მოვსენება.

მამა ჩემი ვეზირი ნადირი ყეენისაგან წარმოგზავნილა საქართველოდ მეფეს თეიმურაზთან ვეზირად, და ამ გარისხითა და მოადგილობით ემსახურებოდა მეფეს თეიმურაზს და მეფეს ირაკლის, და შემდგომად გარდაცვალებისა პამისა ჩემისა, მე პატარა დავრჩი და მეფემ ირაკლიმ მომნათლა და მართლმადიდებლობაში მომიყუანა და იმის წყალობით ვცხოვრობდი. და მეფეს ირაკლის და მეფეს გიორგის სისხლით ვემსახურე, რომლისაც სამსახურის ნაცვლად მიბოძეს სახელოდ ნასახიბაშის ნაიბობა და გამიჩინეს ჯამაგირი რომლისაც ღრამმატა წარმომიდგენია თქვენის ბრწყინვალეობისათვის. და ტრახატატშიაც ჩემი გვარი გამოცხადებული არის. და როდესაც ყოვლად უდიდებულესმან გელმწიფემ საქართველოს საფარველი დადვა და აქ მმართველობა გაიმართა, მაშინვე ერთი ჩემი შვილი ლაზაროვს მივეცი გელმწიფის სამსახურში, რომელიც ახლა თქვენს ბრწყინვალეობას ახლავს. და მეორე შვილიც მას უკან მივეცი სამსახურში, რომელიც სკოლაში აბარია და მეც მსურს რომ გელმწიფის სამსახურში აღესრულდე.

მაისის კვ(26) დღეს, ჩყვ(1803) წელს*

საბ. 95

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 446

Перевод с грузинского подлинника]

Милостно божиею мы Иессеев, Давыдов, Соломонов, Багратион, всяя Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий, супруга наша Цицианова дщерь царица Мария, сын наш первенец Давыд, Иоани, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Илия, Окропир и Ираклий и внук наш Григорий дали сию жалованную грамоту тебе, верно, ревностно и многообразно служившему нам Георгию Визирову, детям и потомкам дома твоего так, что когда турецкие и лезгинские войска пришла на Сабуртало по близости Тифлиса и мы на них напали с малым число[м] войска, тогда ты весьма отлично против их действовал и не жалеи крови своей для излияния перед нами, и тогда при милости божией победили их и прогнали; да и после того как блаженной памяти родитель наш, царь Ираклий был с войсками под Эриваном и тогда ты поступил весьма отлично против неприятеля. За таковую твою верность в вознаграждение отличной твоей службы и в сходство от блажен-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 445.

ного родителя нашего имеемой тобою милости, пожаловали и мы тебя чином насагчибашис наиба, назначив в год 100 ру(6) жалованья и приличную порцию, кои будут тебе ежегодно отпускаемы из казни нашей от наших чиновников. Имей к щастию в верной нашей службе и никогда да не изменится сия ни нами ни последсгвующими по нас царями и владельцами. Псевелеваем двора нашего чиновникам сию нашу жалованную грамоту утвердить. Сентября 10-го дня, 1798-го года.

Приложены печати:—царя Георгия, царицы Марии, царевича Давыда, царевича Иоанна.

По воле его императорского величества, всяя Грузии наследник и правитель царевич Давыд сию блаженного родителя нашего жалованную грамоту утверждаем. Февраля 13-го дня, 1801-го года.

Приложена печать царевича Давыда.

Переводил священник Алексий Петриев.

ნაბ. 96

ფ. 226, ს. № 9068

მათს ბრწყინვალეობას, უფალს, ღენერალ-ლეიტენანტს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, სხვათა და სხვათა ორდენტ კავალერს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

თავადის ზურაბ ორბელიანის მოხსენება.

თქვენის ბრწყინვალეობისაგან გამოცენულის ბრძანებით წარმოგიდგენ(თ) თქვენ სიგელსა მეფის გიორგი ირაკლის ძისასა და წერითა (!) ჩემს სარგებლობისათა, რომელ ვიყავ მე მიღებვარი მეთვისა. მქონდა ჯამაგირად წელიწადში ოცი თუმანი და ულუგად ოცდაათი თუმანი.

მაისის დ(4); ქკს უქა(1803 წ.)*

ნაბ. 97

ფ. 227, № 1064**

ქ. წყალობითა ღუთისათა ჩვენ ყოვლისა საქართუშლოვსა, ქართლისა, კახეთისა და სხუათა მპყრობელმა და მქონებელმან ბაგრატიონმან მეთათამეტემან მეფემან გიორგიმან და თანამეცხედრემან ჩუენმან, ბატონის ციციანის ასულმან, ბატონმა დედოფალმა მარიამ, პირმშობმა და მემკვიდრემა ძემან ჩუენ(მან), საქართუშლოს უფლისწულმა დავით, იოანე, ბაგრატ, თეიმურაზ, მიხაილ, ჯიბ-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, პე 4^ა, ფურც. 427.

** ზურაბ ორბელიანის მიერ წარდგენილ საბუთის პირი, რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 429.

ნაბ. 99

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 457

Перевод с грузинского

От имени нашего да известится его сиятельство сардал-салтхуцес Мухранской владелец Иоани и мдиваны, что так как в Байдаре моуравом есть Меликов сын Иосиф мишкарбаш, то какия будут требования от байдарских жителей, то делать наряды на имя его моурава Иосифа мишкарбаша, тот выполня оныя будет вносить в казну. В Байдар есаулов не посылать, а всякия требования выполнять за всегда Иосифу мишкарбашу.

Августа 13-го дня, 1800-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

ნაბ. 100

ფ. 226, ხ. № 9047

მათს პწყინვალეზას(!), საქართველოს [უმბა]ლესს მმართველს, თავადს პავლე [დიმიტრის] ძეს ციციანოვს

კეთილშობილის გამყრელიძე, გიორგი მეფის ფარეშთხუცეს, შილდის მოურავი და დედოფლის სუფრაჯი, ანდუყაფარისაგან უმდაბლესი მოხსენება.

ლ. ქ. გიორგი მეფის სიგლები მიჰირავს და სახელოების წყალობა მჰირდა. წელიწადში მჰონდა ულუფა, ჯამაგირი და სარგო ოცდაათი თუმანი. თვესა ივნისის კე(25), ქკს უჟა(491), წელსა 1803.

კეთილშობილი გამყრელიძე ფარეშთხუცეს-სუფრაჯი, მოურავი. „ანდუყაფარ“.

ნაბ. 101

ფ. 226, ხ. № 9071

მის მაღალ პწყინვალეზას (!), სრულიად საქართველ[ოს] მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ციციანოვს

კეთილშობილი მეღვინეთხუციშვილი თომასაგან უმდაბლესი მოხსენება.

ქ (ოცი თუმანი) ქ. განცხადება ჩემი სახელო მეღვინეთხუცობის სარგოსი. კახეთში, ქართლ-ქალაქში წელიწადში ხუთასი საპალნე ღვინო შესწორდებოდა და აქედამ, გიორგი მეფის წყალობის წიგნით, მჰონდა ოცის თავი, = იქნებოდა საპალნე ოცდა ხუთი.

ქ ქ. ლეკების მემანდარბაში ვიყავი და იმათი მისაცემის ათის თავი მერგებოდა: ოცი თუმანი; ამის მეღვინეთხუცობის ჯამაგირში მიბარებდა (sic) გიორგი მეფე.

ი. ქ. ულუფაც მქონდა—ფქვილი, ქერი, ღვინო, ხორცი—წელიწადში
 ათი თუმნისა.

ნ. (ორმოცდაათი თუმანი) ქ. იქნა სულ ერთათ, ერთი წლის ჩემი სარგოს
 ჯამი.

კეთილშობილი, მეღვინეთხუცეს—მემანდარბაში
 სხვა ხელით: „თომა მეღვინეთხუციშვილი.“*

საბ. 102

ფ. 227, ხ. № 878

[პირი]

ქ. ჩვენ სრულიად საქართველოსა და სხვათა და სხვათა მეფემან პატრონ-
 მან გიორგიმ ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ შენ. ჩვენს ერთგულსა და ერთგუ-
 ლის კაცის შვილსა და თვით დიდად ნამსახურსა, ჩვენს სახასოს აზნაურშვილს
 მეღვინეთხუცისშვილს თომას და სახლისა შენისა მომავალთა ასე რომ, ქართ-
 ლისა და კახეთის მეღვინეთხუცობას დაგვეაჯგ. რადგან ჩვენ სარქარში რავდე-
 ნიმე წელიწადი არის გასული, რომ მეღვინეთხუცობა არავის ქონდა ნაბოძები,
 ჩვენ ახლა სარქრის შესამატად დავინახეთ და შენც სანატრელის მამის ჩვენის
 დიდად ერთგული და ნამსახური კაცი იყავ და ახლაც ჩვენი დიდათ ერთგული(ი)
 ხარ და ცდილობ ჩვენს სიამოვნესა და სამსახურსა და ერთგულებასა; ჩვენც
 ამის მაგიერად ესე წყალობის წიგნი გიბოძეთ და ჩვენის სარქლის მეღვინეთ-
 ხუცად განგაწესეთ და დაგადვინეთ. რომ ქართლისა და კახეთისა ჩვენის
 სარქრის ღვინისა და არყის შემოსავალი შენს ხელში უნდა გაივლიდეს
 და რაც დასტურლამაში მეღვინეთხუცის განწესება არის, სრულებით შენ
 სარგო მოგეცემოდეს და ვინც მეღვინე ჩვენის სარქრისა განწესებული იქნება,
 ესეც შენს ხელში უნდა იყოს და შენი მორჩილი, და მუდამ წელს ჩვენს მოხე-
 ლეთ ანგარიშს შენ უნდა მისცემდე მეღვინის თანადასწრებითა და ჩვენის
 მოხელეთ მუფაზას აიღებდე და ჩვენ დაგვაბეჭდინებდე მუდამ წელს. ამ გზითა
 და ამ ანგარიშით უნდა იმყოფებოდე ჩვენს ერთგულად სამსახურში. ეს ჩვენი
 წყალობა მეღვინეთხუცობა დემერთმან ჩვენს სამსახურსა და ერთგულობაში
 მოგახმაროს. ვიბრძანებთ კარისა ჩვენისა მოხელენო, ეს ჩვენი ბრძანება თქვენ-
 ცა ასე დაუმტკიცეთ.

ალიწერა სეკტემბრის კა(21), ქკს უბე(1798 წ.)

მეფე გიორგი
 ბეჭედი

* „მოსხენება“ დაუთარილებელია, მაგრამ ცხადია, რომ ეკუთვნის 1803 წ., სხვა მსგავსი
 შინაარსის მოსხენებათა დაწერის წელს. იხ. მისი რუსული თარგმანი, ფ. 2, № 49, ფურც. 436.

დედოჟალი მარიამ, ბატონისშვილი დავით, ბატონისშვილი იოანე და თეიმურაზ ბექდების დასხმით ამტკიცებენ. ექვსი მოხელის ბექდები ზის *

საბ. 103

ფ. 227, ს. № 880

[პირი]

ქ. ჩვენი ბრძანება არის ჩვენო კარის მოხელენო, და ან რომელნიც საჩვენოს ღვინის მოკრეფის მოასილნი წარიგზავნებოდეთ, და ან რომელნიც ჩვენს მელვინეთ დადგინებულნი იქნებოდეთ. მერმე, ეს თომა მელვინეთხუცესი ჩვენგან მელვინეთხუცად დადგინებული არის და რაც ჩვენს საარქაოში ღვინო ან მოიტანებოდეს და მელვინეს მიბარდებოდეს და ან დაიხარჯებოდეს, ყველა ამის შეტყობით და მარიფათით უნდა იყოს და არც მიბარება, არც დახარჯვა და არც თავის დროს ანგარიში უამისოდ არ უნდა იქნას, ესეც იცოდეთ.

სეკტემბრის ივ(16), ქკს უზ(1799 წ.).

მეფე გიორგი
ბექედი

საბ. 104

ფ. 227, ს. № 875

[პირი]

ჩვენი ბძანება არის მოღარეთხუცესო შიოშ და მდივანო იოსებ! მერე, ბილან რომ მემანდრებთან განგვიწესებია, რაც იმათი სამემა(ნ)დრო წილი აღგებოდეს, ხუთი წილიდამ ერთი ნახევარი წილი თომას უნდა მიეცეს, ერთი წილი ბილანს და ორწილნახევარი ოთხს მემანდარს—ოსეთას, დიმიტროს, იოანეს და ღთისიას და რომელიც ამ ოთხას მემანდარის წილი იყოს, იმისი თუთხმეტზე ერთს წილის მეტს დიმიტროს უნდა მისცემდეთ. ეს ასე უნდა აღასრულოთ და რაც ახლა აღიხანთან გაყოლილს კაცებიდან და ან ფრაბუდალთან(?) გაყოლილის კაცებიდამ სათაო ამდგარიყოს, მემანდრების წილი ამ ბილანისა, როგორც გვებრძანებინოს, რაც ამ რიგით წილი ერგებოდეს, იმისი წილიც უნდა მიაცემინოთ. ახლაც და ამას იქითაც ამ განწესებით უნდა ამყოფოთ.

თიბათვის კზ(27), ქკს უგზ(1779 წ.).

მეფის ერგ-
ლეს ბექედი

* თომა მელვინეთხუცესიწილის მიერ ციციანოვისადმი წარდგენილი საბუთის პირის რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2(ბ), ს. № 49, ფურც. 437.

227 ფონდში, იმავე ფურცელზე, არის სხვა, მელვინეთხუცის სახელის შესახები, საბუთთა პირებიც, რომელთაც ჩვენ ქვემოთ ვაქვეყნებთ (იხ. № 880, 875, 876).

საბ. 105

[პირი]

ფ. 227, ს. № 876

ქ. ნაზირო ბარამ და მუშრიბო! მერე, თომე მეღვინეთხუცის შვილს და ამის თაბუნის მეკმანდრებს, როგორც ულუფა სძლეოდესთ ამათ, ნუ დაუკლებთ, ისევ ისე აძლიეთ. ღვინობისთვის კც(28), ქკს უოდ(1786 წ.)

მეფე ერეკლეს ბეჭედი

საბ. 106

ფ. 226, ს. № 9051

მათის ბრწყინვალეებისაგან რომ გამოგვეცხადა ბრძანება წინაპართ მეფეთაგან ვის რა გქონდათ მოწყალება გამოგვიცხადეთო:

თავადი სოლადოვი იოსებ ბატონიშვილს იულონს ვახლდი. ათი თუმანი ჯამაგირი მქონდა. ხან მეძლეოდა სალაროდამ, ხან მაძლევედა ჯიბიდამ. ულუფა მქონდა, ჩემთვის და ბიჭისთვის, დღეში ნახევარი ლიტრა პური, სახსნილო და სამარხო. ჩემის ცხენისა და ბიჭის ცხენისათვის ლიტრა ნახევარი ქერი მქონდა. აქათ-იქით მგზავნიდა, ვშოვობდი. მეფე გიორგი რომ დაჯდა მას უკან იმან გამამიყვანა და უნამეტნავესათ ის მაცხოვრებდა. ახლა ნება თქვენი ბრწყინვალეებისა არის.

მაისის ია(11), ქკს უუა(1803 წ.).

საბ. 107

ფ. 226, ს. № 9050

მათის ბრწყინვალეებისაგან რომ გამოგვეცხადა ბრძანება წინაპართ მეფეთაგან ვის რა გქონდათ მოწყალება გამოგვიცხადეთო:

თავადი სოლადოვი იოანე სანატრელს მეფეს ერეკლეს ვახლდი. ათი თუმანი ჯამაგირი მქონდა. ხან იჯარიდამ, ხან ჯიბიდამ მაძლევედა. ულუფა მქონდა, ჩემთვის და ბიჭისათვის, დღეში ნახევარი ლიტრა პური, სახსნილო და სამარხო; ჩემის ცხენისა და ბიჭის ცხენისათვის მქონდა ლიტრა ნახევარი ქერი. ქართლში და კახეთში გამგზავნიდა, ვშოვობდი და შემდგომად სანატრელმა მეფემ გიორგიმ თავის შვილს იოვანეს მა[ა]ხლო. აგრევე იმასთან ვცხოვრობდი. ახლა ნება თქვენის ბრწყინვალეებისა არის.

მაისის ია(11), ქკს უუა(1803 წ.).

ნაბ. 108

ფ. 226, ხ. № 9005

მათის ბრწყინვალეებისაგან რომ გამოგვეცხადა ბრძანება, წინაპართ მეფეთაგან ვის რა გქონდათ მოწყალება გამოგვეცხადეთო:—მე, ფრანგისტან თურქისტანოვი, ვიყავ სანატრელის მეფის ირაკლის ნათლული და შინაპალატაში მოწყალებით მზდიდა და შემდგომად მეფის ირაკლისა, მეფე გიორგიმ მიახლო და მუდამ მოწყალებას მძღვედა. რომ სანატრელთ მეფეთაგან ოც თუმნამდი მქონდა ბოძებული მუდამ წელს და ახლა ნება თქვენის მაღალ ბრწყინვალეებისა არის.

მაისს ია(11), ქკს უუა(1803 წ.).*

ნაბ. 109

ფ. 226, ხ. № 5655

ქ. ჩვენ მეფემ ირაკიმ ეს ჯამაგირის წიგნი გიბოძეთ შენ თურქისტანი-შვილს ნიზის(?) წელიწადში შენთვის ხუთი თუმანი ჯამაგირი გაგვიჩენია. ყოველს წელიწადს ჩენი სარქილამ უკლებლად მოგეცემა. თიბათვის იბ(12), ქკს უაგ(1778 წ.)

ქ. მომატებულ ბაჟილამ უნდა მოგეცემოდეს

ნაბ. 110

ფ. 226, ხ. № 9096

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

კეთილშობილის თომა ჩიკოიძის მოხსენება.

გელმწიფის აზნაურშვილი ვახლავარ. აღარ(ც) მამულზე ვახლავარ. ეს ჯამაგირი და ულუფა მქონდა მეფის გიორგისაგან. ამას ვარდა, სამსახურზე გამგზავნიდა და საშოვარი მეტი მქონდა. ახლა დავრჩენილვარ ასე. ახალა ვითხოვ უმდაბლესად, რაც შემეძლება, და ან ჩემგან სამსახური იქნება, იმგვარად ვიმსახურო და ყოვლად მოწყალის გელმწიფის მოწყალებისაგანაც სრულიად უნუგეშო არ ვიყო.

მაისის კბ(22) დღესა, წელსა ჩყვ(1803).*

* თურქისტანოვის განცხადების რუსული პირი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 246.

** თომა ჩიკოიძის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 498; ძველი პავინაციით—668.

ხაზ. 111

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 499

Перевод с грузинского подлин[ника]

Предписываем сим салтхуцесам, мдива[н]ам, назирям и мушрибам, чтоб Фоме Чикоидзе производить ежегодно порцию и жалованье по списку сему непременно без удержания. Сентября 12-го дня, 1798-го года.

Хлеба 30 кодов,
 Ячменя 6 кодов,
 вина 80 тунгов,
 мяся 60 литр,
 свечь сальных 4 литра,
 соли 8 литр,
 денежного жалованья 30 ру(6)-ей. *

Приложена печать царя Георгия.
 Переводил священник Алексей Петриев.

ხაზ. 112

ფ. 226, ს. № 9095

მის ბრწყინეალებას, უფალს, საქართველოს უბირატეს მმართველს,
 თავადს პავლე დიმიტრი ციციანოვს]

მოხსენება დიმიტრი გარსევანოვისა.

ღმერთმან უმეტესად განაძლიეროს ყოვლად მოწყალე კელმწიფე, საქართველოს განეთინა მისი მოწყალება! აწ ჩემი მოხსენება ეს არის: რაც ქართველ მეფესათვის გვიმსახურნია და წყალობა გვპირებია, მეფის ვახტანგის ნაბოძებს წყალობის წიგნში გვიწერია, რომ კელთ გვიპირავს; თუ ინებებთ მიირთვიეთ.

ქვეყნის შევიწროების მიზეზით მეფე ირაკლი და მეფე გიორგი მაძლევდა წელიწადში რვა თუმან თეთრსა, წელიწადში ოცდაათს კოდს პურსა, წელიწადში ორმოცდახუთ ლიტრს ცხვრის ხორცსა, ორმოცდახუთ ლიტრას ძროხის ხორცსა და ოთხ ცხვარსა. წელიწადში ათი ლიტრა ბრინჯი მქონდა თავის ერბოთი; წელიწადში ათი ლიტრა სამარხო მქონდა ნიგვითა და ათი ლიტრა მარილი. რომ გიორგი მეფის ბოძებული უქაზი კელთ მიპირავს და მოხელეთაც იციან, რასაც კელტელად მაშოგნიებდნენ. ცოტა ბევრი აღარ მახსოვს და ნება თქვენია.

მაისის იბ(12), ქქს უქა(1803 წ.)**

ამ არზის პატრონის ნებითა ვწერ იოანე პენტელოვი.

* ამავე სტრიქონზე, ხაზს ქვემოთ, მიწერილია: „90 რუ(6)“.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 493 ძველი პაგინაციით—664.

საბ. 113

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 494

Перевод с грузинского подлинника.

Господин сардал-салтухес мухранской владалец Иоани! повелеваем производить певчему Димитрию Гарсеванову жалование и порцию непременно сколько было ему назначено во время блаженного родителя нашего.

Декабря 31-го дня, 1798-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 114

ფ. 226, ს. № 9094

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირველეს მთავარს, კნიაზ პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

აზნაურის ხეჩატურ ბებუროვის მოხსენება.

მე ვიყავ ჩემის ხელოვნებით მსახური მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა და ვაკეთებდი იმათ საკადრისს იარაღებს, რომელსაც თითონ ხმარობდნ და ხანებსაც ფეშქაშებად უგზავნიდნენ. და მქონდა იმათგან ულუფა და ჯამაგირი განწესებული, რომელისაც ღრამატა მეფის გიორგისა არზისა ამის თანა მომერთმეგია.

უმდაბლესი მონა ხეჩატურ ბებუროვი.*

იენისის ლ(30), წელსა 1803.

საბ. 115

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 491

Перевод с грузинского

Мы вся Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий 13-й оказали милость тебе нашему казенному дворянину Хечатуру, оружейных дел мастеру, поелику по художному твоему промыслу всегда к службе нашей был попечительным да и ныне когда от нас какая служба тебе приказывается по должности твоей, то всегда с усердием и ревностию отправляешь, и в воздеяние за твою службу сею милостивою грамотою определили тебе в год жалование 60 ру(6). да пенсий 6 халваров хлебом. Син жалование и пенсию должен ты ежегодно получать из казны нашей.

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 490; ძველი პეგინაციით—661.

Салтхуцесы, мдиваны, назирьы и казначей! как мы сию милостивою грамотою определили, таким образом от наших казенных откупов и от прочих таможенных мест должны вы ходатайствовать сию нашу милость выдавать сполна и никто уничтожить сие не должен. Написано июня 9-го дня, 1800-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

Волею его императорского величества, мы всея Грузии наследник и правитель Давыд сию жалованную от покойного царя и отца нашего милостивую грамоту утверждаем.

Апреля 18-го дня, 1801-го года.

На подлинном приложена печать царевича Давыда.

С подлинным верно: священник Алексий Петриев.

ხაბ. 116

ფ. 226, ს. № 9092

მათს მალალ ბრწყინელებას, საქართველოს უპირატეს მართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოეს

მოხსენება კეთილშობილის მაიორის დავით ნაზაროვისაგან.

მეფის გიორგისაგან მე მქონდა სახელოდ არტელერის მაიორობა და აღუწერ ამავე ფურცელზედა ჩემსა სარგებლობასა: მქონდა წელიწადში ჯამაგირი, ვერცხლის ფული, სამასი რუბლი და თვეში ერთი კოდი ფქვილი, ერთი ჩარქი მარილი, ორი თუნგი ღვინო და ორი ლიტრა ძროხის ხორცი. ამის მსგავსად ასევე მარხოში სამარხო. ამების ფასად თვეში მეძლეოდა რვა აბაზუხალთუნი და ორს სასწაულ დღეს, ნათლის ღებას და აღდგომას, წმიდა სანთელი ერთი ჩარქი. ეს იყო ჩემი სარგო.

აღიწერა წელსა ჩყვ(1803), ივნისის იმ(18)*

ზემოვთხსენებული არზის პატრონის თხოვნით დაეწერე—ტერ-ასატურ-პაპაოვი.

ხაბ. 117

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 484

С копии копия.

Божию милостию мы, всея Грузии, Карталинии и Кахетии и протчих царь Георгий 13-й, пожаловали тебя нашего артиллерийского капитана, во многих случаях усердного и по справедливости служащего, Давыда Назаро-

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 483.

ვა в нашей артиллерии майором. Когда первья служил капитаном и так же и прочими усердиями для того по твоей службе и по усердию на прочиво сей чин пожаловали которые бывшия имеющияся сим доходом твоим по[ль]зуйся так же, как пользуются прочие нашей артиллерии чиновники, и кро[ме] сего, во время наше от тебя показанная нам служба, усердие и поведение не останется без награды от службы нашей, пока находился в службе нашей и будь. Он объявлен в артиллерийской команде над командою командиром и над дальним и так же нашим князьям и дворянам дальние чтобы гринять майорским почтением, и как прочим майорам дается жалованье, так же тебе майору Давыду, должно даваться ежегодно от наших чиновников без малейших недостатков, о котором подписываем рукою нашей и прилагаем печать с царским гербом нашим.

Августа 30 дня, 1800-го года.

На подлинном подписано его высочества рукою тако: Георгий.

На подлинной грамоте приложены печати: Ивана царевича и Давыда царевича.

М. П.

На копии написано: с подлинного переведил 17-го егерского полка квартирмейстер поручик Сурков.

С подлинной копии переписал верно коллежский регистратор Василий Гудим.

საბ. 118

ფ. 226, ხ. № 9086

მათს ბრწყენვალებას, საქართველოს უპირატეს მთავარს პავლე დიმიტრიძეს ციციანოვს

მოხსენება სიმართლით

თავადის კაპიტანის გიორგი თუმანოვისაგან.

მე მქონდა სახელოდ არტერელიისა კაპიტნობა და აღვწერ ამივე ფურცელსა ზედა ჩემსა სარგებლობასა.

მქონდა წელიწადში ჯამაგირი ვერცხლისა ფული ორასი რუბლი.

თვეში ერთი კოდი პური, ერთი ჩარეკი მარილი, ორი ლიტრა ღვინო, ორი ლიტრა ძროხის ხორცი; მარხოში თევზი, ხიზილალა და სამარხო. ამივების ფასათ გვეძლეოდა ერთი რუბლი და სამოცდა ათი კობიკი.

ორს დღესასწაულს დღეს, ნათლის ღებას და აღდგომას, მქონდა ერთი ჩარეკი წმინდა სანთელი;*

* „მოხსენება“ დაუთარიღებელია და ზელმოუწერელი. დაწერილი უნდა იყოს, სხვა საბუთთა მსგავსად, 1803 წ. მისი რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 466.

ნაბ. 119

ფ. 227, ს. № 1113

წყალობითა ღუთისათა ჩვენ მეფემან ირაკლიმ მპყრობელმან სრულიად საქართველოსა და სხუათამან.

ცნობილ და განცხადებულ ქმნილ არს ჩვენთან თითოეულად თავადის გიორგი თუმანოვისაგან სამსახური, რომელმანცა არტილერიასა შინა ჩვენსა იმსახურა რაოდენთამე წელთა შინა, პირველად თოფჩად, მერმე კაპრალად და უნდერაფიცრად და შემდგომად სერჟანტად. და ამისთვის განვაცხადებთ ქეშმარიტითა განსჯითა ამის მიერ სამსახურსა ჩვენსა, რომლისაცა მიზეზისათვის შესაბამად შრომისა თვისისა მიენიჭა არტირელიისა ჩვენისა აფიცრობა წელთა ჩლბთ, ათას შვ-დას ოთხმოცდა ცხრასა. აქვს სამკედროთა ჩვენთა განსწავლილთა მწყობრთა შორის უხუცესი ხარისხი კაპიტნობისა და ამისთვის ბრძანებითა მოვავლენთ არტილერიისა ერთა და ყოველთა ჩუშნთა მკვდრთა ერთა ზედა, რათა მიიღოთ თანამდებობითითა პატივითა თავადი გიორგი თუმანოვი, აფიცარი არტილერიისა ჩვენისა, რომლისადმიცა სარწმუნოდ რწმუნებულ ვართ კეთილსა ერთგულებითსა სამსახურსა, ვითაც ძალუქს კეთილ მდგომარეობითა თვისითა ერთგული სამსახური ჩვენი და ჩვენ ზვლითავე ჩვენითა ვაწერთ და ბეჭდითა ჩვენითა ვებეჭადეთ უცუალებელად და დავამტკიცებთ. თთუშსა ავუსტოსა კზ (27), ქქს უოზ (1789)

სამეფუფოსა ქალაქსა ტფილისს*.

პირველი გვერდის მარცხენა აშიაზე:

ქ. ჩუშნ სრულიად ქართლისა, კახეთისა და სხვათა მეფე გიორგი მეათეამეტე კუროთხეულის მეფის ბატონის მამის ჩვენისაგან ბოძებულს კაპიტნობის წყალობის წიგნსა ამას ვამტკიცებთ. დეკენბერს ე(5), ქქს უპე(1798).

მეფე სრული- ად ქართლისა და კახეთისა და სივათა გიორგი
--

მეორე გვერდზე:

ქ. ჩვენ საქართველოს მეფის ძე თოფჩიბაში იოანე მისის უმაღლესობის ბატონის მამის ჩვენის ნაბოძებს კაპიტნობას ვამტკიცებთ. დეკემბრის ვ(6) ქქს უპე(1798).

[იოანე]

არტერელიის პოლკოვნიკი იოანე ამისი თანა მოწამე ვარ [იოანე].

ველითა სენატორისა სოლომონ ლიონოვისათა [დაიწერა?].

მე კარის საყდრის დავით მღუდლის შვილმა იესემ ამისი ასლი ვნახე და ისე გარდმოვსწერე.

* საბუთის დასასრულს ნიშნულია ერეკლე II ბეჭედი წარწერით: „მე ფერხთ განბანილთა მიერ ეკვლესია ვადიდე. ერეკლე“.

საბ. 120

ფ. 226, ს. № 9087

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატესს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს
 ითხოვს აზნაურიშვილი კაპიტანი ქუმბურიძე გიორგი.

მისმა სიმაღლემ, სანატრელმა მეფემ ირაკლიმ იმერეთიდან გადმომიყვანა პატარა და აქ თავის არტირელიის სამსახურში განმაწესა და(!) ჯამაგირით და ულუფით. იმისის წყალობით მეცა ვცხოვრობდი და ცოლსა და შვილსაცა ვზრდოდი და ჩემის ადგილს არტილერიის სამსახურში გარჯით კაპიტნობის პატივი მიბოძა. რა სანატრელი მეფე ირაკლი გარდაიცვალა, დაგრჩი ასე უნუ-გეშოდ, ჯამაგირ მოჭრილი და ულუფისაგან ცარიელი. შეიდი სული შესანახავი მყავს მშიერ-მწყურვალი. სხვა საქმე და სასიცოცხლო არ იყო რა ჩემი მეფის ჯამაგირისა და ულუფის გარდა. ახლა რადგან მისის დიდებულებისა შეიქნა ეს ქვეყანა და ერიც, მეც ამ წყალობას ვითხოვ, რომელიც მეფის ირაკლისაგან მქონდა ჯამაგირი და ულუფა ესენი არ მომეშალოს, რომ მეც აქ ვიცხოვრო. რაც მეფის ირაკლის წინ და მეფის გიორგის წინ სისხლი მიღვრია იმას ნუ ჩამიდებთ. ამას წინათ ომარხან რომ დამარცხდა, იქ რასაც თქვენს არტირელიაში გავისარჯე ჩვენის თოფხანით და* მტერს პასუხი გავეც, მოაკითხეთ რუსთა და ქართველში და ისინი მოგახსენებენ. ყოველივე ღუთისა და დიდებულის წელმწიფის ბედნიერობამ შემაძლებინა რასაც გავისარჯე. უკანასკნელს ვედრებას ამას მოგახსენებენ, რადგან ყოველს აქ მყოფს კაცს ენუგეშა თქვენის მოწყალებითა, მეც ნუ დამავდებთ უმოწყალოთა და ამ მეფის ირაკლისაგან განწყესებულს ჯამაგირსა და ულუფას ნუ მომიშლით.

მაისის იმ(18), წელსა ჩყგ(1803)*.

საბ. 121

ფ. 226, ს. № 9088

მათს მსვლელობას უფალს დეისტვიტელნი სტატის სოვეტნიკს, საქართველოს მმართველს პეტრ ივანიჩს კოვალენცკს

აზნაურის გიორგი ქუმბურიძისაგან მოხსენება.

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ბრძანებისამებრ გამოცემულისა თქვენისა უწყებითა წარმოივიდგენ (sic) თქვენ, მაღალმსვლელო უფალო, საბუთსა ჩემისა სახელოსასა, მეფის ირაკლის და მეფის გიორგის სიგლით; და აღეწერ ამავე ფურცელსა ზედა ჩემსა სარგებლობასა.

მე მქონდა სახელოდ არტირელისა კაპიტნობა და სარგებლობა იყო ჩემი ესე, რომელიც კარის მოხელეთა თავადთა მოწმობითურთ:

* „თხოვნის“ რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 469—470; ძველი პაგინაციით 546—647.

კ-მე მქონდა წელიწადში ჯამაგირი ვერცხლის ფული ოცი თუმანი.

ჩლ—თვეში ერთი კოდი პური, ერთი ჩარეჩი მარილი, ორი თუნგი ღვინო, ორი ლიტრა ძროხის ხორცი; აგრეთვე, ამის მსგავსათ მარხოში. ამაების ფასად გვეძლოდა, თვეში რვა აბაზ უხალთუნი. ორს დღესასწაული დღეს, ნათლის ღებას და აღდგომას, ერთი ჩარეჩი წმინდა სანთელი.

სხვადასხვა ხელით:	{	თავადი იოანე ორბელიანოვი
		ამაზედ ვემოწმები თავადი გიორგი [ამირეჯიბი(?)]
		თავადი სულხან თუმანოვი
		მეც მოწამე ვარ თავადი ალექსანდრე მაყაოვი
		თავადი სოლომონ თარხანოვი
		თავადი ეგნატი თუმანოვი
		თავადი დიმიტრი თუმანოვი
		თავადი არტერელის კაპიტანი გიორგი თუმანოვი

სახ. 122

ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 56

მის ბრწყინვალეობას, თ[ავადი](?), საქართველოს უპირატესს მართებელს პავლეს ციციანოვს

ითხოვს ამილახვარი ოთარ

ჩემი მოხსენება ეს არის: წინაპართა ჩემთა ქონდათ ამილახვარობა, სარდლობა და გორის მოურაობა მეფის თეიმურაზისაგან ბოძებული და მეფე ერეკლესაგან ბოძებული და ეგრეთვე მეფის გიორგისაგან დამტკიცებული. და არც იმის სიცოცხლეში ეს სახელოები არ ჩამომრთმევია. იმის მიცვალეობას უკან ეს სახელოები ორი თვე კიდევ მეჭირა. მასუკან ჩემა მტრებმა ასე რიგათ დამაბეზღეს ბატონიშვილს დავითთან, რომ არას ვლესს ისე არ მოეპყრობოდა, მე ის მომეპყრო, ამის თვის, რომ იულონ ბატონიშვილი ჩემი სიძე იყო, ერთმანეთს რომ მტრობდნენ, იმისათვის, გამომისია სამოცი ყაზახი, გორს, ჩემს სახლში ვიყავ, ჩამამომიხდნენ(!) დამე, მძინარე ამაყენეს და გარეთ გაათორიეს ტირველა და იქ ერთის გლეხის კაცის ტყავი ჩამაცვეს, გამიკრეს მკლავები, ორი საბელიც წელზე მომაბეს და ისე წამომიყვანეს ქალაქისაკენ. წინ და უკან შუბებით მამიყვანეს ქალაქში და თათრის მეიდანში სალდათებს მიმაბარეს. დამაგდეს ერთს სახლში, არც კაცი მამიყენეს და არც საჭმელი შემოუშვეს თვინიერ სალდათის პურის მეტი. ღვინის თხოვნაზე ერთმა სალდათმა თავიც გამიტეხა. ვიყავ ამ მწუხარებაში სამი თვე, ამასაც არ დამაჯერეს. სახლში თუ რამ შებადა ბატონიშვილს თეიმურაზს ამიკლებინეს. დავით ბატონიშვილის ბრძანებით ზემოხსენებული სახელოებიც ჩამამართვეს, გიორგი ამილახვარი-შვილს მისცეს. დავრჩი დღევანდლამდინ ასე.

ვითხოვ დიდებულის ხელმწიფისაგან და ეგრეთვე თქვენგან, რომ სამართლით მომხედოთ და ჩემს მდგომარეობაზე დამაყენოთ. დაუნაშავებელი კაცი წამახდინეს.

თავადი ამილახვარი ოთარ

მარტის კა(21), ჩებ(1802) წელსა.

საბ. 123

ფ. 226, ს. №9003

მის ბრწყინვალეობას საქართველოს უპირატესს მპრძანებელს პავლე დი-
მიტრის ძეს ციციანოვს

თავადის ამილახვარის ოთარისაგან მოხსენება.

ძველად მეფეთაგან და აგრეთვე განსვენებულის მეფის თეიმურაზისა და
მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა მეფობაში, ჩვენის ოჯახისა და ჩვენის
ყმის ბატონობა ჩემის მამა-პაპისა და ჩემი იყო ვიდრე მეფის გიორგის უკანას-
კნელს ჟამამდე, რომ არც ერთის მეფისაგან არ ჩამომრთმეცია. მეფის გიორგის
გარდაცვალების შემდგომად, ჩემს საწინამდევრთ, მეფის ძემ დავითმა მე
ჩამომართვა და ჩემს სახლის კაცს გოვიას მისცა. ვგონებ დავითისაგან გაცემუ-
ლი არ შეიწყნარებოდეს რა და არც ჩამოერთვას ვისმე მეფეთაგან ბოძებული,
რომელიც მეფის გიორგისაგან არ ჩამომრთმეცია.

უმდაბლესად გთხოვთ, რომ მეფეთაგან ბოძებული ჩემის ოჯახისა და
ყმის ბატონობა არ ჩამომერთვას და თქვენის ბრწყინვალეებისაგანაც მებოძოს.

სხვა ხელით: „თავადი ამილახორი ოთარ“ *

[1803] წელსა, [ივნ]ისის იბ(12).

საბ. 124

ფ. 226, ს. № 9004

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატეს მთავარსა და მპრძანებელს,
თავადს პავლე დიმიტრის ძე ციციანოვს

თავადის ამილახვარის ოთარისაგან მოხსენება.

თქვენის ბრწყინვალეებისაგან გამოცემულის ბრძანებითა, რომლითაც მებრ-
ძანა ჩემის სახელს უმოსავლისა წარმოდგენა, ვიდრე განსვენებულის მეფის
გიორგის უკანასკნელ ჟამამდე რაიცა მქონიეს უმოსავალნი, ამასვე ფურცელზედ
სიიათ(!) აღწერილი წარმოვადგინე თქვენს ბრწყინვალეობასთან.

ა.—მქონდა ამილახვრობა, ესე იგი მეფის მემარჯვენე სარდლობა, და
მქონდა უმოსავალი ამისი. როდესაც მტრის ქვეყნიდამ ჩემი სასარდლო ნაშო-
ვარს მოიტანდა, იმ ნაშოვრიდამ სამეფოთ ფანჯიეკი აიღებოდა, ესე იგი ხუთ-
ზედ ერთი, და რაც სამეფოთ დადგებოდა ოთხი მეფისა იყო და მეხუთე ჩემი
იყო, ამაში მქონდა სარგებლობა.

ბ.—როდესაც ქვეყანა მეფის ბრძანებით აიწერებოდა და ჩემის სასარდ-
ლოც დაიწერებოდა, სამწერლო კომლზედ აბაზი იყო. იმ ჩემის სასარდლოსი
რაც სამწერლოდ დადგებოდა, ნახევარი ჩემი იყო და ნახევარი მდივნებისა,
ამაში მქონდა სარგებლობა.

გ.—ჩემს სასარდლოში თავადნი თუ აზნაურნი რომ გაიყრებოდნენ და
ამითი ყმა თუ მამული რომ აიწერებოდა მდივნისაგან, რამდენიც საკომლო

დადგებოდა და ან გლეხი კომლათ, კომლზედ თოთხმეტი შაური აიღებოდა, ნახევარი ჩემი იყო და ნახევარი მდივანებისა, ამაში სარგებლობა მქონდა.

დ.—გლეხი კაცი ერთი მეორეს რომ თავს გაუტეხდა ხარი და მარჩილო წაერთმეოდა ჩემთვის და ამაში მქონდა სარგებლობა.

ე.—როდესაც მეფე ლაშქარს დაუძახებდა და ჩემი სასარდლო ვინც დააკლდებოდა, იმას მეფე დაარბევდა. რაც სარბვევი დადგებოდა სამეფოთ, იქიდან ხუთზედ ერთი ჩემი იყო, ამაში მქონდა სარგებლობა.

ვ.—ჩემს სასარდლოში რომელიც მსუბუქი სასამართლო იყო, სამართალი ჩემგან უნდა მისცემოდით და ამაში სარგებლობა მქონდა. და თუ ვინმე ჩემი სასარდლო ქალაქს საჩივლელათ ჩამოვიდოდა, მეფესთან თუ მდივანბეგებთან იჩივლებდნენ და სამართალი მიეცემოდა, იმის სამდივანბეგოში წილი მქონდა. რომ ჩემს მაგიერად კურთხეული მდივანბეგი თეიმურაზი იყო და ის მაძლევდა ჩემს წილს და ამაში სარგებლობა მქონდა.

ზ.—ჩქონდა გორის მოურობა*. გორში სამეფო ნახვრევი არის, ნახვრევი და ურწყავები. აქედამ, რაც შემოსავალი იქმნებოდა, ათის თავი ჩემი იყო და აქედამ მქონდა სარგებლობა.

წ.—გორის მალიდამ მქონდა, რაც შემოვიდოდა სამეფოთ, იმისი ათის თავი, [ამაში მქონდა სარგებლობა].

თ.—რომელიც ჩემს სასარდლოში იასაულათ განწესდებოდა, იმ საიასაულოსი ნახევარი ჩემი იყო.

ი.—გორის დამოყნა, ესე იგი იჯარა სამეფო, აქედამ მქონდა განწესებული ზოგიდამ ათის თავი, ზოგიდამ ოცისა და თხუთმეტისა, რომ წელიწადში ჩემი სარგებლობა იყო თხუთმეტი თუმნადინ.

ია.—რაც გორში ჯარიმა ადგებოდა, მეფეს საქმე არა ჰქონდა, ის ჯარიმა ჩემი იყო და ამაში მქონდა სარგებლობა.

იბ.—იმერეთიდან საპალნით ღვინო რომ შემოვიდოდა და ან სხვაგინდამ ურმითა, ურემზედ ორი თუნგი ღვინო ჩემთვის აიღებოდა და აგრეთვე საპალნეზედ ნახევარი თუნგი, ამაში მქონდა სარგებლობა.

იგ.—ხმელი თევზი რომ შემოვიდოდა, ურემზედ სამი წყვილი თევზი ჩემი იყო და ახალი თევზი საპალნეზედ ერთი ლიტრა ჩემი იყო და ამაში მქონდა სარგებლობა.

იდ.—ზეთის ხილი, კანჭური, ნიგოზი, ვაშლი, წაბლი და ხურმა, ამანებისა რაც შემოვიდოდა, საპალნეზედ ერთი ლიტრა ჩემი იყო და ამაში მქონდა სარგებლობა.

იე.—გორში მოსახლეს კაცზედ ექვსი შაური სამოურაო დებულემა ჩემი იყო და ამაში მქონდა სარგებლობა.

ივ.—გორში მოსახლეთ კომლზედ წელიწადში ორი ძღვენი დებულემა აძესთ, თითო ძღვენი ხუთ მინალთუნათ ეღირებოდა, ამაში მქონდა სარგებლობა.

* ხაზასმულია ჩვენს მიერ.

იზ. — ახალ წელიწადს კომლზედ თითო შაქარი აძევსთ რომ მომიტანდნენ და ზოგნი ბატკანს მომგვრიდნენ, ამაში მქონდა სარგებლობა.

იძ. — გორში რამდენიც მესამთლის ღუქანი არის, ღუქანზედ ნახევარი ლიტრა ქონის სამთელი ჩემი იყო, ამაში მქონდა სარგებლობა.

ით. — ახალი წელიწადი რომ დადგებოდა და იჯარა გამოიცვლება, პირველის დღიდან ათი დღე ჩემი არის, რაც საბაჟო შემოვა იმისი ბაჟი ჩემია, ამაში მქონდა სარგებლობა.

კ. — გორელნი თუ სხვანი ვაქარნი, როდესაც სხვას ქვეყნიდამ მოვიდოდნენ, ჩემს საფერს ფეშქაშს მომართმევდნენ და ამაში მქონდა სარგებლობა.

კა. — რაც გორში მამული გაისყიდებოდა და ან იყიდდა ვინმე, ან გაიცემოდა, იმისი სიგელი ჩემგანაც უნდა დაბეჭდილ იყო და ამაში მქონდა სარგებლობა.

კბ. — გორელი კაცი ქალს რომ გა(ა)თხოებდა, საჩექმე დებულება ერთი ოქრო ჩემი იყო, ამიში მქონდა სარგებლობა.

კგ. — ქალაქის ჩელიექის იჯარიდამ განწესებული მქონდა წელიწადში სამთუმან ნახევარი, ამაში სარგებლობა მქონდა. ამეების შემოსავალში წელიწადში შემოსავალი მქონდა ხუთასი თუმნადინ, ხან მეტი და ხან ნაკლები.

სხვა ხელით: „თავადი ამილახორი ოთარ“.*

ჩყგ(1803) წელსა,

იენისის იბ(12).

ნახ. 125

ფ. 227, ს. № 285**

ნებითა და შეწყენითა ლუთისათა ჩვენ, ლუთივ აღმართებულმან და ლუთივ დაძვარებულმან, ლუთივ გვირგვინოსანმან, ორისავე ტახტისა და საბატონოს მპყრობელ-მქონებელმან, მეფეთ-მეფემან ჯელმწიფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალთ-დედოფალმან პატრონმან მარიამ და პირმშომან და საყვარელმან ძემან ჩვენმან პატრონმან ვახტანგ ესე წყალობისა და სასარდრო გარიგების წიგნი და სიგელი დაგიმკვიდრეთ და გიბოძეთ თქვენ, ტახტისა ჩვენისათვის თავ გარდადებით სიკვდილისა და ურიდელსა ერთგულობისა მოპყირნესა და მებრძოლთა ჩვენთა ფეხთა ქვეშა მომქცევარსა, ამილახორს პატრონს გივსა, ძმათა თქვენთა დემეტრეს, ბარძიშს, პატასა, ძმის წულთა თქვენთა იოანეს და ავთანდილს და მომავალთა სახლისა თქვენისათა ყოველთავე, მას ჟამსა ოდეს მამა პაპანი თქვენი ბეჭედი თათრული ტახტისა და მეფობისა ჩვენისა გამაძლიარებლნი ყოფილიყვენენ, რადგან წესისაებრ გარდაჰყდეს სიგელითა პირველითაცა განგიახლეთ ამილახვრობისა დროშა, შემო-

* ამილახორისა და გორის მოურავის სარგოს რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 244—245.

** ამ და ამავე ფურცელზე მოთავსებულ სხვა საბუთების ბოლოს მიწერილია: „Сии Копии списаны с подлинных грамот...“

გარტყით კმალი მოსურად ვებრძოლთა და ორჯულთა ჩვენთა. კვალაცა პირველიდგან სასარდროს საქმე გარიგებული ქონოდათ, აწცა გაგირიგეთ და დაგიმკვადრეთ სარგო სარდრობისა, ასრე რომე, როდისაცა თემი აიწერებოდეს, ერთის კარის ჩვენის მდივნითა, თქვენ სასარდროს თქვენ ასწერდეთ. რაც თქვენი დროშის კაცი საშოარს იქმოდეს და ჩვენი მეფანჯიექენი ფანჯიექს აიღებდეს, რაც ათის თავი გერგებოდეს მისი ნახევარი თქვენი უნდა იყოს და ნახევარი მეფანჯიექეთ გაიყონ. თქვენი დროშის კაცი უთქვენოდ ვერ გაიყრებოდეს. ვისაც თქვენის დროშის კაცს სასამართლო საქმე ჰქონდეს ჩვენს კარზედ შოვიდოდენ, თქვენც დახუდებოდეთ და რასაც თქვენის და რასაც თქვენის სასარდროს კაცს ლაშკრობის ბარობაზედ მამულს წაგართუემდეთ, იმასაც შემოგკითხებოდეთ და თქვენისაც შემოკითხულობით წყალობას უხვმდეთ. ესე ჩვენგან წყალობა არაოდეს არ მოგეშალოს და რა რიგათაც თქვენგან თქვენის დროში(ს) კაცი აიწერებოდეს, ლაშკარსაც იმ ანაწერზედ შემოგუყრიდეთ. გქონდეს და გიბედნიეროს ღმერთმან ჩვენსა ერთჯულად სამსახურსა შინა და არაოდეს არ მოგეშალოს არა ჩვენგან და არა სხვათა მეფეთა და მეპატრონეთაგან. აწე გიბძანებთ კარისა ჩვენისა ვეჭილ-ვეზირნო და სხუანო მოსაქმენო თქვენცა. ასრე გაუთავეთ და ნურაოდეს ნუ მოუშლით და შე(ე)ცილებით. დაიწერა ბრძანებულება და ნიშანი ესე ქქს ტმდ (1656), ჯელითა კარისა ჩვენისა მდივან-მწიგნობრის თუშანიშვილის ბირთუელისითა.

მეფე როსტომ · მარიამ მეფის ძე ვახტანგ

საბ. 126

ფ. 226, ს. № 9063

მის ბრწყინვალეობას, საქართველოს უპირატეს მთავარსა და მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს.

თავადის რევაზ ანდრონიკოვისაგან უმდაბლესად მოხსენება.

ქიზიყის მოურავობის წყალობის სიგელიც მე მაქვს მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისაგან ბოძებული და განწესებულის სარგოს დასტურლამაც მე მაქვს და დასტურლამას ძლით წელიწადში სამასი თუშანი სარგებლობა მექნებოდა და ჟამი შემხედებოდა ოდესმე რომ ამას უმეტესიც მესარგებლნა*.

მეფის ძის ბაგრატის სოფელი ყირიხლუ, მეფის გიორგის წყალობის წიგნით, ჩემი სამოურავო არის, რომელნიც არიან სამოც კომლამდინ თათარნი, და ეგრეთვე, იქიდან სარგებლობის დასტურლამაცა მაქვს, და თუ ინებებთ, იმ წერილებსა წარმოუდგენენ თქვენს ბრწყინვალეობას და ნება თქვენის ბრწყინვალეობისა აღსრულდეს.

იენისის ი(10), ქქს უჟა(1803 წ.).

სხვა ხელით: „ანდრონიკოვი რევაზა“.**

* რევაზ ანდრონიკაშვილის მიერ შედგენილი ქიზიყის მოურავის სარგო, რომელზედაც ლაპარაკია მის ამ „მოხსენებაში“, დაბეჭდილი აქვს ე. თაყაიშვილს იხ. საქართველოს ზიძველენი, ტ. III, გვ 138—139.

** მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 407.

ნაბ. 127

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 408

Перевод с грузинского

Милостию божию мы Иессеев, Давыдов, [Со]ломонов, Багратион царь всея Грузии, Карталинский, Кахетинский и протчих Георгий 13-й, супруга наша урожденная княжна Цицианова царица Мария, перворожденный и вожделенный сын наш царевич Давыд, Иоани, Баграт, Теймураз, Михаил, Джибраил, Илия, Окропир и Ираклий и внук наш Григорий пожаловали сию грамоту вам, князю Ревазу Эндроникову, племянникам вашим Мелхиседеку, Ивану и Адаму и потомкам дому вашего с тем, что вы на малое время по некоторой притчине, требуемой собственно к верности вашей к нам и к пользе нашей, были сменены от Кизикского моуравства, а теперь во уважение прозьбы вашей, ко двору нашему принесенной, и за усердную службу вашу пожаловали вам Кизикское моуравство и сардалство, в кои и [кт]о да не вступается, и да не изменится ми(лос)ть сия вам ни нами, ни последствующими [по] нас царями, и да ошастливит вам бог (си)м в верной нашей службе. Приказываем убо (д)ра нашего чиновникам утверждать вам по [вел]ение сие. Написано двора нашего кахетинским (мд)и-ваном Отаром Фабуловым.

Мая 10-го дня, 1800-го года.

На подлинном приложены печати: царя Георгия, царицы Марии.

Переводил священник Алексей Петриев.

ნაბ. 128

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 409

Перевод с грузинского

Господин моурав Реваз! Вы уже имеете грамоту от нас на моуравство селения Кирихлу *), откуда назначаем вам пользоваться следующим - образом: жители сего селения должны два дня для вас пахать и делать гряды для сарацынского пшена по прежнему; с каждого же дому ден(ь)ги должны вам отдавать по 30 ко(п). Сверх сего следует вам получать свадебные ден(ь)ги и штрафные за пролом головы; да также из всех доходов, из оного селения Кирихлу нам принадлежащих, отдаем вам десятую часть, которую и имеете получать. Февраля 25-го дня, 1783-го года.

Из штрафных денег, нам принадлежащих, получить вам четвертую часть, а прочную вносить в казну.

Приложена печать Георгия, когда он еще был царевичем.

Переводил священник Алексей Петриев.

* ნახვასმულია მთარგმნელის მიერ.

ნაბ. 129

ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 13

მისს ბრწყინვალებას, უფალს, ს[რულია]დ საქართველოს უპირატეს მთავარ მმართველს, კნიაზს ციციანოვს პაულე მიტრიჩს (sic), მოწყალეს გელმწიფეს. ვითხოვ(ვ) სამცხეთოს სარდალი და მოურავი მცხეთისა გელაონის ძე კნიაზი ბეცია.

ვევედრები თქვენს [ბრწყინვალებას რომელიც მეფე(ე)ბთავან და პატრიარხთავან წყალობა მჭირებია, სამცხეთოს ხიდის ბაჟი ძველათვე ჩემის ოჯახისა არის და ღრამატებიც ხელთ მიჭირამს. ღრამატები ნახოს თქვენმა ბედნიერმა თვალმა და აღმისრულდეს ჩემი თხოვნა.

ღვინობისთვის ით(19), ქკს უქა(1803 წ.).

ნაბ. 130

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 252

Перевод с грузинского

(1). Повелеваем сим тебе сардаря Гедеонова сыну Гогие. Имешь ты у мцхетинского моста поставить людей, сколько надобно будет, и быть остарожну, чтоб никакого урона не зделалось у моста, и чтоб не могли проходить через мост лезгинцы ни с которой стороны, а то ты не в состоянии, будешь нам отвечать и взыщется с тебя, и при том сколько можешь должен ты помогать Мцхете *) и предупреждать к осторожности. Какие же будут транспорты из Карталинии *), из Ксани *), или Арагвы *) и из заречных сторон, то ты и нынешний год такие же должен брать мостовые пошлины, как брато прошлого года и к в списке при повелении нашим написана.

Февраля 26-го дня, 1767-го года.

На подлинном приложена печать царя Ираклия.

(2). Повелеваем сим вам сардарю Шошни и Гогие Гедевановым. Так как из древле вы имели право иметь людей у мцхетинского моста и беречь оной, то и мы теперь вам отдаем оное право таким образом, чтоб мцхетинской мост и башня зберечь добропорядочно. По приказанию нашему и нашего брата католикоса приказанию нынешний год поставлен у оног моста Агдомела *). Какое же есть учреждение в разсуждении пошлин у оног моста, пожал[овали] мы на то список и приказ; и как (в) оном списке и приказе написано, та(к) вы имеете брать пошлины, и ст[олбу]

* ხაზგასმულია მთარგმნელის მიერ.

животворящему (т. е. Мухети) * ; должен помогать и должны стараться о прир[а]щении оногo.

Ноября 28-го дня, 1766-го год[а]. В разсуждении мухетинской ограды, скол(ько) будет вам возможности, должны вы п(о)давать пособиа.

На подлинном приложена печать царя Ираклия.

საბ. 131

ფ. 226, ხ. № 9079

ქ. ბრწყინვალეო თავადო პავლე დიმიტრის ძეგ, მოწყალეო ჯელმწიფეგ. ჩემის შემოსავლის მოურაობის რომ მიბრძანეთ—რა ქონდა შემოსავალიო— ამის ქვემოთ მოგახსენებ:

§ 1. პ ქ. პირველად ჩელიექისა მქონდა ოთხმოცი თუმანი.

§ 2. პ ქ. მეორე ჰაშნიკი ჩემი საკუთარი იჯარა იყო, ამას გავცემდი ხოლმე ხან სამოც თუმნათ და ხან ოთხმოც თუმნათა. უფრო ოთხმოც თუმნად გავცემდი ხოლმე**.

§ 3. კ ქ. სატარულო იყო ჩემი განწესება, ოც თუმანს ავიღებდი.

§ 4. ი ქ. თეგზი, ზეთის ხილი და ზეთი—ამასაც გავცემდი იჯარით ათ თუმნათ.

§ 5. ახ ქ. აღდგომისა და ნათლისღების დღეს მესანთლები მომართმევდნენ ხოლმე ოთხ ლიტრას წმინდას სანთელს, თექვსმეტი მინალთუნი.

§ 6. ბწ ქ. ახალწლის შაქარი მამერთმეოლა ასნაფიდამ, ოცდა ოთხი მინალთუნი.

§ 7. დ ქ. აღდგომას ბატკანს მამგერიდა ყოველი ასნაფი, ამის ფასი ოთხი თუნიანი.

§ 8. კ ქ. პირველი იანვარი რომ დადგებოდა, სამი დღე ქალაქის კარები მე მიჭირა; რაც ბაჟი შემოვიდოდა ნახევარს მე ავიღებდი და ნახევარი სამეფო იყო. ამას რაოდენობა არ ერქო, ბევრ[ჯელ] ბევრს ავიღებდით, ბევრჯელ ცოტასა. აქედამაც ოცი თუმანი მომივიდოდა.

§ 9. აქ ქ. წელიწადში ყასპებს ნიხრს რომ გადაუჭრიდით, ამათგან გვერგებოდა, რამდენჯერაცა, ორმოცდაათი ლიტრა ხორცი. რომ იქს ამისი ფასი, თითო ვაჭრისა, თხუთმეტი მინალთუნი.

§ 10. აც ქ. დიდმარხვა რომ დადგებოდა, ბაყლები მომართმევდნენ სამარხოს, თავისის ნიგვზით, ორმოცდა ათს ლიტრას. ამისი ფასი თორმეტი მინალთუნი.

§ 11. აჯ ქ. შობასა, ნათლისღებასა და ყველიარში ბრინჯს მამცემდენ ოც ლიტრას თავისის ერბოთი. აგრევე, ყასპები შობასა და ნათლისღებას მომცემდენ ოთხ ქედლის. ამისი ფასი იქს თვრამეტ მინალთუნს.

* განმარტებულია მთარგმნელის მიერ.

** ამ საბუთში ჩვენს მიერ ხაზგასმული ჩამატებულია სხვა ჩელით. როგორც ევსტათი ციციანოვის ხელმოწერიდან ჩანს, ეს ჩამატებები გაკეთებულია მის მიერ.

§ 12. გ. ქ. ძროხის ქონსა და ღორის ქონს მამცემდენ ყასპები და მე-
ლორე(ე)ბი. აქედამ გერგებოდა სამი თუმანი.

§ 13. ა. წ. ქ. ღვინის ნიხრს მივცემდი—სარაჯები მამცემდენ თოთხმეტ
მინალთუნს.

§ 14. ა. ქ. წვრიმანი შემოსავალი გერგებოდა აქედამ—იქედამ ერთი
თუმანი.

§ 15. ი. ქ. მოქალაქე რომ იჩივლებდა ჩემთან, აქედამ საღიამბევო გერ-
გებოდა თუმანზედ ხუთი აბაზი. არც ამას დაედება ფასი. ბევრჯელ ბევრი
შოვიდოდა, ბევრჯელ ცოტა. აქედამაც ათი თუმანი გერგებოდა.

§ 16. ე. ქ. ბატონი ვისაც გაუწყრებოდა და ჯარიმას წაართმევდა, იმისი
ათის თავი ჩვენი იყო. აქედამაც გერგებოდა თუმანი ხუთი.

§ 17. ი. ქ. სხვარიგათ ჯარიმას ვისაც წავართმევდით, ბევრჯელ ბევრი
იქნებოდა და ბევრჯელ ცოტა. და ამისი ფასი არ დამიწერიდა (ათი თუმანი).

§ 18. ი. ქ. თავი რომ გაუტყდებოდა ჩხუბში კაც(ს), იმისი
ჯარიმა ჩემი იყო, ბატონს საქმე არ ქონდა (ათი თუმანი).

§ 19. ე. ქ. ჩემის ნაცვლისაც იყო სარგო ხუთი თუმანი.

სხვა ხელით: „თავადი ვესტათი ციციანოვი“*.

საბ. 132

ფ. 2.8), ს. № 49, ფურც. 463

Перевод с грузинского.

Его высочеству щастливому государю донесение от тифлисского моу-
рава Евстафия.

При милости вашей имею я моуравство, но должностию моею
управляют другие, а я нахожусь праздным. Прсшу покорнейше при-
казать управлять должностию моею и служить вам так, как отец мой оную
правил и исполнять службу вашу, дабы могли [в]се узнать, что я нахо-
жусь в службе вашей.

Апреля 28-го дня, 1800-го года.

Переводил сиященник Алексий Петриев.

Сим нашим повелением мели[ку] Дарчи! должно тебе ведать о пле-
мяннике нашем, тифлисском моураве Евстафии, что во всех делах до него
касающихся должен ты его спрашивать и быть ему на таком порядке,
«как был он доселе. Должен он разбирать дела управлять ими в Тифлисе.
Дел до него касающихся без него тебе не делать.

Апреля 29-го дня, 1800-го года.

Мы вторично сим даем приказ, которой и выполнять *).

Приложена печать царя Георгия.

* სათვალავები დასმულია ჩვენ მიერ.

** ზემოთ, მარცხენა აშიაზე მიწერილია მთარგმნელის ხელით: „революция“.

ნაბ. 133.

ფ. 226, ხ. № 9089

მათს ბრწყინვალეობას, უფალს, ღენერალ ლეიტენანტს, საქართველოს უპირატეს მმართველს და სხვათა ორდენტ კავალერს, თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს—

თავადის დარჩია ბეჰბუდოვის მიერ.

სამასი წელი ვიდრემე არს, რომელ გვარეულნი ჩვენნი მოსულან ტფილისსა შინა. იმ დროდდგან ამ ჟამადმდე, ყოველთა დროთა და მფლობელობათა შინა ყოველთასა, პატივით უცხოვრიათ. წელსა ჩლიდ(1714) დაწყებითგან, საქართველოს მეფეთა მიერ ტფილისის მელიქ-მამასახლსობა ჩვენს ოჯახს ჰბოძებია, და შემდგომად, საქართველო ესე ოდესცა ოსმანთ და ყიზილბაშთა სამფლობელოდ ყოფილა, დაუნახავთ გარჯა, ღვაწლი და ერთგულად სამსახური ჩვენი ქვეყანასა ამას ზედა მათ მიერცა დაგვიმტკიცებია და გარდა ამისა, განსვენებულმან მეფემან ირაკლიმ გვიბოძა მამაჩემსა და მე, სალთხუცესთა და მდივანთა თანი, საქართველოს სამეფო შემოსავალ-გასავალთა საქმეთა შინა დასწრებაჲ, და ეგრეთვე, განსვენებულის მეფის გიორგის მეფობაშიაც ვიყავ ამ თანამდებობაში. თუმცა მქონან მე ამისთვის ყოველთა ცვლილებათა შინა მიღებული წერილები, გარნა წარმომიდგენია მხოლოდ მეფეთა ვახტანგ, ირაკლი და გიორგის. და გეჰონდა სახელოები ესე შეუხებულად აღსრულებადმდე განსვენებულის მეფის გიორგისა და ვახსნადმდე მმართველობისა.

ინება რა ღმერთმან და ყოვლისა როსიისა დიდის ჯელმჭიფის უმაღლესი სათარველი ქვეყანასა ამას მოეფინა, იმ ჟამითგან, ვითარცა სარწმუნო ერთგულ ყმასა მათის იმპერატორების დიდებულებისასა, მიმსახურნია ტფილისსა შინა ყოვლისა რუსეთის უმაღლესის ტახტისათვის, ყოველსა შემთხვევასა შინა, რომელსა ზედაცა მაქვს მოწმობანი მას დროს აქ მთავოად მყოფთაგან.

ბედნიერებასა ამას, რომელსაცა მოელოდნენ წინაპარნი ჩვენი, ღირს ვიქმენით ჩვენ მიღებითა საუკუნოდ ყმობასა ქვეშე ყოვლად მოწყალისა ჯელმჭიფისასა. ხოლო, ვინათგან სათნო უჩნდა დიდებულებასა მისსა ვახსნა აქა მმართველობისა, ამით თანამდებობანი ჩვენი განიყვნენ სხვათა და სხვათა ადგილთა შინა სასამართლოთათა. რომლისათვისცა უმდაბლესად ვთხოვ ბრწყინვალეობასა თქვენსა, რათა შეხვიდეთ მდგომარეობასა ჩვენსა და ამოქმედოთ მთავრობითი ზრუნვა თქვენი ჩვენთვის მორთმევასა და განხილვასა თანა სახელოთა და სარგებლობათა ჩვენთა. წერილთასა, რომელთაცა შემოსავალთა რიცხვისა არა დამნიშვნელი, მივანდობ ყოვლად უხვსა მარჯვენასა დიდისა ერთმთავრისასა, მსასოებელი, რომელ არა განაშორებს უმაღლესს მოწყალეობასა და პატივსა, მსგავსად მისსა, რომელნიცა აღრით ჟამითვე წინაპართა ჩემთა მიერ დაცულ იქმნენ შთამომავლობით ჩემადმდე, სხვათა და სხვათა აღრეულობათა და შეჭირვებათა შინა საქართველოსათა. გარნა ამასთანაცა, ვითარცა სახიერება და ქმართლმსაჯულება ყოვლად უმოწყალესისა ჯელმჭიფე იმპერატორისა, ესრეთვე ბრწყინვალეებისა თქვენისა ჩემდამი კეთილდაწესებაცა, მაძლევს ხვალ-

სათვის უქველსა და მკტიცესა იმედსა, ვითარმედ მივემთხვევი მე თქვენს ქალსა
ამასა ზედა უმაღლესსა მათის დიდებულების კეთილნებობასა.

თავადი დარჩა ბეჭდულოვით *.

წ. 1803, ივნისის 18.

ნაბ. 134

ფ. 226, ს. № 9090

ტფილისის მელიქ-მამასახლისის [სარგო]

რაც სარგებლობა ტფილისის მელიქსა აქვს, აგრეთვე, ეგოდენი სარგებლობა ტფილისის მამასახლისსა აქვს და აგრეთვე, თანამდებობაცა. როდესაც უწინ მელიქი სხვა ყოფილა და მასახლისი სხვა, შემოსავალი [ცა]ლ-ცალკე აულიათ და როდესაც ეს ორივე სახელო ჩვენს ოჯახს ბოძებია, ორისავ სახელოთი ერთად გვისარგებლია.

§ 1. რაც ტფილისში მამულის სადაო და ან ვაჭრის სამართალი მოხდებოდა, ყველა მელიქ-მამასახლისთან და ქეთხუდების თან დასწრებით უნდა მოხედეს და იმ წერილს მელიქი დაბეჭდავს, ორისავ სახელოსათვის ამ წერილის საბეჭდავს გამოართმევს, საქმის მიხედვით.

§ 2. რომელიც მოქალაქე ძმა ძმას გაეყრება ანუ ძმით შეეყრება, საშუალოს ქონებიდამ მელიქ-მამასახლისისათვის ერთს ნივთს [რა]მეს იღებდნენ ქონების მიხედვით და თუ იმ გვარი ნივთი [არ] იქნებოდა რა, თეთრს მისცემდნენ და ეგრეთვე, როდესაც იმათს [შე]კრილობისას თუ გასამყრელოს წიგნს მელიქ-მამასახლისი დაუბეჭდავდა, სიგლის დასამტკიცებელს საბეჭდავს მისცემდნენ. ეს სარგებლობა სხვათა ადგილთა შინა მოურავთა აქვსთ და ტფილისში მელიქ-მამასახლისისა იყო.

§ 3. რაც ტფილისში მამული გაისყიდებოდა, ნასყიდობის სიგელს მელიქ-მამასახლისი დაუმტკიცებდა; ამისთვის, რომელიც რმ ხანად ტფილისში ოქრო მუშაობს, ორსავ მოხელეს თითო ოქრო უნდა მისცეს და თუ ძვირფასი მამული იქნებოდა ამისთვის მომეტებულიც.

§ 4. ტფილისელნი ვაჭარნი რომ მოვიდოდნენ სხვა ქვეყნით, თავიანთს ნებით მელიქ-მამასახლისს საღვათს მიართმევდნენ. ტფილისის მოურავს რადე, ან დამოქინილამ, სამეფო შემოსავლიდამ, ჰქონდა სარგებლობა, ეს საღვათი იმის სამაგვიეროდ მელიქ-მამასახლისისათვის განუწყვეტებით,

§ 5. მეფენი რომ ტფილისში მამულისას ანუ სითარხნისას სიგელს უბოძებდნენ, იმ სიგელის ზურგზე, როგორც მოურავი, ეგრეთვე მელიქ-მამასახლისი დაუბეჭდავდა და საქმის მიხედვით საბეჭდავს მისცემდნენ.

§ 6. სამეფო ტფილისელთ ვაჭართ როდესაც გამოერთმეოდათ სულზედ გამოსაღები, რომელსა ეწოდების მალი, ცოლიანს ერთმეოდა სულზე ექვსი აბაზი და უტოლოთა სულზედ სამი აბაზი, რომლისაც ექვსის აბაზიდამ სამი

* ბეჭდულოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 476; ძველი პაგინაციით — 648.

შაური ჩემი იყო, ერთი შაური სალთხუცისა და მდივანთი და ხუთი სამეფო.

§ 7. ტფალისელთაგან მოგვეცემოდა წელიწადში თორმეტი თუმანი.

§ 8. ტფალისელთ ასნაფთ აძევსთ ბედნიერს დღეში ძღვენი, როგორც ტფალისის მოურავს, ეგრეთვე მელიქსა და მამასახლისს მიართმევდნენ.

§ 9. ვანჯილამ რომ ურმებით თევზი მოვა, ურმზედ სამი შაური მელიქ-მამასახლისისა და ეგრეთვე ახალს თევზე იყო განწესება.

§ 10. ტფალისს გარეთ ბაღებიდამ იყო განწესება ახალში ღვინისა.

§ 11. სამეფო შემოსავალში და გასავალში დასწრებისათვის კურთხეულმა მეფემ ირაკლიმ გვიბოძა სამოცდა ათი თუმანი*. იქ დასწრებისათვის ჯამაგირი და არ მიიღო მამა ჩემა(!) და ამის სამაგიეროდ მეფეთაგან დანიშვნით გვებოძებოდა მამაჩემსაცა და მეც, ბედნიერს დღეებში, ზოგჯერ ღირსების ნივთი და ზოგჯერ თეთრი.

ტფალისს ნაცვლობა ჩენი არის და იმისი სარგებლობაც იქნება ორმოც-დაათ თუმანდის, კურთხეულს ტფალისის მოურავს თავადს დავით ციციანოვს და ჩენ ნაცვლობის სარგებლობაზედ ცილობა მოგვიხდა, რომ ზოგი ერთი ნაცვლობის სარგო მოურავს მიჰქონდა და ამ მიზეზით მამა ჩემა(!) ნაცვლობა დაზღიდვა (sic) ჩენის სამართლის გარჩევამდის. როგორც მეფის ირაკლის ოქმი გვიცხადებს, ნაცვლობა, ჩენის დანიშვნით, სხვათ ებოძებოდათ ხოლმე. საქმის მართვაში და თანამდებობაში ისევ ჩვენ ვიყავით და ჩენის სიტყვით ნაცვალი მოქმედებდა.

იქით პირზე რაც მელიქ-მამასახლისის სარგებლობა სწერია, რიცხვით არ შეიძლება მოხსენება, ამისთვის რომ უფროსი ერთი [...] სარგებლობა თანამდებობას აძევს და ამისთვის იქნებოდა [ერთს] წელიწადს მეტი შემოსავალი ყოფილიყო და ერთს წელიწადს ნაკლები.

ტფალისში ჩემს შეუტყობრად არა მოხვდებოდა რა. აგრეთვე სამეფო შემოსავალში და გასავალში პატივი და სარგებლობა მექნებოდა და თუ არა, ეს თქვენმა ბრწყინვალებამ გაშინჯოს.

მელიქობა აზიელთაგან არის დაწესებული და იმათით პატრვით იცნობა მდგომარეობა მათი და მამასახლისობა ქართველთ მეფეთაგან არის დაწესებული, თვით თქვენი ბრწყინვალება სცნობს.

თავადი დარჩია ბებუთოვი**.

* უკანასკნელი სამი სიტყვა დაწერილია ხაზს ხეშვით იმავე ხელით.

** საბუთი უთარიღოა, ცხადია ეკუთვნის იმავე დროს, როცა დაწერილია დარჩია ბებუთოვის განცხადება—1803 წ. 18 ივნისს. საბუთი პარაგრაფებად დაყოფილია ჩვენ მიერ. მისი რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 474—475.

საბ. 135

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 471

Перевод с грузинского.

Повелеваем тифлис[с]ким первостатейным купцам, высшим и нижним всем гражданам, что мы нашего города Тифлиса меликство пожаловали Бехбудову сыну Ашхарбегу на тех правах, как в старину обикновения меликския бывали и ползования, и как прежде другие мелики городом распоряжали[сь], так и ему следует поступать, коему и повинуйтесь вы как по нашей службе, так и по всем к чину его принадлежащим делам; никто да не будет ему ослушным, опасаясь строгого от нас взыскания. 1702-го года.

Подлинное подписал царь Вахтанг * 1.

С подлинником верно, священник Алексей Петриев.

საბ. 136

ფ. 2(8), ხ, № 49, ფურც. 472

Перевод с грузинского

Божиею милостию мы, Иессеев, Давыдов, Соломонов, Багратион царь Кахетинский и Карталиний и Казах-Борчалинский владетель Ираклии второй, супруга наша урожденная княжна Дадианова царица Дария, первожденный и вожденный сын наш Георгий, Леон и Иулон пожаловали сию на вечные времена не изменяемую грамоту и вид на наследственные и в потомственные чины вам издревле от самых предков верне нам служавшим мишкарбашу Аге мелик Ашхарбекову сыну, внуку Ходжа-аги, детям твоим Аветику и Ивану утверждая вас меликом, мамасахлисом и нацвалом на таком положении и порядках, каковы были поднесь по чинам тем, касательно управления делами городскими, получения доходов и выгод, равнож утверждая и чин мишкарбаша с древними положениями и доходами; иметь вам чины сии и да осчастливит оными вас бог в верною нашей службе, и да неизменится сие никогда ни нами, ни последующими по нас преемниками нашими. Повелеваем убо двора нашего чиновникам и прави-

* საბუთის თარიღის გადმოტანაში მთარგმნელს შეეცდომა მოსვლია. ეს საბუთი არ შეიძლება 1702 წ. ეკუთვნოდეს. ამ დროს ვახტანგი ჯერ კიდევ არ იყო ჯანიშინად. ამას გარდა, 1702—1715 წ., არა ერთი საბუთით, თბილისის მელიქად ვილაც გიორგი ჩანს. აშხარბეგი კი მელიქად, ჩვენთვის ცნობილ საბუთებიდან, პირველად მხოლოდ 1715 წ. მოიხსენიება (ფ. 226, № 316). 1722 წ. საბუთით აშხარბეგი ისევ მელიქია (ფ. 229, დავა. 14, № 25), ხოლო 1725 წ. საბუთში კი უკვე მელიქ მამასახლისად იწოდება (იქვე, № 94). ასე რომ, აშხარბეგს თბილისის მელიქობა 1715—1724 წ. წ. შორის უნდა მიეღო და ამავე დროს უნდა ეკუთვნოდეს ზემო-მოტანილი საბუთიც.

телям утвердить сие повеление и вид; вы же, первостатейные гражда-
не и все купечество, должны быть ему послушны во всем как по службе
нашей, так и по его правам, почитайте его за начальника и никто да не
противится ему. Написано двора нашего мдиваном Евсеем Осеевым в го-
роде Тифлизе. Мая 6-го дня 1760-го года
на подлинном приложены печати:

царя
Ираклия

царицы
Дарии

С подлинным верно: священник Алексий Петриев.

საბ. 137

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 473

Перевод с грузинского.

От нас мелику Дарчию да об'явится приветствие. Доходили до нас
известия о твоей к нам верности о добропорядочной и ревностной службе и
о управлении городом, да и уверены были мы в таковой твоей деятельно-
сти, но теперь еще подробнее донес нам Александр эшикагабаш; за тако-
вую усердную твою службу и за толикия твои об городе попечения весь-
ма тебе благодаря, уверяю, что во взаимность таковой службы получишь
от нас милость. И будь уверен, что, она не останется без награды. Наде-
юсь я, что ты более еще усугубишь старание к обезпечению города. А как
по милости божией перекатилось уже поветрие, то старайся не впускать
никого из зараженных мест, мы ежедневно ожидаем принесения святого ко-
шья, по получении оногo, по благодати его, совершенно будет прогнана
всякая болезнь. Ноября 10-го дня, 1798-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

С подлинным верно: священник Алексий Петриев.

საბ. 138

ფ. 226, ს. № 9080

მათს ბრწყინებულებას, საქართველოს უმთავრესს [მმართველს], სხვათა
ორდენტ კავალერს, თავაღს პავლე დიმიტრისს ციციანოვს
ნაცვალი მიკირტუმ სურგუნოვის მოხსენება.

პირველ მეფემ ირაკლიმ უბოძა ჩემს მამას ნაცვლობა. შემდგომად მეფემ
გიორგიმ მე დამიმტკიცა ესევე სახელო და რომელიც ამ ნაცვლობის სარგო
ყოფილა ქვეით მამიხსენებია.

7. მას. ქართლ-კახ. სამეფოს სამ. წყ. ისტორ.

§ 1. ქალაქის მოგრავე (sic) აიღებდა ჩელიეჟიღამ ოთხმოცს თუმანს. იქიღამ მე მქონდა განწყება უნდა ამელო რვა თუმანი.

§ 2. მოურავის ქაშნიკიღამა მქონდა რვა თუმანი.

§ 3. თევზის ურემზედ მქონდა თითოზედ თითო აბაზი. წელიწადში ხუთასი ურეჟი შემოვიღოდა. მერგებოდა ათი თუმანი.

§ 4. ზეთი შემოვიღოდა წელიწადში ორასი საპალნე. საპალნეზედ მქონდა ნახევარი ლიტრა. ლიტრა ხუთ აბაზობაზედ იქს ათს თუმანს.

§ 5. ზეთისხილზედ საპალნეზედ ნახევარი ლიტრა. საპალნე მოვიღოდა ორასი. ლიტრა სამ აბაზად; ჩემი სარგო ვიანგარიშოთ — იქს ექვს თუმანს.

§ 6. რაც ნალი შემოვიღოდა, საპალნეზედ ორი ჰედა ჩემი იყო. ასი საპალნე მოსულიყო — ორასი ჰედა იქს რვა თუმანს.

§ 7. ბაყლებიღამ მქონდა ორმოცი ლიტრა სამარხო ნიგვზით. სააღდგომოდ მეღუქნებისაგან მქონდა ოცდაცამეტი ბატკანი. თითო ხუთი აბაზი, სამი თუმანი და სამი მიხალთუნი.

§ 8. წელიწადში ბაყლებისაგანაც მქონდა ბრინჯი თავის ერბოთი. ორმოცი ლიტრა ერთი თუმანი.

§ 9. ახალი თევზი რაც შემოვიღოდა, საპალნეზედ ერთი თევზი მერგებოდა. იქს ოთხს თუმანს.

§ 10. რაც ორაგული გაიჰრებოდა, თითოზედ თითო ჩარეჟი მქონდა. [იქს ორა]გულისას ორს თუმანს.

§ 11. მოხარშულ თევზზედ საპალნეზედ ნახევარი ლიტრა მერგებოდა. დადგებოდა წელიწადში ორი თუმანი.

§ 12. ძროხისა და ღორის სუქები, წელიწადში მომივიღოდა ხუთი თუმანი.

§ 13. საცა ღორი დაიხოცებოდა წელიწადში ორ-ორ ლიტრა ქონს, შხარსა და ბარკალს მამკემდნენ თითოს გატუსვილის ბურვაკით. ესენი წლისა ეღირებოდა ორი თუმანი.

§ 14. ყასაბხანიღამ მქონდა წელიწადში სარგო ორმოცი ლიტრა ხორცი და ოთხი ცხვარი. ეღირებოდა სამ თუმანად.

§ 15. ყასაბს დუქანზედ ოროლი ლიტრა ძროხის ქონი, ერთი თუმანი.

§ 16. ბაზრიღამ მქონდა რომ ჰასასის ფულიღამ მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი. ნაცვლობის სიგელიც მამირთმევეა მეფის გიორგისაგან ნაბოძები. ამას გარდა, რაც ბატონისათვის ჯარიმას ავიღებდი, ათის თავი ჩემი იყო.

პლემ (ოთხმოცდაოთხი თუმანი და ორი ბისტი) ქ. ჯარიმის სარგოს გარდა, ამ ჩემის სარგებლობის ჯამი იქნება.

ავგისტოს კმ (28), წელსა ჩყვ (1803) აგრეთვე მქონდა ოსისა და აქ მოწვეულის თავაუტრების ზედამდეგობა; რაც ბატონისაგან იმათ ებოძებოდათ, ათის თავი ჩემი იყო.

მაიორი მიკირტუმ სურგუნოვი*.

* მიკირტუმ სურგუნოვის განცხადებით, ნაცვლობა მასზე წინ მის მამას ჰქონია; გიორგის ქვემოთბრძანებულ სიგლით კი ძმას (იხ. საბ. 139) რა თქმა უნდა, ამ შემთხვევაში მიკ. სურგუნოვი.

საბ. 139

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 466

Перевод с грузинского.

Божиею милостию мы всяя Грузии, Карталинии, Кахетии и протчих царь Георгий, сию милостивую грамоту и вид пожаловали нам верному и усердно служившему капитану дворянину Микиртому Сургунову в том, что так как чин тифлис(с)кого нацвала имел от покойного царя и родителя нашего брат твой, то теперь во уважение прозбы твоей ко двору нашему принесенной и в вознограждение верной службы твоей, жалуем тебе нацвалом города Тифлиса со всеми по чину тому выгодами и положенными доходами. Пользуйся чином сим и да будет тебе во щастие к верной нашей службе, и никогда да nebudeшь оного лишен ни нами, ни последующими по нас царями и владетелями. Повелеваем убо двора нашего чиновникам, тифлисским моураву и мелик-мамасахлису утвердить и им сию нашу милость. Написано двора нашего мдиваном Элиазаром Палавандовым.

Генваря 24-го дня, 1800-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Мы всяя Грузии наследник, российской генерал-лейтенант и кавалер, Давыд утверждаем. Приложена печать его.

[С] грузинского перевел священник Алексий Петриев.

საბ. 140

ფ. 2(8), ს. № 49, ფურც. 512

Его сиятельству, господину генерал-лейтенанту, главноуправляющему в Грузии и разных орденов кавалеру, кнзю Палву Дмитриевичу Цицианову.

Дворянина Гаврила Корганова * покорнейшее пршение.

სოფის განცხადებაა უფრო სარწმუნო, ხოლო გიორგის სიგელში თბილისის ნაცვლად მიკირტუმის ძმის მოხსენება. საბუთის მთარგმნელის შეცდომად უნდა მივიჩნიოთ.

აღსანიშნავია შემდეგიც: დარჩია მელიქის ცნობით (იხ. ფ. 226, № 9090) და გრეკელს 1760 წ. სიგლით (ფ. 2, № 49, ფურც. 472) ირკვევა, რომ ნაცვლობა, მელიქ-მამასალისაობასთან ერთად, ბებუთოვებს ჰქონიათ. მაგრამ, დარჩიასივე ცნობით, თბილისის მოურავს დავით ციციშვილსა და მელიქ ავეტიქას ნაცვლობის სარგოზე ცილობა მოსულიათ. ალბათ ამით აიხსნება, რომ ბებუთოვებმა ნაცვლობა დაკარგეს და გრეკელმ 1794 წ. შერმაზან სურგუნოვს უბოძა ეს სახელი (იხ. ნ. ბერძენიშვილი, მასალები საქ. ეკ. ისტორიისათვის, I, 128), ხოლო 1798 წ., გიორგის ბრძანებით, თომა ისპაშვილს მიეცა (ფ. 227, № 986). 1800 წ. კი მიკირტუმ სურგუნოვს. ამრიგად, მიკირტუმ სურგუნოვისა და დარჩია ბებუთოვის „მოხსენებებს“ შორის მოჩვენებითი წინააღმდეგობა იხსნება.

მ. სურგუნოვის მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2 № 49, ფურც. 465.

** დედანში — „Курганова“

Во время бывшей здесь в Тифлисе язвы и слуха, что Омар-хан с войском намерен напасть на Грузию, царь Георгий и все жители вышли из оного, а мне от царя приказано было с двенадцатью человеками кананеров остаться для охранения здешнего города, обещая щадро за то наградить, почему я и оставался в оном. А по возвращении царя Георгия определен тифлисским комендантом с произвождением жалования в месяц по тридцати рублей серебром, и порциею позднешнему обычаю. Всего же получал я в год более шестисот рублей, и еще подарен дом, который по решению Верховного Грузинского правительства гражданской экспедиции, отдан наследнику оного. Я, чрез лишение должности и дома, пришел в крайнюю разстройку. Вашего сиятельства все покорнейшее прошу по изъясненным обстоятельствам, оказать отеческое ваше ко мне снисхождение, представлением куда следует о вознаграждении меня за сии потери, на что и ожидаю милостивой резолюции.

Мая 15 дня 1803 глда

ყორღანოვი გაბრიელ

საბ. 141

პირი

ფ. 227, ს. № 872

ქ. ჩვენ მაგიერად მელიქს დარჩიას ასე ეუწყოს! მერე, ქალაქი რომ ჰირი-საგან აიყარა, მაშინ ყორღანაშვილი გაბრიელ ციხეში დავაყენეთ და სხუა წყალობასაც დავბირდით და ერთი ბეითალმანი სახლიც უნდა მიგვეცა რომ იმ ჟამისა ჩვენი ოქმიც უჭირავს და ალა-მაჰმად-ხანის მოსვლაზედ მოღონის ტერ-გეურქა ამოწყვეტილა და იმისის ცოლის მეტი აღარავინ დარჩომილა და ყორღანაშვილს გაბრიელს იმ ტერ-გეურქას ნასახლარში ზოგიერთი შენობაც გაუკეთებია და ის სახლის ალაგი ჩვენი ბეითალმანი არის. მანამ ტერ-გეურქას შვილი გამოჩნდებოდეს და მოედოდეს, ის სახლები გაბრიელისათვის გვიბოძებია და როდესაც იმ სახლის პატრონის შვილი გამოჩნდება სადმე და მოვა, ის თავისი სახლი ისევ იმისი იქმნება და მას უკან ჩვენ გაბრიელს სხუას სახლს უბოძებთ. და თუ არსად გამოჩნდება და არც მოვა, ბეითალმანი არის და ჩვენი არის, გაბრიელისათვის გვიბოძებია. და მანამ ის დედაკაცი ცოცხალი იყოს ერთს სახლში უნდა იდგეს.

ოკდომბრის იბ (12), ქკს უპზ (1799 წ.)

მეფე
გიორგი

საბ. 142

[პირი]

ფ. 227, ს. № 872

(1) ქ. ბატონო სარდალ-სალთხუცესო მუხრანის ბატონო იოანე და მელიქო დარჩიავ! მერე, ამ გაბრიელ ყორღანაშვილს განწყესებულს ულუფას ნუ დააკლებთ და რაც დაკლებოდეს ისიც მიეცით. მაისის იბ(12), ქკს უპზ(1799 წ.).

გიორგი

[პირი]

✓

(2) ქ. ბატონო სალთხუცესო, მუხრანის ბატონო იოანე დი მელიქო დარჩიავ! მერე, ამ ვაბრიელ ყორღანაშვილს, რაც რომ ჩვენგან წყალობა სჭირს და ულუფა აქუს გაჩენილი და განწესებული, მუდამ ყოველთვის აძლიოთ. თუნდა ქალაქშიც არ იყოს ეს ვაბრიელ და სხუაგან ჩვენს სამსახურზედაც იყოს წასული, ეს ულუფა ამის ცოლშვილს უნდა მიეცემოდეს ხოლმე და აძლიოთ. არ მოებარება ამას ულუფა. ამ ზამთრობით ორის ცხენის ქერსაც მისცემდეთ ხოლმე.

იანვრის ბ(2), ქკს უპზ(1799 წ.)

გორგვი

ამისი ასლი მივიღე, ვაბრიელ ყორღანოვი.

ხაბ. 143

✓

ფ. 227, ს. № 977

+

პირი ასლიდამ გარდმოღებული.

ქ. ჩვენ მეფემან ყოვლისა საქართველოსამ, კახეთისა და სხვათა გორგვიმ, ეს წყალობის წიგნი გიბოძეთ თქვენ ჩვენს ყმას ერთგულს და ნამსახურს მოქალაქეს იფრუმანთ როსტომასშვილს ხატისა და მამას შენსა შუშორბს კაკალს, ასე რომ ქალაქის ბაზრის ბაზაზბაშობის დაგვეჯენით, ვისმინეთ აჯა და მოხსენება თქვენი და გობოძეთ ქალაქის ბაზრის ბაზაზბაშობა ასე რომ, როგორც ამას წინათ ბაზაზბაში მოქვეყულან შენც ისე უნდა მოიქცეთ (sic!) და რაც ჩვენის სარქვისათვის და ან სხვისათვის ბაზარს ან ერთმეოდეს და ან ეძლეოდეს, ეს ყველა უთქვენოთ არ უნდა მოხდებოდეს და რაც ამას წინათ ბაზაზბაშის რუსუმი და სარგო ქონდესთ თქვენც ისე უნდა მოგეცემოდესთ. გქონდესთ და გიბდნიეროსთ ჩვენს სამსახურსა და ერთგულობასა შინა. აწე გიბძანებთ ქალაქის მოქალაქე, მელიქ-მამსახლისო და ჩვენო მოსაქმენო, ეს ჩვენი ნაბოძები წიგნი თქვენს, ასე დაუმტკიცეთ.

ილიწლისა ნოემბრის ივ(16), ქკს უპზ(1799 წ.)

ბეჟედი მეფის
გორგვისა

✓

ხაბ. 144

+

ფ. 227, ს. № 823

[პირი]

მათის უმაღლესობის ბედნიერის კელმწიფის წინაშე მოსახსენებელი მათის მონის ერთობლივ მეწვრილმანებისა. თქვენის ბრძანებით ასლანას უსტაზაშობაზე კელი ააღებინეთ. ჩვენ უიმისოთ იოლს ვერ წავსულვართ.

გვედრებით მოწყალება მიიღოთ, იმისი დანაშაულება ჩვენ გვაპატივით და ისევ ამაზედ უსტაბაშობის მოწყალობა მიიღოთ და უბოძოთ.

მაისის კვ(25), ქკს უპშ(1800 წ.)

სახ. 145

[პირი]

ფ. 227, ს. № 825

ჩენი ბრძანება არის ასლანავ, მერე თუ აღარ მოგვატყუებ და ჩენს სამსახურზე ბეჯითად იქმნები, მეწვრილმანების უსტაბაშობა ისევ შენთვის გვიბოძებია. მეწვრილმანებო! ესეც დაგვიყენებია თქვენს უსტაბაშათა.

მაისის კთ(29), ქკს უპშ(1800 წ.)

მეფე
გიორგი

სახ. 146

ფ. 226, ს. № 8973

მათის იმპერატორების დიდებულების უმაღლესის ბრძანებისამებრ გამოცემულია თქვენისა უწყებითა წარმოგიდგენ, ბრწყინვალეო კნიაზო, პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს, ჩემს სარგებლობისათვის წერილსა ამას თავადი სამ ბარათოვი, რომელსაც მეპყრა შეუცვლელად ჟამს მეფის გიორგის აღსრულებამდე ეს სახელოები: ძველის თაქლის მოურაობა და სხვა სოფლების ელიადასობა.

ძველის თაქლიდამ მქონდა სამოურო განწესება

§ 1. ვ. ქქ. ამ თაქლიდამ სამოურო სარგო მქონდა წელიწადში ექვსთუმან ნახევარი.

§ 2. დ. ქ. აქავ, თავის გასამტეხლო, ან ერთი თუმანი, ან ერთი ხარი კომლზე.

§ 3. დ. ქ. ვინც ქორწილს იქმნდა, ან ქალს გათხოვდა, ან სხვიდამ მოიყვანდა, აქედამ მერგებოდა ან ერთი კარგი საფენი, ან ერთი თუმანი კომლზე.

§ 4. ი. ქ. ვინც და(ა)შავებდა და ჯარიმა გარდახდებოდა, ის ჯარიმა სამსწილად განიწილდებოდა: ორი წილი ბატონისა იყო და ერთი წილი ჩემი იყო. რაც წერილი ჯარიმა იყო, ის კი ჩემი იყო. აქედამ მერგებოდა წელიწადში ათი თუმანი, ხან მეტი.

§ 5. დ. ქ. აღდგომისა და შობას, ვისაც ცხვარი ყავდა თითოს ცხვარს მამგვირდნენ, ყველიდამ ყველსა და ერბოდამ ერბოსა. აქედამ მერგებოდა წელიწადში ოთხი თუმანი.

§ 6. დ. ქ. მთილამ რომელი ჩამოვიდოდა, კომლზე ერთს ქვის მარლს მო-
მიტანდნენ ვისაც შეძლება ქონდა. აქედამ მერგებოდა წელიწადში ოთხი თუმანი.

§ 7. დ. ქ. მტრიდამ რასაც მოიტანდნენ, ათის თავი ჩემი იყო აქედამ
მერგებოდა ოთხი თუმანი

§ 8. ქ. ვინც გაიყრებოდა, გასამყრელო ერთი ხარი ჩემი იყო. აქედამ
მერგებოდა წელიწადში ან ხუთი | თუმანი ან ექვსი თუმანი, ხან მეტი.

§ 9. ქ. კომლზე თავიანთ ხარით ორ დღეს მიხნამდნენ და ორ დღეს
მიმკიდნენ.

§ 10. ქ. ამავე სამოურო თაქლიდამ ორიც მსახური მახლდა.

ელიბეგობის განწესება

ი. ქ. დიდის შულაერიდამ ათი თუმანი მერგებოდა წელიწადში სხვის
სარგოს გარდა.

ბ. ქ. პატარა შულაერიდამ ორი თუმანი წელიწადში სხვის სარგოს გარდა.

• გ. ქ. ძველი სარაჩლიდამ სამი თუმანი წელიწადში სხვის სარგოს გარდა.

ბ. ქ. ახალი სარაჩლიდამ ორი თუმანი სხვის სარგოს გარდა.

დ. ქ. არახლუდამ მერგებოდა ოთხი თუმანი სხვის სარგოს გარდა.

დ. ქ. ახლის თაქლიდამ ოთხი თუმანი მერგებოდა წელიწადში სხვის
სარგოს გარდა.

ამ შმოხსენებაში (sic) ექვსასი კომლი კაცი მეზარა, ეს სარგო მქონდა.

იქმნა ამისი ჯამი, მსახურსა, ხენასა და მკას გარდა, სამოცდა ექვსი თუ-
მანი და ნახევარი, ავ. ქ.

სხვა ხელით: „თქვენის ბრწყინვალეების მონა თავადი სამ ბარათოვი“*.

საბ. 147

ფ. 2 (8), ხ. № 49, ფურც. 129

(1). Есть наше повеление Саам Саамов! токлинской кочевой народ из
древле были казенные да и теперь в числе оных же положили, но как и пред
сим были бы тамо моуравом и ныне вас жалуем токлинским моуравом, ибо
ни его высочество, покойной отец наш их никому не жаловал и мы никого
отдать не можем из казенных людей и которые из древле были казенными
и теперь должны быть казенными. Ежели вы от кого либо повеление или
приказ получите, или пребудет чей человек, не должны вы их пущать к ним.
Ежели кому позволите оным надroom распоряжаться, мы взыщем с вас, а
как с усерднотию сопряженная служба ваша нам вами оказана, и отец ваш
мдиванбек, корисаулбаш Залл оказывал много усердной службы, то пото-
му вас жалуем над ными моуравом. Мая 14-го дня, 1800-го года.

На подлинном приложена печать царя Георгия.

* დედანში სასვენ ნიშნად ნახმარია წერტილი ყოველი სიტყვის. შემდეგ რუსული თარგ-
მანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც 130. სათვალავები დასმულია ჩვენს მიერ.

(2) Наше повеление есть моурав Саам Саамов! отправив вас для кочеванья по горам следующим народом, принадлежащим брату нашему Александру, приставом, и теперь должны быть приставом и вы до прочих народов, а другие до них ни кокого дела не должны иметь и отсюда вам приказано было с онимы, брата нашего народами, туда отправиться, да и теперь повелеваем чтоб вы были при них приставом.

Августа 4-го дня, 1800-го года.

На подлинном приложена печать царя Ираклия.

С подлинником верно: священник Алексий Петриев.

საბ. 148

ფ. 2(8), ს. № 37, ფურც. 67

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიძეს ციციანოვს

თავადი ჩოლაყოვი თუშმოურავეს დურმიშხანის მოხსენება.

თუშმოურავი გახლავარ. რაც საქართველოს მეფისაგან თუშეთი დაქერილა, იმ ქამილამ მოკიდებული მამა-პაპით მოურავი მე გახლავარ. მოცილე და მოდავე არა მყოლია. ბახტრიონიც ზედ თუშეთზედ სდებია, იმის მოურავიც ჩვენ გახლდით დღეს აქამდინ.

ამ შემოდგომაზედ კავალეციმ ჩამოგვართო მოურაობა და გიორგი ჩოლაყაშვილს მისცა დანაშაული არა მქონია და არც კახეთში ვაცს თავისი სახელო ვისმე ჩამორთმევია, ვითხოვ წყალობას ამისი სამართალი მებოძოს.

საჩივარი დავწერე ამ არზის პატრონის ნებით: მეარზე იოსებ ქანანოვი, აპრილის კთ(29), ქქს უჯა(1803 წ.)

საბ. 149

ფ. 226, ს. № 9113

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს თავად პავლე დიმიტრიძეს ციციანოვს

ვითხოვ აზნაური დეკანოზოვი მაქსიმე.

ღირბის მოურავი გახლავარ. ეს სახელო ძვილადგანვე, მგფეთა და მეპატრონეთაგან, ერთგულ ნანსახურობისათჳს გვაქვს ნაბოძები, და მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგისა წიგნებიცა მიქვს ამ სახელოს დამტკიცებისა. ეს ჳსენებული სოფელი ღირბი ეკლესიისა არის. სტამბოლიდამ მოვიდა ერთი ბერძენი ჯვარის მამათა და ჩემზე უსამართლო შური იძია და წამართვა ჩემი სახელო. ამ წარსულსა წელსა კავალენსკისა მოძღვარი და მრჩეველი ის იყო და ამასთან მე რას შეეძლებდი. ეს საჯელოც ჩამომართვა და ამის საარგებლობაც თუთონ ვიილო. მოკითხული ქენით ქართლის თავადთა და კეთილშობილთაგან, თუ

როგორი ამაგი და ღვაწლი მაქვს ამ სოფელზედა, თუ დანაშაული მაქვს რამე, სოფელზე ან ეკლესიაზე, საჯელოც წინერთვას და კიდეც გარდამხდეს. თუ დანაშაული არა მაქვს რა, ვითხოვ რომ, როგორც მეფის ირაკლისა და მეფის გიორგის დროს ვყოფილვარ ყმისა, მამულსა და საჯელოზედ და როგორც ამ მეფეთ წერილნი მიმტკიცებენ, ისე თქვენგანაც სიმტკიცე და სისრულე მიეცეს ამ ჩემს მოყსენებასა და თუ რომ სამოურაო შემოსავალი წართმეული მაქვს, ისიც მამეცეს. იენისის კა(21) დღესა, წელსა ჩყვ(1803).

საბ. 150

ფ. 226, ს. № 8951

მისს მალალ ბრწყინვალეობას, საქართველოს მმართველს, თავიანდს პავლე დიმიტრის ციციანოვს

თავადის გიორგი ციციანოვისაგან სიმდაბლით თხოვნა.

ლთუისადმი განსვენებულის მეფის გიორგისაგან აღრიდ ქამიდგანვე ჩემდა მობოძებული ფანბაკის მოურაობა, რომელიც დამიმტკიცდა ყოვლად უდიდებულესის იმპერატორის უმაღლესის ბრძანებით ინსტრენიის(!) კალეგისა შინა და ეგრეთვე, მსგავსად მასა მომეცა სიმტკიცე თქვენის მალალ ბრწყინვალეობისაგან და ამდენგვარ სიმტკიცე მოცემულს მყუანდა კაცი იქ მოსაქმედნაცვლად ჩემსა, კეთილშობილი; ამისთვის რომელ, რაეცა მეგბრძანებოდეს ყოვლად უდიდებულესის ჯელმწიფისა სამსახურნი, იგი კაცი ჩემი მისცემდეს მალიად სრულყოფასა. და ახლა იქ მყოფს პოლკოვნიკს თვისის ხელით გაულახავს და გამოუგდია, რომელიც ვიახლათ აქ გალახული. თუმცა მე არა ვსასოებ რომელ უდიდებულესის ჯელმწიფისაგან დამტკიცებული სახელო ესე თქვენგან მომშლოდეს, და თუ მომშლია, ის ვამცხადდეს, და თუ თქვენის მალალ ბრწყინვალეობის მალალ მთავრობითის ბრძანების მიუცემლად გაულახავს და გამოუგდია კეთილშობილი კაცი ჩემი, იმას მოჰკითხოთ რათ ვაბ[ე]და კეთილშობილი კაცის გალახვა და ან ჩემის აბიდის მ[ო]ცემა, და მეც ბრძანება მომეცეს, რომ ჩვეულებისამებრ მიჯდეს კეთილშობილი კაცი ჩემი ფანბაკში მონაცვლელ ჩემსა, მალიად სრულ საყოფელად სამსახურთა ჯელმწიფისათა.

აპრილის კთ(29), ქკს უქა(1803 წ.).

სხვა ხელით: „თავადი გიორგი ციციანოვი“.

საბ. 151

ფ. 226, ს. № 8959

მისს ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს თავადს პავლე დიმიტრის ძეს ციციანოვს

ითხოვს ლომისციხელი სახემწიფო იესესშვილი შიო და ყაზარა,

ჩვენი სოფელი ორმოცი კომლი ვიქნებით. სოფლის კაცნი ბელაქნისაკენ ჯარში წავიდნენ და ჩვენი თავი აქ გაახლესთ. ჩვენ ქართველ მეფეთ კოდის

პური და კულუხი გვაძეგს, კომლზედ ოთხი კოდი პური და ერთი ცალი ღვინო. ჩვენი მოურავი ავალისშვილი ერეკლე არის.

შარშან ამ ჩვენმა მოურავმა თავის სამოურაოც გამოგვართო და სახელმწიფო, კომლზედ ოთხ-ოთხი კოდი პური და თითო ცალი ღვინო გამოგვართო და თითონ დახარჯა. წელს ისევ ახალში ჩვენმა მოურავმა თავისი სამოურაო გამოგვართო, კომლზედ ექვსი ჩაფი ღვინო, ერთი კოდი პური და ნახევარი კოდი ქერი გამოგვართო. ამას გარდა, რაც სოფელში გუთანნი გამოვა, ერთობილად გუთნებმა ერთი დღე უნდა უხნათ და მოუმკოთ.

ახლა ჩვენს მოურავს თელავის უფროსისა და მოსამართლეებისათვის ასე რიგად გაუსინჯებია, რომ იასაული მოუციათ, მოიყვანა და სახელმწიფო სათხოვარს, კომლზედ ოთხ კოდს პურსა და თითო ცალს ღვინოსა, გვთხოვს მიცემა რომ არ შეგვიძლია, სოფელმა გახლოთ ჩვენი თავი.

თუ შარშანდელსავით სახელმწიფო სათხოვარს თავის თვისა გვთხოვს, ჩვენ ყოვლად მოწყალის ჯელმწიფის ყმანი ვართ, ის რაი უნდა გვებატონებოდეს? მოურავია ჩვენი, თავის სამოურაო ახალშივე მიგვიცია და თუ სახელმწიფოთა გვთხოვენ, მოგვხსენებათ, გლეხი კაცნივართ, ახლა აღარც ძველი გვეშობება და აღარც ახალი, ამ ჯელად გვაპატიოდ და ახალში რაც დებულება გვაქვს, როგორც თქვენი ნება იქნება ისე ვემსახურებით ყოვლად მოწყალეს ჯელმწიფესა.

მარტის კთ(29). ქკს უქა(1803 წ.).

ამ არზის პატრონის ნებითა ვწერ იოანე პენტელოვი.

საბ. 152

ფ. 226, ს. № 9064

მისს ბრწყინვალეზას უფალს საქართველოს უპირატეს მმართველს თავადს პავლე დიმიტრის ძე ციციანოვს

მოსხენება თავადის და მიმბაშის ზაზა ამირეჯიბოვისა.

ღმერთმან უმეტესად განამრავლოს ყოვლად მოწყალე ჯელმწიფე. მისი მოწყალეობა თქვენ მიერ განეფინა [საქართველოზედ. რომელნიც რას სახელოსა და მდგომარეობაში ყოფილხართ გამოცხადდითო.

გახლდი მიმბაშათ. მქონდა წელიწადში ოცდა ათი თუმანი ჯამაგირი. მეფის ირაკლისაგან უქაზი ჯელთ მიჭირავს. ამასთან, მქონდა დღეში ორი ლიტრა პური, კვირაში სამი ლიტრა ხორცი ცხვრისა, დღეში ერთის შაურის სანთელი, კვირაში ერთი ლიტრა მარილი, კვირაში სამი თუნგი ღვინო; აგრეთვე, მარხოში—სამარხო და ოვეზი და ხიზილალა.

კიდევ სურამის მოურაობა მქონდა. მეფის ირაკლის და მეფის გიორგის და ბატონიშვილების უქაზი ჯელთ მიჭირავს. ამ მეფე(ე)ბისაგან რაც სხვა რიგად სამსახურები მეტძანებოდა, აქა-იქ სადმე გაგზავნით, და საშოვარში გახლდი, იმ საშოვარის მეტ-ნაკლებობისა რაღა მოგახსენო. ნამსახური კაცი გახლავარ და აწ ნება თქვენი.

მაისის იმ(18), ქკს უჟა(1803 წ.)*

ამ არზის პატრონის ნებითა ვწერ იოანე პენტელოვი.

ხაბ. 153

ფ. 226, ხ. № 9015

მის ბრწყინვალეობას, უფალს, იარანალს (sic) ლეიტენანტს, კნიაზს პავლე ციციანოვს დიმიტრის ძეს

ბედამს თავადი ამილახვრის შვილი მინბაში ბეჟან, მრავალს სამსახურის წადილს მოგახსენებ და თქვენს ბედნიერობით ბრძანებას ლუთისა მიერ ვითხოვ. თქვენი წიგნი გვებოძა, რაც გებრძანებინათ ყოველივე ვცანიო. წიგნები გეთხოვნათ და რაც წიგნები მქონდა მიახლებია ჩემის კაცის ხელით.

მთელმა ქართლმა და კახეთმა იცის, რომ მინბაში ვიყავი და ჯამაგირი მეძლეოდა და ვინც მანდ ქალაქში გახლავან იმაოც კარგად იციან, თორემ ტყუილი მოხსენება როგორ იქნება. ახლა თუნდა მოხელეც არა მსლებოდა, რახან თქვენი ძმა და მოყვასი გახლავარ, მაინც უნდა მოწყალება მიყოთ და სახელაში ჩამაყენოთ. დიახ დიდი იმედი მაქს. თქვენი მოწყალებისა, რომ ჩემთვის უღირს მოწყალე ბრძანდებით. ახლა კაპიტან პრავენიკად ოსებში გახლდით და იმისის მიზეზით იმასთან ვერ გამოვაცხადეთ ეს წიგნები და ახლა ამისთვის მოგმართაეთ თქვენ. ამ წყალობას ვითხოვ(ვ), რომ ეს კაცი მალე დააბრუნოთ. მეც ვიახლებოდით, მაგრა(მ) ცოტა) შეუძლოთ გახლდი. თქვენის ნეშიდობის და ბედნიერობის ანბავს მიბრძანებდეთ ხოლმე, ჩემო ზემწიფევე. ესეც მოგხსენდეთ, რომ სურამის შოურავიც გახლდი და იმისი წიგნებიც მიახლებია. ამ წყალობას ვითხოვ, რომ იმის მოწყალებაც მიყო.

ენკენისთვის იდ(14), ქკს უჟა(1803 წ.)**

ამილახვრის-
შვილი მინბა-
ში ბეჟან

ხაბ. 154

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 412

Перевод с грузинского.

От имени нашего да известится минбаш Бежан Амилахваров! Знаем мы тебя за верного человека и уверены, что ты во всякой нашей службе верен и ревностен, и для сего пожаловали тебе сурамское моуравство, от еегодня следует тебе управлять тамошними моуравскими делами, и как надеемся мы на твою верность и на добрые твои качества, так должен ты

* მოხსენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 411

** განცხადების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 291.

управлять, и нашу службу с верностию выполнять. Да даст тебе бог пользоваться сим в верности и в службе нашей. Генваря 5-го дня, 1792-го года.

Должно тебе там действовать, спрашиваясь сыновей наших Иулана и Александра, а может быть ничего такого не будет случиться, о чем бы было их спрашивать, тогда сам собою ты должен действовать.

На подлинном приложена печать царя Ираклия.

Переводил священник Алексей Петриев.

საბ. 155

ფ. 226, ხ. № 8969

მათს მალალ ბრწყინვალეობას, უფალს, საქართველოს უპირატეს მმართველს, თავადს პავლე დიმიტრიის ციციანოვს

მოსხენდეს სიღნაღელი ქართველი თეიმურაზ თეიმურაზოვისაგან.

თქმენი ბძანება მოვიდა—ვისაც განსვენებულის მეფის გიორგის წიგნი გქონდეთო, ან თავადს, ან აზნაურს, ან სხუა, მამულისა და ყმის, ანუ სახელისი, ჩვენ გვაცოდინეთო.* ჩვენც განსვენებულის მეფის გიორგის წყალობის წიგნი გუაქვს სიღნაღის ქემხოვისა, რომელიც მოგართვით. აწ (!)იგი(!) და რვა თუმნამდე წელიწადში შემოსავალი გქონდა და ნება თქმენის უპირატესობისა აღსრულდეს.

ალიწერა წელსა ჩყვ(1803), ივლისის ბ(2).*

ზემოთხსენებული არხის პატრონის თხოვნით დავწერე: ტერ-სატურ პაპაოვი.

საბ. 156

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 118

Перевод с грузинского.

От имени нашего да известится его сиятельство сардал, кизикский мюрав Захарий, что триалетской Теймураз Тезел-Теймуразов прибудет в Сигнаг, коему вы имеете позволить быть там да и сигналаским кевхою мы его пожаловали. От сего дня сигналаские жители должны быть послушны слову его в нашей верности, и он будет стараться служить нам верно угождать вам и тешиться о пользах сигналаским и быть ему кевхою на приличных по положению выгодах.

Декабря 6-го дня, 1799-го года.

Приложена печать царя Георгия.

Переводил священник Алексей Петриев.

* მოსხენების რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49, ფურც. 117.

საბ. 157

ფ. 2(8), ხ. № 49, ფურც. 164

Его сиятельству, господину генерал-лейтенанту, главноуправляющему Грузиену и разных орденов кавалеру, князю Павлю Дмитриевичу Цицианову живущаго на Кайшаурской горе осетинца Бедары прошение.

Тому назад лет 16 как я поселен на Кайшаурской горе покойным царем Ираклием и получал от него годовое содержание хлебом разным пшеницею пятьдесят код, ячменем пятьдесят код, деньгами двадцать пять рублей. Сверх сего с едущих по той дороге в Россию или из России купцов брато(!) по два конца бязи или по два абаза, на что имею от покойных царей, Ираклия и Георгия, грамоты. Сверх сего имею от предместника вашего сиятельства подтверждение, и за прошлой 1802 года я получил денег двадцать пять рублей, а хлеб еще и по сие время не получил. Всепокорнейше прошу вашего сиятельства о таком же подтверждении и повелеть кому следует сказанной хлеб мне выдать, на что и ожидаю вашего сиятельства милостивой резолюции.

Февраля (?) дня, 1803-го года.

საბ. 158

ფ. 226, ხ. № 8975

მის ბრწყინვალეობას, საქართუმლოს უმთავრესს, მთავარმმართველს, კნიაზს ციციანოვს დიმიტრის ძეს პავლეს თელავის კარის ეკლესიის დეკანოზის და ჩემის შვილის წინამძღუტრის ელფატერის უმდაბლესი თხოვნა.

ღუთისადმი განსტყნებულთ მეფეთაგან გვექონდა განწესებული მუცამ წელს ორთ, მამა-შვილთ, და კრებულთ, რომლისა ღრამატა ჯელთ გვიჭირავს.

თ ქ. სიწირავი, თუმანი ცხრა

ა ქ. ზედაშისათვის მოგვეცემოდა ღვინო, საპალნე ერთი.

ა ქ. სეფისკვერისათვის პური, ხარვარი ერთი.

ვ ქ. საკუთრად დეკანოზს მქონდა პური, ხარვარი ექვსი.

გ ქ. ღვინო, საპალნე სამი.

ბწ ქ. ხორცი ლიტრა ას ოცი; ლიტრა აბაზათ, ორი თუმანი და ოთხი მინალთენი.

ჩს ქ. მარლი ლიტრა თორმეტი, ექვსი აბაზი.

ძქ ქ. სანთელი დღეში ორის ფულისა, თვრამეტი აბაზი.

ბ ქ. წინამძღუტარს ელფატერს მქონდა პური, ხარვარი ორი.

ა ქ. ღვინო, საპალნე ერთი,

* თხოვნის რუსული თარგმანი იხ. ფ. 2, № 49 ფურც. 132.

ეს მოხსენებული მულარლათ გვეძლოდა ამ ეკლესიის სამსახურისათვის.
მოკვლეთ ბარათით სახასოს კახეთილამ გვეძლოდა.
თელავის კარის ეკლესიის პროთაპოპი დავით
მაისის 24 დღესა, წელსა 1803.

ხაზ. 159

ფ. 226, ხ. № 8974

ქ. მე, ქობულოვი მდივანი კახეთისა ოთარივიჩი დავით ვწერ ამ წერილსა:
სანატრელთ მეფე(ე)ბისაგან ქონდა წლითი წლად განწესება თელავის კარის ეკ-
ლესიის კრებულთ: თელავის იჯარიდამ წელიწადში ჩვენის ბარათით მიეცემოდათ
ცხრა თუმანი თ, საწირავად.

ქ. ზედაშისათვის მიეცემოდათ ერთი საბალნე ღვინო კულუხადამ.

ქ. სეფისკვერისათვის მიეცემოდათ ერთი ხალვარი პური სახასოდამ.

ქ. დავითა დეკანოზს—კანდელასა ქონდა წელიწადში ულუფად პური
ხალვარი ექვსი სახასოვბილამ.

ქ. ღვინო ქონდა წელიწადში ერთი ურემი, ღვინო სახასოდამ.

ქ. ხორცი წელიწადში იჯარიდამ ას ოცი ლიტრა, ცხვრისა და ძროხისა.

ქ. მარილი ლიტრა თორმეტი, სანთელი ქონისა დღეში ორის ფულისა.

სხვა ხელით: „მე ასე ვიცი და ასე ქონდათ ღთ(!) წინაშეთ თავადი ბეჟან
ერისთოვი“

ოთარივიჩი დავით

აპრილის ვ(6), წელსა ჩყვ(1803).

ხაზ. 160

ფ. 2(8), ხ. № 37, ფურც. 65

მის ბრწყინვალეობას, საქართუშლოს უპირველესს მართებელს, კნიაზ
ციციანოვს პავლე მიტრიჩს (sic).

მოწყალეს ჳელმწიფეს

ითხოვს უმდაბლესითა თხოვითა დავით-გარეჯის არხიმანდრიტი ილარიონ
და ერთობით მონასტრისა მის კრებულნი.

მეფის ირაკლისგან განწესებული ჯამაგირი გვქონდა, რომლისაცა წერილი,
რაცა გვქონდა, ჳელში გვიჭირავს და რაცა გვქონდა რიცხვეულათ ესენი არიან:

ქ. თეთრი თუმანი თორმეტი.

ქ. სამარხო ლიტრა ასი.

ქ. ნიგოზი ლიტრა შვიდი.

ქ. დოში და ჳურგაელი წყვილი ასი.

ქ. ხიზილალა ლიტრა ორმოცი.

ქ. ყუშლი ლიტრა ორმოცი.

ქ. ბრინჯი ლიტრა ასი,

ქ. ზეთი თუნგი ხუთი.

ნიეთნი ესე გარდაგვიქცევია თეთრად—ოცდა ერთ თუმან ნახევრად—და-
წერილისა მის შემდგომილ მეფე გიორგიცა გვაძლევდა და რაც მეფე გიორგი
გარდაიცვალა, აღარა მოგვეცემა რა და მიზეზითა ამით უმეტესსა სიგლახაკესა
შინა ვართ მიწვენილნი და ვითხოვთ ვედრებით რათა განწესებული ესე ჯამა-
გირი, განსაძლიერებლად მისისა დიდებულებისა, ყოველ წლივ გვეძლეოდეს
და თქუნიისა ბრწყინვალეებისაგან გაგვირიგდეს. აპრილის კდ(24) დღეს, წელსა
ჩყვ(1803).

უმდაბლესად გაეზედავ მოხსენებასა ამას დავით-გარეჯის არხიმანდრიტი
მლოცველი თქვენი ილარიონ.

საძიებლები*

ა. პირთა სახელების საძიებელი

- აბაშისშვილი დავით, ქეშიკიბაშის ნაიბი, 71, 87.
 აბაშიძე ევგენ, სალაროს ნაზირი, 18, 20.
 აბაშიძე ნიკოლოზ, მდივანბეგი, 71.
 აბაშიძე პაატა ევგენის ძე, 18.
 აბაშოვი დავით, იხ. აბაშისშვილი დავით.
 ავალისშვილი ერეკლე, ლომის-ციხის მოურავი, 151.
 ალექსანდრე [ბატონიშვილი], 80.
 ალექსანდრე პავლეს ძე, იმპერატორი, 65.
 ალექსი პროტოპოპი, 35.
 ალიხანი, 104.
 ამილახვარ გივი, 126.
 ამილახვარი ოთარ, სარდალი, გორის მოურავი, 122, 123, 124.
 [ამილახვრისშვილი] ავთანდილ, 125.
 [ამილახვრისშვილი] ბარძიმ, 125,
 ამილახვრისშვილი ბეჟან, მინბაში, 153.
 ამილახვრისშვილი გიორგი, 122.
 [ამილახვრისშვილი] დემეტრე, 125.
 [ამილახვრისშვილი] იოთამ, 125.
 ამილახვაროვი იესე, მდივანბეგი.
 [ამირეჯიბი] გიორგი, 121.
 ამირეჯიბოვი ზაზა, მინბაში, 152.
 ანდრონიკოვი რევაზ, ქიზიყის მოურავი, სარდალი, 126, იხ. აგრეთვე
 ენდრონიკოვი.
 ანტონ II, კათალიკოზ-პატრიარქი, 68.
 არღუთოვი თაყა, ყორიასაულბაშის ნაიბი, 81.
 არღუთოვი პაპა, იასაული, 92
 ასლანა უსტაბაში, 144, 145
 აღა-მაჰმად-ხანი, 141.
 ბაგრატ [ბატონიშვილი], 6, 21, 44, 46, 80, 97, 126.
 [ბარათაშვილი] საამ, ყორიასაულბაში, 80.
 ბარათოვი ზაალ, მდივანბეგი, ყორიასაულბაში, 20, 68, 69, 71, 80.
 ბარათოვი ზაალ, მორდალი, 58.
 ბარათოვი ზაზა, 71.
 ბარათოვი საამ, თაქლის მოურავი, ელიაღასი, 146.
 ბარათოვი [?], ნაზირი, 86.
 [ბებუთოვი] ავეტიქ, მელიქ-მამასახლისი, ნაცვალი, 138 შენ.
 ბებუთოვი არსენ, 71.

* საძიებლებში მითითებულია, გვერდების მაგივრად, საბუთთა რიგითი ნომრები.

- [ბებუთოვი] აშხარბეგ, მელიქ-მამასახლისი, 41, 135 შენ.
 ბებუთოვი დარჩია, მელიქ-მამასახლისი, 14 შენ., 20, 133, 134, 138 შენ.
 141, 142.
 ბეგთაბეგოვი აეთანდილ, მდივანი, 71.
 ბეგთაბეგოვი ბეგთაბეგ, 71, 86.
 ბეგთაბეგოვი იოანე, მდივანი, დედოფლის მოლარეთხუცესი, 41, 46,
 71, 86.
 ბეგთაბეგოვი ესავ, ფეშქაშნივისი, 71.
 ბეგთაბეგოვი სოლომონ, მდივანი, 71.
 ბეგთაბეგოვი სულხან, მდივანი, 71.
 ბეგთაბეგოვი ყარან, მდივანი, 71.
 ბერძენიშვილი, ნ. 138 შენ.
 ბეჰუდოვი დარჩია, იხ. ბებუთოვი დარჩია.
 [ბეჰუდოვი] იოანე, მიშკარბაში, 98.
 ბეჰუდოვი იოსებ, მიშკარბაში, „ესე იგი, ობერიეგერმეისტერი“, 98.
 ბიბილური გიორგი, ამბარდანი, 34.
 გაბაშვილი ზაზა, მწერალი, 71.
 გამყრელიძე ანდრეაფარ, ფარეშთუხუცესი, დედოფლის სუფრაჯი, შილდის
 მოურავი, 100.
 გარსევანოვი დიმიტრი, მგალობელი, 112
 გედეონისძე ბეცია, სამცხეთოს სარდალი და მოურავი, 129.
 გიორგი XII, მეფე, 3, 4, 6, 9, 13, 15, 16, 19—22, 24, 28, 30, 32, 34,
 35, 38, 40, 41, 44, 46, 48, 50, 52, 54, 56, 58, 60, 61, 63, 65, 66,
 69, 70, 71, 74, 76, 78, 81, 86, 87, 89, 90, 96, 97, 98, 100—102,
 106—108, 110, 112, 114, 116, 119, 121—124, 126, 133, 138, შენ.
 141—143, 145, 149, 150, 152, 155, 160. გიორგი ბატონიშვილი
 68, 80.
 გოჰარ მდივანი, 71.
 გრიგოლ [გიორგი XII-ის ძის ძე], 6, 21, 46, 97.
 გურგენიძე ბარამ, ნაზირი, 31, 105.

- [გურგენიძე] დავით ბარამის ძე, სუფრაჯი, 31.
 გურგენიძე იროდიონ, მორდალი, თელავის მოურავი, 60.
 გურგენიძე სვიმონ, ლაშქარნივისი, 71.
 გურგენოვი ბარამ, იხ. გურგენიძე ბარამ.
 დავით [ბატონიშვილი] 6, 21, 46, 80, 97, 102, 122, 123; დ. რუსეთის
 დენერალ-ლეიტენანტი და კავალერი, 21, 22.
 დავით, თელავის კარის ეკლესიის დეკანოზი, პროთაპოპი, 158.
 დარეჯან [დადიანის ასული], დედოფალი, 40, 68, 80.
 დარია დედოფალი, იხ. დარეჯან.
 დეკანოზოვი მაქსიმე, დირბის მოურავი, 149.
 ეკატერინა, მეფის ასული, 7, შენ.
 ელენთერი, თელავის კარის ეკლესიის წინამძღვარი, 158.
 ენდრონიკოვი ადამ, მდივანბეგი, 71.
 ენდრონიკოვი იოანე, კავალერი, 71.
 ენდრონიკოვი ოტია, მდივანბეგი, 71.
 ენდრონიკოვი რამაზ, მდივანბეგი, 71.
 ენდრონიკოვი ქაიხოსრო, მდივანბეგი, 71.
 ენიკოლოფოვი აფრიამ, მირზა, ლაშქარნივისი, არახლოს მოურავი, 56.
 ერეკლე ბატონიშვილი, იხ. ირაკლი ბატონიშვილი.
 ერეკლე, II, მეფე, იხ. ირაკლი II.
 ერისთოვი ბეჟან, მდივანბეგი, არაგვის ერისთავი, 63, 71, 159.
 ერისთოვი მეთოდი, მდივანბეგი, 71.
 ერისთოვი რევაზ, 71.
 ერისთოვ-სიდამონოვი ბეჟან, მდივანბეგი, 71.
 ვაჩნაძე აიდემურ, ხალვათხანის ემიკლასბაში, 74.
 X ვაჩნაძე ასლან, ლაშქარნივისი, 71.
 ვახტანგ ბატონიშვილი ერეკლეს ძე, 43, 80.
 ვახტანგ ბატონიშვილი როსტომის ძე, 125.
 ვახტანგ VI, მეფე, 112, 133, 135, შენ.
 ვეზირისშვილი გიორგი, ნასახჩიბაშის ნაიბი, 94.
 თარხანოვი სოლომონ, 121.
 თაყაიშვილი, ე., 126, შენ.
 თეიმურაზ ბატონიშვილი გიორგის ძე, 6, 21, 46, 80, 97, 102, 122.
 თეიმურაზ II, მეფე, 15, 44, 70, 71, 94, 122, 123.
 თეიმურაზოვი თეიმურაზ, სიღნაღის ქემხი, 155.
 თუმანიშვილი ბირთველ, მდივანი, 21, 43, 46, 71.
 თუმანიშვილი ბირთველ, როსტომ მეფის მდივან-მწიგნობარი, 125.
 თუმანიშვილი გიორგი ეგნატის ძე, 46.
 თუმანიშვილი დავით ეგნატის ძე, 46.
 თუმანიშვილი ეგნატი, მდივანი, იხ. თუმანოვი ეგნატი.
 თუმანიშვილი იასე ეგნატის ძე, 46.
 თუმანიშვილი სულხან, მდივან-მწიგნობარი, იხ. თუმანოვი სულხან

- თუმანოვი გიორგი, არტილერიის კაპიტანი, 118, 119, 121.
 თუმანოვი გორჯასპი, მდივანი, 71.
 თუმანოვი დიმიტრი, მდივანი, 20, 46, 71, 121.
 თუმანოვი ეგნატი, მდივან-მდივანბეგი, 20, 46, 71, 86, 121.
 თუმანოვი ედიშერ, მდივანი, 71.
 თუმანოვი იოსებ, მდივანი, 47, 71, 86, 104.
 თუმანოვი მანუჩარ, ლაშქარნივისი, 52, 71.
 თუმანოვი სულხან, მდივან-მწიგნობარი, 20, 46, 71, 80, 121.
 თუმანოვი შიოშ, ფეშქაშნივისი, 24, 71.
 თუმანოვი ჯიმშერ, 71.
 თურქისტანოვი იოანე, მწერალი, 71.
 თურქისტანოვი ნიზი (?), 109.
 თურქისტანოვი ფრანგისტან, 108.
 იესე დავით მღვდელის შვილი, საბუთის პირის გადამწერი, 119.
 იესესშვილი ყაზარა, სახელმწიფო ყმა, 151.
 იესესშვილი შიო, 151.
 ილარიონ დავით-გარეჯის არხიმანდრიტი, 160.
 ილია [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 21, 46, 77, 79, 95.
 იოანე [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 6, 21, 46, 80, 97, 102, 107. იოანე
 თოფჩიბაში, 119.
 ირაკლი [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 6, 21, 46, 97.
 ირაკლი II, მეფე, 15, 19, 20, 22, 24; 31, 44, 46, 52, 56, 63, 66,
 68, 70, 71, 76, 80, 81, 84, 86, 89, 90, 94, 96, 98, 104, 105,
 107, 108, 109, 112, 114, 119, 121, 122, 123, 126, 133, 138 შენ.,
 149, 152, 160; ირაკლი დიდი მეფე, 28.
 ისპაშვილი თომა, თბილისის ნაცვალი, 138 შენ.
 იულონ [ბატონიშვილი] ერეკლეს ძე, 40, 54, 80, 106, 122, 136.
 იფრუმანთ როსტომასშვილი კაკალა, მუშრიბი, 143.
 იფრუმანთ როსტომასშვილი ხატია კაკალას ძე, ქალაქის ბაზრის ბაზაზ-
 ბაში, 143.
 კავალენსკი, იხ. კოვალენსკი.
 კავალეტკი, იხ. კოვალენსკი.
 კალატოზოვი იოსებ, ქარხნის მუშრიბი, 32.
 კოვალენსკი ივანე ივანეს ძე, 15.
 კოვალენსკი პეტრე ივანეს ძე, 121, 148, 149.
 ლაზარევი ივანე პეტრეს ძე, 70, 94.
 ლიონოვი სოლომონ, სენატორი, მდივანბეგი, 71, 119.
 მარიამ, დედოფალი, გიორგი XII-ის თანამეცხედრე, 6, 21, 46, 96, 102.
 მარიამ დედოფალი, როსტომის თანამეცხედრე, 125.
 მალალოვი დავით, 71.
 მაყაოვი ალექსანდრე, იხ. მაყაშვილი ალექსანდრე.
 მაყაშვილი ალექსანდრე, კახეთის მეორე სახლთუზუტეის, კახეთის ხევის-
 თავი, 7, 9, 20, 71, 121.

- მაყაშვილი დავით, ნაზირი, 20, 26.
 მეთირისშვილი იოანე, საბუთის შემდგენელი, 97.
 [მელიქისშვილი] დავით ოსების ძე, 22.
 [მელიქისშვილი] იოანე ოსების ძე, 22.
 მელიქისშვილი ოსებ პაპას ძე, ლაშქარნივისი, სალაროს მუშრიბი, 18,
 19, 20, 21, 22, 71.
 [მელიქისშვილი] პაპა, ლაშქარნივისი, სალაროს მუშრიბი, 20, 21, 22.
 [მელიქისშვილი] სოლომონ ოსების ძე, 22.
 მელიქოვი ოსებ, იხ. მელიქისშვილი ოსებ.
 [მელიქოვი] პაპა, იხ. მელიქისშვილი პაპა.
 მელვინეთხუციშვილი თომა, მელვინეთხუცი, ლეკების მემანდარბაში, 101,
 102, 103, 104, 105.
 მირზა რაბია, იხ. მირზა რაბი.
 მირზა, ლეკების მემანდარი, 89, 90.
 მირზა რაბი, ვეზირ-მუსტოფი 18, 20.
 მირიან [ბატონიშვილი] ერეკლეს ძე, 44, 80.
 მიხაილ [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 6, 21, 46, 72, 97.
 მოძღვრისშვილი არტემ, მდივანი, 38, 71.
 მუხრანისბატონი იოანე, სარდალ-სალთხუცესი, 142.
 ნადირ ყეენი 94, ნადირ-შაჰი, 71.
 ნაზაროვი დავით, არტილერიის მაიორი, 116.
 ნოდარიშვილი გიორგი, დედოფლის სალთხუცესი, 11.
 ომარ-ხანი, 44, 120.
 ონიკოვი ნიკოლაი, მწერალი მეფის ირაკლისა, 47.
 ორბელიანი ასლან, ქართლის ეშიკალასბაში, 72.
 ორბელიანი დავით, სარდალ-სალთხუცესი, 6. **4**
 ორბელიანი დიმიტრი, 46.
 ორბელიანი ზაალ, 86.
 ორბელიანი ზაალ, პროვიანტმაისტერი, 35.
 ორბელიანი ზურაბ ნიკოლოზის ძე, მილანზარი, 96, 97.
 ორბელიანი იოანე დავითის ძე, სარდალ-სალთხუცესი, 1—4, 5 შენ., 6,
 14 შენ., 20, 21, 121.
 ორბელიანი იოანე, მდივანბეგი, 71.
 ორბელიანი ლუარსაბ იოანეს ძე, **4**
 ორბელიანი მზეჭაბუკ, მდივანბეგი, 71.
 ორბელიანი ნიკოლოზ, 97.
 ორბელიანი პაპუნა, მდივანბეგი, 71.
 ორბელიანი რევაზ, სარდალ-მდივანბეგი, 71.
 ორბელიანოვი იოანე, იხ. ორბელიანი იოანე.
 ოსესძე იესე, მდივანბეგი, 71.
 ოქროპირ [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 6, 21, 46, 97.
 პაპაოვი ტერ-ასატურ, არზის დამწერი, 97, 116, 155.

- პენტელოვი იოანე, არზის დამწერი, 15, 112, 151, 152.
 პეტრიაშვილი ალექსი, საბუთთა მთარგმნელი, 24, 69, 97.
 როსტომ, მეფეთ-მეფე, 125.
 სააკაძე [?] კომენდანტი, 63.
 საგინოვი დიმიტრი, მწერალი, 48.
 სიღამონოვი ეროთე, დედოფლის მდივანი, 50.
 სიღამონოვი სარიდონ ერისთვის შვილი, მდივანბეგი, 71.
 სოლოლოვი იოსებ, 106, 107.
 სუმბათოვი იოანე, 13.
 [სუმბათოვი] პაპა, 14 შენ.
 სუმბათოვი ქაიხოსრო, 13, 20.
 სურგუნოვი მიკიტუმ, თბილისის ნაცვალი, მაიორი, 138.
 სურგუნოვი შერმაზანა, თბილისის ნაცვალი, 138 შენ.
 სფირიდონ გიორგი XII-ის ძის ძე, 6.
 ტერ-გეურქა, 141, 142.
 ფაბულოვი ოთარ, სოცეტნიკი, 46.
 ფალავანდისშვილი ელიაზარ, საბუთის შემდგენელი, მდივანი, 46, 71.
 ფალავანდოვი ელიაზარ, იხ. ფალავანდისშვილი ელიაზარ.
 ფალავანდოვი ზურაბ, უზბაში, ბოქაულთუხუცესი, 86.
 ფარნავაზ [ბატონიშვილი] ერეკლეს ძე, 68, 80.
 ქანანოვი იოსებ, მეარზე, 148.
 ქობულოვი დავით ოთარის ძე, მდივანი კახეთისა, 159, 71.
 [ქობულოვი] იოანე სოლომონის ძე, არტილერიის პოლკოვნიკი, ლაშქარ-
 ნივისი, მდივანი, მდივანბეგი[?], 44, 71, 119.
 ქობულოვი ოთარ, მდივანი, 71.
 ქობულოვი [სიმონ?] მდივანი, მდივანბეგი, ხევისთავი, 40, 71.
 ქობულოვი სოლომონ, ლაშქარნივისი, 71.
 ქობულოვი სოლომონ, მდივანი, 71.
 ლუდოვიჩი ივანე ვასილის ძე, 43.
 ყორღანაშვილი გაბრიელ, 140—142.
 ყორღანოვი დავით, მუშრიბი, 20.
 [ყორღანოვი] სოლომონ ფარსადანის ძე, 70.
 ყორღანოვი ფარსადან, საქართველოს სასამართლოს ხაზინდარა, სამდი-
 ვანბეგოს თავლიდარი, 70, 71.
 შალიკოვი იოანე, ქართლის ნაზირი, 28, 86.
 შარვაშიძე ნიკოლოზ, მოლარეთუხუცესი, 15, 16.
 შალუბათოვი ავეტიქ, მდივანი, 71.
 ჩიკოიძე თომა, 110.
 ჩიქოანი [?], 71.
 ჩოლაყოვი დავით, მდივანბეგი, 66, 71.
 ჩოლაყოვი დურმიშხან, თუშმოურავი, 148.
 ჩოლაყოვი იოანე, მდივანბეგი, 65, 71.

ჩოლაყოვი ქაიხოსრო, „სალთუხუცესი კახეთისა პირველი“, მილანბავრო
კახეთიდან, 7, 9.

- ჩოლაყაშვილი გიორგი, თუშმოურავი, 148.
 ჩოლაყაშვილი გიორგი, კახეთის სახლთუხუცესი, 7 შენ.
 ჩოლაყაშვილი იოანე, იხ. ჩოლაყოვი იოანე.
 ციციანოვი გიორგი, ფანბაკის მოურავი, 150.
 ციციანოვი დავით, თბილისის მოურავი, 134, 138 შენ.
 ციციანოვი ევსტათი, თბილისის მოურავი, 131.
 ციციანოვი თეიმურაზ, იხ. ციციშვილი თეიმურაზ.
 ციციანოვი ნიკოლოზ, იხ. ციციშვილი ნიკოლოზ,
 ციციანოვი პავლე დიმიტრის ძე, 1—3, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19,
 26, 28, 30—32, 34, 35, 38, 40, 41, 44, 47, 48, 50, 52, 54, 58, 60,
 61, 63, 70, 72, 74, 76, 78, 81, 84, 86, 87, 89, 90, 92, 94, 96, 98,
 100, 101, 102 შენ., 110, 112, 114, 116, 118, 122—124, 126, 129,
 131 133, 138, 148, 149—153, 155, 158, 160.
 ციციანოვი ფარსადან, მდივანბეგი, 71.
 ციციშვილი გიორგი პატასძე, გორის ციხის მინბაში, ხალვათხანის ეშიკ-
 ალასბაში ქართლის, რუისის მოურავი, 76.
 X ციციშვილი გიორგი, სარდალი, 20.
 ციციშვილი თეიმურაზ, მდივანბეგი, 65, 71, 124.
 ციციშვილი მანუჩარ, ბოქაულთხუცი, 84.
 ციციშვილი ნიკოლოზ, მდივანბეგი თბილისისა, 61, 71.
 ჭავჭავაძე იოსებ, ნაზირი, 30.
 ჭუმბურიძე გიორგი, არტილერიის კაპიტანი, 120, 121.
 X ხერხეულიძე გიორგი, არმის ეშიკალასბაში, 78.
 ხერხეულიძე ომან, ქართლის ლაშქარნივისი, 52, 54, 71.
 ხობულოვი იოანე, იხ. ჭობულოვი იოანე.
 ჯავახოვი ვახუშტი, მდივანბეგი, 71.
 ჯანდიეროვი ზაალ, მდივანბეგი, 71.
 ჯიბრაილ [ბატონიშვილი] გიორგის ძე, 6, 21, 46, 97.

- Абашев Давыд, кешикчибаша наиб, 88.
 Ага-магомед-хан, 10, 27.
 Агдгомела, 130.
 Александр [царевич], 25, 147, 154.
 Алексеев Алексей, пешкашнвивс, 23.
 Амилахваров Бежан, минбаш, 154.
 [Андроников] Адам, 127.
 [Андроников] Захарий, сардал, моурав Кизики, 156.
 [Андроников] Иван, 127.
 [Андроников] Мелхиседек, 127.

- [Андроников] Реваз, сардал-моурав, 127, 128.
 Аргутинский Папа, есаул, 93.
 Аргутинский Така, корясаулбаша наиб, 82.
 БаграТ [царевич], 10, 17, 25, 27, 45, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 Багратион-мухранский Константин, 49.
 Бадиридзе Кристесий, 49.
 Баратов Заал, мордал, 49.
 Баратов Заал Саамович, мдиванбег, корясаулбаш, 49, 147.
 [Баратов] Саам Заалович, токлинский моурав, 147.
 [Бебуров] Хечатур, оружейных дел мастер, 115.
 [Бебутов] Аветик, 136.
 [Бебутов] Ага Ашхарбегович, мишкарбаш, мелик-мамасахлис и нацвал,
 136.
 [Бебутов] Ашхарбег, мелик, 42, 135, 136.
 [Бебутов] Дарчи, мелик-мамасахлис, 49, 132, 137.
 [Бебутов] Иван, 136.
 [Бебутов] Иосиф, мишкарбаш, моурав, 99.
 [Бебутов] Ходжа-ага, 136.
 Бедари осетинец, 157.
 Бектабеков Есав, 49.
 Бектабеков Иван Соломонович, мдиван, моларетхуцес, 42, 49.
 Вахтанг VI, царь, 135.
 Вахтанг [царевич] 12, 25.
 Вачнадзе Адемур, халватханис эшикагабаш, 75.
 Вачнадзе Давыд, 75.
 Визиров Георгий, насагчибаша наиб, 95.
 Габоев Андрей, 49.
 Гарсеванов Димитрий, певчий, 113.
 [Гедеонов] Гогиа, сардал, 130.
 [Гедеонов] Шошиа, сардал, 130.
 Георгий XII, царь, 8, 10, 12, 14, 17, 23, 27, 29, 33, 36, 37, 39: 45;
 49, 51, 53, 55, 57, 59, 62, 64, 67, 73, 75, 77, 79, 82; 83; 85 88; 91; 93-
 95, 99, 111, 113, 115, 117, 127, 28, 32, 37, 39, 40, 47, 56,
 157.
 Горжасп парештхуцес, 88.
 Григорий, внук Георгия XII-го 10, 27, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 Гудим Василий, коллеж. регистратор, 117.
 Давыд [царевич] 10, 17, 25, 27, 36, 37, 45, 49, 57, 62, 72, 75, 77, 79,
 83, 93, 95, 115, 117, 127, 139.
 Дария [царица] 12, 25, 136.
 Джибраил [царевич], 17, 25, 27, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 [Ениколопов] Мирза Априам сын мирзы Гургена, лашкарнивс, 57.

- იებრაილ, см. Джибраил.
 Илия [царевич], 17, 25, 27, 73, 97, 127.
 Иоанн Иоанн [царевич], 10, 17, 25, 27, 36, 37; начальник артиллерии, 45; 57, 62, 73, 77, 95, 117, 127.
 Ираклий II, царь, 10, 12, 23, 25, 36, 37, 54, 57, 62, 77, 83, 95, 130, 136, 154, 157.
 Ираклий I, Назаралихан, царь, 29.
 Ираклий [царевич], 10, 17, 27, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 Иулон [царевич], 12, 25, 154.
 Казатов Алексей, переводчик, 49.
 [Калатозов] Авел, кархнис мушриб, 33.
 Калатозов Иосиф, кархнис мушриб, 33.
 Кобулов Давыд, 49.
 Кобулов Семен, 49.
 Корганов Гавриил, комендант Тифлиса, 49, 140.
 Леонидзе Соломон, пешкашнивис, 23.
 Леон [царевич], 12, 25, 136.
 Луарсаб [царевич], 25.
 Макаев Александр Семенович, 10.
 [Макаев] Александр, эшикагабаш, 137.
 [Макаев] Георгий Александрович, 10.
 Макаев Давыд Семечович, назир, 10, 27, 49.
 [Макаев] Димитрий Семенович, 10.
 [Макаев] Семен, эшикагабаш, 10.
 Макашвиллов Александр, 49.
 Мария [царица], 10, 17, 27, 42, 51, 57, 62, 73, 77, 79, 93, 95, 127.
 Мирза мемандар, 91.
 Мариан [царевич], 25.
 Михаил [царевич], 10, 17, 25, 27, 57, 77, 79, 95, 127.
 Модзгврнев Артемий, мдиван, 39.
 [Мухранской владелец] Александр, 33.
 Мухранской владелец Иоани, сардал-салтхуцес, 33, 39, 42, 99, 113.
 [Надилов] Антон, 12.
 Надилов Георгий, салтхуцес по уделу царицы, 12.
 [Надилов] Иван, 12.
 [Надилов] Ростом, 12.
 Назарлихан, см. Ираклий I.
 Назаров Давыд, майор артиллерии, 117.
 Окропир [царевич], 10, 17, 25, 27, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 Омар-хан, 140.

- Орбелиан Аслан, эшикагабаш Карталини, 73.
 Орбелиан Заал-бег [Капанович], провиантмейстер, 36, 37.
 [Орбелиан] Заал, мордал, 59.
 Осеев Евсей, мдиван, 136.
 Палавандов Элиазар, придворный секретарь, 10, 73, 139.
 Папуа бокоултхуцес, 85.
 Петриев Алексей, священник, переводчик документов, 8, 10, 12, 17, 27.
 29, 33, 36, 39, 42, 45 прим. 51, 53, 55.
 Рочиков Глаха, назир, 27.
 Саамов Саам, см. Баратов Саам.
 Сагинов Дмитрий, секретарь, 49.
 Сагинов Павле, бокаултхуцес, 83.
 Сидамонов Ерофей, мдиван, 51.
 Солагов Заал, 49.
 Сумбатов Каихосро, 14, 49.
 Сумбатов Папа, 14.
 Сургунов Микиртум, нацвал, капитан, 139.
 Суркэв [?], порутчик, 117.
 Тарханов Дмитрий, 49.
 Тезел-Теймуразов Теймураз, кевха, 156.
 Теймураз II, царь, 77, 83.
 Теймураз [царевич], 10, 17, 25, 27, 45, 57, 73, 77, 79, 95, 127.
 [Туманов] Давид, мдиван, 45.
 Туманов Дмитрий, 49.
 Туманов Игнатий, мдиван, 27, 49, 57, 62, 77, 79.
 [Туманов] Коржаспи, мдиван, 25.
 [Туманов] Манучар, лашкарнивс, 53.
 [Туманов] Сулхан, мдиван, 25, 49.
 Туманов Циаош, пешкешнивс, 23, 25.
 Фабулов Иван, наместник начальника артиллерии, 45.
 Фабулов Отар, мдиван, 127.
 Фабулов Семен, мдиван, 12.
 Фарнаоз [царевич], 25.
 Херхеулидзе Георгий, арагвис (sic!) эшикагабаш, 10, арагвис эши-
 кагабаш, 79.
 [Херхеулидзе] Лварсаб, 79.
 Херхеулидзе Оман, лашкарнивс, 55.
 Цицианов Георгий, Паатович, халватханис эшикагабаш, 49, 77.
 Цицианов Евстафий, моурав, 49, 132.
 Пирпианов Каихосро [Паатович 77].

- Цицианов Николай Нодарович, მდივანბეგ, 62.
 [Цицианов] Паата, ხალვათხანის ეშიკაგაბაშ, 77.
 Цицианов Павел Дмитриевич, 23, 83, 140, 157.
 [Цицишвили] Теймураз, მდივანბეგ, 67.
 [Чавчаваძე ?] Гарсеван, ეშიკაგაბაშ, 57.
 Чикондзе Фома, 111.
 Чолакаев Иван, მდივანბეგ, 67.
 Чолакаев Каихосро, სალთხუცეს, 8.
 Шаликов Иван, მდივან, კარხნის ნაზურ, 29.
 Шаликов Эдишер, მდივან, 29.
 [Шарвашидзе] Иван, 17.
 [Шарвашидзе] Михаил, 17.
 Шарвашидзе Николай, მოლარეთხუც, 17.
 Эндроников Адам, см. Андроников Адам.
 Эндроников Иван, см. Андроников Иван.
 Эндроников Мелхиседек, см. Андроников Мелхиседек.
 Эндроников Реваз, см. Андроников Реваз.
 [Эристав] Бежан, მდივანბეგ, 64.
 Эристов Сацше, 49.
 Яковлев Иосиф, капитан, 37.

ბ. ტერმინების საძიებელი

- ალამდარი, ალამდრები, 54.
 ამანათქარი, 24.
 ამბარდარი, 35.
 ამბარდნობა, 34.
 ამილახვრობა, 122, ე. ი. მეფის მემარჯვენე სარდლობა, 124.
 [ამილახვრობის გარიგების წიგნი], 125; ამილახვრობის დროშა, 125.
 არხიმანდრიტი, 160.
 ასნაფი, 31, 131, ასნაფი თბილისელთა, 134.
 აფიცრები, 54.
 აფიცერი არტილერიის, 119.
 ბაზაზბაშობა ქილაქის ბაზრის, 143.
 ბაჟების იჯარადარი, 24.
 ბოქაულთხუცესი კარის 84, 86.
 დაეთარი სამეფო გასავლის, 47.
 დაჰბაში, 52.
 დეკანოზი, 158, 159.
 დესპანი 98.
 დასტურლამალი, 102.

- დასტურლამა მოურავის სარგოსი, 126.
 ელილასი, 146.
 ელიბეგი, 146.
 ელიბეგობის განწესება 146.
 ელჩი, 81.
 ეშიკალასბაში 70, 72; არმის ეშიკალასბაში 9, 78; ქართლის ეშიკალასბაში 72; ხალვათხანის ეშიკალასბაში, 76.
 ვეზირი, 76, 94.
 ვეზირ-მუსტოფი, 20.
 ვეკილ-ვეზირნი, 21, 80.
 თაბუნი, იხ. მეჰმანდრების თაბუნი.
 თავლიდარი სამდივანბეგო შემოსავლისა, 11.
 თაჰვლიდარი ქარხნის შემოსავლისა, 28.
 თოფჩათ დასადგომნი კაცხი, 52.
 თოფჩები 54.
 თოფჩი, 119.
 თოფჩიბაში, 52, 119.
 თოფხანა, 54, 120.
 იასაული, 56, 58, 60, 92, 124, 151.
 იასაულობით სარგებლობა, 86; საიასაულო, 35, 84; საიასაულოზე გაგზავნა, 78.
 კანდელაკი, 159.
 კაპიტანი არტილერიის, 118, 119, 121.
 კაპიტნობის პატივი, 120.
 კაპიტან პრავენიკი (sic!), 153.
 კაპრალი, 119.
 ლაშქარნივისი, 13, 21, 71.
 ლაშქარნივისობა, 20... „არს საქართველოს სამხედრო კანცელოარიის მართებლობა“, 52.
 ლაშქარნივისობა კახეთისა, 22.
 ლაშქარნივისობა ქალაქისა და სომხით-საბარათაშვილოსი, 22.
 ლაშქარნივისობა ქართლისა, 54.
 ლაშქარნივისობის ჯამაგირი, 44, 56.
 მაიორი არტილერიის, 116.
 მამასახლისი თბილისის, 134. იხ. აგრ., მელიქ-მამასახლისი.
 მდივანბეგი, 20, 70, 71, 124.
 მდივანბეგი ქალაქის (თბილისის), 61, 65.
 მდივანბეგობის სიგელი, 68.
 მდივანბეგობის ჯამაგირის წიგნი, 66; სამდივანბეგო, 58, 60; სამდივანბეგო სარგო, 131; სამდივანბეგო შემოსავალი, 40, 63; სამდივანბეგო წილი, 44.
 მდივანი, 71, 80, 125, 133.
 მდივნები, 30, 70, 104, 124.

- მდივანი კახეთის, 156.
მდივან-მდივანბეგი, 86.
მდივან-მწიგნობარი, 80, 125.
მდივანობის ათის თავი, 44.
მდივანობის შემოსავალი, 40; სამდივნო სარგო საშართლამოთი და სამუ-
ფაზოთი, 46.
მეარზე, 148.
მელიქი თბილისის, 134, 135 შენ., 138 შენ. 141, 142.
მელიქი სომხეთის, 21.
მელიქ-მამასახლისი თბილისის, 133, 134, 135 შენ. 143.
მელიქ-მამასახლისის სარგო, 134.
მემანდარბაში ლეკების, 101.
მემანდარი, 89.
მემანდარი ლეკების, 90.
მემანდრები: ოსეფა, დიმიტრი, ივანე, ლთისია, 104.
მემანდრობის სარგო, 89.
მეფანჯიეკე, 125.
მელვინე სამეფო სარქრის, 102, 103.
მელვინეთხუცი, 102, 103.
მელვინეთხუცობის სარგო, 101.
მეჰმანდრების თაბუნი, 105.
მილახვარი, 96.
მილახვარი კახეთიდან, 7.
მილახვარი ქართლის, 97.
მინბაშები, 54.
მინბაში, 52, 152, 153.
მინბაში გორის ციხისა, 76.
მირზა, 56.
მირზობის რუსუმი, 56.
მიშკარბაში, ე. ი. ობერიევერმეისტერი, 98.
მოანგარიშობის ულუფა და ჯამაგირი, 41.
მოლარეები, 20, იხ. აგრ. სალარო.
მოლარეთხუცესი, 13, 15, 16, 18, 20, 104.
მორდალი კახეთის, 58.
მორდალი ქართლის, 60.
მორდლები, 70; სამორდალო განწყობა, 58, 60.
მორივე, უჯამაგირო ჯარი, 52.
მოურავი აღის, 18.
მოურავი არახლოს ელის, 56.
მოურავი გორის, გორის მოურაობა, 122, 124.
მოურავი დირბის, 149.

- მოურავი თათრის დემურჩების, 44.
 მოურავი თაქლასი, 18.
 მოურავი თბილისის, 131, 134, 138, 143.
 მოურავი თელავის, 60.
 მოურავი თუშთა, 148.
 მოურავი ლომის-ციხის, 151.
 მოურავი მცხეთის, 129.
 მოურავი რუისის, 76.
 მოურავი სურამის, 18, 152, 153.
 მოურავი ტფილისის, იხ. მოურავი თბილისის.
 მოურავი ფანბაკის, 150.
 მოურავი ქალაქის, იხ. მოურავი თბილისის.
 მოურავი ქიზიყის, 126.
 მოურავი შალაურის, 44.
 მოურავი შილდის, 100.
 მოურავი ძველი-თაქლას, 146.
 მოურავი ხეფინის-ხევის, 18.
 „მოურავის განწყევება თელავიდან“, 60; სამოურავო განწყევება, 146; სამო-
 ურავო დებულება, 124.
 მოძღვარი, 149.
 მუსტოფი, 18, 20; იხ. ვეზირ-მუსტოფი.
 მუშრიბი, 20, 105, 143.
 მწერალი, 52, 71; მეფის ირაკლის, 47; მწერლობით სამსახური, 48.
 ნაზირები კახი, 28.
 ნაზირი, 20, 26, 86, 105.
 ნაზირი სალაროსი, 18, 20.
 ნაზირი ქართლის, 28.
 ნაზირობის სარგო, 30.
 ნასახჩიბაშის ნაიბი, 94.
 ნაცვალი [მოურავის], 131.
 ნაცვლობა თბილისის, 134, 138 შენ.
 ნაცვლობის სარგო, 134, 138.
 ნოქრათ დასადგომნი კაცნი, 52.
 პოლკოვნიკი არტილერიის, 44, 119.
 პროთაპოპი, იხ. პროტოპოპი.
 პროტოპოპი, 35, 158.
 სალარო, 13, 106, 107.
 სალაროს ნაზირი, იხ. ნაზირი სალაროსი.
 სალაროს მოხელეები, 18.
 სალაროს მუშრიბი, 18, 20, 21.
 სალაროს მუშრიბობა, ორივე სამეფოსი, 22.
 სალაროს ხაზინადარი, 15.
 სალდათი, 122.

- სალთხუცესი, ე. ი. „განმგე სამეფოჲსა სახელოსა და სამეფო შემოსავალ-
 გასავალთა“, 3, 5, 133.
- სალთხუცესი კახეთისა მეორე, 9; კახეთისა პირველი, 7.
- სალთხუცესნი ქართველთა და კახთა, 30.
- სალთხუცობა ქართლის, 6.
- სამეფოს გასავლის მოხელე და „სამეფოს შემოსავლის იკონომიის მოხელე, 47.
- სარდალი, 1, 20; „ჩემი სახელო, სპარსულის წოდებით, სარდლობა“, 4.
- სარდალი სამცხეთოსი, 129.
- სარდლობა, 122; მეწინავე სარდლობა, 1; მემარჯვენე სარდლობა, 124.
- სარდლობისა სარგო, 125.
- სარდალ-სალთხუცესი, 2, 5 შენ., 69, 142.
- სარქარი მეფის, 13, 18, 20, 31, 66, 68, 80, 89, 102, 103, 109.
- სასარდლო, 124.
- სატარულო, 60, 131.
- სახლთუხუცესი, იხ. სალთხუცესი.
- სენატორი, 71, 119.
- სერჟანტი, 119.
- სპასალარი, 1.
- სპასპეტი, 4; მეწინავე სპასპეტი 3.
- სუფრაჯი, 31; დედოფლის სუფრაჯი, 100.
- უზბაში, 52, 54, 86.
- უნდერაფიცერი, 119.
- უსტაბაში მეწვრილმანეების, 144, 145.
- ფარეშთუხუცესი მეფის, 100.
- ფეშქაშნივისი, 71; საფეშქაშნივისო სარგო, 24.
- ფონსაღბაში, 52.
- ქემზა სიღნაღის, ქემზობის წიგნი, 155.
- ქეშიქიბაშის ნაიბი, 87.
- ყორიასაულბაში, 68, 69.
- ყორიასაულბაშის ნაიბი, 81.
- ყორიასაულბაშობის სიგელი 80.
- წინამძღვარი, 158.
- ხაზინადარი სალაროსი, იხ. სალაროს ხაზინადარი.
- ხაზინადარი საქართველოს სასამართლოსი, 70.
- ხაზინადრობა ქართლის, 15.
- ხევის-თავი კახეთის, 9; სახევისთაოს შემოსავალი, 40.
- ჯვარის მამა, 149.
- ჰასასი, 138.

- Аманаткари, 59.
 Бокоултхуцес, 83, 85.
 Векил-визир, 10, 79.
 Гофмаршал (салтхуцес), 10.
 Еасаул, 8, 45, 79, 93, 99; провианта ясоул (sic!), 37.
 Зборшики сурсата, 45.
 Казначей, 115.
 Капитан артиллерии, 117.
 Кархнис мушриб, 33.
 Кархнис назыр, 27, 29.
 Кевх Сигнаги, 156.
 Кешикчибаша наиб, 88.
 Комендант г. Тбилиси, 140.
 Корясаулбаш, 147.
 Корясаулбаша наиб, 82.
 Лашкарнвис, 53, 55.
 Лашкарнвис Кахетии, 45.
 Лацкарнвис татар, 57.
 Майор артиллерии, 117.
 Мамасахлис Тбилиси, 136.
 Мдиван, 10, 42, 45, 55, 73, 111, 115.
 Мдиван царицы, 29.
 Мдиваны, 91.
 Мдиванбег, 62, 67, 147.
 Мелик-мамасахлис Тбилиси, 139.
 Мелик Тбилиси, 132, 135, 136, 137.
 Минбаш, 154.
 Мишкарбаш, 99, 136.
 Моларе, 14.
 Моларетхуцес, 14, 17, 42.
 Моурав Байдара, 99.
 Моурав Кизики, 127, 156.
 Моурав Кирихлу, 128.
 Моуравство над арахлинским народом, 57.
 Моурав Сурами, 154.
 Моурав Тбилиси, 139.
 Мушриб, 33, 111.
 Назыр, 27, 33, 91, 111, 115.
 Насагчибаша наиб, 95.
 Нацвал Тбилиси, 136, 139.
 Парештхуцес, 88.
 Певчий, 113.

- Пешкешнивис, 23.
Пешкешнивисский чин, 25.
Полковник, наместник начальника артилерии, 45.
Пристав, 147.
Провиантмейстер, 36.
Салтхუцес, 55, 64, 91, 111, 115.
Салтхუцес Кахეთი, 8.
Салтхუцес Кахეთი по уделу царицы, 12.
Салтхуцесство, 10,
Сардал, 130, 156.
Сардальство, 127.
Сардал-салтхуцес, 99, 113.
Секретарь, 49.
Эшикагабаш, 10, 54, 137; არაგვის (sic) эшикагабаш, 10; არმის эши-
кагабаш Кахეთი 10; არმის эшикагабаш Картаლინი, 79;
Эшикагабаш Картаლინი, 73; ხალვათხანის эшикагабаш, 75, 77.

გ. გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი

- ალი, 18.
არახლო, 58, 146.
ახალი თაქლა, 146.
ახალი სარჩლი, 146.
ბახტრიონი, 148.
ბელაქანი, 89, 151.
ბორჩალო, 5, 56, 80, 98.
განჯა, 80, 134.
ვატეხილი ხიდი, 92.
გორი, 5, 122, 124.
გორის ციხე, 76.
დაღისტანი, 44, 89.
დიდი შულავერი, 146.
დირბი, 149.
ერევანი, 5, 7, 9, 80.
თათრის მეიდანის (თბილისში), 122.
თაქლა, 18, იხ. აგრეთვე, ძველი თაქლა.
თბილისი, 1, 5, 7, 18, 22, 47, 50, 52, 72, 81, 89, 92, 101, 119, 122,
124, 133, 134, 138, 142, 153.
თელავი, 60, 71, 151, 158, 159.
თუშეთი, 7, 9, 148.
თფილისი, იხ. თბილისი.
იმერეთი, 120, 124.

- კახეთი, 7, 9, 18, 21, 22, 24, 46, 50, 58, 60, 66, 71, 80, 97, 101, 102,
107, 119, 143, 148, 153, 158, 159.
- კონდოლა, 40.
- ლომის-ციხე, 151.
- ლორე, 5.
- მცხეთა, 71, 129.
- პატარა შულავერი, 146.
- რუისი, 76.
- რუსეთი, 1, 71.
- სანავარდო, 40.
- საქართველო, 1—3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 24, 52,
65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 81, 84, 86, 87, 89, 90, 94, 96, 97, 98,
100—102, 110, 112, 114, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124,
126, 129, 133, 138, 143, 148, 149—152, 155, 158.
- სიღნაღი, 155.
- სომხით-საბარათაშვილო (საბარათიანო), 5, 22.
- სტამბოლი, 149.
- სურამი, 18, 152, 153.
- ტფილისი. იხ. თბილისი.
- ფანბაკი, 5, 56, 150.
- ფშვი, 7, 9.
- ქალაქი, იხ. თბილისი.
- ქართლი, 5, 7, 9, 18, 21, 46, 58, 60, 66, 71, 72, 80, 97, 101, 102,
107, 119, 143, 149, 153.
- ქისიყი, 30, 126.
- ქოლაგირი, 50.
- ქოლაქირი, 50.
- ყაზახი, 5, 7, 9, 56, 80.
- ყარაია, 98.
- ყვარელი, 44.
- ყირიხლუ, 126.
- შალაური, 44.
- შამახია, 89.
- შამშადილი, 5, 56, 80.
- შამშადინლო, იხ. შამშადილი.
- შილდა, 100.
- შორაგლი, 5.
- შულავერი, იხ. დიდი და პატარა შულავერი.
- ძველი სარაჩლი, 146.
- ძველი თაქლა, 146.
- ხეფინის-ხევი, 18.
- ხიდაშენი, 44.

- Авчала, 10.
 Арагви, 130.
 Арахло, 57.
 Байдар, 99.
 Борчалო, 57, 136.
 Гатехили-ხიდი, 93.
 Грузия, 10, 27, 29, 36, 39, 51, 75, 77, 79, 83, 93, 115, 117, 127,
 139, 140, 157.
 Ереван, 95.
 Казах, 136.
 Кайшаури, 157.
 Калаури, 64.
 Карданах(и), 10.
 Карталиния, см. Картли.
 Картли, 10, 25, 27, 29, 36, 37, 45, 51, 55, 57, 67, 73, 75, 77, 79,
 82, 93, 95, 115, 117, 127, 130, 136, 139.
 Кахети, 8, 10, 25, 27, 29, 36, 37, 45, 51, 55, 57, 67, 73, 75, 77, 79,
 82, 93, 95, 115, 117, 127, 136, 139.
 Кахетия, см. Кахети.
 Кизик(и), 10, 156.
 Кирихлу, 128.
 Ксан(и), 130.
 Матан(и), 10.
 Мцхет(а), 130.
 Россия, 157.
 Руиспир(и), 10.
 Сабургало, 95.
 Савачналзо, 10.
 Сигнаг(и), 156.
 Сомхит-сабарато, 29, 36, 37.
 Сурам(и), 154.
 Тбилиси, 10, 36, 62, 79, 95, 132, 135, 136, 139, 140.
 Телав(и), 10.
 Тифлиз, см. Тбилиси.
 Тифлис, см. Тбилиси.
 Токли, 147.
 Чумлак, 64.
 Шаммадил, 57.
 Эриван, см. Ереван.

7. 2690

დაიბეჭდა საქ. სსრ მეცნიერებათა აკად.
სარედ-საგამომც. საბჭოს დადგენილებით.

რედაქტორი—საქ. სსრ მეცნ. აკად.
ნამდვილი წევრი ნ. ბერძენიშვილი

ტექნ. რედაქტორი ნ. ჯაფარიძე

საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭო

№ 28

სტ. შვევ. 451. უგ 00502. ტირ. 600
ხელმოწერილია დასაბეჭდ. 15.12.48
ქალ. ზ. 74×105. საბეჭდ ფურ. 12
სააღრიცხვო საგამომცემლო ფ. 15

საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის სტამბა
აკაკი წერეთლის ქუჩა, № 7

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY